నాటకాలు

కన్యాశుల్కము

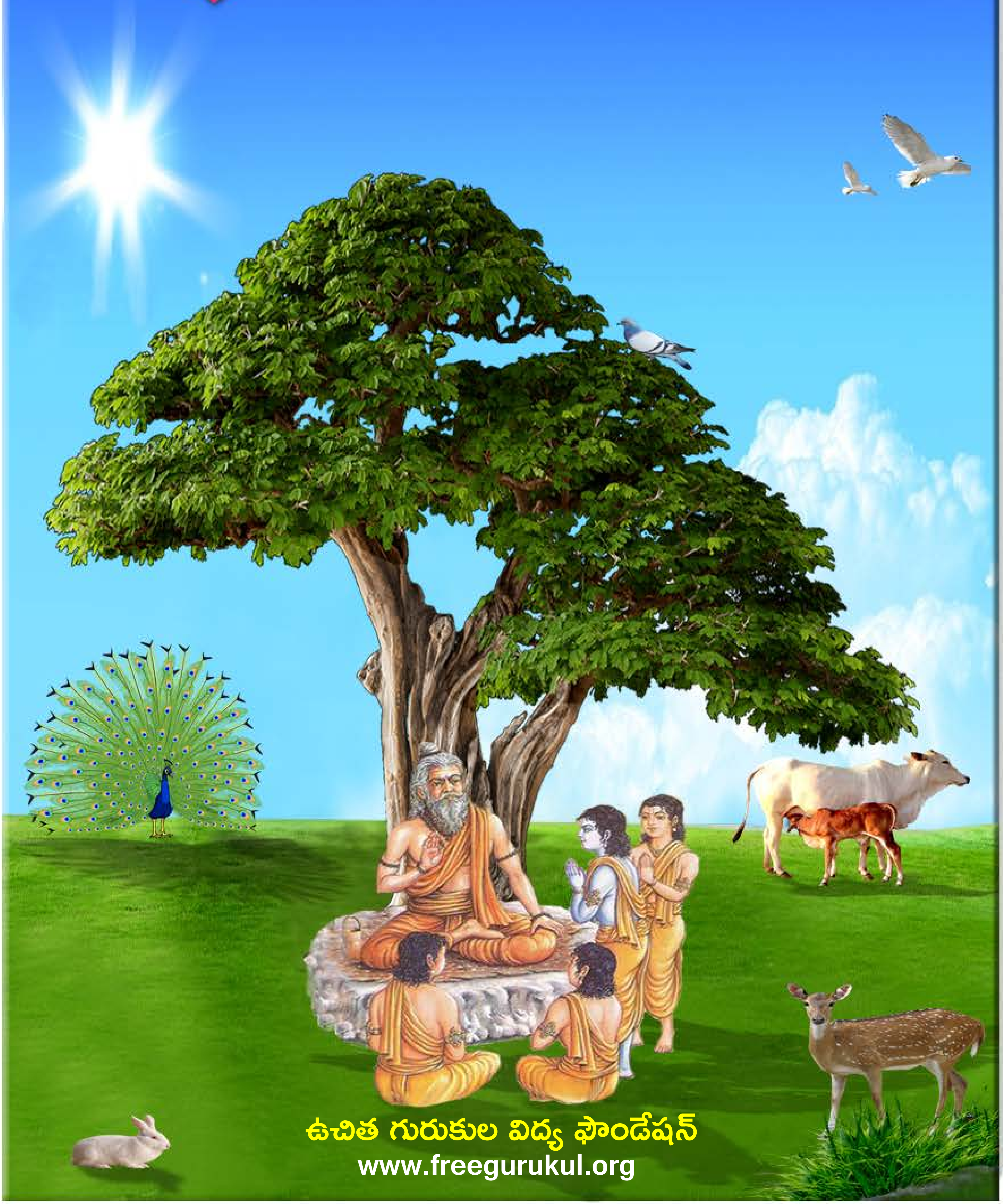

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్

www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభాం
గురు దక్షిణామూర్తి
గురు వేదవ్యాస మహర్షి
గురు శుక మహర్షి
గురు నారద మహర్షి
గురు వాల్మీకి మహర్షి
గురు శ్రీకృష్ణ
శంకరాచార్య మధ్యమాం
గురు దత్తాత్రేయ
గురు బాబాజి
గురు గౌతమ బుద్ధ
గురు ఆదిశంకరాచార్య
గురు రామానుజాచార్యులు
గురు జ్ఞానేశ్వర్
గురు రవిదాస్
గురు కబీర్ దాస్
గురు చైతన్య మహా ప్రభువు
గురు నానక్
గురు రాఘవేంద్ర స్వామి
గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి
యోగి వేమన
అస్మదాచార్య పర్యంతాం
గురు త్రైలింగ స్వామి
గురు లాహిరి మహాశయ
గురు రామకృష్ణ పరమహంస
అమ్మ శారదా దేవి
గురు వివేకానంద
గురు సాయిబాబా
గురు అరబిందో
గురు రమణ మహర్షి
గురు యోగానంద
గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద
గురు మళయాళ స్వామి
గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి
గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య
వందే గురుపరంపరాం..

Free Gurukul

"ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్" ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో బాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకరించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియచేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో బాగంగా ఈ ఫౌండేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్థ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు వ్రాసినట్లయితే (లేక) సేకరిస్తే మాకు తెలియచేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిచేయుటకు, భాగస్వామ్యం అగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రదించగలరు.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in
2) ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) మొబైల్ ఆప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన,ధర్మ ప్రచారార్ధం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలేని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైటు అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకొన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org Mobile App: Free Gurukul email: support@freegurukul.org

Facebook: www.facebook.com/freegurukul Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

" మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేది ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందరికి అందించబడాలి "

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పాద సమర్పణమస్తు

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

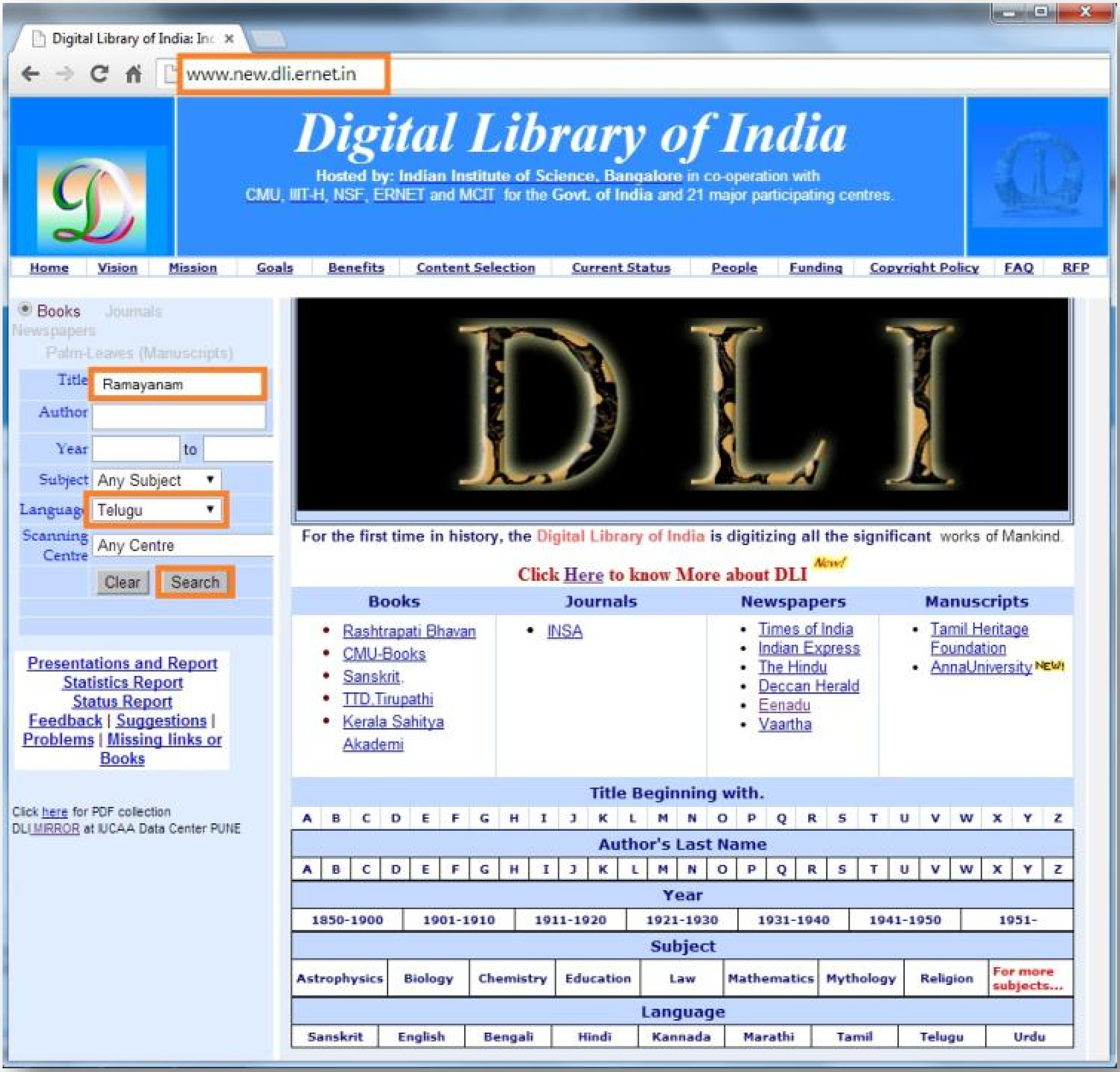

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్న్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

కొండపల్లి ప్రచురణలు

కన్యాశుల్కము

గురజాడ అప్పారావు పంతులుగారు

వెల
రు 2/-

కన్యాశుల్కము

హాస్యరస ప్రధానమగు నాటకము

గ్రంథకర్త

శ్రీ గురజాడ అప్పారావు గారు

పబ్లిషర్సు

కొండపల్లి వీరవెంకయ్యా అండ్ సన్సు

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో

రాజమండ్రీ

1961

కాపీరైటు రిజిష్టర్డు]

[వెల రు 2—॥—0

పాత్రములు

1. అగ్నిహోత్రావధాన్లు. కృష్ణారాయపురం అగ్రహారీకుడు.
2. వెంకమ్మ—అతనిభార్య.
3. బుచ్చమ్మ—పెద్దకూతురు, వితంతువు.
4. సుబ్బమ్మ—రెండవకూతురు.
5. వెంకటేశం—కుమారుడు.
6. కరటకశాస్త్రి—అగ్నిహోత్రావధాన్లు బావమరిది. విజయనగరంసంస్కృత నాటక కంపెనీలో విదూషకుడు.
7. కరటకశాస్త్రియొక్క శిష్యుడు, పెళ్ళికూతురువేషము, దాసరివేషము వేయును.
8. లుబ్ధావధాన్లు—రామచంద్రపురం అగ్రహారీకుడు.
9. మీనాక్షి—అతనికుమార్తె వితంతువు.
10. రామప్పంతులు—రామచంద్రపురం అగ్రహారం కరణం.
11. గిరీశం—లుబ్ధావధాన్లు పింతల్లికొడుకు. వెంకటేశముకు చదువుచెప్ప నయ్యావారు.
12. సౌజన్యారావుపంతులు—వకీలు.
13. భీమారావుపంతులు—ప్లీడరు.
14. నాయుడు—ప్రైవేటు వకీలు.
15. పూజారి గవరయ్య—వైద్యుడు, మాంత్రికుడు.
16. మధురవాణి—వేశ్య.

డిప్టీకలక్టరు, హెడ్‌కనిష్టీబు, పోలిసెట్టి, సిద్ధాంతి, బైరాగి, దుకాణదారు గ్రామమునసబు, హవల్దారు, యోగిని, లుబ్ధావధాన్లుయొక్క నౌఖరు అసిరిగాడు, మనవాళ్ళయ్యా, వీరేశ.

కళింగరాజ్యములో వాడుకొను కొన్ని మాటలకు అర్థము.

గుంట=ఆడపిల్ల.

పీక=కంఠము.

పేకాట=చీట్లాట.

బుఱ్ఱ=తల.

సాని=వేశ్య.

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

ప్రథమాంకము

౧-వ స్థలము. విజయనగరములో బొంకులదిబ్బ.

[గిరీశము ప్రవేశించును]

గిరీశ—సాయంకాలమైంది. పూటకూళ్లమ్మకు సంతలో సామాను కొనిపెడతానని నెలరోజుల కిందట యిరవైరూపాయలు పట్టుకెళ్లి డాన్సింగర్లకింద ఖర్చు పెట్టాను. యీవాళ ఉదయం పూటకూళ్లమ్మకీ నాకూ యుద్ధమైపోయింది. బుఱ్ఱ బద్దలుకొడదామా అన్నంత కోపం వొచ్చిందిగాని, పూర్రిచ్చర్డు చెప్పినట్లు పేషెన్సు వుంచేగాని లోకంలో నెగ్గలేం. ఈలా డబ్బులాగేస్తే యిదివరకు యెన్ని పర్యాయములు వూరుకుంది కాదు. యిప్పుడేదో కొంచం డాన్సింగర్లు మాట ఆచోకీ కట్టినట్టు కనబడుతుంది. ఓర్వలేని వెధవ యెవడైనా చెప్పివుంటాడు. ఉదయం కథ ఆలోచిస్తే యిటుపైని తిండిపెట్టేటట్టు కానరాదు. యీవూళ్లో మరి మన పప్పువుడకదు. ఎటు చూసినా అందరికీ బాకీలే. వెంకుపంతులుగారి కోడలికి లవ్ లెటర్ రాసినందుకు యెప్పుడో ఒహప్పుడు సమయం కనిపెట్టి దేహశుద్ధి చేస్తారు.

Can Love be controll'd by advice?
Will cupid our mothers obey?

శీఘ్రంగా యిక్కణ్ణించి బిచాణా యెత్తివెయ్యడమే బుద్ధికి లక్షణం; గాని మధురవాణిని వదలడవంటే యేమీ మనస్కరించకుండా వున్నది.

It is women that seduce all mankind.

నేను యేమో ఉద్యోగాలూ ఊళ్లూ యేలి తనతో వైభవం వెలిగిస్తాననే నమ్మకంతో వుంది, పూర్ క్రీచర్ !

ఎవరావస్తున్నది ? నాప్రియశిష్యుడు వెంకటేశ్వర్లులా వున్నాడు. యీవాళ కిస్మిస్ శలవులు యిచ్చివుంటారు. వీడివైఖరి చూస్తే పరీక్ష ఫేలైనట్టు కనపడుతుంది. వీణ్ణి కొంచం వోదార్చి వీడికి శలవుల్లో చదువు చెప్పే మిషమీద వీడితో వీడి వూరికి వుడాయిస్తే చాలా చిక్కులు వొదుల్తాయి; అటుంచి నరుక్కురమ్మన్నాడు.

[వెంకటేశం ప్రవేశించును]

యేమివాయ్ మైడియర్ షేక్స్పియర్, ముఖం వేలవేసినావ్ ?

వెంక—యిక మీర్నాతో మాట్లాడకండి. మా మాష్టరు మీతో మాట్లాడొద్దన్నాడు, మీ సావాసం చేయడంచాత నాపరిక్ష పోయిందని అన్నారు.

గిరీ— నాన్సెన్స్, మొదట్నుంచీ నేను అనుమానిస్తూనే వున్నాను. నీ మాష్టరికి నన్ను చూస్తే కిట్టదు. అందుచాత నిన్ను ఫేయిల్ చేశాడుగాని లేకుంటే నువ్వేవిఁటి ఫేయిల్ కావడవేఁవిఁటి! అతనికీ నాకూ యెందుకు విరోధం వొచ్చిందో తెలిసిందా ? అతను చెప్పేదంతా తప్పులతడక. అది నేను న్యూసు పేపర్లో యేకేశాను. అప్పట్నుంచీ నేనంటే వాడిక్కడుపుడుకు.

వెంక—మీవల్ల నాకు ఒచ్చిందల్లా చుట్టకాల్చడం వొక్కటే. పాఠం చెప్పమంటే యెప్పుడూ కబుర్లు చెప్పడవేఁ కాని ఒకమారయినా ఒక ముక్క చెప్పిన పాపాన్ని పోయినారూ ?

గిరీ—డామిట్. ఇలాటి మాటలంటే నాకు కోపవొస్తుంది. ఇది జేన్ ఇన్గ్రాటిట్యూడ్. నాతో మాట్లాడడవేఁ ఒక ఎడ్యుకేషన్. ఆమాటకొస్తే నీకున్న లాంగ్వేజీ నీ మాష్టరుకుందీ? విడో మారియేజి విషయమై, నాచ్చి కొశ్చన్ విషయమై నీకు యెన్ని లెక్చర్లు యిచ్చాను! నాదగ్గిర చదువుకున్నవాడు ఒహడూ అప్రయోజకుడు కాలేదు. పూనా దక్కన్ కాలేజీలో నేను చదువుతున్నప్పుడు ది ఇలెవెన్ కాజస్ ఫర్ది డిజనరేషన్ ఆఫ్ ఇండియాను గూర్చి మూడుఘంటలు ఒక్కబిగిని లెక్చర్ యిచ్చేసరికి ప్రొఫెసర్లు డంగయిపోయినారు. మొన్న బంగాళీవాడు యీవూళ్లో లెక్చరిచ్చినప్పుడు ఒకడికైనా నోరు పెగిలిందీ? మనవాళ్లు వొట్టి వెధవాయలోయ్, చుట్ట నేర్పినందుకు థాంక్ చెయ్యక తప్పు పట్టుతున్నావ్ ? చుట్టకాల్చడంయొక్క మజా నీకు యింకా బోధపడకపోవడం చాలా ఆశ్చర్యంగావుంది. చుట్ట గాల్చబట్టేకదా దొర్లింత గొప్పవాళ్లయినారు. చుట్టకాల్చని యింగ్లీషువాణ్ణి చూశావూ ? చుట్టపంపిణీ మీదనే స్టీముయంత్రం వగయిరా తెల్లవాడు కనిపెట్టాడు. లేకపోతే వాడికి వట్టుబణ్ణా! శాస్త్రకారుడు యేవఁన్నాడో చెప్పానే.

సూత ఉవాచ—క॥ ఖగపతియమృతముతేగా । భుగభుగమని పొంగి చుక్కభూమిని వ్రాలెన్ । పొగ చెట్టై జన్మించెను । పొగతాగనివాడు దున్నపోతై బుట్టునూ॥

యిది బృహన్నారదీయం నాలుగవ అశ్వాసంలో వున్నది. అది అలావుణ్ణీగాని నీఅంత తెలివైన కుఱ్ఱవాణ్ణి ఫెయిల్ చేసినందుకు నీ మాష్టరుమీద నావొళ్లు మహా మండుతూంది. ఈమాటు వంటరిగా చూసి వొక తడాఖా తీస్తాను నువ్వు కలవుల్లో యిక్కడుంటావా వూరికి వెళతావా ?

వెంక—వెళ్లాల్నుందిగాని, పాసుకాలేదంటే మాతండ్రి చావ కొడతాడు

గిరీ—ఆ గండం తప్పేవుపాయం నేన్చెబుతాను. నే చెప్పినట్లల్లా వింటానని ప్రమాణం చాస్తావూ ?

వెంక—(గిరీశం కాళ్లుపట్టుకొని) మీ శలవు యెప్పుడు తప్పాను ? మా తండ్రికి మా చడ్డ కోపం. పాసుకాలేదంటే యెముకలు విరగ్గొడతాడు (కన్నీరు చేత తుడుచుకొనును.)

గిరీ—దటీజ్ టిరనీ-యిదే బంగాళీ కుఱ్ఱవాడవుతే యేంజాస్తాడో తెలిసిందా? తాత యేది తండ్రయేది కఱ్ఱపట్టుకుని చమ్డా లెక్కగొడతాడు; మీ అగ్రహారం కుఱ్ఱవాళ్లు మరి యవళ్లయినా యీ వూళ్లో చదువుకుంటున్నారా ?

వెంక—మరెవళ్లూలేరు

గిరీ—ఐతే నేనో వుపాయం చెపుతాను విను, నే కూడా నీతో మీవూరొచ్చి పరిక్ష పాసయినావని మీవాళ్లతో చెబుతాను; అక్కడ నీకు చదువు చెప్పడానికి ఒచ్చానని మీవాళ్లతో చెప్పు; శెలవులాఖర్ని నిన్ను టవునుస్కూల్లో పైక్లాసులో ప్రవేశపెడతాను.

వెంక—మీరేవొస్తే బతికాను మరేవిఁటి; కిందటి మాటు శలవులికే మా అమ్మ మిమ్మల్ని తీసుకు రమ్మంది.

గిరీ—ఆల్రైట్ - గాని-నాకిక్కడ చాలా వ్యవహారములలో నష్టంవస్తుందే - మున నబుగారి పిల్లల్కి శలవుల్లో పాఠాల్చెపితె ఫిఫ్టీ రుపీజ్ యిస్తావఁన్నారు;. అయినా నీ విషయమై యంత లాస్ వచ్చినా నేను కేర్ చెయ్యను. ఒక భయం మాత్రంవుంది. మీవాళ్లు ఖార్ బరన్ పీపిల్ గదా, నన్ను తిన్నగా ట్రీట్ చేస్తారో చెయ్యరో, నీవు నన్నుగురించి మీ మదర్ తో గట్టిగా రికమెండ్ చెయ్యవలసి వుంటుంది. కొత్తపుస్తకాలికి వొక జాబితా రాయి-కొంచం డబ్బు చేతిలో వుంటేనేగాని సిగర్సుకి యిబ్బంది కలుగుతుంది. నోటుబుక్కు తీసి రాయి. 1 రోయల్ రీడర్, 2 మాన్యూల్ గ్రామర్, 3 గోష్ జియామెట్రీ, 4 ఖాస్ ఆల్జిబ్రా, 5 శ్రీనివాసయ్యర్ అర్థిమెటిక్, 6 నలచరిత్ర, 7 రాజశేఖరచరిత్ర, 8 పెపర్డు జనరల్ ఇంగ్లిష్. 9 వెంకటసుబ్బారావు మేడీజీ, యెన్ని పుస్తకా లయినాయి ?

వెంక—తొమ్మిది

గిరీ—మరొక్కటిరాయి. అక్కడికి పది అవుతాయి. కుప్పుసామయ్యర్ మేడ్ డిఫికల్ట్ అక్కడికి చాలును. మీవాళ్లుగాని యింగ్లీషు మాట్లాడమన్నట్టాయినా తణుకూ బెణుకూ లేకుండా పుస్తకాల్లో చదువుకున్న ముక్కలు జ్ఞాపకం

వున్నంతవరకు యేకరు పెట్టు. నీదగ్గిర కావర్సు యేమైనావున్నవా? నా దగ్గిర కరన్సీ నోట్లు వున్నవిగాని మార్చలేదు. వదణాలు పెట్టి ఓ శేరు కాశీ మిఠాయికొని పట్టుకురా. రాత్రి మరి నేను భోజనం చెయ్యను. మార్కట్టుకి వెళ్లి బండీ కుదిర్చి దానిమీద నా ట్రావెలింగ్ ట్రంక్కు వేసి మెట్టుదగ్గిర బండీ నిలబెట్టివుంచు. యిక్కడ కొన్ని రాచకార్యాలు చక్కబెట్టుకుని యంతరాత్రికైనా వొచ్చి కల్సుకుంటాను. గో ఎట్వన్స్. మైగుడ్ బోయ్. నువ్ బుద్ధిగా వుండి చెప్పినమాటల్లా వింటూంటే నిన్ను సురేంద్రనాథ్ బానర్జీ అంత గొప్పవాణ్ణి చేస్తాను. నేను నీతో వస్తానన్న మాటమాత్రం పిట్టకైనా తెలియనియ్యొద్దు. జాగ్రత. (వెంకటేశం నిష్క్రమించును.)

గిరి—యీ వ్యవహారం మొహాటి ఫైసలైంది. ఈరాత్రి మధురవాణికి పార్టింగ్ విజిట్ యివ్వంది పోకూడదు.

[రాగవరసతో పాడును]

నీసైటు నాడి లైటు;
నిన్ను మిన్న
కాన కున్న
రైటు రెచడ్ ఫైటు
మూనులేని నైటు.

[ఒక బంట్రోతు ప్రవేశించును]

బంట్రోతు—నేను పోటిగ రావ్వంతులుగారి నౌఖర్నండి, లెక్క జరూరుగుందండి పోటిగ రావుల కరీదు వొంటనె యిప్పించమన్నారండి.

గిరీశం—(వినన్నట్టు నటించుచూ)

పుల్లుమూను లైటటా,
జానమిన్ను వైటటా,
మూను కన్న
మొల్ల కన్న
నీదు మోము బ్రైటటా,
టా! టా! టా!

బంట్రోతు—యంతమందిని పంపినా యిచ్చారు కారటండి, నేనాల్ల లాగూరుకుంటే వొణ్ణి కానండి.

గిరి—అయ్యొ కోనేటికి తోవయిదే;

బంట్రోతు—యక్కడి కెవిటిమ్మాలోకం వొచ్చిందయ్యా.

గిరి—కోమటి దుకాణమా? కస్బా బజార్లోగాని యిటివేవు లేదు.

బంట్రోతు—(గట్టిగా చెవిదగ్గిర నోరుపెట్టి) పోటిగ రావులు కరీదిస్తారా యివ్వరా?

గిరి—బస, రాత్రికి బంగాళాలో చెయ్యొచ్చును.

బంట్రోతు—(మరీ గట్టిగా) యాడాదికిందట మీరూ సాన్దీ కలిసి యేసుకున్న పోటిగ రావులకరీదు మాపంతులు నిలబెట్టి వుచ్చుకొమ్మన్నారు.

గిరి—ఓ హో నీవటోయ్, యవరో అనుకున్నాను నింపాదిగా మాట్లాడు, నింపాదిగా మాట్లాడు. రేపు వుదయం యెనిమిది ఘంటలకి పూటకూళ్లమ్మ యింటికి వొస్తే అదా ఫయిసల్తో సొమ్మిచ్చేస్తాను. మీ పంతులికి స్నేహం మంచీ చెడ్డా అక్కర్లేదూ?

బంట్రోతు—మాటల్తో కార్యంలేదు. మొల్లోకెయ్యేట్టి సిల్వున్నపాట్ని వుచ్చుకొమ్మన్నారండి.

గిరి—పెద్దమనిషివిగదా; నువ్వా తొందరబడ్డం మంచిదేనా? నీతండ్రి యంత పెద్దమనిషి, యీ చుట్టచూడు యంత మజాగా కాల్తుందో, హవానా అంటారు దొర్లు దీన్ని. రేపొద్దున్నరా రెండు కట్టలిస్తాను.

బంట్రోతు—శిత్తం, సొమ్ము మాటేం శెలవండి.

గిరీశం—చెప్పానుకానా? రేపొద్దున్న యివ్వకపోతే మాలవాడి కొడుకు ఛండాలుడు

బంట్రోతు—మాలాడికొడుకు శండాలుడు కాకుంటే మరేటండి

గిరీశం—నీకు నమ్మకం చాలకపోతే యిదిగో గాయత్రీపట్టుకు ప్రమాణం చేస్తాను.

బంట్రోతు—శిత్తం. రేపు పొద్దున్న సొమ్మియ్యకపోతే నా అబోరుండదండి.

గిరీశం—ఆహా, నీ అబోరు ఒహటీ, నా అబోరు ఒహటీనా? (బంట్రోతు నిష్క్రమించును.)

ఇన్నాళ్లకి బంగుపొడిన వినియోగంలోకి వొచ్చింది. థియాసొఫిస్టును చెప్పినట్లు మన ఓల్డు కస్టమ్సు అన్నిటికీ యేదో ఒహ ప్రయోజనం ఆలోచించే మనవాళ్లు యేర్పరిచారు. ఆత్మానుభవం అయితేనేగాని తత్వం బోధపడదు. ఈ పిశాచాన్ని వొదుల్చుకునేసరికి తలప్రాణం తోకొకొచ్చింది. శీఘ్రబుద్ధేః పలాయనం. పెందరాళే యీ వూర్నించి వుడాయిస్తేనేకాని అబోరు దక్కదు. యిక మధురవాణి యింటికి వెళదాం. మేక్ హే వైల్దీ సన్ షైన్స్ అన్నారు.

౨-వ స్థలము, మధురవాణి యింట్లో గది

[రామప్పంతులు కుర్చీమీద కూర్చుండును, మధురవాణి యెదట నిలుచుండును]

రామ—(జేబులోనుంచి చుట్టతీసి వంటకొన కొరికి) పిల్లా, అగ్గిపుల్ల.

మధురవాణి—(అగ్గిపుల్ల వెలిగించి చుట్టకందించుచుండగా రామప్పంతులు మధురవాణి బుగ్గను గిల్లును. మధురవాణి చుట్ట కాలకుండానే అగ్గిపుల్ల రాల్చి యడంగా నిలబడి కోపం కనపర్చుతూ) మొగవాడికయినా ఆడదానికయినా నీతివుండాలి, తాకవద్దంటే చెవిని పెట్టరుగదా ?

రామ—నిన్ను వుంచుకోవడానికి అంతా నిశ్చయమయి రేపో నేడో మంచి ముహూర్తంచూసి మావూరు లేవతీసుకు వెళ్లడానికి సిద్ధవఁయ్యేంటే యింకా యవడో కోన్కిస్కాహేగాడి ఆడాలో వున్నానంటూ పాతివ్రత్యం నటిస్తావేమిటి ?

మధుర—వేశ్య అనగానే అంత చులకనా పంతులుగారూ? సానిదానికిమాత్రం నీతి వొండొద్దా! మాపంతులుగార్ని పిలిచి "అయ్యా యిటుపైని మీ తోవమీది, నాతోవనాది" అని తెగతెంపులు చేసుకున్నదాకా నేను పరాధీనురాలినే అని యెంచండి. మీరు దెప్పిపొడిచినట్టు ఆయన వైదీకయితేనేమి, కిరస్తానం మనిషైతేనేమి, పూటకూళ్లమ్మను వుంచుకుంటే నేమి నన్ను యిన్నాళ్లూ ఆ మహారాజు పోషించాడుకాడా ? మీ రంతకన్న రసికులయినా, నామనస్సు మీరు యంత జూరగొన్నా, ఆయనయడల విశ్వాసం నాకుమట్టుకు వుండొద్దా ?

రామ—పెద్దపెద్ద మాటలు ప్రయోగిస్తున్నావు! వాడి బతుక్కి వాడు పూటకూళ్లమ్మని వుంచుకోవడం కూడానా! పూటకూళ్లమ్మే వాణ్ణి వుంచుకుని యింత గంజి బోస్తూంది.

మధు—అన్యాయం మాటలు ఆడకండి, ఆయన యంత చదువుకున్నాడు, ఆయనకి యంత ప్రఖ్యాతి వుంది! నేడో రేపో గొప్ప వుద్యోగం కానైయ్యేంది.

రామ—అహాహా (నవ్వుతూ) యేం వెఱ్ఱినమ్మకం! నీవు సానివాళ్లలో తప్పపుట్టావు. గిరీశంగారు గిరీశంగారు అని పెద్దపేరు పెడతావేవిఁటి, మావూళ్లో వున్న లుబ్ధావధాన్లు పింతల్లికొడుక్కాడూ వీడూ! గిఱ్ఱడని మేం పిల్చేవాళ్లం. బొట్లేరు ముక్కలు రెండు నేర్చుకోగానే ఉద్యోగాలే! వాడికల్లా వక్కచే వుద్యోగం దేవుఁడు రాశాడు. యేవిఁటో తెలిసిందా ? పూటకూళ్లమ్మయింట్లో దప్పిక్కిచేరి అరవ చాకిరీ చెయ్యడం.

మధు—యీమాటలు ఆయన్ని అడుగుదునా ?

రామ—తప్పకుండా, కావలిస్తే, నేను చెప్పాననికూడా చెప్పు.

మధు—అయినా ఆయన గుణ యోగ్యతలతో నాకేంపని? యేవఁయినా ఆయన నాకు యజమాని. ఆయన తప్పులు నాకళ్లకు కనపడవ్.

రామ—అయితే అతడికి విడాకులు యెప్పుడిస్తావు ?

మధు—యిక్కడి ఋణాలూ పణాలూ తీర్చుకోడానికి మీరు శెలవిచ్చిన రెండు వొందలూ యిప్పిస్తే యీక్షణం తెగతెంపులు చేసుకుంటాను.

రామ—అయితే యింద (జేబులోనుంచి నోట్లు తీసియిచ్చును. మధురవాణి అందు కొంటుండగా రామప్పంతులు చెయ్యిపట్టి లాగును. మధురవాణి కోపంతో చెయి విడిపించుకుని నోట్లు పారవేసి దూరముగా నిలుచును.)

మధు—మీతో కాలక్షేపం చెయ్యడం కష్టం. ఒక నిర్ణయంమీద నిలవని మనిషిని యేవఁన్నమ్మను ?

రామ—(నోట్లుయెత్తి) క్షమించు, అపరాధం, (నోట్లు చేతికిచ్చును) లెఖ్ఖపెట్టి చూసుకో.

మధు—అత్రం మిమ్మల్ని నమ్మకపోతే మీతో రానేరాను. యింత రసికులయ్యీండీ నామనస్సు కనిపెట్ట జాలినారు కారు గదా ? మీనోట్లు మీవద్దనే వుంచండి. నేను డబ్బు కక్కుర్తి మనిషినికాను (నోట్లు యివ్వబోవును.)

రామ—వొద్దు! వొద్దు! వొద్దు! నీమనసు కనుక్కుందాఁవని అన్నమాటగాని మరొకటి కాదు. గాని, యీగిరీశం గుంటవెధవ, వీడెవడో మా గొప్పవా డనుకుంటున్నా వేవిఁటి ?

మధు—ఆయన్ని నాయదట తూల్నాడితే యిదుగో తలుపు తీశాను విజయం చెయ్యండి (తలుపుతీసి వకచేత పట్టుకుని రెండవ చేతి వేలుతో పైకి తోవ చూపును.) అదుగో గిరీశంగారే వొస్తున్నారు, ఆమాటేదో ఆయన్తోచే చెప్పండి.

రామ—వేళాకోళం ఆడుతున్నావూ ?

గిరీశం—(వాకిట్లోనుంచి) మైడియర్.

రామ—(ఆత్మగతం) అన్న, వేళగాని వేళొచ్చాడు గాడిదకొడుకు, తంతాడుకాబోలు యేవిఁటి సాధనం. యీ మంచంకింద దూరుదాం. (మంచంకింద దూరును.)

[గిరీశం ప్రవేశించును]

గిరీశం—వెల్, మైడియర్ ఎంప్రెస్. (బుజము మీద తట్టబోవును.)

మధు—(ఒసిలి తప్పించుకుని) ముట్టబోకండి.

గిరీశం—(నిర్ఘాంతపోయి) అదేమిటి ఆ వికారం.

మధు—అఖరు వికారం.

గిరీ—(ఆత్మగతం) నేను పుడాయిస్తానని దీనికెలా తెలిసింది చెప్మా! సానివాళ్లకి కర్ణపిశాచి వుంటుందికాబోలు (పైకి) మైలబడితే స్నానంచేసి వేగిరం రా.

మధు—యిప్పుడేం తొందర, తలంటుకుంటాను.

రామ—(ఆత్మగతం) చబాష్, యేమి నీతయిన మనిషి యిది! వెధవని ముట్టుకో నివ్వకుండా యెత్తు యెత్తింది!

గిరీశం—మైలా గియిలా మా యింగ్లీషువారికి లక్ష్యంలేదు. యిలారా (దగ్గిరికి చేరును)

మధు—(వేలుచూపి) అక్కడనే ఆగండి, మీరు కిరస్తానం అయితే కావచ్చును. నేను కిరస్తానం యింకా కాలేదే. మీరు కిరస్తానం అన్నమాట యిప్పుడే ఒహరు చెప్పగా విన్నాను.

రామ—(తనలో) నె చెప్పానంటుందా యేమిటి!

గిరీ—ఒకరు చప్పగా విన్నావూ? యవరా చెప్పింది? యవడికిక్కడికి రావడానికి మగుదూర్ వుంది? యిలాంటి చాడీకోర్ కబుర్లు చెప్పడానికి యవడికి గుండెవుంది? ఆ మాటలు విని నాతో చెప్పడానికి నీ కెక్కడ గుండుంది? చెప్పు!

రామ—(తనలో) తంతాడు కాబోలు. యరక్క చిక్కడ్డాను

మధు—మొగాడే చెప్పాలా వేవిఁటి? ఆడవాళ్లకి దేవుఁడు నోఁటివ్వలేదా?

గిరీ—(తనలో) పూటకూళ్లముండే చెప్పింది కాబోలు (పైకి) ఆడదా? ఆడదాన్ని నోరుబెట్టుకు బతకమనే దేవుఁడుచేశాడు. పరువయిన ఆడది నీయింటి కెందుకొస్తుంది.

మధు—పరువైన మొగాళ్లొచ్చినప్పుడు పరువైన ఆడవాళ్లెందుకు రాకూడదు? ముందు కూచోండి. తరవాత కోప్పడుదురుగాని. చుట్ట తీసుకోండి. అదిగో అగ్గిపెట్టె.

గిరీ—ముట్టుకోడానికి వల్లలేకపోతే అగ్గిపుల్ల వెలిగించి యివ్వడానికయినా పెట్టి పుట్టానూ కానా? యీవాళ మహా ఉత్సాహంగా వచ్చానుగాని ఉత్సాహభంగం చేశావ్.

మధు—యెవిఁటూ వుత్సాహం?

గిరీ యిదిగో జేబులో హైదరాబాద్ నైజామ్‌వారి దగ్గిర్నుంచి వొచ్చిన ఫర్మానా. మానాస్తం నవాబ్ నదరదాలత్ బావురల్లీఖాన్ ఇన్వహాన్ జంగ్ బహద్దర్ వారు సిఫార్సుచేసి వెయ్యి సిక్కారూపాయలు జీతంతో మునాయిబ్ ఉద్యోగం నాకు చెప్పించారు. అనగా హమేషా బాద్షావారి హుజూర్ను వుండడం.

రామ—(తనలో) యెవిఁట్రా పీడిగోతాలు!

గిరీ—యింత శుభవార్త తెచ్చినా, దగ్గిరికి రానిచ్చావు కావుగదా; నాతో హైదరాబాద్ వస్తావా?

మధు—(తల తిప్పుతూ) నే యెందుకు? పూటకూళ్లమ్మని తీసికెళ్లండి.

గిరీ—(నిర్ఘాంతపోయి) పూటకూళ్లమ్మ యేవఁయినా వెంట పైడుతూంద్దా యేవిఁటి?

మధు—మీకే తెలియాలి.

గిరీ—నీ తెలివితక్కువ చూస్తే జాలి వేస్తూంది. యెవరేమాటన్నా నామీద నమ్మడవేఁనా? యీ ఘోరమైన అబద్ధాలు నీతో యెవడు చెబుతున్నాడో కనుక్కోలేననుకున్నావా యేవిటి? సప్తసముద్రాలవతలనున్నా వాణ్ణిపిలిచి కట్టుకుని పిస్తోల్తో వొళ్ళు తూట్లు పడేటట్టు ధాంధాం మని కొట్టకపోతినట్టయినా నా పేరు గిరీశమే నినదభీషణ శంఖము దేవదత్తమే! కబడ్దార్!

మధు—సముద్రాలవతల కెళ్ళి వెతక్కర్లేదు ఆ చెప్పిన మనిషి మీయెదటే చెబుతాడు.

రామ—(తనలో) యీ మూడ నన్ను బయలు పెడుతుంది కాబోలు దైవమా!

గిరీ—(తనలో) థాంక్గాడ్. అయితే పూటకూళ్ళది నెబ్బుతగల్లేదు (పైకి) యిలాంటి దుర్మార్గపు మాటలు ఆ యిల్లాలు చెవినిపడితే చాలా ఖేదిస్తుంది. ఆ పాపవంతా నిన్ను చుట్టుకుంటుంది. ఆమె యెంత పతివ్రత! యెంత యోగ్యురాలు!

మధు—వెధవముండకి పాతివ్రత్యం అన్నమాట యీనాటికి విన్నాను.

గిరీ—దానికి.... కాదుతమెకి మొగుళ్లేకపోయినా ఆమెను వెధవనడానికి వీల్లేదు.

మధు—మీరుండగా వెధవెలా అవుతుంది?

గిరీ—నాన్సెన్స్ (దీనికో తప్పా చెప్పి రంజింపచేదాం) యిదుగో విను. దాని నిజం యేవిటంటె-పూటకూళ్ళమ్మ ముచ్చటగా తప్పటడుగులు వేసే రోజుల్లో ఒక కునష్టి ముసలాడికి కట్ట నిశ్చయించారు. పుస్తె కట్టబోతూంటేనో కట్టిన పుత్తర క్షణంలోనో ఆ ముసలాడు పెళ్లిపీటలమీదే గుటుక్కు మన్నాడు. అప్పుడు పెళ్లి అయినట్టా కానట్టా అని మీమాంస అయింది. కొందరు పుస్తె కట్టాడన్నారు. కొందరు కట్టలేదన్నారు పిల్లతండ్రి, పెళ్లికొడుకు వారసులు మీద దావా తెచ్చాడు. పురోహితుడు వాళ్లదగ్గిర లంచంపుచ్చుకుని పుస్తె కట్టలేదని సాక్ష్యమిచ్చాడు. దాంతో కేసుపోయింది; మరి దాన్నెవరూ పెళ్లాడారు కారు.

మధు—అయితే మరిమీకు తప్పులేదే?

గిరీ—యేవిటి యీ కొత్తమాటలూ! నాకు అదీ అంతూ తెలియకుండా వుందీ! అహఁ నరనం విరనంలో దిగుతూందే! హాస్యాని కంటే నివ్వేవఁన్నా ఆనందవేఁ నిజవఁని గానీ అంటివా, చూడు నా తడాఖా. యివదీమాటలు నేర్పుతున్నాడో వాడి పేరు తక్షణం చెబుతావా చెప్పవా?

మధు—రామ.

రామ—(తనలో) నచ్చాప్రా. పేరు చెప్పేసింది!

మధు—రామ! రామ! ఒహరు చెప్పేదేవిటి లోకవఁంతా కోడై కూస్తూంటేను?
(వీధిలోనుంచి తలుపుతలుపు అని ధ్వని.)

గిరీ—(తెల్లపోయి) తలుపు తియ్యొద్దు. తియ్యొద్దు. ఆ పిలిచేమనిషి వెర్రిముండ, మనుష్యుల్ని కరుస్తుంది.

మధు—తలుపు తీసేస్తుంది.

గిరీ—చంగునవెళ్లి గడియవేసెయ్.

మధు—అదుగో తలుపుతోసుకు వొస్తూంది.

గిరీ—గెంటెయ్. గెంటెయ్.

మధు—ఆ వయ్యారం చూస్తే మీ పతివ్రతలా కనిపిస్తూంది. (మధురవాణి వాకట్లోకి వెళ్ళును)

గిరీ—మంచంకింద దూరుదాం (గిరీశం మంచంకింద దూరును.)

(తనలో) దొంగలంజ నరసుణ్ణి దాచిందోయ్ మంచంకింద. యిదేవిటో మంచిమనిషి అని భ్రమించాను, దీన్తస్సాగొయ్యా. సిగపాయి దీసి తందునుగాని యిది సమయంకాదు. అయినా పోయేవాడికి నాకెందుకు రొష్టు. (రామప్పంతులుతో మెల్లిగా) యవరన్నా మీరు. మహానుభావులు?

రామ—నేను రామప్పంతుల్నిరా, అబ్బాయీ.

గిరీ—తమరా. యీమాత్రానికి మంచంకింద దాగోవాలా. మహానుభావా? నన్నడిగితే యిలాటి లంజల్ని యిరవై మందిని మీకు కన్యాదానం చేతునే.

రామ—(తనలో) బతికాన్రా దేవుడా; (పైకి) నువ్వురా బాబూ దీన్నుంచుకున్నావు! ఆలా తెలిస్తే నేరాకపోదును సుమా.

గిరీ—మాట వినవచ్చేలేదు. కొంచం యిసుంటూ రండి. (రామప్పంతులు ముందుకు జరుగును, గిరీశం అతన్ని తప్పించుకుని గోడవేపు చేరును.)

గిరీ—అన్నా యీ లంజని యన్నడూ నమ్మకండి, యిలా యిరవైమందిని దాచగల శక్తుంది, దీనికి.

రామ—రెండువందలు దొబ్బిందిరా బాబూ.

గిరీ—నువ్వులేం జాగర్త చేశారా?

రామ—అంతేనా?

గిరీ—మరేవిటి?

[మధురవాణిన్ని పూటకూళ్లమ్మ వల్లెవాటులో చీపురుగట్ట దాచిన్ని ప్రవేశింతురు]

మధు—మీరన్నమనిషి యిక్కడ లేరంటే చెవినిబెట్టరుగదా;

పూట—నీయింట్లో జొరబడ్డాడని వీధులోవాళ్ళు చెబితే. నీమాట నమ్మొతానా యేవిటి? ఆ వెధవ వుంటే నాకేం కావాలి, వుండకుంటే నాకేం కావాలి. వాడు నీ కిచ్చిన యిరవయి రూపాయలూ యిచ్చెయ్.

మధు—యవడికిచ్చావో వాణ్ణే అడగవమ్మా.

పూట—వెధవ కనబడితే సిగపాయిదీసి చీపురుగట్టతో మొత్తుదును. యెక్కడ దాచావేవిఁటి ?

మధు—నాకు దాచడం ఖర్మవేఁవిఁ నేను మొగనాల్నికాను. వెధవముండనీ కాను. నాయింటికొచ్చేవాఁడు మహారాజులాగ పల్లిగ్గా వొస్తాడు (కంటితో మంచము కిందు చూపును.)

పూట—మంచం కింద దాగాడేమో-(మంచము కిందుకు వంగి)నీ పరువు బుగ్గయి నట్టే వుంది లేచిరా. (చీపురుగట్ట తిరగేసి రామప్పంతులును కొట్టును.)

రామ—ఓర్నాయనా, నన్నెందుకొక్కడతావే దండుముండా ? (మంచం కిందినించి పైకివచ్చి వీపు తడుముకొనును.)

మధు—ఆయన్నెందుకు కొట్టావు ? నాయింటికొచ్చి యేవిఁటీ రవ్వ ?

పూట—అయితే మంచంకిందెందుకు దూరాడూ ?

మధు—నీకేదుకాగోష ? అదో సరసం.

పూట—యిదో చీపురుగట్ట సరసం.

రామ—(వీపు తడువుఁకుంటూ) నీ సిగతరగా, ఆడదానివై పోయినావే, లేకుంటే చంపేసి పోదును. నీ రంకుమొగుణ్ణి కొట్టక నన్నెందు కొట్టావే ముండా ? అందుకా నన్ను ముందుకి తోసి తాను గోడవేపు దాగున్నాడు.

పూట—ఆ వెధవ కూడా వున్నాడూ మంచంకింద ! కుక్కా పైకిరా.

గిరీ—వెళ్లిపా ! మంచంకిందికిరా, వెళ్లివొదల గొడతాను.

పూట—అప్పనిట్రా వెధవాసికు ? నీకు భయపడతా ననుకున్నావా యేవిఁటి ? నీ సానిముండ యలా అడ్డుకుంటుందో చూస్తాను. (పూటకూళ్లమ్మ ఒకవేపునుంచి మంచంకిందికి దూరును. మరి వొక వేపునుంచి గిరీశం పైకివచ్చి రామప్పంతులు నెత్తి చరిచి లఘువేసి పెరటివేపు పరిగెత్తిపోవును.)

రామ—సచ్చాన్రా నాయనా (రెండు చేతుల తలపట్టుకొని) మధురవాణి యేవిఁ జేహాద్బి ! కనిష్టిబు క్క బురంపించూ.

మధు— యెందుకు వల్లికున అల్లరి అవమానవుఁన్నూ ! రేపో యెల్లుండో మీరే వాడికి దెబ్బకి దెబ్బతీసి వగ తీర్చుకుందురుగాని.

(మధురవాణి రామప్పంతుల్ని కౌగలించుకొని తల ముద్దెట్టుకుని చేతరాసి

యేవిఁదుష్టు ! మొగవాడయినవాడు యెదట నిలిచి కొట్టాలి, దొంగదెబ్బ కొడతాడూ ? వాడిపొంకం అణుతురుగాని లెండి

రామ — గపురుషు మొగుడు తెలిపోయినప్పుడు నిక్షేపంలా వుండగా మన కెందుకు శరీరం యానం ? యీ వెధవని వజ్రాండు కోర్టంటా తివ్వకపోతే నేను రామప్పంతుల్ని కాను చూడు నా తమాషా !

మధు — (రామప్పంతుల్ని ముద్దుబెట్టుకుని) మాటాడక వూరుకోండి. (మంచం కింది వేపు చూపించి నోరు మూసి) దొంగదెబ్బ కొట్టినవాడిదే అవమానం; మీది కాదు.

రామ — నొప్పెవడి దనుకున్నావు ? అమ్ముండ మంచంకింద నించి రాదేం ? చీపురు కట్ట లాక్కో.

పూట ఫదేల్మాంచే వస్తాయించి చూస్తున్నాను. నీ మొగతనం యేడిసినట్టేవుంది. (పైకి వచ్చును)

(అంతా నిష్క్రమింతురు)

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

ద్వితీయాంకము

౧-వ స్థలము కృష్ణారాయపురం అగ్రహారంలో అగ్నిహోత్రావధాన్లు ఇల్లు

(అగ్నిహోత్రావధాన్లు జంఝాలు వడుకుచుండును. కరటకశాస్త్రుల్లు శిష్యుడి చేత లేని పేలు నొక్కించుకొనుచుండును. వెంకమ్మ కూర తరుగుచుండును.)

వెంకమ్మ—నిన్నట్నించి కిళిమిళ్ళలవులని కుఱ్ఱవాడు వుత్తరం రాశాడు. యెన్నాళ్లో అయింది వాణ్ణిచూసి, కళ్ళు కాయలు కాసిపోయినాయి. గడియో గడియో రావాలి.

అగ్నిహోత్రావధాన్లు—ఎందుకు వొట్టినే వగచడం? వొద్దు వొద్దంటూంటే యీ యింగిలీషు చదువులో పెట్టావ్. మెరకపొలం సిస్తంతా వాడి కిందయిపోతూంది. కిందటియేడు పరిక్ష ఫేలయినాడుగదా? యీ యేడు యెలా తగలేశాడో తెలియదు. మనకీ యింగిలీషు చదువు అచ్చిరాదని పోరిపోరి చెపితే విన్నావుకావు. మా పెద్దన్న దిబ్బావుధాన్లు కొడుకుని యింగిలీషు చదువుకు పార్వతీపురం పంపించేసరికి వూష్టం వొచ్చి మూడ్రోజుల్లో కొట్టేసింది. బుచ్చబ్బి కొడుక్కి యింగిలీషు చెప్పిద్దామనుకుంటూండగానే చచ్చినంత ఖాయలా చేసింది.

వెంకమ్మ—మీ రెప్పుడూ యీలాంటి వోఘాయిత్తం మాటలే అంటూవుంటారు. డబ్బు ఖర్చయిపోతుందని మీకు బెంగ. మొన్న మొన్న మన కళ్ళెదట మన వాకట్లో జుట్టు విరబోసుకు గోట్టికాయలాడిన నేమానివారి కుఱ్ఱాడికి మునసబీ అయింది కాదూ?

అగ్ని—మన వెధవాయికి చదువొచ్చేదేం కనపడదుగాని పుస్తకాలకిందా జీతంకిందా యిహ నాలుగేళ్ళు యేసరికి మనభూమి కడతేరిపోతుంది. ఆపైని చిప్పా దొప్పా పట్టుకు బయల్దేరాలి. నిమ్మళంగా యింటిదగ్గిరుంటే యీపాటి నాలుగక్షరాలు చెప్పేదును. వొద్దంటూంటే యీ వెధవ నింగిలీషు చదువులో పెట్టావు.

వెంకమ్మ—మరివాడికో మునసబీ ఐనా పోలీసుపనైనా ఐతే రవణాలిచ్చి యీ అగ్రహారం భూవులన్నీ కొనేస్తాడు. యీడాదికో నూటయాభైరూపాయలు ఖర్చుపెట్టడానికింత ముందూ వెనకా చూస్తున్నారు, మీలాగే వాడూ జంఝాలు వొడుకుంటూ బతకాలని వుందా యేవిఁటి? మీకంత భారవఁయితే మావాళ్లు నాకు పసుపూ కుంకానికీ యిచ్చిన భూవఁమ్మేసి కుఱ్ఱాడికి చదువు చెప్పిస్తాను.

కర—నీభూవెందుకు అమ్మాలమ్మా? మనసొమ్ము చదతిని కొవ్వున్నాడు. అతడే పెట్టుకుంటాడు.

అగ్ని—ఏనే నన్ను ఆక్షేపణ చేస్తావషే? యీ మూరంతే నీఅన్న వున్నాడని వూరుకునేదిలేదు.

[గిరీశం వెంకటేశం ప్రవేశింతురు]

వెంకమ్మ—మా బాబ్బా బాబు వచ్చావషాయ్! (వెంకటేశమును కౌగలించుకొనును).

అగ్ని—వెధవాయా యీ మారైనా పాసయినావా? (వెంకటేశం తెల్లబోయి చూచును)

గిరి—పాసయినాడండి, ఫస్టుగా పాసయినాడు. నేను చాలా శ్రమపడి చదువు చెప్పానండి.

అగ్ని - యీతురకెవడోయ్!

గిరి—టర్క్! డామిట్, జెల్ మాన్.

అగ్ని—మానా? మానులా వుంచావంఛావూ? గూబగలగొడతాను.

వెంక—(వణుకుతూ తల్లివేపు చూసి) అమ్మా! యీయన్నే నాకు చదువు చెప్పే మేష్టరు

కర—ఇంటికి పెద్దమనిషొస్తే అప్పచ్ఛపు మాటలాడతావేవిఁటి బావా? ఆయనేదో కుఱ్ఱవాడితో యింగిలీషు మాటంటే పుచ్చకాయలదొంగంటే బుఱ్ఱతడువుకున్నట్టు నీమీద పెట్టుకుంటావేం? (బండివాడు సామాను దించును.)

గిరి—(కరటక శాస్త్రితో) తమ బావగారా అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారు? నన్ను తమరు యరక్కపోవచ్చునుగాని డిప్టీ కలక్టరుగారింటికి తమరు వచ్చేటప్పుడు నేను వారి పిల్లలకి చదువు చెబుతూ వుండేవాణ్ణి. డిప్టీ కలక్టరుగారు తమర్ని యేమ్మెచ్చుకునేవారనుకుంటారు!

కర—అవును మీ మొఖం చూసిన జ్ఞాపకవుఁంది, డిప్టీకలక్టరుగారు మహాదొడ్డ ప్రభువ్.

గిరి—మీలాంటి చప్పన్నభాషలూ వచ్చిన మనిషిని యక్కడా లేడనీ, సంస్కృతం మంచినీళ్ల ప్రవాహంలా తమరు మాట్లాడతారనీ, తమలాంటి విదూషకుణ్ణి యక్కడా చూళ్లేదనీ డిప్టీ కలక్టరుగారు శలవిస్తూండేవారు. కవితారసం

ఆయన్లా గ్రహించేవారేరీ? నా కవిత్వవఁంటే ఆయన్ని చెవి కోసుకుంటారు. మహారాజావారి దర్శనం కూడా నాకు చెయించారండి.

అగ్ని — (ఘుమఘుమ లాడుతూ) ఈ శషభిషలు నాకేం పనికిరావు. యితడి వైఖరి చూస్తే యిక్కడే బస వేసేటట్టు కనపడుతూంది. మాయింట్లో భోజనం యింత మాత్రం వీలుపడదు.

వెంకమ్మ—ఆయనమాటలు గణించకు బాబూ. ఆయన మోస్తాది. మీదయవల్ల మా వాడికో ముక్కబ్బితే మీమేలు మరిచిపోం.

గిరి—అందు కభ్యంతరవేఁవిఁటమ్మా మీవాడు శలవుల్లో చదువుచెప్పమని యింతో బతిమాలుకుంటే పోనీ పనికొచ్చే కుఱ్ఱవాడుకదా అని వొచ్చానుగాని పట్నంలో మునసబుగారింట భోజనం లేదని వొచ్చానా వారిస్సేకబ్బు చేదని వొచ్చానా అమ్మా?

వెంకమ్మ—యీ చదువులకోసవఁని పిల్లణ్ణి వొదులుకుని వుండడం. వాడు పరాయి వూళ్లో శ్రమదమాలు పడుతూండ్డం నా ప్రాణాలు యెప్పుడూ అక్కడణ్ణే వుంఛాయి. డబ్బంటే యెన్నడూ వెనక చూళ్లేముగదా, మేం కనడంమట్టుకు కన్నాం. మీరే వాడికి తల్లీ తండ్రీని. యలా కడుపులో పెట్టుకు చదవు చెబుతారో మీదేభారం.

గిరి—తమరు యింతదూరం శలవియ్యాలమ్మా? నా మంచిచెడ్డలు మీ కుఱ్ఱవాణ్ణడిగితే తెలుస్తుంది. మునసబుగారూ, డిప్టీ కలక్టరుగారూ యెన్నికచేసిన మనిషిని నామాట నే చెప్పుకోవాలా, ఇంతెందుకూ, యిక మూడేళ్లు నా తర్ఫీదులో వుంచితే క్రిమినల్లో వరసగా పోలీసుపరిక్ష పాసుచేయిస్తాను.

అగ్ని—మూడేళ్లే! యీ సంవత్సరం పుస్తకాల కెంతవుతుందిరా అబ్బీ?

వెంకటే—పదిహేన్రూపాయ లవుతుంది

అగ్ని—ఒక్క దమ్మిడీ యివ్వను. వీళ్లిద్దరూకూడి ఆ రూపాయలు పంచుకు తినేటట్టు కనపడుతూంది. నేను వేదం యనభై రెండు పన్నాలూ ఒహదమ్మిడీ పుస్తకాల ఖర్చు లేకుండా చదువుకున్నాను. ఇదంతా టోపీ వ్యవహారంలా కనపడుతుంది.

కర—(నవ్వుతూ) కోట్లకి విలవైనమాట అన్నావు బావా!

గిరి—(కరటకశాస్త్రితో) ది సీజ్ బార్బరస్, చూచారండీ, జెంటిల్మన్ అనగా పెద్దమనిషిని యలా అంటున్నారో! నేను యిక యిక్కడ వుండడం భావ్యం కాదు, శలవు పుచ్చుకుంటాను.

వెంకమ్మ—చాల్చాలు బాగానేవుంది! యింటి కెవరొచ్చినా నాకిదే భయం, ఆయన మాటల కెక్కడికి బాబూ, వెళ్ళిపోకండి.

కర — అగ్నిహోత్రావధాన్లూ! కుఱ్ఱవాడికి రవ్వంత చదువు చెప్పించడానికి యింత ముందూ వెనకా చూస్తున్నావ్. బుచ్చెమ్మనమ్మిన పదిహేను వొందల రూపాయిలేం చేశావ్?

గిరి — సెల్లింగ్ గర్ల్స్! డామిట్!

అగ్ని — ప్రతీగాడిదె కొడుకూ అమ్మావమ్మా వంచూంటాడు. కూరగా యల్లోయ్ అమ్మడానికి? ఆ రూపాయలు వుచ్చుకోకపోతే మొగుడు చచ్చాడుగదా? దాని గతి యేవైయ్యుండును?

కర — చచ్చాడంటే వాడిదా తప్పు, మంచంమీంచి దించెయడానికి సిద్ధంగా వున్న వాడికక్కట్టావ్?

గిరి — తమరేనా నులక అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారు? యీ పట్టెని జట్లో తమంత వారు లేరని రాజమహేంద్రవరంలో మావాళ్ళనుకునేవారు.

అగ్ని — మీది రాజమహేంద్రమండీ ఆ మాట చెప్పారుకారేం? రామావధాన్లుగారు బాగున్నారా?

గిరి — బాగున్నారండి. ఆయన మా మేనమావఁగారండి.

అగ్ని — ఆ మాట చెప్పారుకారూ?

గిరి — మామావఁ యీ దేశవొఁగట్టా వొచ్చినప్పుడల్లా తమర్ని యెన్నిక చేస్తూంటారండి.

అగ్ని — నాకూ వారికి చాలా స్నేహం. చూశారా కొంచం నాకు ప్రథమకోపం యవరో తెలియకుండా అన్నమాటలు, గణించకండేం.

గిరి — దానికేవఁండి, తమవంటి పెద్దలు అనడం మాలాంటి కుఱ్ఱవాళ్ళు పడడం విధాయకవేఁగదండీ!

కర — (తనలో) యిన్నాళ్ళకి మా అగ్నిహోత్రుడికి తగినవాడు దొరికాడు.

అగ్ని — చూశారండీ, మీ పేరేవిఁటండీ?

గిరి — గిరీశం అంటారండి.

అగ్ని — చూశారండి, గిరీశంగారూ! మా కరటక శాస్తుల్లు వట్టి అవకతవక మనిషి; కుంపీ పెట్టా యేమీ వాడి మనసు కెక్కదు. అల్లుడు చచ్చిపోయినాడంటే ఆమెవల్ల యెంతలాభం కలిగింది ఖూవుఁలకి దావా తెచ్చావాఁ లేదా? నేను యీ మధ్య దాఖల్చేయించిన పిటీసను మీద ఆర్డరు చదివి పెట్టండి (గదిలోకి వెళ్ళి కాకితం తెచ్చి గిరీశంచేతికి యిచ్చును)

గిరి — (చూసి) ఎవడో తెలివితక్కువ గుమస్తా వ్రాసినట్టుంది అక్షరపొలికే లేదండి.

అగ్ని—మావాళ్లు గడగడ చదివేవారండి.

గిరీ—నేను మాత్రం చదవలేకనా, అంతకన్న గళగ్రాహిగా చదువుతాను. తెల్లిచ్చేపండితుణ్ణి నాకిది వేలపిండి కాదు; అయితే రాసినవాడి తెలివికి సంతోషిస్తున్నాను. యిది అరటిపండు విప్పినట్టు తర్జుమా చేసి వాళ్లకు చెయ్యమని కలవా ?

అగ్ని—అంతకంటేనా ! (తనలో) డబ్బు ఖర్చులేకుండా వీడిచాత కాగితముక్కలన్నీ తర్జుమాచేయించేస్తాను.

గిరీ—యింకాయింగ్లీషు కాయితాలు యేవైనావుంటే నామీదపారయ్యండి, తర్జుమాచేసి పెడతాను.

అగ్ని—అష్టాగే.

వెంకమ్మ—మా అబ్బాయీ మీరు ఒక్క పర్యాయం యింగిలీషు మాట్లాడండి బాబూ.

గిరీ—అలాగే నమ్మా.

My dear Venkatesam—
Twinkle ! Twinkle ! little star,
How I wonder what you are !

వెంకటే—There is a white man in the tent.

గిరీ—The boy stood on the burning deck
Whence all but he had fled-

వెంకటే—Upon the same base and on the same side of it the sides of a trepezium are equal to one another.

గిరీ—Of man's first disobedience and the fruit of that mango tree, sing, Venkatesa, my very good boy.

వెంకటే—Nouns ending in *f* or *fe* change their *f* or *fe* into *ves*.

అగ్ని—యీ ఆడుతూన్న మాటలికి అర్థం యేమిటండి ?

గిరీ—యీ కలవుల్లో యే ప్రకారం చదవాలో అదంతా మాట్లాడుతున్నామండి

కర—అబ్బీ వొక తెనుగు పద్యం చదవరా ?

వెంకటే—పొగచుట్టకు సతిమోవికి—

కర—చబాష్ !

గిరీ—డామిట్ ! డొంక్ట్రీక్ దట్. (మెల్లగా) "నలదమయంతులిద్దరు" చదువ్

వెంకటే—నలదమయంతు లిద్దరు మనః ప్రభవానల దహ్యమానులై సలిపిరి దీర్ఘవాసర నిశల్,

కర — ఇష్టేఇష్టే, మనఃప్రశస్తానతవంటే యేవిట్రా ?

వెంక టే — (యింటికప్పువేపు చూసి వూరుకుండును.)

గిరీ — పసిపిల్లలకి అలాంటికఠినమైన పద్యానికి అర్థం తెలుస్తుందా అండీ ?

అగ్ని — పద్యాలికి అర్థం చెప్పరూ ?

గిరీ — యిప్పటినుట్టుక నేనలాగే శ్రద్ధయిం చేయిస్తాను తెల్లవాళ్ళస్కూళ్ళలో తెలుగుపద్యాలకైనా అర్థం చెప్పరండి యింతసేపూ జాగర్ఫీ, గీగర్ఫీ అర్థమెటిక్ ఆల్జిబ్రా, మాథమాటిక్స్ యివన్నీ హాడలిసి చెప్తారండి.

కర — (తనలో) తక్కిందు నూనకన్యా వుంది పిల్ల పెండరాళ్ళ తోవపెట్టకపోతే మోసంవొస్తుంది.

అగ్ని — అవన్నీ చెప్తారండి ?

గిరీ — మరేవనుకున్నారు ? మీ కుఱ్ఱవాళ్ళాగ చదువుకొనే వాడికి ఒక నిమిషమైనా తెరిపుండదు.

అగ్ని — అవును చదువంటే అల్లాగే చదువుకోవాలి. గొట్టికాయలాడకుండా మా వాణ్ణి కాయితే యెంత చదువైనా వొస్తుంది.

గిరీ — నాదగ్గిర గోటీబిళ్ళా గొట్టికాయలు పనికిరావండి. పుస్తకం చేతపడితే వేళ్ళకి పుస్తకం అంటుకుపోవాలి, అలా చదివిస్తానండి.

అగ్ని — అలాగే చేస్తే మా వాడికి చదువొచ్చి అన్నిపరీక్షలు పాసవుతాడంటే మావాడికి దమ్మిడీఖర్చులేకుండా పెళ్ళియీ సావత్సరంకూడా తటస్థింపిందండి.

వెంకమ్మ — మీ సైజ కొర్తి ఫిట్టూ కొట్టూ మంచివారుగాని మీకు మాత్రం అబ్బిమీద ప్రేమలేదా యేమిషి ? పట్నంలో గొట్టాలమ్మొస్తేనప్పుడు యింతో వెంగ వెఱ్ఱికులి అబ్బిని వల్లకట్టిరాసి వెళ్ళిపోయిరమ్మన్నారు కాదు ? చదువూ చెప్పించక పెళ్ళిచెయ్యవలె తెరుతుందా యేమిషి ?

కర — దమ్మిడీ ఖర్చులేకుండా కొడుక్కి పెళ్ళిచేస్తావుటోయి బావా ? అవతలపిల్లల్ని అమ్మినట్టే అనుకున్నావా యేవిటి ? పదిహేను వొందలైనా పోస్తేనేగాని అబ్బికి పిల్లనివ్వరు.

అగ్ని — దమ్మిడీ ఖర్చులేకుండా వెంకడికి యలా పెళ్ళిచేస్తానో నువ్వే చూతువుగాని రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో లుబ్ధావధాన్లుగార్ని యెరుగుదువా ?

కర — యెరగను.

అగ్ని — ఆయన్న అహాధికారి. పద్దెనిమిదివందలకి సుబ్బిని అడగొచ్చారు. ఉభయ ఖర్చులూ పెడతానన. పెళ్ళిమావైభవంగా చేస్తానన, మనం పిల్లనితీసికెళ్ళి వాళ్ళింట్లో పెళ్ళిచెయ్యడం. మనకి కట్టుబడి అట్టేవుండదు. ఆపద్దెనిమిది వొందలూ పెట్టి వెంకడికి పెళ్ళిచేస్తాను

వెంకమ్మ — పెళ్ళికొడుకెన్నేళ్ళు ?

అగ్ని—యెన్నేళ్లైతేనేవిఁ ? నలభైయ్యాయిదు.

గిరీశం—లుబ్ధావధాన్లు మా పెత్తల్లి కొడుకండి. తమతో సమ్మంధవఁంటే నాకు సంతోషవేఁగానండి. ఆయనకి అరవయ్యేళ్లు దాటాయండి. యీదేవఁయినా సెల్లింగ్ గర్ల్‌స్ అనగా కన్యాశుల్కం, డామిట్ ! యంత మాత్రమూ కూడదండి. నేను పూనాలో వున్నప్పుడు అందు విషయమై ఒహనాడు నాల్గుంటలు ఒక్కబిగిని లెక్చరిచ్చానండి. సావకాశంగా కూర్చుంటే కన్యాశుల్కం కూడనిపనని తమచేతనే వొప్పిస్తాను.

కరట—బావా యీసమ్మంధం చేస్తే నీ కొంపకి అగ్గెట్టేస్తాను.

అగ్ని—వీళ్లమ్మా శిఖాతరగా, ప్రతీగాడిదకొడుకూ తిండిపోతుల్లాగ నా యింట జేరి నన్నేవాళ్ళే. తాంబోలం యిచ్చేశాను. యిహ తన్నుకుచావండి.

వెంకమ్మ—నాతో చప్పకుండానే ?

అగ్ని—ఆడముండల్తోనా ఆలోచన ? యీ సమ్మంధం చైకపోతే నేను బారికరా వుఁణ్ణే ! (లేచి వెళ్లును.)

కర—యెంమార్దవం.

వెంక—అన్నయ్యా ! యీ సమ్మంధం చేస్తే నేన్నుయ్యో గొయ్యో చూసుకుంటాను. పెద్దదాన్ని రొమ్ముమీద కుంపట్లాగ భరిస్తూనే వున్నాం. ఆయనికి యంత యీడొచ్చినా కష్టంసుఖం వొళ్లునాటక యీదౌర్భాగ్యపు సమ్మంధం కల్పించుకొచ్చారు. నే బతికి బాగుండాలంటే యీ సమ్మంధం తప్పించు.

కర—గట్టి అసాధ్యం తెచ్చి పెట్టావే, వొట్టి మూర్ఖప గాడిదకొడుకు. యెదురుచెప్పిన కొద్దీ మరింత కొఱ్ఱెక్కుతాడు. యేం చేయగల్గుదునని నీకు భరుసా చెప్పను ? యేమీ పాలుపోకుండా వుంది.

గిరి—అమ్మా—మీరు యెందుకలా విచారిస్తారు ? అవుఁధాన్లుగారు సావకాశంగా వున్నప్పుడు ఒక్కగంట కూర్చుంటే డబ్బుచ్చుకు ముసలివాళ్ళకి పెళ్ళిచెయ్యడం దౌర్జన్యవఁని లెక్చరిచ్చి మనసు మళ్ళిస్తాను.

వెంకమ్మ—బాబూ, అతడు మీ మానత్తకొడుకైతే మీ కాళ్ళు పట్టుకుంటాను. మీరు వెళ్ళి ఆయన్ని మనస్సు మళ్ళిస్తురూ. నాచర్మం చెప్పులు కుట్టియిస్తాను.

గిరి—అమ్మా యేంచెప్పను ! వాడో త్రాష్టుం పిల్లదొరకడవేఁ చాలు వాడికి. యీ సమ్మంధం వొదులుకుంటే వాడికి పెళ్ళేకాదు. వాడని వాడొదిలే ఘటంకాదు.

కర—అమ్మీ నేనో ఉపాయం చెబుతాను యిలారా. (కరటకశాస్త్రి శిష్యుడు వెంకమ్మ నిష్క్రమింతురు.)

గిరి—మైడియర్ షేక్స్పియర్ ! నీ తండ్రి అగ్గిరావుఁడోయి మీ యింట్లో యవళ్ళకి అతణ్ణిలోంగదీశే యలోక్వెన్సులేదు. నాదెబ్బచూడు యీవాళేం జేస్తానో

వీరేశలింగం పంతులుగారు కన్యాశుల్కం విషయమై రాసిన ఉపన్యాసం పైకి తీయ్. మావఁగారికి లెక్చరివ్వడాని కత్తీ కఠారీనూరాలి.

వెంకటే—మీ లెక్చరుమాట అలావుణ్ణిండిగాని యీవాళ నాగండం గడిచింది గదా అని సంతోషిస్తున్నాను. మీ జ్ఞాకపోతే పరీక్ష ఫేలయినందుకు మా నాన్న పెయ్యకట్టుతాడుతో చమ్డా లెక్కగొట్టును.

గిరీ—యిలాంటి ప్రమాదా ల్తప్పించుకోవడవేఁ ప్రజ్ఞ. యేమైనా డిఫికల్టీవొచ్చినప్పుడు ఒక తస్నావేశాంవఁంటే అది బ్రహ్మాస్త్రంగా వుండాలి. పొలిటిషన్ నంటే మరేవిఁటనుకున్నావ్? పూజా నమస్కారాల్లేక బూజెక్కున్నాను గాని మన కంట్రీయే ఇండిపెండెంట్ అయితే గ్లాడ్స్టన్‌లాగ దివాన్గిరి చలాయిస్తును. యేమి వాయ్! మీ తండ్రి వైఖరి చూస్తే పుస్తకాలకి సొమ్మిచ్చేటట్టు కనబడదు చుట్టలు పట్నంనించి అరకట్టై తెచ్చాంగదా, యేమి సాధనం?

వెంకటే – నాన్నివ్వకపోతే అమ్మనడిగి డబ్బుతెస్తాను.

గిరీ—నీ బుద్ధియలా వికసిస్తూందో చూశావా? యిలా తర్ఫీదవుతుంఁటే నువ్వుకూడ పెద్ద పొలిటీషను వవుతావు;

[బుచ్చమ్మ ప్రవేశించును]

బుచ్చమ్మ—తమ్ముఁడూ అమ్మ కాళ్లు కడుక్కోమంచూందిరా.

గిరీ—(తనలో) హా బ్యూటిఫుల్! క్వైటనెక్ స్పెక్టెడ్!

బుచ్చమ్మ—అయ్యా మీరు చల్దివణ్ణం తించారా?

గిరీ—నాట్ట్సైటస్టబ్జక్షన్, అనగా యంత మాత్రం అభ్యంతరంలేదు. వడ్డించం డిదుగో వస్తున్నాను. తోవలో యేటిదగ్గిర సంధ్యావందనం అదీ చేసుకున్నాను. (బుచ్చమ్మ వెళ్లును)

గిరీ—వాట్ యీమె నీ సిస్టరా? తలచెడ్డట్టు కనబడుతున్నదే?

వెంకటే—మాఅక్కే, జుత్తుకి చవుఁరాసుకోదు.

గిరీ—తల చెడ్డం అంటే, విడో అన్నమాట. చవుఁరు గివుఁరూ జాంతేనయ్. గాని యిన్నాళ్ళాయి నీకు విడో మారేజి విషయవై లెక్చర్లిస్తూవుంటే యీ కథ యెప్పుడూ చెప్పావు కావు? మీ యింట్లోనే ఓ అన్ఫార్చునేట్ బ్యూటిఫుల్ యంగ్ విడో వుండటోయ్! యేమి దురవస్థ! మైహార్ట్ మెల్ట్స్. నేనేతండ్రినైతే యీపిల్లకి విడోమారియెజ్జేసి శాశ్వతవైఁన కీర్తి సంపాదిస్తును. (తనలో) యేమి చక్కదనం, యీ సొంపు యెక్కడా చూళ్ళేదే! పల్లిటూరు పూసు పోదనుకున్నాను గాని పెద్ద కాంపేనుకి అవకాశం యిక్కడ కూడ దొరడం నా అదృష్టం.

వెంకటే—మా నాన్న నాక్కూడా పెళ్ళి చాస్తాడు.

గిరీ—యీ వాశ్లో పెద్ద పెళ్ళి నీకు తలవెంట్రుకంత వాసి తప్పిపోయింది. యీ శలవులాఖర్లోగా తాళాధాయ్యం కాకుండా తప్పించుకుంటే నువ్ పూరా ప్రయోజకుడివే. యిహా నిజవైఁన పెళ్ళా? యింత చదువూ చదువుకుని నీ తండ్రికుదిర్చిన యేవీఁయరగని చిన్న పిల్లకా పుస్తెకడతావ్? మాంచియెత్తుగా బుత్తుగావున్న యంగ్వుడోని నువ్ పెళ్ళాడకపోతే ఐసుడ్సు యమేష్ణావ్యా!

౩-వ స్థలము. దేవాలయం

[పువ్వుల తోటలో మండపంమీద కూచుని, శిష్యుడు ప్రవేశించును]

శిష్యుడు—ఆర్నెల్లకోమాటు పొస్తకం పట్టుకుంటే కొత్త శ్లోకాలు పాత శ్లోకాలు ఒక్కలాగ్గనపడతాయి, యిప్పుడు కొత్తశ్లోకం కనుక్కోమంటే నాశక్యవాఁ? సిద్ధాంతి నెవణ్ణయినా ప్రశ్నడిగి కనుక్కోవాలి. లేకుంటే చటుక్కునపుస్తకం విప్పియే శ్లోకం కనబడితే ఆశ్లోకం చదువుతాను.

"మృగాః ప్రియాళుద్రుమమంజరీణాం"

యిదేదో చదివినజ్ఞాపకం లీలగావుంది, లేళ్ళుపరుగెత్తా యని కాదూ? యేం గొప్పమాట చెప్పాడోయి కవి! లేళ్ళు పరిగెత్తితే యవడిక్కావాలి, పరిగెత్తకపోతే యవడిక్కావాలి? కుక్కలు పరిగెత్తుతున్నాయ్ కావా, నక్కలు పరిగెత్తుతున్నాయ్ కావా? పిల్లులు పరిగెత్తుతున్నాయి కావా? పనికొచ్చే ముక్క ఒక్కటీ యీ పుస్తకంలో లేదు. నాలుగంకెలు బేరీజు వేయడం. వొడ్డీ వాశీ కట్టడం కాళిదాసు కేం తెలుసు? తెల్లవాడిదా మహిమ! యేపట్నం యెక్కడుందో, యేకొండ లెక్కడున్నాయో అడగవొయ్యా గిరీశంగార్ని; నిలుచున్నపాట్ను చెబుతాడు.

"ప్రియాముఖం. కింపురుషశ్చుచుంబ"

ముద్దెట్టుకున్నాడటోయి ముండాకొడుకు. ముక్కట్టుకున్నాడు కాడూ?

[కరటకశాస్త్రి శిష్యుడికి కనపడకుండా వెనుకనుంచి ప్రవేశించును]

"వర్ణప్రకర్షే సతి కర్ణికారం।
ధునోతినిర్గంధతయాస్మచేతః" ॥

యిదికూడ చదివినట్టె వుందోయి, ఆ పువ్వేదో కవికిష్టం లేదట. యిష్టం లేకపోతె మిగిలిపోయింది కాబోలు? మా గురువుగారికీ దొండకాయ కూరయిష్టంలేదు, గురువుగారి పెళ్ళాం పెరట్లో దొండపాదుందని రోజూ అకూరె వొండుతుంది. బతికున్న వాళ్ళ యిష్టవేఁ యిలా యేడుస్తూంటే చచ్చినవాడి యిష్టాయిష్టాల్తోయేంపని

యీచదువిక్కడితో చాలించి గిరీశంగారి దగ్గిర నాలుగింగిలీషు ముక్కలు నేచుకు కుంటాను. వెంకడికి యింగిలీషొచ్చునని యేం గఱ్ఱాగా వుంది?

కర—యెవిఁట్రా అబ్బీ అంటున్నావు ?

శిష్యు—యెదో నాస్వంత ఘోష.

కర—గురువునిగదా, అదేదో నాకూ కొంచెం చెబుదూ.

శిష్యు—చప్పడాని కేంవుఁందడండి! నాటకంలో నాచేత వేషం కట్టించి పెద్దచాంతాళ్ళలాంటి హిందూస్తానీ ముక్కలూ, సంస్కృతం ముక్కలూ అర్థంతెలియకుండా భట్టీయం వేయించడానికి మీకు ఓపికుందిగాని నాకు నాల్రోజులికో శ్లోకం చెప్పడానికి శ్రద్ధలేదుగదా ? పట్నంవొదిలి ఆరెల్లకోమాటు అగ్రహారాలంటవొచ్చినప్పుడు మరేం పూసుకోక "పుస్తకం తియ్యంతే" సంస్కృతం యెంవఁచ్చేని ?

కర—యిటుపైనూచడు యలా చెబుతానో, రోజుకి నాలుగే శ్లోకాలు చెబుతాను. కొత్తశ్లోకం చదువు.

శిష్యు—"అస్త్యుత్తరస్యాం దిశి దేవతాత్మా।
హిమాలయో నామనగాధిరాజః"

కర—మొదటికొచ్చేవేం ?

శిష్యు—మొదలూకొసా వొక్కలాగే కనపడుతూంది.

కర—(నవ్వి) పోనియ్, మొదణ్ణించే చదువుదాం,

శిష్యు—చదివినా యేంలాభవుఁంది, యీశ్లోకం శుద్ధ అబద్ధంట.

కర—యవరు చెప్పారు ?

శిష్యు—గిరీశంగారు.

కర—యేం చెప్పాడు ?

శిష్యు—హిమాలయం రెండుసముద్రాలకీ దాసి, యూళ్ళ గఱ్ఱలాగలేదట. మాపులో చూపించాడు.

కర—హిమాలయం శిగగోశిరిగాని. ఆ పుస్తకం ముణిచి నామాటవిను.

శిష్యు—చిత్తం (పుస్తకం మూయును.)

కర—చదువన్నందుకు పొట్ట పోషించుకోడానిగ్గదా ?

శిష్యు—అవును.

కర—యీ రోజుల్లో నీ సంస్కృత చదువెవడి క్కావాలి.

శిష్యు—దరిద్రులి క్కావాలి.

కర—బాగా చెప్పావు. నీకు యింగ్లీషు చదువుకోవాల్నుందా ?

శిష్యు—చెప్పించే దా తేడీ ?

కర—నేను చెప్పిస్తాన్రా ?

శిష్యు—నిజంగాను ?

కర—నిజంగాన్రా. గాని ఒక షరతుంది.

శిష్యు—యేవిటండి ?

కర—నాకో కష్టసాధ్యమైన రాచకార్యం తటస్థించింది; అది నిర్వహించి నువ్ చేసుకురావాలి.

శిష్యు—నా వల్లయేరాచకార్యాలు కూడా వున్నాయా ?

కర—యీరాచకార్యం నీ వల్లేకావాలి. మరెవడివల్లా కాదు, అదేవిటంటే, ఓ పది రోజులు నువ్వు ఆడపిల్లవై పోవాలి.

శిష్యు—గణియం పట్నంలోవుండి పోయిందే ?

కర—అట్టే గణియం అవసరంలేదు. నీకు తలదువ్వి, కోకకడితే పజ్యాండేళ్ళ కన్నె పిల్లలావుంటావు. నిన్ను తీసుకెళ్ళి లుబ్ధావుధాన్లికి పెళ్ళిచేస్తాను. నాలుగుపూటలు వాళ్ళింట నిపుణతగా మెసిలి, వేషం విప్పేసి పారిపోయిరా, నిజమైన పెళ్ళి ముహూర్తం చాలా వ్యవధుంది.

శిష్యు—యిదెంతపని.

కర—ఆలా అనుకోకు. అది చేస్తివట్టాయనా, అనుమాన పడతారు. పట్టుబడ్డా వంటే పీక తెగిపోతుంది.

శిష్యు—మీకా భయంవొద్దు.

కర—నువ్వునెగ్గుకొస్తే, మాపిల్లనీకిచ్చి యిల్లరికం వుంచుకుంటాను.

శిష్యు—అలాప్రమాణం చెయ్యండి.

కర—యిదుగో యీపుస్తకం పట్టుకు ప్రమాణం చేస్తున్నాను.

శిష్యు—యీపుస్తకం మీద నాకు నమ్మకం పోయింది, మరోగట్టి ప్రమాణంచెయ్యండి. గిరీశంగారిని అడిగి ఒక యింగిలీషు పుస్తకం పట్టుకుదాునా ?

కర—తప్పితే భూమితోడ్రా.

శిష్యు—మీరు యగేస్తే భూవేం జేస్తుంది ? మీ మాటేచాలును కానీండి.

3-వ స్థలము. అగ్నిహోత్రావుధాన్లు యింటియెదటివీధి.

[గిరీశం, వెంకటేశం ప్రవేశింతురు]

వెంకటే—రాత్రి కన్యాశుల్కం మీద లెక్చరిచ్చారా ?

గిరీ—లెక్చరేవిటోయి, ధణుతెగిరి పోయింది. మీతండ్రి మైరావణచరిత్రోయ్. మీ అంకుల్ కరటకశాస్త్రి స్కౌండ్రల్లా కన్పడుతున్నాడు.

వెంకటే—యేం జరిగిందేం జరిగిందేవిటి ?

గిరీ—విను. రాత్రి భోజనాలవేళ లెక్చరు ఆరంభించమని రోజల్లా బురిడీలు పెట్టాడోయ్ మీ మావం సజ్జట్ట నేను కొంచెం యెత్తగానే తనుకూడా గట్టిగా సపోర్టు చేస్తా

నని ప్రామిస్ కూడా చేశాడు. నీ తండ్రి వైఖరి చూస్తే మాత్రం కొంచెం ధైర్యం వెనకాడి నాలిక్కొనకొచ్చిన మాట మళ్ళీ మణిగి పోతూం డేది. పెరుగూ అన్నం కలుపుకునే వేళకి యిక ధైర్యమిస్తూంచి పోతూందని తెగించి లెక్చరు ఆరంభించాను. ఇంట్రడక్షన్ రెండు సెంటెన్సులు యింకా చెప్పనే లేదు నాలుగు యింగ్లీషుమాటలు దొర్లాయో లేదో దాంతో నీతండ్రి కళ్ళెరజేసి "యీ వెధవ యింగ్లీషు చదువునించి బ్రాహ్మణ్యం చెడిపోతూంది; దేవభాషలాగ భోజనాల దగ్గిర కూడా ఆ మాటలే కూస్తారు; సంధ్యావందనం శ్రీసూక్త పురుషసూక్తాలూ తగలబడిపోయినాయి సరే గదా?" అని గట్టిగా కేకవేసి చెప్పేసరికి నేను కొంచంవస్తాయింపు "థ్రోయింగ్ పెరల్సు బిఫోర్ స్వైన్" అనుకొని కనుకొక శాస్త్రుల్లువేపు చూశే సరికి యేంచేస్తున్నాడను కున్నావ్? రాస్కెల్ పులకలేసు పలుకలేను సరేకదా ముహం ప్రక్కకితిప్పి కడుపుబ్బగిలేటట్టు నవ్వుతున్నాడు. యిక లెక్చరు చెప్పించకాదు సరేకదా, శ్లోకమ్ముద్దకూడా చెప్పించకాదు. ఛీ యింత యిన్సల్టు జరిగిన తరవాత తక్షణం బయలుదేరి వెళ్ళిపోదా మనుకున్నాను.

వెంకటే—అయ్యో వెళ్ళిపోతారా యేమిటి ?

గిరీ—నా సంగతి విన్లు. కొసాకివిను, నీ తండ్రిని పాకెట్లో వేశాను.

వెంకటే—నా తండ్రికి లెక్చరిచ్చి పెళ్ళి తప్పిస్తానన్నారే ?

గిరీ—పెళ్ళి ఆపడానికి బ్రహ్మాశక్యంకాదు. ఆ మాస్టరీను సురేంద్రనాథ్ బానర్జీ వచ్చి చెప్పినా నీ తండ్రి యీ పెళ్ళి మానడు. లెక్చర్లు యింతసేపూ సిటీల్లోనేగాని పల్లెటూళ్ళలో యంతమాత్రం పనికిరావు. పూనాలాంటిసిటీలో లెక్చర్ యిచ్చానంటే టెంథౌజండు పీపిల్ వినడానికి వొస్తారు. మన ఊళ్లోనే, పెద్ద మీటింగులు చెయ్యాలంటే, డప్పులు బజాయించి, నోటీసులు కట్టి, బజార్లుకాసి, కోమటి వాళ్ళని యీడ్చుకు వొచ్చినా, యాభై మందికారు. పల్లెటూరి పీపిల్ లెక్చర్లకి అన్‌ఫిట్. మొన్న మనం వొచ్చినప్పుడు వాడికి నాషనల్ కాంగ్రెస్ విషయమై రెండు ఘంటలు లెక్చరు యిచ్చేసరికి ఆగాడిదకొడుకు వాళ్ళ వూరు హెడ్ కానిస్టేబిల్ని కాంగ్రెసువారు యెప్పుడు బదిలీ చేస్తారని అడిగాడు! విలేజస్‌లో లెక్చర్లు యంతమాత్రం కార్యంలేదు; నీ తండ్రి దగ్గిర మాత్రం లెక్చరన్న మాట కూడా అనకూడదు.

వెంకటే—అయితే, నాన్నని యలాగ జేబులో వేశారేమిటి ?

గిరీ—అదే పొలిటిక్సు సెక్రెట్! ఆ తరవాత కథ విను, నా లెక్చరు కాక లేసిన తరవాత కోపవఁణక్క, ఘుమఘుమ లాడుకుంటూ. పెరుగూ అన్నం కుమ్మడం ఆరంభించాడు. ఇంతలో మీ అప్పవొచ్చి గుమ్మంవద్దగ్గిర నిలబడి కోకిలకంఠంతో

"నాన్నా తమ్ముడికి పెళ్ళిచెయ్యాలంటే నాసొమ్ము పెట్టి పెళ్ళిచెయ్యండి గాని దానికొంపముంచి ఉఙ్ఛావృత్తిధాన్లకి యివ్వొద్దని" చెప్పింది. దాంతో నీతండ్రికి వెఱ్ఱికోపం వొచ్చి వుత్తరాపోసనం పట్టకుండానే ఆ పెరుగూ అన్నంతో విస్తరి తీసికెళ్ళి దాన్నెత్తిని రుద్దేశాడు! కంటక శాస్తుల్లు అడ్డుపడబోతే చెంబుతో నీళ్ళు వాడి నెత్తిందిమ్మరించాడు. కరటకశాస్తుల్లుకి కోపంవొచ్చి శిష్యుణ్ణితీసుకు వాళ్ళవూ రెళ్ళిపోయినాడు.

వెంకటే — దీనిపేరేనా యేవిఁటి మానాన్నం జేబులో వేసుకోవడం ?

గిరీ — పేషన్స్! కొసాకీ విను. స్కాండ్రల్ కరటక శాస్తుల్లు వెళ్ళిపోయి నాడని సంతోషించాను గాని, నీ సిష్టర్ ఫేట్ విషయమై మహా విచారమైంది. నెనే దాని హజ్బెండై వుంటే, నిలబడ్డసాటున నీ తండ్రిని రివాల్వర్తో షూట్ చేసి వుందును. మీఅమ్మ యేడుస్తూఒకమూలకూచుంది. అప్పుణ్ణేవెళ్ళి, నీళ్ళపొయిలో నిప్పేసి, నీళ్ళుతోడి, నీసిష్టర్ని స్నానం చెయ్యమన్నాను. సిగర్సు కాల్చుకుందావని అరుగుమీద నేను బిచాణావేసే సరికి, నీ తండ్రికి పశ్చాత్తాపం వొచ్చి తానూ ఆ అరుగుమీదే బిచాణావేసి ఒక్క సిగరయినా కాల్చనియ్యకుండా రాత్రల్లా కబుర్లలో పెట్టి చంపాడోయ్. మొత్తానికి కత్తు కలిపేశాను.

వెంకటే — యాలాక్కలిపారేవిఁటి ?

గిరీ — ఒక పొలిటికల్ మహాస్త్రం ప్రయోగించి కలిపేశాను.

వెంకటే — యెవిఁటండా అస్త్రం ?

గిరీ — ఒకడు చెప్పిందల్లామహాబాగుందండవేఁ. సమ్మోహనాస్త్రవంటే అదేకదా ?

వెంకటే — లెక్చరిచ్చి మాతండ్రిని వొప్పించడానికి బదులుగా ఆయన చెప్పిం దానికి మీరే వొప్పుకున్నారూ ?

గిరీ — కుంచం నిలువుగా కొలవడానికి వీల్లేనప్పుడు తిరిగేశైనాకొలిస్తే నాలుగ్గింజలు నిలుస్తాయి. బాగా ఆలోచిస్తే యిన్ఫెంటు మారియేజి కూడుననే తోస్తూంది.

వెంకటే — యిన్నాళ్ళూ కూడదని చెప్పేవారే నాతోటి ?

గిరీ — ఒపినియన్సు అప్పుడప్పుడు ఛేంజి చేస్తూంటేనేగాని పొలిటిషను కానేరడు. నాకు తోచిన కొత్త ఆర్గ్యుమెంటు విన్నావా? యిన్ఫెంటు మారేజీలు అయితేగాని యంగ్ విడోజ్ వుండరు. యంగ్ విడోజ్ వుంటేనే గాని, విడో మారియేజ్ రిఫారమ్కి అవకాశం వుండదు గదా ? సివిలిజేషనల్లా నిగ్గు విడో మారియేజ్ అయినప్పుడు, యిన్ఫెంట్ మారేజీల్లేకపోతే, సివిలిజేషన్ హాల్టవుతుంది! మరి ముందు అడుగు పెట్టలేదు గనుక తప్పకుండా యిన్ఫెంటు మారేజి చెయ్యవలసిందే యిదిహాహా కొత్తడిస్కవరీ; నంబర్ టూ, చిన్న పిల్లల్ని ముసలాళ్ళకిచ్చి పెళ్ళిచెయ్యడం కూడా మంచిదే అని నేను వాదిస్తాను.

వెంకశే—సుబ్బిని లుబ్ధావుధాన్లకి యివ్వడం మంచిదంటారా యేవిఁటి? అమ్మ ఆ సమ్మంధం చేస్తే నూతులో పడతానంటూందే?

గిరీ—ఫెమినైన్స్ ఫూల్సన్నాడు. "పడుపడు అన్నా నా సవితే గాని పడ్డనాసవితి లే"దంది వెవర్తోను. నూతులో పడడం గీతులోపడడం నాన్సెన్స్, ఓ రెండు తులాల నరుకోటి మీనాన్న చేయించి యిచ్చాడంటే మీ అమ్మ ఆమాట మానేస్తుంది. గాని నా ఆర్గ్యుమెంటు విను.

వెంకశే—యేవిఁటండి.

గిరీ—పెళ్ళనే వస్తువ శుభవాఁ అశుభవాఁ? మంచిదా చెడ్డదా? చెప్పు

వెంకశే—మంచిది.

గిరీ—వెరిగుడ్! పెళ్ళనేది మంచి పదార్థవైఁతే "అధికస్య అధికం ఫలం" అన్నాడు గనక చిన్నపిల్లని ఒక ముసలాడికి పెళ్ళి చేసి, వాడు చస్తే మరోడికి, మరోడుచస్తే మరోడికి, యిలాగ పెళ్ళిమీద పెళ్ళి, పెళ్ళిమీద పెళ్ళిఅయి, వీడి దగ్గిరో వెయ్యి, వాడి దగ్గిరో వెయ్యి, మరోడిదగ్గిర మరోవెయ్యి, రొట్టెమీద నెయ్యి, నేతిమీద రొట్టె, లాగ యేకోత్ర వృద్ధిగా కన్యాశుల్కం లాగి, తుదకి నాలాంటి బుద్ధివంతుణ్ని పెళ్ళాడితే చెప్పావ్ మజా? ఇహ సౌఖ్యం పూర్తిగా లభిస్తుంది. ఇహ సౌఖ్యంవుంటే పరసౌఖ్యం కూడా సాధించావేఁ అన్నమాట. యలాగో తెలిసిందా? ఈజ్ మెంటు హక్కు యస్టాబ్లిష్ అవుతుంది.

వెంకశే—కన్యాశుల్కంకూడ మంచిదంటున్నారేవిఁటి?

గిరీ—మరేవిఁటనుకున్నావ్? నెవ్వర్డూబైహాన్సన్నాడు, చేస్తే శుద్ధశువరవేఁగాని తిరపతి మంగలాడి శువరం చెయ్యకూడదు, యీ అస్త్రంతోటే మీ తండ్రి వశ్యం అయినాడు. యింగ్లీషువాడు "థింక్" అన్నాడోయి. ఆలోచిస్తే గాని నిజం బోధపడదు. ఈగా ఆలోచించగా, కన్యాశుల్కంలేని మారేజే యీ భూప్రపంచంలో లేదు. విన్నావా?

వెంకశే—యెలాగండి?

గిరీ—అలా అడగవోయి, యేం? డబ్బుచ్చుకుంటేనే కన్యాశుల్కవఁయిందేం? యిన్నితులాలు బంగారం పెట్టాలి, యింత వెండి పెట్టాలి, అని రూపాయిలకి బదులుగా వెండిబంగారాలకింద ధనం లాగితే, కన్యాశుల్కం అయిందికాదేం? యీ పెద్దపెద్ద పంతుళ్ళవారంతా యిలా చేస్తూన్నవారేనా?

వెంకశే—అవును.

గిరీ—యిక దొర్లలోనో? వాళ్ళతస్సా గొయ్యా, యిల్లుగుల్లచేస్తారోయి; అవిగుడ్డలు కావు. అవి శెంట్లుకావు. అవి జూయల్సుకావు, మారియేజి సెటిలుమెంటని భోలెడు ఆస్తి కూడ లాగుతారు, యీ ఆర్గ్యుమెంటు నేను చెప్పేసరికి నీ

తండ్రి బ్రహ్మానందభరితుడైనాడు. లుబ్ధావుధాన్లు పెళ్ళికి అన్నిటికన్న పెద్ద నవబొకటి నీకు చెబ్తానువిను

వెంకటే—యేవిఁటండి.

గిరి—లుబ్ధావుధాన్లు ముసలాడూ, బంగారప్పిచికా నున్న. రెండేళ్ళకో మూడేళ్ళకో అమాంతంగా బాల్చి తన్నేస్తాడు, అనగా "కిక్స్ ది బకెట్." దాంతో నీ చెల్లెలు రిచ్చి విడో అవుతుంది నువ్వు పెద్దవాడివైనఁ తరవాత దానికి విడోమారియేజి చేసి శాశ్వతమైన కీర్తి అతిసులభంగా సంపాదింప వచ్చును. యెవఁంటావ్ ?

వెంకటే—అవును.

గిరి—మరో గొప్ప మాట ! యీ సంబంధం అయితే నీకూ నాకూ సంబంధం కలుస్తుందోయి.

వెంకటే—అది నాకిష్టవేఁ.

గిరి—రాత్రి నీ తండ్రి, నీకు హైకోర్టు వకాల్తీదాకా చదువు చెప్పిస్తానన్నాడు ప్రస్తుతోపయోగం పుస్తకాలమాట కదిపాను గాని, పెళ్ళి నుంచి వచ్చిం తరువాత యిస్తానన్నాడు. యీలోగా చుట్టనుక్కల్లాకపోతే గుడ్లెక్కొస్తాయి. సిగర్సుకోసం కావర్సేవఁయినా సంపాదించావా లేదా ?

వెంకటే—లేదు. యీ వుదయవఁల్లా అమ్మ ధుమధుమలాడుతూనే వుంది. మానాన్న పొడుం కోసం కొట్లోనిలువచేసిన పొగాకులోంచి వొకట్ట వోణీలో దాచి తీసుకొచ్చాను.

గిరి—దటీజ్ పాలిటిక్స్ ! మరియింతసేపూ చెప్పావుకావేం ? చుట్టల్చుట్టుకొని యీకోవిల గోపురంలో కూచుని కాల్చుకుందాం రా !

వెంకటే—కోవిల్లో చుట్టకాల్చ వొచ్చునా ?

గిరి—కాలిస్తే కోవిల్లోనే కాల్చాలోయి. దీని పొగ ముందర సాంబ్రాణి, గుగ్గిలం యేమూల ? యేదీ కట్టయిలా తే (కట్ట అందుకొని వాసనచూసి) ఆహా! యేవి పొగాకోయి !. నిజంగా కంట్రీలైపులో చాలా చమత్కారం వుంది. బెస్టు టొబాకో, బెస్టు గేదెపెరుగు, మాంచిఘీ. అంచేతనేనోయ్ పోయట్సు "కంట్రి లైఫ్ కంట్రీ లైఫ్," అని దేవులాడుతారు,

వెంకటే—మీరూ పోయట్సే గదా ?

గిరి—అందుకభ్యంతర వేఁవిటి ? నాకూ కంట్రీలైపు యిష్టవేఁగాని సీవఁల్లోలాగ బ్యూటిఫుల్ షెపర్డెస్లూ, లవ్ మేకింగూ వుండదోయ్, గ్రాస్ గల్సున్నా తగు మాత్రంగా వుంటారుగాని, మాశటీజ స్మెల్ ! ఆదొహాటిన్ని మనదేశంలో

మెయిడన్సు వుండరోయి యంతసేపూ అన్మేకింగ్ విడోజ్కి చెయ్యాలి గాని మరిసాధనాంతరం వేదు.

వెంకటే—మీరు విడోమీద చేసిన పోయిట్రీ రాసియిస్తానని యిచ్చారుకారు గదా ?

గిరీ—అడగ్గానే యిస్తే వస్తువవిలువ తగ్గిపోతుంది. అదొహాటిన్ని, మత్తెండేళ్ళు పోతేనే గాని దాని రసం నీకు బాగా బోధపడదు. అయినా స్పెషల్ కేసుగా నీకు ఉపదేశం చాస్తాను. నోటుబుక్కు తీసిరాయి,

(గిరీశం చుట్టకాలుస్తూ మధ్యా మధ్య చుట్టచేత పట్టి ఒక్కొక్క ముక్క చెప్పగా వెంకటేశం వ్రాసును.)

THE WIDOW

She leaves her bed at A. M. four,
And sweeps the dust from off the floor,
And heaps it all behind the door,
The Widow !

Of wondrous size she makes the cake,
And takes much pains to boil and bake,
And eats it all without mistake,
The Widow !

Through fasts and feasts she keeps her health,
And pie on pie, she stores by stealth,
Till all the town talk of her wealth,
The Widow !

And now and then she takes a mate,
And lets the hair grow on her pate,
And cares a hang what people prate,
The Widow !

I love the widow——however she be,
Married again——or single free,

Bathing and praying,
Or frisking and playing,
A model of saintliness,
Or model of comeliness,
What were the earth,
But for her birth ?

The Widow !

యిది నేను రిఫార్మర్లోగా అచ్చువేసేటప్పటికి టెన్నిసన్ చూసి గుండెకొట్టుకున్నాడు. (చుట్టతాగడం సమాప్తంచేసి) యింటికి పోదాంరా చాలా సేపైంది,

(నాలుగడుగులు యిద్దరూ నడిచే సరికి అగ్నిహోత్రావధాన్లు కలియును)

అగ్ని — ఏవండీ హనుమాన్లుగారూ—మీ పేరేవిటండీ !

గిరి—.గిరీశం అంటారండి.

అగ్ని—అదుగో, గిరీశంగారూ రాత్రి మనవనుకున్న ప్రకారం మనదావాలు గెలుస్తాయనే మీ అభిప్రాయవాఁ ?

గిరి—గెలవకపోతే నేను చెవికద పాయించుకు వెళ్ళిపోతాను. మీ వ్యూహాపోహాలు సామాన్యమైనవా ? అందులో "యతో ధర్మస్తతో జయః" అన్నట్టు న్యాయం మీ పక్షం వుంది. బుచ్చమ్మగారి కేసు విషయమై జబ్బల్పూర్ హైకోర్టుజా తీర్పొకటి మనకి మహా బలంగావుంది. మా పెత్తండ్రిగారు యిలాంటి కేసే ఒకటి యీమధ్య గెలిచారండి.

అగ్ని—దీని కల్లా అసాధ్యం యీ కేసు కాకినాళ్ళో తేవల సొచ్చింది. మా కరటక శాస్త్రుల్లుని పంపిస్తే యక్కడో చవలవకీల్ని కుదిర్చాడు వాడెప్పుడూ డబ్బు తెమ్మని వ్రాయడమేఁ గాని కేసుభోగట్టా యేమీ వ్రాయడు. గడియ గడియకీ వెళ్ళడావంటె దూరాభారం గదా ?

గిరి—మీకలవైతే స్టీమరుమీద నేను వెళ్ళి అవ్యవహారవంతా చక్కబెట్టుకు వస్తాను. మా పెత్తండ్రిగారు కాకినాడ కల్లా తెలివైన ప్లీడరు, ఆయన పట్టిన కేసు యన్నడూ పోయిందన్న మాట లేదండి.

అగ్ని—మీరు వెళితే నేను వెళ్ళినట్టే. యంత ఫీజయినా మీ పెత్తండ్రిగారికే వకాల్తీ యిద్దాం. యేమంటారు ?

గిరి—మీదగ్గిర ఫీజు పుచ్చుకోవడం కూడానాండి ? ఖర్చులు మట్టుకు మీరు పెట్టుకుంటే, ఫీజక్కర్లేకుండానే పనిచేయిస్తానండి.

అగ్ని—మీరలా అంటారన్నె నెరుగుదును. గాని గెలిచింతరవాత మనకి తోచిన బహుమతీ యిద్దాం.

గిరి—యిచ్చినాసరె యివ్వకపోయినా సరేనండి

[బుచ్చమ్మ ప్రవేశించును]

బుచ్చమ్మ—నాన్నా అమ్మ స్నానానికి లెమ్మంచూంది.

అగ్ని—ఆలాగే. (బుచ్చమ్మ వెళ్ళిపోతూండగా గిరీశం కేగంట చూసును)

భోజనంచేసిన తరువాత కాయితాలు మీచేతికిస్తాను; అవన్నీ సావకాశంగా చూడండి మాయింటితూర్పు పొరుగు రామావుధాన్లుమీద మందడిగోడ విషయమై మనంతెచ్చిన దావా, లంచంపుచ్చుకుని మునసబు అన్యాయంగా కొట్టేశాడు. జడ్జీకోర్టులో అప్పీలు చేశాం; మా వకీలు అవతలపార్టీ దగ్గిరకతికి మన కేసు ధ్వంసం చేశాడు. మీవంటివారు నాకు చెయ్యాసరావుంటే రామావుధాన్లు పిల కూడదీసేదును; కానిండిగాని తూర్పుమందడిగోడ రామావుధాన్లి దయితే, పడమటి మందడిగోడ మందవాల్నా లేదా? న్యాయం చెప్పండి. చూశండీ దానిమీద యెలా కొంజా యెత్తాడో! క్రిమినల్నడిపించమని భుక్తసలహా చెప్పాడు

[బుచ్చమ్మ ప్రవేశించును]

బుచ్చ—నాన్నా? అమ్మ స్నానం చెయ్యమంచూంది.

అగ్ని—వెధవముండా పోద! పెద్ద మనుష్యుల్తో వ్యవహారం మాట్లాడుతూంటే రామాయణంలో పిడకల వేట్లాటలాగ అదే పిలవడవాఁ!

గిరీ—తప్పకుండా క్రిమినెల్కేసు తేవలసిందే, క్రిమినల్ ప్రొసీజ్యూర్ కోడు 171 శక్షను ప్రకారం తెద్దావాఁ? 172డో శక్షను ప్రకారం తెద్దావాఁ?

అగ్ని—రెండు శక్షన్లూ తాలేవేఁ?

గిరీ—నేరంగల ప్రవేశం, ఆక్రమణ—రెండు శక్షన్లూకూడ ఉపచరిస్తాయి సరేగదా కళ్ళతో చూశాను గనక యీ గోడ మీదయినట్టు జల్లి త్రైగబొడిచి సాక్ష్యం కూడా వలగ్గలను యీగోడ స్పష్టంగా మీదిలాగే కనబడుతూంది.

అగ్ని—అందుకు సందేహం వుండండీ, యేమరచియున్నాను వూరుకున్నాను. పెరటి గోడ కూడా చూతురుగా రండి అక్కాబత్తుడిముక్కు నులిపి గెల్చుకున్నాను కాని యీ దావాల కింద సిరిపురంభూమీ అమ్మెయ్య వలసి వచ్చిందండి, రామావధాన్లు కేసుకూడా గెలిస్తే, ఆ విచారం నాకు లేకపోవును.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

—:o:—

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

తృతీయాంకము

౧-వ స్థలము. రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో
రామప్పంతులు యింట్లో సావిట్లోగది.
[మధురవాణి ప్రవేశించును]

మధు — యీ రామప్పంతులు కథ పైకి పటారం, లోపల లొటారంలా కనిపిస్తూంది. భూములన్నీ తాకట్టుపడి వున్నాయిట; మరి రుణం కూడా పుట్టదట. వాళ్ళకీ వీళ్ళకీ జట్టు ముడేసి జీవనం చేస్తూన్నాడు, యీ వూరు వేగం సవరించి చెయ్ చిక్కినంత సొమ్ము చిక్కించుకొని పెందరాళే మరోకొమ్మ పట్టుకోవాలి (పాడును) 'తెలియక మోసపోతినే, తెలియక' (పాడుచుండగా రామప్పంతులు ప్రవేశించును.)

రామ — యేమిటో ఆ మోసపోవడం? తరవాత ముక్కేదీ, పాడూ.

మధు — తరవాత ముక్క కేవుంది. మిమ్మల్ని నమ్మి మోసపోయినాను.

రామ — అదేం అలా అంటున్నావు? నిన్ను మోసపుచ్చ లేదే? నిర్ణయ ప్రకారం రెండొందలూ పట్ణంలో యిచ్చాను. నెల జీతం నెలకు ముందే యిచ్చాను. యిహ మోస వేఁవుంది?

మధు — యేం చిత్రంగా మాట్లాడతారు పంతులుగారూ. నాకు డబ్బే ప్రధానమైనట్టు మీ మనసుకి పొడగడుతూంది కాబోలు. నాకు డబ్బు గడ్డిపరక, మీ భూవుఁలు రుణాక్రాంతమైనాయని అప్పట్లో నాకు తెలిసుంటే మీదగ్గిర రెండొందలూ పుచ్చుకొందునా? మీరు ఖర్చు వెచ్చాలు తగ్గించుకుని సంసారం బాగుచేసుకోక పోతే నేను మాత్రం వొప్పేదాన్ని కాను. ఫలానా పంతులుగారు ఫలానా సాన్నుంచుకుని బాగుపడ్డారంటేనే నాకు ప్రతిష్ఠ. మా యింటి సాంప్రదాయం యిది పంతులుగారూ, అంతేగాని లోకంలో సాన్లమచ్చని వూహించకండి.

రామ — భూవుఁలు తణఖా అన్నమాట శుద్ధ అబద్ధం యెవరన్నారో గాని; నేను మహారాజులా వున్నాను,

మధు—నా కంటికి మహారాజులా కనపడబట్టే యిల్లూ వాకలీ వొదిలి మానం ప్రాణం మీపాలుచేసి నమ్మి మీ వెంట వొచ్చాను. నన్ను మోసం మాత్రం చెయ్యకండీ; మిమ్మల్ని పాపం చుట్టుకుంటుంది.

రామ—నేను మోసం చేసే మనిషినేనా ?

మధు—అలాగయితే లుబ్ధావధాన్లు గారికి పెళ్ళాడేందుకు కుదిర్చారు ? నాకు తెలియ దనుకున్నారా యేవిటి ? ఆ ముసలాడికి పెళ్ళేందుకు ? మీ కోసవేఁ యీ యెత్తంతాను.

రామ—ఆహా ! హా ! హా ! యిదా అనుమానం ! కొంచం గెడ్డం నెరుస్తూంది. నన్ను కూడా ముసలాణ్ణంటావా యేవిఁటి ?

మధు—చట్లకి చావనలుపు, మనిషికి చావ తెలుపూ. అనగా చీకట్లో నక్షత్రాల్లాగ అక్కడక్కడ తెల్లవెంట్రుక తగిల్తేనే చమక్

రామ—స్వారస్యం మాచమత్కారంగా శిశావ్ ! యేదీ ముద్దు. (రామప్పంతులు మధురవాణిని ముద్దుబెట్టుకో బోవును,)

మధు— (చేతులతో అడ్డి ముఖము ఓరజేసుకొని) వేళాపాళా లేదా ? లుబ్ధావధాన్లు పెళ్ళి తప్పించేస్తేగాని నేను ముద్దుబెట్టుకో నివ్వను.

రామ—అంతాసిద్ధవైంది తరవాత. నా శక్యమా ఆపడానికి ? (బలాత్కారంగా ముద్దుబెట్టుకొనును,)

మధు—సత్తు వుందనా మోటతనం ?

రామ—నాసత్తువిఁప్పుడేం జూశావ్. చిన్నతనంలో ధ్వజస్తంభం దండతో కొడితే గణగణమని గంటలన్నీ ఒక గడియ వాగేవి,నాడు జబ్బుచేసిం దగ్గర్నుంచీ డీలా అయిపోయినాను.

మధు—యిదా డీలా ? నా చెయి చూడండీ యలా కందిపోయిందో, అన్నా మోటతనం !

రామ—చాప చిరిగినాచదరంతని. నీ ప్రాణానికి యిప్పటి సత్తువే ఉడ్డోలం లా కనపడుతూంది.

మధు—యీ పెళ్ళి మాన్పించకపోతే నేను మీతో మాట్లాడను.

రామ—వెట్టికుదిరింది. రోకలి తలకి చుట్టమన్నాట్ట ! రెండేళ్ళాయి ఆ ముసలి గాడిద కొడుకుమీద నా శాక్య ప్రజ్ఞంతా వినియోగపర్చి పెళ్ళిసిద్ధం చేసి యిప్పు డెలా తప్పించడం ?

మధు—యేం శాక్యం చేశారు ?

రామ—అలా అడుగు. నా బుద్ధి సత్తువ కూడ నీకు తెలుస్తుంది. లుబ్ధావధాన్లు పరమ లోభి వాడిగుణం యిలా వుండబోతుందని పోల్చారేమో అన్నట్టు చిన్నతనంలో వాడికి పేరు పెట్టారు. పెళ్ళాడితే వొల్లమాల్ని ధనంవొస్తుందని ఆశ పెట్టించాను

మధు—యలా చేశారేగి మహాచిత్రం! కష్టైశోధనం ఖర్చౌతుందిగాని, రావడ మేలాగ?

రామ—లౌక్యమంటే మరేవిఁటనుకున్నావు? అసాధ్యాలు సాధ్యం, సాధ్యాలు అసాధ్యం చెయ్యడవేఁ కదూ? మన సిద్ధాంతికి దుర్వేఁటప్పటికి నాడేంజేశాడను కున్నావు? లుబ్ధావధాన్లు జాతకం యుగాదినాఁ చూసి శీఘ్రంలో వివాహ యోగంవుఁందన్నాడు. ఆవివాహంవల్ల ధనయోగవుఁదన్నాడు. దాంతో ముసలాడికి డబ్బొస్తుందన్న ఆశ ముందుకీ, డబ్బు ఖర్చౌతుందన్న భయం వెనక్కీ లాగడం ఆరంభించింది. యింతట్లో పంతులుగారిక్కడి కొచ్చారు, ఆయన్ని కూడా తయారుచేశాను. లుబ్ధావధాన్లు అనుమానం తీర్చుకుందావఁని ఆయనికి జాతకం చూపించేసరికి పంతులుగారు యేమన్నారూ? "వివాహధనయోగాలు బలీఁలిగా వున్నాయి. అయితేమీరు పెద్దవాళ్ళు. యిప్పుడు మీకుపిల్ల నెవరిస్తారు. పెళ్లెలా అవుతుంది? యిలాంటివి జరగడానికి వీల్లేని మహాయోగాలు జాతకాల్లో పట్టినప్పుడు. గొప్పమేలుకు బదులుగా గొప్పకీడు సంభవిస్తుంది. అనగా మీకుమారకవోఁ ధననష్టవోఁ, సంభవిస్తుంది. గ్రహశాంతి చేసి బ్రాహ్మణ భోజనం బాహుళ్యంగా చెయ్యండి. కొంత జప్పే గిప్పేచేసి అంతటితో అరిష్టం పోతుంది. మంచిరోజు చూసి సూర్య నమస్కారాలు ఆరంభించండి" అని చెప్పేసరికి అవధాన్లు గుండె రెండుచక్కలై వివాహప్రయత్నం ఆరంభించాడు. యిదీ కథ.

మధు యేమి కల్పన!

రామ—యింకా వుంది; యిహను కృష్ణా రాయపురంలో అగ్నిహోత్రావధాన్లు కూతురు జాతక వేఁలావుందట? చెప్పడానికి అలవిగాదు. అదికాలు పెట్టిన యిల్లు పది యిళ్ళౌతుందట. అదిపట్టిందల్లా బంగారవౌఁతుందట.

మధు—నిజవేఁనా లేక అదీ మీ బనాయింపేనా?

రామ—అదిమట్టుకు నా బనాయింపు కాదు, అగ్నిహోత్రావధాన్లే జాతకం అలా బనాయించాడు. మా బ్రాహ్మల్లో యిది వరిపాటే, పెళ్ళిళ్ళలో పంపించేది ఒహ జాతకవూఁ నిజంవుండదు.

మధు—యేమోసం!

రామ—లౌక్యం, లౌక్యవఁను.

మధు—రెండింటికి యేవిఁటో భేదం.

రామ—నమ్మించోట చేస్తే మోసం, నమ్మంచోట చేస్తే లౌక్యవూఁను.

మధు—తాను చేస్తే లౌక్యం, మరోడుచేస్తే మోసం అనరాదా? అబద్ధానికి అర్థవేఁవిఁటి?

రామ—యామఁన్నావూ? అబద్ధవఁనా? ఉద్యోగధర్మం లౌక్యవృత్తి అని. అది వక వృత్తి భగవంతుడు కల్పించాడు. ఆలౌక్యవృత్తి యెటువంటిది? నిజాన్ని పోలిన అబద్ధానికి బ్రద్యాకర్షణచేసేది, యీధర్మ సూత్రాలు నీకెలా తెల్సుస్తాయి.

మధు—నాకెలా తెలుస్తాయి నిజవేఁగాని ద్రవ్యాకర్షణ యలాగ యీ పెళ్ళివల్ల
రామ—(తనలో) క్రాసెగ్జామినేషను చేస్తూందోయి. దీంతస్సా గొయ్యా (పైకి)
నీకు మేజువాణి నిర్నయించుకున్నాను కానూ, నీకు పదిరూపాయలనోటు
దొరకడం ద్రవ్యాకర్షణ కాదా!
మధు—యేం చిత్రవైఁన మనుష్యులు పంతులుగారూ! (తమలపాకు చుట్టతో కొట్టి
నేను రాబోతానని రెండేళ్ళ కిందట కలగని, యీ కాబోయే మేజువా
బుద్ధిలో వుంచుకుని యీపెళ్ళి కావడానికి విశ్వప్రయత్నం చేశారూ? ద్రవా
కర్షణ యలాగో నాకు బోధపడ్డది. పెళ్ళికూతుర్ని యిలా కాచేసుకుని. —
ద్వారా మునలాడి మూటా ముళ్ళా లాగేస్తారు. యంతసత్యకాల సదా
యినా ఆమాత్రం ఊహించుకోగల్ను. లేకపోతే నేయంత బతిమాలుకునా
యీపెళ్ళి తప్పించకపోవడవేఁవిఁ? మీబుద్ధికి అసాధ్యం వుందంటే నమ్ము
తానా?
రామ—ఆమాట్నిజవేఁగాని, అన్నిపనులూ ద్రవ్యాకర్షణ కోసవేఁ చాస్తాననుకున్నా
వాఁయేవిఁటి. ఆమునల్దాణ్ణి కాపాడదావఁనే. యీ పెళ్ళితల పెట్టాను.
మధు—"చిత్రం చిత్రం మహాచిత్రం" అని కథుంది. అలావున్నాయి మీచర్యలు!
రామ—ఆ కథేదో చెబుదూ, నాకు కథలంటే మా సరదా.
మధు—పొగటిపూట కథలేవిఁటి. ముందు యీచిత్ర కథేవిఁటో తెలవియ్యండి.
రామ—అది చెప్పేదికాదు. చెప్పను.
మధు—చెప్పకపోతె వొప్పను.
రామ—ఒప్పకేం జేస్తావు?
మధు—యేం జేస్తానా? యీ జడతో కొడతాను, శాస్త్రంలో కాముకులకు చెప్పి
ఆయుధవిఁది.
రామ—నేను దెబ్బలికి మనిషినికాను. శాస్త్రం గీస్త్రం వోకవక్కనుంచి మో
సరసం మాను. చెప్పమంటే చెబుతాను గాని అలాంటికబుర్లు నువ్వు
కూడదు. మరేంలేదు. లుబ్ధావుధాన్లు వెధవకూతురు, మీనాక్షి ప్రవ
మంచిదికాదు. నాల్రోజుల కొకమారు అది పికలమీదికి తెస్తూంటుంది పో
వాళ్ళు బెదిరించి పదిడబ్బులసొమ్ము లాగేస్తూంటారు. డబ్బు ఖర్చంటే ము
లాడికి, ప్రాణపోకట, సంసారంకూడా మీనాక్షి దూబర చేస్తుందంటాడ
పెళ్ళయితె దాని ఆట కడుతుంది.
మధు—మీనాక్షి ప్రవర్తన బాగుంది కాదంటూ మీ రేచెప్పాలి? మీరు కంట
తరవాత యే ఆడదాని ప్రవర్తన తిన్నగా వుంటుంది?
రామ—అదుగో చూశావా? అలా అంటావనే కదూ చప్పనన్నాను.
మధు—యీ చిక్కులు నాకేం తెలియవు. పెళ్ళి మానిపించెయ్యండి.

రామ—యీ పెళ్ళిలో నీమేజువాణీ పెట్టి పదిరాళ్ళిప్పిస్తాను మాటాడక వూరుకో.

మధు—(ముక్కుమీద వేలుంచుకొని) బుద్ధిపూర్వకంగా యదట నేను మేజువాణీ ఆడను!

రామ—పేరువాడుగాని, సభలో పెద్దన్న నేకదూ?

[హేడ్ కనిస్టేబ్ చుట్ట కాలుస్తూ ప్రవేశించి కుర్చీమీద కూర్చొనును]

హెడ్—రామప్పంతులూ! యినస్పెక్టరికే టోపి వేశావటే?

రామ—(హెడ్ కనిస్టేబు చెవిలో) గారూ గారూ అనవయ్యా.

హెడ్—యెప్పుడూ లేంది గారేవిటి, గీరేవిటి, చింతగారు?

రామ—ఆడవాళ్ళున్న చోటికి తోసుకు రావడవేనా, అన్నా!

హెడ్—ఆడవాళ్ళుంటున్నావుం నువ్వు కూడా అందులోనే జమాయేవిటి? అహా! హా!

రామ—హాస్యానికి వేళాపాళా వుండాలి.

హెడ్—నేను హాస్యంకోసం రాలేదు; యినస్పెక్టరు పేరు చెప్పి రావినాయుడి దగ్గిర పాతిక రూపా యల్లాగావట, యిలా యందరిదగ్గిర లాగాడో రామప్పంతుల్ని నిబ్బున్న పాట్లాన్ని పిలకట్టుకు యీడ్చుకురా అని నాతో ఖచితంగా చెప్పి యినస్పెక్టరు పాలెం వెళ్ళిపోయినాడు.

రామ—చిన్నప్పుడు వొక్కబళ్లో చదువుకున్నాం యినస్పెక్టరూ నేనూను. అంచాత అతని పిలక నేనూ నాపిలక అతనూ లాగినా ఫర్వాలేదు. రావినాయడి మాటమాత్రం శుద్ధాబద్ధం. మీరు ముందు పదండి, గుఱ్ఱం కట్టించుకుని స్టేషను దగ్గిర కలుస్తాను.

హెడ్—నే వెలావొస్తాను నీతోటి; నాకు వొల్లి మాలిన్నపనుంది. ఒక కనిష్టీబుని నీతో పంపిస్తాను.

రామ—(హెడ్ చెవులో) నాయింట్లో మాత్రం నకార ప్రయోగం చెయ్యకు, నీ పుణ్యా వుంటుంది.

హెడ్—అదా నీభోప! అలా కానియి. (నిష్క్రమించును.)

రామ—(తనలో) అదుగో మళ్ళీ ఏకవచనవే కూస్తాడు! (పైకి) యపద్రా అక్కడ.

సౌఖ—(ప్రవేశించి) సిత్తంబాబు.

రామ—గుఱ్ఱం కట్టమను.

సౌఖ—సిత్తం బాబు, (నిష్క్రమించును.)

రామ—చూశావూ మధురవాణీ నేన్నిలబడ్డచోట రూపాయలు గలగల్లాల్తాయి, యీ యినస్పెక్టరుగాడికి యీ తాలూకాకి వొచ్చింతరవాత అయిదారువేలు యిప్పించాను. వీధి తలుపు వేసుకుని, సంగీతసాధకం చేసుకో, విద్యవంటి వస్తువులేదు. (గుమ్మందాటి నాలుగడుగులు వెళ్ళి తిరిగివచ్చి) అప్పుడే వీథి

తీసావు? యీవూళ్లో మాదుర్మార్గులున్నారు; నా స్నేహితులవనీ, బంధువులవనీ పేరు పెట్టుకొస్తారు. రానీకుమా. (తలుపు వైవించి వేసి) గడియ వేసుకో. (నిష్క్రమించును.)

౩-వ స్థలము, రామప్పంతులుయింట్లో పడకగది.

[మధురవాణి తివాసీమీద కూచుని వీణ వాయించుచుండును వాయిద్యం ముగించి]

మధు—విద్యవంటి వస్తువలేదు, నిజమే—ఒక్కటితప్పు—అదేవిఁటి? విత్తం. డబ్బు రానివిద్య దారిద్ర్యహేతువ. యీవూళ్లో నారదుడువొచ్చి పాడితే నాలుగు దమ్మిడీలివ్వరు, గనక యీవీణ యిటు పెడదాం. పొద్దు కనిస్టేబు సౌజ్ఞచేసి వెళ్ళాడు. అతడు యిచ్చేదీ చచ్చేదీ లేదుగాని, జటీలేవైఁనా వొస్తే ఓ వొడు కాసాడు.

(వీధి తలుపు తట్టబడును)

వొచ్చాడు కాబోలు, (తలుఁపుదగ్గిరకివచ్చి) యవరు మీరు? బంధువులా?

(తలుఁపవతల కరటకశాస్త్రుల్లు, కన్యవేషంతో శిష్యుడున్నూ,)

కర—ఆపద కడ్డం బడ్డవారే బంధువులు, మేమ్మీకు బంధువులం కావుఁగాని, మీరు మాకు బంధువులు కాగల్రు.

మధు—నాస్తులా?

కర—(తనలో) యీ గొంతు విన్నట్టుంది (పైకి) నాస్తం కట్టడానికే వొచ్చాం.

మధు—దేంతో కడతారు?

కర—(తనలో) యీ వేశ్య మధురవాణి కాదుఁగద? కంఠాన్ని పోలిన కంఠం వుండకూడదా? (పైకి) నాస్తం కట్టడానికలా వున్నది వక్క టేగదా టంకం?

మధు—యేమిటో ఆ టంకం?

కర—బంగారం!

మధు—మా పంతులుగారికి మీరు నాస్తులూ, బంధువులూ కూడా కాకపోతే తలుపు తియ్యొచ్చును. (తలుపు తియ్యును.)

కర—(తనలో) అరే! మధురవాణే!

మధు—(ముక్కుమీద వేలుంచుకొని) చిత్రం!

కర—యేమిటి చిత్రం?

మధు—యీ వేషం !
కర—ఉదరనిమిత్తం బహుకృతవేషం; యిది దేవుఁడిచ్చిన వేషవేఁను.
మధు—నాదగ్గిరేనా మర్మం ? యీ పిల్లెవరో ?
కర—నా కొమార్త.
మధు—నాటకవఁల్లా చెడి బొగటివేషాల్లో దిగిందా ? పెట్టి పుట్టారుగదా యేల యీ అవస్థ ?
కర—నీదయవల్ల దేవుడిచ్చిన స్థితికేం లోపంరాలేదు. నిన్ను చూడావఁని వొచ్చాను.
మధు—యిన్నాళ్ళకైనా యీ దీనురాలు మీకు జ్ఞాపకంరావడం అదెంతగాదు ?
కర—నీలాంటి మనిషి మళ్ళీ వుందా ? నిన్ను చూడ్డం బ్రహ్మానందం కాదా ? నీ దగ్గిరకి రావడం, చేదనా యిన్నాళ్ళూ రాలేదనుకున్నావు ? డిప్టీ కలక్టరుగారి కుమారరత్నంగారు నిన్ను చేపట్టారని తండ్రికి తెలిసింతరవాత, నేనుగానీ నీ యింటికి వొస్తే పీక ఉత్తరిం చేస్తాడేమో అనే భయంచాత కొంచ యడబెట్టి యితడికి యెప్పుడు బదిలీ అవుతుంది, మా మధురవాణ్ణి యెప్పుడు చూస్తాను అని దేవుఁణ్ణి సదాప్రార్థిస్తూ వుంటిని. నువ్విక్కడెన్నాళ్ళాయి వున్నావు ?
మధు—డిప్టీకలక్టరుగారి కుమారరత్నంగార్ని, తండ్రి, చదువుపేరు పెట్టి చన్నపట్నం తగిలిన రెండు నెల్లదాకా అయననేస్తుడు గిరీశంగారి ద్వారా డబ్బు పంపించాడు. ఆతరవాత మొన్నటిదాకా గిరీశంగారు నన్ను వుంచారుగాని, డబ్బుకి యటామిటిగా వుండేది. నాయింటికి వొచ్చిన వాడల్లా తనకొడుక్కి దోస్తి అయివుంటాడని డిప్టీ కలక్టరు అనుమానిస్తాడేమో అని పేరు గలవాడెవడూ నా యింటికి రావడం మానేశాడు. సంజీవరావుగారి అల్లరి కొంచం మరుపొచ్చిందాకా పైనుందావఁని యీ వూరొచ్చాను.
కర—(ముక్కుమీద వేలుంచుకొని) గిరీశం నిన్నుంచుకున్నాడా ? మా మేనల్లుడికి చదువు చెప్పడానిక్కుదురుకుని మావాళ్లింట్లో చేరాడు. వాడికి ఫెందరాళే ఉద్వాసన చప్పాలి.
మధు—(ముక్కుమీద వేలుంచుకొని) నాదగ్గిరకు వచ్చినవాడల్లా చెడిపోయినాడో ? నాదగ్గిరకు మీరు రాకుండా అవరోధం కలిగిందని యిప్పుడే డిప్టీ కలక్టరుగార్ని తిట్టారే. ఆయనకంటె మీన్యాయం యేంబాగావుంది ? నా దగ్గిరకు వచ్చినందుకు, మీ భార్యాగారు ముందు మిమ్మల్ని మెడబట్టుకొని యింట్లోంచి తరవ్వఁలిసింది. తనకితొట్టా, ఒకడికి ముక్కానా ?

కర — క్రియలలో అంతవరకూ జరక్కపోయినా మాటల్లో అమర్యాద అమేషా నాకు జరుగుతూనే వున్నది.

మధు — (చిరునవ్వుతో) యీయిల్లాలు మాపంతులు కంటబడితే యీవిడ గుట్టుబట్ట బయలౌతుంది.

కర — యిల్లాలనేస్తున్నావేం అప్పుడేను? కన్నెపిల్ల; దీన్ని పెండ్లి చేయడానికే, నీదగ్గిరికి తీసుకొచ్చాను.

మధు — మాపంతులుకేనా పెళ్లి?

కర — "ఏకానాకి సుందరికావకివా," అన్నాడు. త్రిలోకసుందరివి నువ్వు దొరికింతరవాత నీ పంతులుగారికి యింకా పెళ్లెందుకు?

మధు — ఐతే మరెవరికి పెళ్లిచెయ్యడం? నాకా యేమిటి? ఆలాగైతే, సైయేఁ! మొగవేషం వేసుకొని, పెళ్లిపీటలమీద కూర్చుంటాను. యిలాంటి పెళ్లాం దొరకడ మెలాగ? జగత్ప్రసిద్ధులైన కరటకశాస్త్రుల్లుగారి అల్లుణ్ణి కావడం యెలాగ? దివ్యసుందర విగ్రహావఁని పొగడగానే నాబుజాలు పొంగుతా యనుకున్నారు కాబోలు? యీకిల్లదగ్గిర నాబోట్లు దివిఁటీసుందర దీపాలు. ఆడది మెచ్చిందే అందం! మొగాడి కన్ను మసక. మీకేం తెలుసును? మరి నా పెళ్ళాన్ని నాకిచ్చేసి మీతోవని మీరు వెళ్ళండి, (శిష్యుడి చెయిపట్టిలాగును)

శిష్యు — చూశావురా నాన్నా యలా పట్టుకుందో?

మధు — (ఆపుకోలేకుండా నవ్వుతూ) శాబాసు! యిదేనా పెద్దమనిషి తరహా! యిరుగుపొరుగమ్మ లేవఁంటారో మొగుడు పిలిస్తే వెళ్ళకుంటేను?

శిష్యు — కొడుతుంది కాబోలు నాన్నా, యింటికెళ్ళిపోదాం, రా!

మధు — యేమేవఁంగ నాచివే? తరవాత పెళ్ళిచేసుకుంటాను, అందాకా ముద్దియ్యి (ముద్దెట్టుకొనును.)

కర — నేరని పిల్లని చెడగొడుతున్నావు.

మధు — నాలాంటి వాళ్ళకి నూరుమందికి నేర్పి చెడగొట్టగలడు. యవరిశిష్యుడు? యీకన్నెపిల్ల నోరు కొంచం చుట్టవాసన కొడుతూంది!

కర — అంచాతే కాబోలు డబ్బీలో చుట్టలు తరుచు మాయ వౌతూంటాయి. మధురవాణి! దేవుణ్ణాకు నిన్ను చూపించాడు పంతుల్లేని సమయం కనిపెట్టి వొచ్చాను; మళ్ళీ అతడొచ్చేలోగా నామాటలు నాలుగూవిని మాకు వొచ్చిన చిక్కు తప్పించు.

మధు — మీకొచ్చిన చిక్కేవిఁటి? నేం చెయ్యగలిగిన సహాయ వేఁవిఁటి?

కర — చిక్కన్నా చిక్కుకాదు. విను, యీవూళ్లో గిరిశం పెత్తల్లికొడుకు బుద్ధావధాన్లని ఓ ముసలాడున్నాడు; వాడికి నా మేనగోడల్నివ్వడానికి మాబావ

నిశ్చయించాడు. యీ సంబంధం చేస్తే నా చెల్లెలు నూతులో పడతానని వొట్టేసు కుంది. యేం వుపాయం చూస్తావో, దాని ప్రాణం కాపాడాలి.

మధు—యీపిల్లని అంతకి తక్కువ సొమ్ముకి అమ్మితే, లుబ్ధావధాన్లు చంకలు గుద్దు కుని చేసుకుంటాడు. అతనిదాకా యెందుకు నేనే కొనుక్కుంటాను.

కర—చూపితే అందుకుపోయేదానికి నీకు మిక్కిలి చెప్పాలా యేవిఁటి?

మధు—యిదివరకి నిర్ణయమైన సమ్మంధం యేమ్మిషపెట్టి తప్పించడం?

కర—నీబుద్ధి కసాధ్యం వుందా? డబ్బు కసాధ్యం వుఁదా?

మధు—బుద్ధికి అంతా అసాధ్యవేఁగాని, డబ్బుకి యక్కడా అసాధ్యంలేదు. యీ పెళ్ళిలో మాపంతులుకో పదిరాళ్ళు దొరుకుతా యనుకుంటున్నాడే?

కర—నాసంబంధం చేసుకుంటే నేను యిరవై రూపాపాణాలు యిస్తాను,

మధు—సరే గాని నాటకంలో యంతహాస్యమైనా చెల్లుతుంది. నటనలోకి హాస్యం తెస్తే యేవిఁ మూడుతుందో ఆలోచించారా?

కర—మధ్య నీకొచ్చిన పర్వాయేవిఁటి? నాకొచ్చిన ఫర్వాయేవిఁటి?యీకత్తెర మీసం, కత్తెర గెడ్డం కడిగేసుకుని నాతోవని నే వెళతాను. యీకోక నీదగ్గర పారేసి మాశిష్యుడు వెళతాడు. ఆతరవాత యిదేవిఁటమ్మా యీ చిత్రవఁని నువ్వూ నలుగురమ్మలక్కలతో పాటు ఆశ్చర్యపడుదువుగాని, మీపంతులుతో సిఫార్సుచేసి యీ మంత్రం యలా సాగిస్తావో గట్టి ఆలోచనచెయ్యి.

మధు—మాపంతులు వక్కడివల్లా యీపని కానేరదు.

కర—మరియింకా యవరికాళ్ళు పట్టుకోవాలో చెప్పు?

మధు—మాపంతులుతో మాట్లాడం ఐనతరవాత అవుధాన్లు కూటురు మానాస్తం మీనాతుని తండ్రికి తెలియకుండా చూసి, ఓ రెండుపెద్దకాసులు యిస్తానని చెప్పండి. ఆపైని సిద్ధాంతిని చూసి అతనికీ అలాగే ఆశపెట్టండి. యీ పనికి సిద్ధాంతే కీలకం నేను తెరవెనకనుంచి సమయోచితంగా హెంగుచూస్తాను.

కర—నీమాటవెరే నే చెప్పాలా? నిన్ను సంతోషపెట్టడం నాకు విధి.

మధు—అమాట మీరు శలవివ్వడం నాకు విచారంగావుంది. వృత్తిచేత వేశ్యని గనక చెయ్యవలసినచోట్ల ద్రవ్యాకర్షణ చేస్తానుగాని, మధురవాణికి దయా దాక్షిణ్యాలు సున్నఅని తలచారా? మీతోడబుట్టుకి ప్రమాదం వొచ్చినప్పుడు నేను డబ్బుకి ఆశిస్తానా? యటుంచి యెటొచ్చినా కాపాడతాడు, పెద్దు కనిష్టేబుకుమాత్రం కొంత నిజంచెపుదాం. అతగాడు యిప్పుడే వస్తాడు, మాట్టాడతాను, మీరు యిక్కడ కూచోండి,

కర—స్వాధీనుడేనా? కొంప ముంచడుగద?

మధు—గులాం. (నిష్క్రమించును.)

కర—కూచుందాం రా.

శిష్యు—నాపే రేవిఁటండోయి?

కర—కొంపముంచుతావు కాబోలు! సుబ్బి! సుబ్బి! మధురవాణ్ణి చూడగానే మతి పోయిందా యెవిఁటి?

శిష్యు—దాని నవ్వు పట్టుబడాలని నిదానిస్తున్నాను.

కర—సబ్బు అన్నమాట జ్ఞాపకం వుంచుకుంటే సుబ్బిఅనే పేరు జ్ఞాపకం వుంటుంది.

(రామప్పంతులు గుఱ్ఱందూరాన్నదిగి నడిచివచ్చి)

రామ—(కరటకశాస్త్రితో మెల్లిగా) లోపలికెవరైనా వెళ్ళారా?

కర—(గట్టిగా) యవరో యిద్దరు ముగ్గురొచ్చారుగాని మీయిల్లాలుగారొచ్చి పైకి పొమ్మని గెంటేశారు.

రామ—మీరెవరు? యెందుకొచ్చారు?

కర—మాది కృష్ణాతీరం. నాపేరు గుంటూరుశాస్తుల్లంటారు. తమదగ్గిర రాచకార్యవుండి వొచ్చానండి.

వీధిలోనుంచి జవాను—"యినస్పెకటరుగారు నే వొచ్చిందాకా మఱ్ఱిచెట్టు కింద గుఱ్ఱాన్ని నిలబెట్టుంచుతావఁన్నారు. రూపాయలు వేగం యివ్వండి."

[మధురవాణి ప్రవేశించును]

రామ—యవరు వొచ్చారట?

మధు—యవరొస్తారు? మీ నాస్తులట! తగిలాను.

జవా—రూపాయలండోయి.

రామ—(మధురవాణితో) యేదీ మొన్న నీకిచ్చిన రూపాయలు? సాయంత్రం మళ్ళీ ఫిరాయిస్తాను. యీసైతాను ప్రాణం తింటున్నాడు.

మధు—మీరిచ్చిన రూపాయలు పట్నంలో తేశాను. నేను డబ్బిక్కడ దాచుకుంటే మా తల్లక్కడ కాలక్షేపం చెయ్యడవెఁలాగ?

రామ—వొట్టబద్ధాలు!

మధు—(తాళములగుత్తి మొలలోనుంచితీసి రామప్పంతులుమీద విసిరి) చూసుకోండి

రామ—(బుజం తడువుఁకుంటూ) దురహంకారం కూడదు! విసిరికొడితే దెబ్బ తగల్దనుకున్నావా యేవిఁటి?

మధు—దుష్టుమాటలనగా తగిల్తే తప్పా?

జవా—యేఁవఁయ్యోయి, పోయి, రూపాయి లిచ్చావుకావని యినస్పెక్టరుగారితో చెబుదునా?

మధు—(మెడలో నానుతీసి) యిది తాకట్టువుంచి కావలసినసొమ్ము తెచ్చుకోండి.

రామ—(తనలో) ఆహా! యేమి భాగ్యమైనమనిషి! యీపిల్లని అనుమానాలు పడ కూడదు!

కర—పంతులుగారూ యెన్నిరూపాయలు కావాలండి?

రామ—పాతిక.

కర—నే దాఖల్చేస్తాను. (జవానుకు యిచ్చును)

రామ—ధనజాతకానికి డబ్బులా వొస్తూంవుంటుంది యేమిటి మీరాచకార్యం?

కర—యిది నాపిల్లండి, దీనికి వివాహాం చేయించి అనుకృతం తమరు కట్టుకోవాలి.

రామ—వివాహం చేయించడానికి నేను వైదీకిని కాను. నాకు మంత్రాలు రావే? (చుట్ట, జేబులోంచితీసి కొన కొరికి) యేమంటావు మధురవాణి? అగ్గిపుల్ల.

మధు—(అగ్గిపుల్ల అందిస్తూ పంతులునుంచి శిష్యుడివేపూ, శిష్యుడినుంచి పంతులువేపూ కోపముతో చూసును)

కర—మంత్రమన్నప్పుడు వైదీకపవాడిదేం మంత్రమండి? యీ రోజుల్లో వైదీక మంత్రాల మహిమ పోయిందండి. మంత్రమంటే నియ్యోగ ప్రభువుదే మంత్రం తమవంటి ప్రయోజకులకు మంత్రం మాటాడుతుందండి.

రామ—మధురం! యేమంటావు? యీపిల్లన్నే పెళ్ళిచేసుకుందునా?

మధు—(రామప్పంతులు వేపూ శిష్యుడివేపూ చురచుర చూసి నిష్క్రమించును.)

రామ—సొగసుకత్తెలకి అలకకూడా అదో శృంగారం సుమండీ, శాస్తుల్లుగారూ!

కర—వైదీకపాళ్ళం మాకా శృంగారాలు యలా అనుభవమౌతాయండి? మాయి ల్లాళ్ళకోకోపవంవస్తే చీపురుగట్టలు యెగురుతాయండి. సరసమన్నది పుస్తకాల్లో చదవడమేగాని మాకు అనుభవవేద్యం కాదండి. శ్రీకృష్ణమూర్తివారు రాధి కతో శలవిస్తున్నారు, ఓ రాధికా నీకోపం తీర్చుకోవాలన్న ష్టాయనా "ఘటయ భుజబంధనం రచయ రద ఖండనం, యేనవాభవతి సుఖజాలం" అనగా యేమం చున్నారంటే కవీశ్వరుడు, చేతుల్తోటి ఉక్కిరి బిక్కిరి అయ్యేటట్టుగా కౌగలిం చుకో, మరిన్ని పెదిమలు రక్తాలొచ్చేట్టు కొరికెయ్యి. అంటున్నాడు.

రామ—(మధురవాణి వెళ్ళినగుమ్మము వేపు చూసి) ఉప్పులేకనే ముప్పందుం. మధుర వాణికి మాత్రం యీ వెఱ్ఱి మొఱ్ఱి కవిత్వాలు చెప్పకండి. నాలాంటి మృదువర్లు మోటసరసం సహించరు.

కర—ఆమె మీభార్యా కాదండి? సంసారికన్నా మర్యాదగావుంది యీవేళ్ళ! మీది యేమదృష్టం.

రామ—యెంపిక, యెంపికలోవుందండి, మీరాచకార్యం చెప్పారుకారు.

కర—లుబ్ధావుధాన్లుగారికి తమకి చాలా స్నేహమన్ని విన్నాను. ఆయన తమమాట అడుగు దాటరట?

రామ—ఆగాడిదకొడుక్కి ఒకరితో స్నేహం యేమిటండీ? వాడి ప్రాణానికి డబ్బు కిలంకి, డబ్బుకీ వాడికీ స్నేహంగాని మరి యవరితోనూ స్నేహంలేదు. అయితే వాడికి వ్యవహారజ్ఞానం లేకపోవడంచాతా, కోట్లకాంటే భయంచాతా, నాసలహా లాక బతకలేడు, వాడే అన్నమాటేమిటి, యీతాలూకాలో సివిలు మేజస్ట్రీట్లు యెక్కడొచ్చినా రామప్పంతులు పప్పులేని పులగం వుండదు.

కర—ఆమాటవినే తాము నియ్యోగ ప్రభువులు, మంత్రబలంచాత చక్రం అడ్డేస్తారని తమక్ని వెతుక్కొచ్చాను. మాపింజల్లికొడుకు వియ్యోవియ్యాల్ పాసయినాడండి. డిప్టీకలక్టరీ చేస్తున్నాడు. బంధువులకి అతనివల్ల గడ్డిపరకంత సాయం లేదుగదా? మీదిమిక్కిలి కూరానారా యవళ్ళయినా గృహస్థులు గృహస్థు మర్యాదకి పంపించి, తల్లయినా పెళ్ళాంఅయినా అవి పుచ్చుకుంటే, తిరగ గొట్టిందాకా అభోజనం కూచుంటాడు! పెట్టడానికి పుచ్చుకోవడానికీ నియ్యోగప్రభువులు తమకి చెల్లిందిగాని, మావాళ్ళ ఉద్యోగాలు మంటిగడ్డ ఉద్యోగాలండి, "ఇయ్యా ఇప్పించంగల అయ్యలకేగాని మీసమన్యులకేలా రెయ్యకి లేవా జారెడు" అని కవీశ్వరుడన్నాడు.

రామ—యీ యింగిలీషు చదువులు లావైనకొద్దీ వైదీకులే అన్నమాటేమిటి ఆడ్డవైన జాతులవాళ్ళకీ ఉద్యోగాలవుతున్నాయి గాని యంత చదువుకున్నా మీ వైదీకప్పంతుళ్ళవారికి మాచాకచక్యాలబ్బుతాయండీ? మా లౌక్యం మాతో స్వతహాగా పుట్టినది మీరు తెచ్చిపెట్టుకున్నది. యెరువుపరుకు యెరువుపరుకే. విన్నారా? మీవాళ్లు లంచాలు పుచ్చుకోవడం చాతకాక, పతివ్రతలమని వాపం వేస్తారు.

కర—అదేవతకవైంతే అది అమ్ముకు బతకనాం అన్నట్టు మావాళ్లకే చాతయితే నాకు యీ అవస్థేవండి? మావాడు పదిమంది పాటీలతో చెబితే పదిరాళ్ళ సొమ్ము దొరుకును. యీచిక్కులు లాక పోవును.

రామ—యెమిటా చిక్కులు?

కర—రుణబాధ చాలా లావుగా వుందండి. రేపటి పున్నంలోగా ఒక దస్తావేజు తాలూకు రూపాయలు చెల్లకపోతే దావాపడిపోతుందండి. యీపిల్లని నల్లబిల్లిలో వెంకటదీక్షితులుగారికి పదహారు వందలకి అమ్మ నిశ్చయించుకొని తీరా వొచ్చేసరికి యిప్పట్లో రూపాయలివ్వలేం, పెళ్లయిన నెల రోజుల్లో యిస్తావంన్నారండి, అందుచేత అది వొదులుకొని లుబ్ధావుధాన్లుగారు వివాహ ప్రయత్నంలో వున్నారనివిని తమ దర్శనానికి వొచ్చానండి. యిదిగాని తాము సమకూరుస్తే పదివరహాల సొమ్ము దాఖలు చేసుకుంటాను.

రామ—నేను నలభై యాభై రూపాయల వ్యవహారాల్లో జొరబడేవాణ్ణి కాను.

కర—తాముచేసే సదుపాయాన్ని బట్టి యెంతయినా దాఖలుచేసేవాణ్ణేనండి నా రుణాలు పదహారు వందలుంటాయండి. ఆపైని యెవొచ్చినా తాము దాఖలు చేసుకోండి.

రామ—"ఐతే, గియ్తే" బేరాలు మాకవసరం లేదు, అగ్నిహోత్రావుధాన్లకి దక్షిణ మిది వొందలిస్తున్నాడుగదా, అందుకు సగానికి సగం తగ్గితేనేగాని అవుధాన్లు ఆ సంబంధం మాని మీ సంబంధం చేసుకోడు అందులో మీ రుణాలు తీరే దేవిఁటి నాకిచ్చేదేవిఁటి? యేమైఁతేనేవిఁ? ఆ వ్యవహారం చాలాగా మించి పోయింది. పదిరోజులకిందటొస్తే ఖాయపరుస్తును. ఆ సంబంధం భోగట్టా మొదట నేనే తెచ్చాను నా చేతులోంచి ఆ వ్యవహారం పోలిశెట్టిలాగేశాడు. కృత్యాద్యవస్థమీద మధురవాణి మేజువాణీకి వాయిదా వొప్పించేసరికి నా తాతలు దిగొచ్చారు. మరివక ఉపాయం చెబుతాను వినండి. మీకు మయినరు కొమాళ్లున్నారా?

కర—చిన్నవాడికి మయినారిటీ దాటి మూడేళ్ళయిందండి

రామ—అయితే యిహ లేందేవిఁటి? ఆ కుఱ్ఱవాడు మయినరని వాదిద్దాం.

కర—సాక్ష్యం యలావొస్తుందండి?

రామ—ఓహో హో! మీకు యేమీ తెలియదే! యిలాంటి వ్యవహారాలు నా తలమీద యెన్ని వెంట్రుకలున్నాయో అన్ని మోసేశాం, విన్నారా? ఉర్లాం బసవరాజుగారి సంభావన్లరేటే సాక్ష్యాలక్కూడా గేజటార్డర్ చేశాం. కుండనాలు వేసుకున్నవారికి ఓ రూపాయి జాస్తా.

కర—జాతకంవుందిగదా యేంసాధనం?

రామ—కాకితమైఁతే అగ్గిపుల్లతో ఫైసల్! తాటాకైతే నీళ్ళపొయ్యి! కొత్తజాతకం బనాయించడం అయిదు నిమిషాలు పని. మా సిద్ధాంతిమట్టుకు నాలుక్కాలాలు చల్లగావుండాలి. నాదగ్గిర పాత తాటాకులు అతేఖాలు అటకనిండా వున్నాయి. ముప్పైయేళ్లనాటి కాకితాలున్నాయి. రకరకాలు సిరాలున్నాయి. ఒక నూఱ్ఱూపాయిలు నాకు ఫీజుకింద యిచ్చి ఖర్చులు పెట్టుకోండి. గ్రంథం నడిపిస్తాను.

కర—దారి ఖర్చుకోసం తెచ్చిన రూపాయలు మీకు దాఖలుచేశాను. మరి బుర్ర గొరిగించుకుందావఁంటె దమ్మిడీలేదు. కోర్టులెంట తిరగడానికయినా చేతిలో ఓడబ్బు సొమ్ముండాలిగదా? యిదొహార్తె టొంపలా నాతోవుంటే యలాగండి కోర్టులెంట తిరగడం? తమ లౌక్యానికి అసాధ్యవఁన్నది వుంటుందంటే నేనమ్మజాలను. యలాగయినా కుదిర్న సంబంధం తప్పించి, మాసంబంధం కుదిరి నాకు యిచ్చే సొమ్ములో పదోవంతు తాము అంగీకరించి మిగిలింది

నాకు దయచేయ్యండి దీన్ని మొగుడింట అప్పజెప్పి ఆపైన యీ గ్రంథం యేదో కొంత చూసిందాకా తమర్ని అంటగాగి వుంటాను.

రామ—పదోవొంతు పనికిరాదు. మా బేరం యెప్పుడూ సగానికి సగం.

కర—సంగోరు మీకిస్తే మరి నేను రుణాలేం తీర్చుకోను?

రామ—రుణా ల్తీర్చుకో అఖర్లేకుండా గ్రంథం జరిగిస్తాంకదూ? అప్పుడే మీచేతులో రూపాయలు పడడానికి సిద్ధంగా వున్నట్టు మాట్లాడుతారేవిఁటి? నేను యెంత శ్రమపడ్డ పైనిపతకం తిరగాలి? అది ఆలోచించారా?

కర—తాము అలా అంటే నేచేం మనవిచెయ్యనండి? రక్తం మాంసం అమ్ముకుంటూన్నప్పుడు ఆ గానికూడయినా సంతుష్టిగా దొరకడం న్యాయంగదండి? వ్యవహారాల తొట్రుబాటుచాతనూ పిల్లకట్టు దప్పివుండడం చాతనూ, తొందరబడుతున్నానుగానండి, కొంచం వ్యవధివుంటే రెండువేలకి పైగా అమ్ముకుందునండి.

రామ—"అయితేనేయి తేలు" అనుకున్న లాభం లేదని చెప్పానుకానా? ఐదోవొంతుకు యేవఁంటారు?

కర—యీ పాపపు సొమ్ముకే తమరు ఆశించాలా అండి?

రామ—పాపపు సొమ్ము మాదగ్గిరకిరాగానే పవిత్రమైపోతుంది. ఒహాళ్ళ కివ్వడం కోసవేఁగాని నాక్కావాలా యేవిఁటి?

కర—ఒతే కానియ్యండి,

రామ—యిక నా ప్రయోజకత్వం చూడండి. మధురం! మధురం! కాకితం, కలం సిరాబుడ్డీ తీసుకురా. మామోలు సిరాబుడ్డి కాక గూట్లోది పెద్దసిరాబుడ్డి తే.

మధు—(అవతలనుంచి) నాకంటె మధురం కంటబడ్డ తరవాత నేనెందుకు?

రామ—ఆడవాళ్ళకి అనుమానం లావండి. వింటున్నారా? అదో ముచ్చట!

కర—కేవలం వజ్రాన్ని సంపాదించారు!

రామ—వజ్రవేఁగానండి, పట్టవాసపు అలవాటుచాత పదిమందితో మాట్లాడితేగాని దానికి వూసుబోదు.

కర—ఆమాత్రం స్వేచ్ఛయివ్వడవేఁ మంచిదండి; ఆడదాన్నట్టే రోకాయించకూడదండి!

రామ—రోకాయిస్తే యేంజెస్తుం దేవిఁటండి?

కర—యిలాంటి మానంగల మనిషైతే నూతులో గోతులో పడుతుందండి.

రామ—అలాగనా అండి?

కర—అందుకు సందేహమేమిటండి? నాజూకైన మనస్సుగల స్త్రీని మల్లెపువ్వులాగ వాడుకోవాలండి.

రామ—ఆ నాజూకులూ గిజూకులూ మీకేం తెలుసునండి?

కర—పుస్తకాల్లో చదువుకున్న ముక్కలు. నాయకుడు నిరాకరిస్తే నాయికవొచ్చిన్నీ యేవే, ఉద్యానాల్లో వుండుకున్న షువంటి లతలతో వురిపోసుకుంచుందండి. మహాకవుల నాటకాల్లో అల్లాగే జరిగినట్లు రాశారండి.

రామ—మరెవళ్ళతో మాట్లాడినా తప్పులేదుగాని, హెడ్డుకనిష్టీబుతో మాత్రం మాట్లాడవద్దని బుద్ధిచప్పండి. మీరు తండ్రిలాంటి వారుగదా?

కర—ప్చ్! అంత అదృష్టవాఁ అండి! అట్లాంటి పిల్లే నాకువుంటే, మూడు నాలుగు వేల కమ్ముకుని రుణాలూ పణాలూ లేకుండా కాలక్షేపం చేసివుందును, దీన్నయినా నాలుగు దిక్కులా అమ్మజూపితే రెండుమూడువేలు యిదివరకే చేతులోపడివుండునండి. మేనరికం చెయ్యాలని దీంతల్లి భీష్మించుకూచోబట్టి యీదురవస్థ మాకొచ్చింది. అంచాతనే యింట్లో చప్పకుండా యీపిల్లని వెంట తీసుకొచ్చి యీదేశంలో పెళ్ళికి చూపుతున్నాను.

రామ—నాసహాయ లోపం వుండబోదు.

కర—ఐతే కార్యవఁయిందే!

రామ—యేదీ పిల్లా యిలారా, చెయి చూపించూ.

(శిష్యుడు భయం నటించి వెనక్కి తగ్గును)

కర—చూపించమ్మా, భయంలె చ్చూపించు (కరటకశాస్త్రులు శిష్యుణ్ణి రామప్పంతులు దగ్గిరికి తోయును. రామప్పంతులు చెయ్యిపట్టుకుని అరిచెయ్యి చూచు చుండును శిష్యుడు చెయ్యిలాగుకొంటూన్నట్టు నటించును. మధురవాణి సిరా బుడ్డీ కలం కాకితం పట్టుకుని రామప్పంతులు వెనక నిలుచుండును.)

రామ—ఆహా! యెంధనరేఖా! సంతానయోగ్యత బాగావుంది,

మధు—మీరు చేపట్టింతరవాత, అందుకులోపం వుంటుందా?

(సిరాబుడ్డిలోని సిరా రామప్పంతులు ముఖంమీద పోసి ఛఱ్ఱున వెళ్ళిపోవును)

3-వ స్థలము. కృష్ణారాయపురం అగ్రహారంలో అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారి యిల్లు.

(వీధిగుమ్మంయదట గిరీశంనిలిచి సన్ననిగొంతుకతో పాడును.)

"కాముని విరిశరములబారికినే,
నేమని సహింతునే. చెలి, యేమని సహింతునే?"

వీడితస్సాగొయ్యా, వీడిబాణాలు పువ్వులటోయి? ఆమాట యెవడునమ్ముతాడు వెర్రికుట్టె యెవడైనా నమ్మాలిగాని? అనుభవ వేద్యమైన దీని నిజం యేవిటంటే:— మంచిపదును బట్టినలోహం మొనకి, డయమండ్ పాయంట్ వేసి. పాయిజన్‌లో ముంచి, కంటికి కనపడకుండా మంత్రించి విసురుతాడు. అంచేతనే, పైకి గాయం కనపడదుగాని పోలీసువాళ్ళ దెబ్బల్లాగ లోపలతహతహ పుట్టిస్తాయి. యీ విడో

బ్యూటీ చూస్తే యేమీ తోచకుండావున్నది. అయితే యిది చెప్పినట్టల్లా వశమయ్యే మనిషి కాదు. పాతరస్తాలేం పనికిరాకుండా వున్నాయి. నాయక్స్పీరియన్సూ, నా శృంగార చేష్టలూ గుడ్డి గవ్వంతపని చెయ్యకుండా వున్నాయి. యింత సింప్లిసిటీ యక్కడా కానలేదు. దీనికి లవ్ సిగ్నల్సు రామరామా! యేమీ తెలియవు. చమత్కారంమాటలు అడితే యేమిన్నీ అర్థంచేసుకోలేక ఆ లేడికళ్ళతో తెల్లబోయి చూస్తుంది. అయామ్ డెడ్లీ యిన్ లవ్ విత్ హర్, దీన్ని చూసిన దగ్గిర్నించీ పౌనులవ్సూ, డాన్సింగర్లుసూ, మీద పరమాసహ్యంపుట్టింది. పోజిటివ్ యబహారెన్స్, వాళ్ళ పెంకె మాటలూ, పెడర్థాలు, దొంగవేషాలు. డామిట్! అంతా యిన్సిన్సిరిటీ యేగదా? యిన్నాళ్ళు మధురవాణి వలల్లోపడి యెలాగు యాస్ని అయిపోయినానో నాకు నా మట్టుకే ఆశ్చర్యంగా వుంది! మధురవాణికి యీ మనిషికి కంపారిజన్ వున్నదా? అదిరంగువేసిన గాజుపూస, యిది ప్యూర్ డైమండ్? కాదని యవడైనా అభాజనుడు అంటే అమాంతంగా వాడి పిలకూడ దీస్తాను. దీనిని చెడగొట్టడానికీ ప్రయత్నం చెయ్యకూడదు. చేసినా సాగేది కాదు. గనక కొత్తదారీ, కొంతన్యాయమైనదారీ తొక్కాలి. యేమిటయా అది? మాయోపాయంచేసి దీన్ని లేవతీసుకుపోయి విడో మారియేజి చేసుకుంటినట్లాయనా కీర్తి, సుఖంకూడా దక్కుతాయి "టూ బర్డ్స్ యట్ వన్ షాట్!" యిలాంటి అట్రక్టీ యిన్నో సెంట్ విడోని వొప్పించి తీసుకుపోయి పెళ్ళాడితే మజా, ప్రయోజకత్వమూగాని. రెండేసి మూడేసి సంతానాలు కలిగి తురకాడితోనో, దూదేకులవాడితోనో లేచి పోవడానికి సిద్ధంగావున్న దండుముండల్ని విడో మారియేజి చేసకుంటే హెల్! పూటకూళ్ళమ్మలాంటి ముండని పెళ్ళాడ్డం విడో మారియేజి అనిపించుకోదు. అది దొంగముండా మారియేజి! యిదేవిటయా యిది యీాబుచ్ఛమ్మ? సాక్షాత్తూ పరమపవిత్రమైన విడో విత్ గిల్ట్ లెటర్స్! అయితే. గియితే, మ-రా-రా-శ్రీ, యన్-గిరీశం గారు విడో మారియేజి చేసుకోవడమేనా? "టు మారీయె విడో, ఆర్ నాట్ టు మారీ, దటీజ్ ది క్వశ్చన్!" షేక్స్పియర్ పడ్డ అవస్థలో పడ్డాం! "తొందరపడి హాజీసాహెబు తురకల్లో కలిసిపోయినాడన్నట్లు" నా వంటి బుద్ధిమంతుడు తొందరపడి యేపనీ చెయ్యకూడదు. దాని లాభనష్టాలు బేరీజువేసి, జమాఖర్చు చేసుకుని మరీ డిసైడ్ చెయ్యాలి. లెటస్ సీ. Imprimis ఒకటో పద్దు డెబిట్ (నష్టం)-విడో మారియేజి చేసుకుంటే మావాళ్ళు అక్కర చెయ్యరు. అందుకు క్రెడిట్, (లాభం) - వాళ్ళిప్పుడు చేస్తూన్న అక్కరేవుంది? గనుక బాలెన్స్

(గాక బాకీ) నిల్, బండిసున్నా! రెండోపద్దు - డెబిట్ (ఖర్చు) - లోకం నన్ను బహిష్కారం చేస్తారు. అందుకు క్రెడిట్ - (జమ) - లోకంలోకల్లా విలవైన వస్తువను నేను అంకించుకుని, పసలేని ఆ లోకానికే నేను బహిష్కారం వేస్తాను గనక క్రెడిటు బాలెన్సు (నిలువ) - యేమిటయ్యా? నెగెటివ్ యడ్వాంటేజి, హేవింగ్ నథింగ్ టు డూ నిత్ సాంగ్ వర్ల్డు - పోజిటివ్ యడ్వాంటేజి - పొజెసింగ్ అలిట్సు వెల్త్! మూడోపద్దు - డెబిట్ - నష్టం - "పీకి పెళ్ళాం వెధవనుండ" అంటారు - నోటాబిలీ - యీ పద్దు నిజంగా రాబట్టేనా? ఆడిట్ డిపార్టుమెంటు వార్నడిగి సంశయం తీర్చుకోవాలి, అందాకా మ-రా-రా-శ్రీ, గిరీశం గారి అభిప్రాయం యేమంటే - విడో అనేది యేవిఁటి? ఏనేమ్! ఓ పేరు! ఆ పేరు మనిషి మొహం మీద రాశుందా? మనిషిని ఫొటోగ్రాఫుచేసి యదట నిలబెడితే, యిది పునిస్త్రీ. యిది విడో అని చెప్ప గలిగిన పెద్దమనిషియవఁడు? ఒహఁడూ లేడు. గనక విడో అనే వస్తువ యెక్కడుందయ్యా? వెక్కిరించే వెధవల నోళ్ళలో వుంది. దీనికి క్రెడిట్, (లాభం) - యేమనగా - విడో పెళ్ళాడింద౦టె అశుభం హోగాయిత్యాం అని అటె వడూ కన్నెయ్యడు యిక డెబిట్లేని శుద్ధక్రెడిట్, నంబర్ ఫోర్. "చుక్కలవలె కర్పూరపు ముక్కలవలె నీదు కీర్తి ముల్లోకములన్! కిక్కిరిసి పిక్కటిల్లెను," అన్నట్లు గిరీశంగారి కీర్తి మిన్ను ముట్టుతుంది. గిరీశంగారి విధవా వివాహ మహోత్సవం కథ న్యూసు పేపర్లలో పెద్దక్షరాల్తో పడుతుంది. క్రెడిట్ నెంబర్ ఫైవ్, విడో మారియేజి యసోసియేషన్ వారు ఒక తృణం యిస్తారు. బుచ్చమ్మకూ కాస్త కొంచం డబ్బుంది. డెబిట్ - దావా తెస్తేగాని అగ్నిహోత్రావధాన్లు మావఁగారు దాన్లో దమ్మిడీ యివ్వడు.

ప్రొజెండ్ కాన్సన్నీ విచారించగా, అవశ్యం విడో మారియేజి చేసుకుని తీర పలసిందే. అయితే సాధనవేఁవిఁటి? యేదైనా యీసెన బ్రిడ్జి కట్టి వోడ్డునేరాలి (పైకి ముఖం యెత్తి ఆలోచించి) వెంకమ్మ మొగుడితో దెబ్బలాడి నూతులో పడ్డప్పుడు నేను సాహసించి ఎరిక్కిపైకి తీసిందగ్గిర్నుంచీ వూరంతా నేను సాక్షాత్తూ సత్యహరిశ్చంద్రుణ్ణిగా భావిస్తున్నారు అడుగడుక్కి బుద్ధి దాక్షిణ్యాంటుందిగాని, నేనంత వాణ్ణికానా యేవిఁటి? స్నేహంట్లుసికిచ్చేస్తారే గిరీశంగారు! సాధారణులా? గనుక బుచ్చమ్మని మనం లావురమించేసినా సుతిమించే వరకూ యెవరూ తప్పు బట్టరు, రాత్రిళ్ళు అరబ్బీనైట్లు, కాశీమజిలీలు, మదనకామరాజు కథలూ చెబుతూ వుంటే యంతో సర్దాగా పక్కని కూచుని వింటుంది, లవ్ స్టోరీజ్ బుఱ్ఱకెక్కించాను కొంత గ్రౌండ్ ప్రిపేరైంది గనక, యిహ విడో మారియేజి మంచిదని బోధ పరుద్దాం. పాచిక పారినట్టాయనా, రామవరం చలో, విడో మారియేజి కరో! లెట్

మీ విగిన్ ది కాంపైన్ ఎట్‌వన్స్. (తలుపు కన్నములో నుంచి తొంగిచూచి) నడవలో కూర్చుని విస్తళ్ళు కుడుతున్నది. మొట్టమొదట కొంచం మ్యూజిక్ విసురుదాము. (ఎటులోర్తునే చెలియా అను జావళీ కూనురాగముతో పాడి) బుచ్చమ్మ వదినగారూ తలుపు దీయండి (బుచ్చమ్మ తలుపు తీయును) వదినా......వెల్ !... వెంకటేశం యేమిచేస్తున్నాడు ?

బుచ్చమ్మ— పెరట్లో గొట్టికాయ లాడుతున్నాడు.

గిరీ— ఈ వూరువస్తే మరి చదువు చెడిపోతుంది. పట్నంలో వున్నప్పుడు డెస్కుదగ్గిర నుంచి కదిలితే వొప్పేవాడను కాను....ఒక్క మాటు పి....పిలుస్తారా పాఠం చెపుతాను.

(బుచ్చమ్మ తమ్ముని తీసుకొని వచ్చుటకు వెళ్ళును)

ఆహా! దీనిఠస్సాగొయ్యా, మొహం యెదటికి వచ్చేటప్పటికి కొంచం ట్రెంబ్లింగ్ పట్టుకుంటుంది. వకటి అనవలెనని మరివకటి అనేస్తూ యుంటాను మరెవళ్ళూలేరు, వంటరిగా దొరికిందిగదా, — యీలాంటప్పుడు నా మనస్సు-మాట చెప్పేస్తే తీరిపోవునా! ఆ కోతి వెధవని తీసుకురమ్మని చెప్పాను కానీ పాఠాలలో చిన్న లెక్చరు వేతాము. (వెంకటేశ్వర్లు, బుచ్చమ్మ ప్రవేశింతురు.) యేమివాయి మైడియర్ బ్రదరిన్లా వెంకటేశం, పాఠాలు చదవడం శుద్ధంగా మానివేశావు? యిక్కడ మరి మాసంరోజులువుంటే వచ్చిందికూడా మరచిపోతావు. యేదీ టెక్స్టు బుక్కు పట్టుకురా. (వెంకటేశం పుస్తకము పట్టుకొని వచ్చును) గాడ్స్‌వర్క్సన్ అనే పాఠంతియ్యి రీడ్ ఆన్ మై గుడ్ బోయ్.

వెంకటే—(తడుముకుంటూ) దేర్ యిజ్ నాట్ ఏన్ అబ్జక్ట్ ఇన్ క్రియేషన్ వుచ్ డజ్ నాట్ సెర్వ్ సమ్ యూస్‌ఫుల్ పర్‌పజ్.

గిరీ—అష్టై! అష్టై! అక్కడ నిలువు, క్రియేషన్ అనగా యేమిటి ?

వెంక—క్రియేషన్ అనగా-అనగా-ఆవులు.

గిరీ—నాన్సెన్స్, చదవేస్తే ఉన్నమతికూడా పోతున్నది. ఆవులు యెదట వున్నాయనా ఆవులంటున్నావు? మళ్ళీ ఆలోచించి చెప్పు.

వెంకటే—యేమాటకి అర్థం అడిగారండి ?

గిరీ—క్రియేషన్

వెంకటే—అదా ! క్రియేషన్ అంటే ప్రపంచం; నేను యెదట ఆవులు కనబడి యీ ఆవు పెరుగు యీ నెలరోజులేకదా తినడవని ఆలోచిస్తూన్నాను.

గిరీ—వన్ థింగ్ ఎట్ ఏ టైమ్ యిప్పుడు పాఠంమాట ఆలోచించు. క్రియేషన్ అనే వొక్కమాటపైనే వక్కఘంట లెక్చరు యివ్వవచ్చును. ప్రపంచం యేగున్నది ? కపిత్థాకార భూగోళా అని మనుధర్మశాస్త్రంలో చెప్పినా కపిత్థమంటే యేమిటి ?

వెంకటేశ—నారింజపండు.
గిరీశ—వెరి గుడ్. అందుకు నీకువచ్చునా? అమరనిఘంటులో పద్యం.
వెంకటే—రాదు. చెప్పండి రాసుకుంటాను.
గిరీశ—యింతలు బదరీ ఫలములు యింతలు మారేడుబళ్లు యీడుకు జోడైబంతులు
తామరమొగ్గలు దంతికుచ కుంభములబోలు తరుణీ కుచములూ
యీ ప్రపంచములో యేమివస్తువులుంటవి?
వెంకటే—ఆవులు,
గిరీశ—డామ్ నాన్సెన్స్, యెంతసేపూ ఆవులేనా? యేమేంటి వుంటవో బాగా ఆలోచించి చెప్పు.
వెంకటే—గేదెలు.
గిరీ—దట్ విల్ నాట్ డు, మళ్ళీ ఆలోచించి చెప్పు.
వెంకటే—అయితే నాకు తెలియదు.
గిరీ—విడోస్-యింత చిన్న ప్రశ్నకు నీకు జవాబు తెలియదు! ప్రపంచమందుండే వస్తువు లన్నిటిలోకీ ముఖ్యమయినవి విధవలు. దానివిషయమై పెద్ద లెక్చరు యివ్వవచ్చును. మనదేశములో ఒక దురాచారమువున్నది. మొగనాడికి పెళ్ళాము చచ్చిపోతే తిరిగీ పెళ్ళాడుతాడు. ఆడదానికి మొగుడు చచ్చిపోతే యంత యవ్వనములోనున్నా, యెంతసొగసుగానున్నా, మరివకడిని పెళ్ళాడ వల్లలేదు. ఇది అన్యాయమంటావా, కాదంటావా?
వెంకటే—తప్పకుండా అన్యాయమే.
బుచ్చ—యేమండీ గిరీశంగారూ, వెధవలు పెళ్ళాడడం పాపంకాదూ?
గిరీ—ఆహా! మీ సత్యకాలం చూస్తే నాకు విచారంగానున్నది. వెధవలు పెండ్లాడవలసినదని పరాశరస్మృతిలో స్పష్టంగానున్నది. వేదంలో కూడా నున్నది. రాజమహేంద్రవరములో యిదంతా పండితులు సిద్ధాంతం చేసినారు. పూర్వకాలంలో వెధవలు పెండ్లాడేవారు. వెంకటేశం! నలచరిత్రలో దమయంతి రెండో పెండ్లి సాటించిన పద్యం చదువు.
వెంకటే—నాకు రాదు.
గిరీశం— ఇంత ముఖ్యమయిన పద్యం మరచిపోవడం యంత తప్పు! నోటుబుక్కు తీసి రాసుకో, "దమయంతి రెండోపెళ్ళికి, "ధరనుండే రాజులెల్ల దడదడ వచ్చిరి"— చూశావా! లోకంలోవుండే రాజులంతా వెధవని పెళ్ళాడడానికి వచ్చారట, (బుచ్చమ్మవైపు జూచి) చూచారా శాస్త్రాలన్నీ వొప్పుకోవడమే కాకుండా మీదిమిక్కిలి వెధవలు పెళ్ళాడకుండా వుండిపోతే దోషమని కూడా చెపుతూ వున్నాయి. యిందు విషయమై శంకరాచార్యులవారు పత్రిక కూడా యిచ్చి యున్నారు.

బుచ్చ—అయితే మనవాళ్లంతా వెధవల్ని పెళ్లిచేసుకోకూడదంటారే ?

గిరీశ—అదంతాయిట్లో చాకిరీ చేయించుకోవడము కోసరముగాని మరేమీ కాదు ఝామురాత్రి ఉండగాలేచి మరునాడు రెండు ఝాములరాత్రిదాకా యెద్దులాగు పనిచేయిస్తారుకదా? ఒక్కపూటకంటె యెక్కువ భోజనం చెయ్యనియ్యరు గదా? అప్సరస లాగున యెంత సొగసుగావున్నా మంచిగుడ్డకట్టుకోనివ్వరు. సరుకు పెట్టుకోనివ్వరు. తుమ్మెదపంక్తుల్లావుండే జుత్తుకూడా తీసివేస్తారుగదా! ఫర్ ఎగ్జాంపిల్, మీ అక్కయ్యకు ఆ చంద్రబింబమువంటి ముఖముపైని ఒక కుంకుమబొట్టుంటే త్రినేత్రుడికైనా చూడడానికి అలవి వుండునా ? ఆహా! యీ అవస్థచూస్తే నాహృదయం కరిగిపోతున్నది. ఆల్ రైట్! ప్రపంచములో యింకా యేమి వస్తువులున్నవి ?

వెంకటే—చేగోడీలు.

గిరీశం—డామ్ నాన్సెన్స్—ఎంతసేపూ తిండి విషయమయ్యే ఆలోచిస్తావు. బాచిలర్సు. బ్రహ్మచారులుకూడా వున్నారు, వాండ్లు చెయ్యవలసినపని యేమిటి ?

వెంకటే—వేదం చదువుకోవడం, పెయ్యలకి గడ్డి తేవడం.

గిరీశం—నాన్సెన్స్—అది మీతండ్రి దగ్గర చదువుకునే విద్యార్థుల మాట, బ్రహ్మచారి యొక్క రియల్ డ్యూటీ అంటే, విధింపబడినపని యేమనగా, విధవలను పెండ్లాడడమే. ఇంకా క్రియేషనులో యేమున్నది ?

వెంకటే—నాకు తెలియదు.

గిరీ—రాయవరములో వెధవవివాహము చేసుకున్నవాళ్ళకల్లా నెల వక్కంటికి నూరురూపాయలు యిచ్చి పోషించడమునకు విడోమారేజి సభ వకటి ఉన్నది, ఇదివరకు అయిదువేలమంది విధవలకు వివాహములు అయి పునిస్త్రీలు అయిపోయినారు. ఆల్ రైట్! క్రియేషన్ అనే మాట అయినది. ఆ సెంటెన్సు అంతకూ అర్థము చెప్పు.

వెంకటే—మీరొకమాటు చెప్పినతరవాత నే చెబుతాను.

గిరీ—ఆల్ రైట్! ప్రపంచములో దేవుడు ప్రతి వస్తువునూ యేదో వొక ఉపయోగము కొరకు చేసియున్నాడు చేగోడీ యెందుకు చేసినాడూ?

వెంకటే—తినడముకు.

గిరీ—దట్ ఈజ్ రైట్, ఆవుల నెందుకు చేశాడు ?

వెంకటే—పాలు యివ్వడముకు ?

గిరీ—పెర్ ఫెక్ట్లీ రైట్, ఆడవాళ్ళ నెందుకు చేశాడు ?
వెంక—వంటచెయ్యడానికి.
గిరీ—నాన్ సెన్స్. పెండ్లాడడముకూ, పిల్లలను కనడముకున్నూ. గనక పెండ్లాడకుండావున్న వెధవపిల్లలు దేవునిఆజ్ఞను అతిక్రమించిన పాపమును చేస్తున్నారు.

[అగ్నిహోత్రావధానులు ప్రవేశించును]

అగ్ని—ఏమండీ గిరీశంగారూ మా కుర్రవాడికి చదువు చెప్పుతున్నారూ ?
గిరీ—ఘంటసేపాయి చెపుతున్నానండి.
అగ్ని—యేదీ నేకూడా వింటాను కొద్దిగా చెప్పండి.
గిరీ—మైడియర్ బోయ్, గాడ్ మేడ్ క్రియేషన్. సృష్టి యెవడు చేసినాడూ,
వెంకటే—దేవుడు.
గిరీ—ఫాదర్ ఈజ్ నెక్స్ట్ టుగాడ్. దేవుని తరవాత ముఖ్యం యెవరూ సే ఫాదర్.
వెంకటే—తండ్రి,
అగ్ని—మొత్తం మీద మీ ఇంగ్లీషు చదువు మంచిదిలాగే కనబడుచూన్నది. భాషభేదంగాని మనముక్కలే వాళ్ళవిన్ని.
గిరీ—వెంకటేశం ! దేవుడు సృజించిన ప్రపంచములో యేమి వస్తువు లున్నవి ? సే కోర్ట్స్.
వెంకటే—వెధవలు.
గిరీ—నాన్ సెన్స్, సేకోర్ట్స్.
అగ్ని—యిదేమి టండోయి ప్రపంచంలో వెధవలున్నా రంచున్నాడు. ఇంగ్లీషు పుస్తకాల్లో యిదేనా యేమిటి వున్నది ?
గిరీ—వెధ్వల్ అన్నది లాటిన్ మాటండి – ఆ మాటకర్థం కచేరీలు. కచేరీలు యెందుకున్నవి ?
వెంకటే—దావాలు తేవడముకు.
గిరీ—దట్ ఈజ్ రైట్ – చూచారండీ మీ వాడికి కచేరీల భోగట్టాలు కూడా నేర్పుతున్నాను.
అగ్ని—అయితే మన దావా విషయమై నేనిచ్చిన కాకితాలు సమగ్రంగా చూశారా?
గిరీ—కేసు గెలవడముకు యేమీ అభ్యంతరము లేదు. మీకు తెలియడం కోసం గ్రంథం అంతా తెలుగుచేస్తున్నాను, మామగారూ మీవిషయమై యంత శ్రమయినావడి అమలాపురం వెళ్ళి అక్కడ కోర్టులో కేసు గెలిపించకపోతే నన్ను పేరుపెట్టి పిలవవద్దు.
అగ్ని—యేదో అంతా మిమ్మలినే నమ్ముకుని వున్నాము. యెంత డబ్బయినా కేసు గెలిస్తే చాలును, పెళ్ళిపనులకి మీ కుమ్మక్కువుంటేనే కాని తూగదు

సుమండీ. నామీద కోపంచాత కరటకశాస్త్రిల్లూ వాళ్లూ వెళ్లిపోయినారు వాళ్ళు వొచ్చేటట్టు కనపడదు,

గిరి—మీరు కూర్చున్న దగ్గిరనుంచి కాలుకదపకుండా ఎరేంజిమెంటు యావత్తూ నేను చేస్తానుకాదూ.

(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

౪-వ స్థలము పెరటిలో జామిచెట్టు కొమ్మమీద
వెంకటేశం కూచుని జామిపండు కొరుకుచుండును
[చెట్టుకొమ్మలు ఆవరించివున్న నూతిలో నీరు
బుచ్చమ్మ తోడుతుండును]

బుచ్చ—తమ్ముడూ, గిరీశంగారు గొప్ప వారట్రా?

వెంకటే—గొప్పవారంటే అలా యిలాగా అనుకున్నావా యేవిఁటి? సురేంద్రనాద్ బానర్జీ అంత గొప్పవారు.

బుచ్చ—అతగా డెవరు?

వెంకటే—అందరికంటే మరీ గొప్పవాడు.

బుచ్చ—అయితే గిరీశంగారికి వుద్యోగం కాలేదేమి?

వెంకటే—నాన్సెన్స్! నువ్వు ఆడదానివి; నీకేం తెలియదు. ఉద్యోగవంటే గొప్పనుకుంటున్నావు. ఉద్యోగవంటే యేమిటో తెలిసిందా? సర్వెంట్ అన్నమాట.

బుచ్చ—అనగా యేమిటి?

వెంకటే—సర్వెంటనగా? నౌఖర్ అన్నమాట. మన గేదెని కాసే అశిరిగాడు ఒక సర్వెంట్. మన యిల్లు తుడిచే అంకి ఒక సర్వెంట్. వీళ్ళు మన నౌఖర్లు. పోలీసూ, మునసబూ, తెల్లవాడి నౌఖర్లు. జీతం లావుగాగానే గొప్పనుకున్నావా యేవిఁటి? సురేంద్రనాద్ బానర్జీ, గిరీశంగారూలాంటి గొప్పవాళ్లు తెల్లవాడిదగ్గిర కాదు, దేవుఁడిదగ్గిరైనా నౌఖరీ చెయ్యమంటే చెయ్యరు. కలక్టరేవంటాడో తెలిసిందా? పోలీసు వెళితే "స్టాండ్!" నిలుచో అంటాడు. గారు వొచ్చారంటే షేక్ హాండ్ చేసి కుర్చీమీద కూచోండి అంటాడు. ఆయనకి హైదరాబాదు నవాబు వెయ్యిరూపాయల పని యిస్తామంటే, నీపనెవడిక్కావాలి పొమ్మన్నాడు.

బుచ్చ—ఆయనకి పెళ్లైందిరా?

వెంకటే—లేదు.

బుచ్చ—తమ్ముడూ, వెధవలు పెళ్లాడ్డం మంచిదంటారుగదా. ఆయనెందుకూ పెళ్లాడారు కార్రా?

వెంకటే—నీకు యంతచెప్పినా తెలియదు.(గట్టిగా) ఆయన ఉద్యోగం చెయ్యకపోవడం, పెళ్ళి మానుకోవడం లోకం మరామత్తు చెయ్యడానికట; యిప్పుడు తెలిసిందా?

బుచ్చ—యలా మరమ్మత్తు చేస్తున్నార్రా?

వెంకటే—నావంటి కుర్రాళ్ళకి చదువుచెప్పడం,(నిమ్మళంగా)చుట్ట నేర్పడం, (గట్టిగా) నాచ్‌కొశ్చన్ అనగా సానివాళ్ళ నందర్నీ దేశంలోంచి వెళ్ళగొట్టడం ఒహటి. నేషనల్ కాంగ్రెస్—అనగా దివాన్గిరీ చలాయించడం ఒహటి యిప్పుడు తెలిసిందా?

బుచ్చ—ఉద్యోగం చెయ్యరన్నావే? దివాన్గిరీ యేరాజుదగ్గిర్రా?

వెంకటే—యేరాజుదగ్గిరా?—ఆడదానివి నీకెందుకూ యీ భోగట్టా అంతాను?

బుచ్చ—నువుకూడా లోకం మరమ్మత్తు చాస్తావుర్రా?

వెంకటే—ఓ!

బుచ్చ—ఐతే వెధవముండనికూడా పెళ్ళాడతావురా?

వెంకటే—నాన్న తన్నకుండావుంటే తప్పకుండా పెళ్ళాడతాను; గాని బోడిగుండు చేస్తేమాత్రం నాకక్కర్లేదు.

[గిరీశం ప్రవేశించి]

గిరీ—వదినా యీ చెట్టుకింద నిలబడితే మీరు వనలక్ష్మిలా వున్నారు. (బుచ్చమ్మ వైపు తేరి చూసును.)

బుచ్చ—విన్నార్రా? తమ్ముడు వెధవని పెళ్ళాడుతాట్ట!

గిరీ—నా ప్రియశిష్యుడూ, మీకు ప్రియసోదరుడూ అయిన వెంకటేశం విధవా వివాహం చేసుకుంటే, మేం యావన్మంది విఁన్నీ బ్రహ్మరథం పట్టమాఁ?

బుచ్చ—గురువులుగదా ముందు మీరెందుకు చేసుకోరు?

గిరీ—అడగవలిసినమాట అడిగారు. చెప్తాను వినండి మీ రడిగినతరవాత చెప్పక పోవడం తప్పని చెబుతున్నాను గాని, యీమాటలు చెప్పవలిసినవి కావు. యేవఁంటారా? నాగొప్ప నే చెప్పుకోకూడదుగదా? అదోవొహటి, అంతకంటె ప్రమాదమైనమాట మరోటుంది, చూశారా వొదినా!—మొదట్నుంచీ విధవా వివాహం కూడదు కూడదు అని తప్పు అభిప్రాయంలో పడిపోయివున్న అత్త గారూ, మావఁగారూలాంటి పెద్దవాళ్ళకి యెన్ని శాస్త్రాలూ సవబులూ మనం చెప్పినా వాళ్ళకి నెత్తికెక్కవు. యిలాంటి మాటలు వాళ్ళతో మనం చెప్పినట్టా యనా కట్టుచ్చుకుంటారు. మావఁగారు వేదంమట్టుకే చదువుకున్నారుగాని నేను శాస్త్రాలు అన్నీ చదువుతున్నాను. అబ్బో, నేను మనశాస్త్రాల్లో వుద్దోలుణ్ణి. శాస్త్రకారుడు యేవఁన్నాడూ? "బాలాదపి సుభాషితం" అన్నాడు, అనగా

మంచిమాట చంటిపిల్లడు చెప్పినా విని ఆ ప్రకారం చెయ్యాండయ్యా అన్నాడు అయితే మనపెద్దవాళ్ళు శాస్త్రంలో చెప్పినప్రకారం నడుస్తారూ? యంతమాత్రం నడవరు. మనం శాస్త్రమూ, వచనములూ చూపిస్తే యేమంటారు ? యీ గుంటవెధవలు చెప్పడం మనం వినడవూనా అని కొట్టుచ్చుకుంటారు. నామాట కేవిఁ చప్పకండి. నాది యినుములాంటి శరీరం—కొడితే కఱ్ఱ విరిగిపోవాలిగాని చెక్కు చదరదు. నా ప్రియశిష్యుడికైతేనో ? మీ అందరివీ మెత్తని మృదువైన శరీరాలు అవుటచాత యెవిఁకలు విరిగిపోతాయి. గనక యీ మాటలు మన్లో మనం అనుకోవఁలసినవేగాని మరోళ్ళతో ప్రాణం పోయినా అనవలసినవి కావు. యేమంటారు ?

బుచ్చ—అవును.

గిరి—అవునంటే చాలదు. యవరితోనూ యీ మాటలు చెప్పనని మీరంటేనే గాని, నా మనసులో మాటలు నాలుగూ యెలా చప్పడం ?

బుచ్చ—యవరితోనూ చెప్పను.

గిరి—వొట్టేసుకోవాలి.

బుచ్చ—యేమని వొట్టేసుకునేది ?

గిరి—యేమనా ? మీరు యవరితోనైనా చెబితే నా బుఱ్ఱ పగిలిపోవాలని వొట్టేసుకొండి.

బుచ్చ—అహాఁ! అలా వొట్టేసుకోను! మీ బుఱ్ఱ చల్లగావుండాలి. చెబితే నా బుఱ్ఱే పగిలిపోవాలని వొట్టేసుకున్నాను.

గిరి—అందుకు నే వొప్పుతానా యేవిఁటి ? నాబుఱ్ఱ పగిలింతరవాత మీబుఱ్ఱ జోలికి యవరైనా రావాలిగాని, మీ ప్రాణానికి నాప్రాణం అడ్డువెయ్యనా ?

బుచ్చ—మాఅమ్మని బతికించారు కారా ? మీరు అలాంటివారే.

గిరి—ఆ మాట మీరే అన్నారుగనక, వినండి—చెప్తాను. నేను పెళ్ళాడి పెళ్ళాం బిడ్డలూ నాకుంటే, వాళ్ళని తల్చుకున్నతరవాత ప్రాణానికి తెగించి మీఅమ్మని తియ్యడానికి నూతులోకి గెంతగలిగివుందునా? యీ జన్మవంతా లోకోపకారం కింద వినియోగపర్చు కుందావఁని నిశ్చయించుకుని యిదివరదాకా యేకాకినై వుంటిని. సత్యమే, మీలాంటి నా మేలుకోరినవాళ్ళు "పెళ్ళిచేసుకో" అంటే ఆ మాట తోసేయడం కష్టమేగాని; గాని ఒక మాటమాత్రం జవాబు న్యాయంగా చప్పండి. ఒక్కళ్ళకి ఉపకారం చెయడం గొప్పా ? అందరికీ ఉపకారం చెయడం గొప్పా ?

బుచ్చ—అందరికి చెయ్యడవేఁ గొప్పనుకుంటాను.

గిరి—సరే ! ఆమాటమీద నిలవండి. పెళ్ళాడి, ఆలూబిడ్డలికి, ముచ్చకాయ ముగ్గురికి ఉపకారం చెయడంకంటే లోకోపకారం కింద యీ ప్రాణం వినియోగపర్చడం పుణ్యంకాదా ? చచ్చేకాలానికి స్వర్గం యెదురుగుండా వొస్తుందే ?

బుచ్చ—లోకానికి యేం వుపకారం చేస్తారు ?

గిరి—అలా అడగండి. సోషల్ రిఫారమ్. సోషల్ రిఫారమ్ అంటే సంఘసంస్కారం. అసలు యింగ్లీషుమాట యెంత అర్థవౌతుందో, మీకు, దాని తర్జుమా కూడా అంతే అర్థం అవుతుంది. విప్పి చెప్పాలంటే ఒకసిమిలీ. అనగా ఉపమానం చెప్పి మీకు బోధపరుస్తాను. లోకం తప్పుతోవలో వెళ్ళుతూంటే ఆ తోవలోంచి మళ్ళించి మంచితోవలో పెట్టడ మనేది సోషల్ రిఫారమ్.

బుచ్చ—యేమిటా తప్పుతోవ ?

గిరి—జారు బురదా గట్లూ గతకలూ వున్నతోవ యలావుంటుందో యిప్పుడు మన వాళ్ళ ఆచారాలు అలావున్నాయి; ఆతోవలోంచి బండి తప్పించి మంచి దిమ్మిసాకొట్టిన హైరోడ్డులోకి మళ్ళించాలి. ఆ బండికి రెండుచక్రాలు. ఒకటి విధవా వివాహం, రెండు నాచిక్వొశ్చన్, అనగా సానివాళ్ళని పాతఁవార్చడమున్నూ యీ రెండే రాజమార్గాలు.

బుచ్చ—మనవాళ్ళ దురాచారా లేవిఁటో నాకు బోధపడలేదు.

గిరి—ఐతే చెబుతాను వినండి, ముసలాళ్ళకి చిన్నపిల్లల్నిచ్చి పెళ్ళిచెయ్యడం ఒకటి. డబ్బుకి పిల్లల్ని అమ్ముకోవడం ఒకటి. అవునంటారా కాదంటారా ?

బుచ్చ—అవును.

గిరి—ఆ ముసలాళ్ళు చస్తే కష్టంసుఖం యరగని పసిపిల్లలు వెధవలు అవుతారు. ఉప్పూ పులుసూ తినడంచాత యేమీ యరగని పసిపిల్లలు పూర్ణ యవ్వనం వొచ్చినతరవాత మనసుపట్టలేకపోతే వాళ్ళదాతప్పు? "వెధవవివాహం కూడదూ గిధవవివాహం కూడదూ" అని ఓర్వలేని మాటలు చెబుతూ, డబ్బుకాసించి, ముసలి పెళ్ళిళ్ళుచేసే మూర్ఖుల్దాతప్పు ? పూరుకుంటారేం ?

బుచ్చ—నాకు తెలియదు.

గిరి—అవుఁను మరి మీ రేవఁనగల్రు ? తల్లితండ్రిని యేవనుకున్నా మనసులో అనుకుని జీణిఁచుకోవాలి. గాని మీలాంటి మంచివాళ్ళు పైకంటారా? నాలాంటి వాణ్ణి, యేవండీ మావఁగారూ, పిల్లల్ని రూపవంతుడూ, యవ్వనవంతుడూ, బుద్ధిమంతుడూ అయ్ని కుర్రవాడికి యిమ్మని శాస్త్రంలో వుందిగదా, శాస్త్రానికి విరుద్ధంగా, యెందుచాత డబ్బుకక్కుర్తిపడి ముసలాళ్ళకి కట్టబెడుతున్నారయ్యా ? శాస్త్రంలో "వెధవలికి పెళ్ళిచెయ్యవలసినది, చెయ్యవలసినది" అనిశాసించి చెప్పివుండగా యెందుకు చెయ్యరయ్యా అని అడిగితినట్టాయనా, అర్థచంద్రప్రయోగంచేసి అవతలికి గెంటుతారు. అంచాత "శాంతంబోపాణ పెట్ట" అనుకుని నోరుమూసుకు పూరుకున్నాను. యిహ నాచ్‌కొశ్చన్ మాట వినండి. సానివాళ్ళని పాతవాఁర్చడం మంచిదంటాగా కాదా ?

బుచ్చ—వాళ్ళని చంపేస్తారా యేవిఁటి?

గిరి—చంపక్కర్లేదు, "పొమ్మనక్కర్లేదు, పొగబెడితే" చాలునన్నట్లు సానివాళ్ళని పెళ్ళిళ్ళకు పిలవకపోవడం, వాళ్ళిళ్ళకి వెళ్ళకపోవడం, వాళ్ళని వుంచుకోకపోవడం పైచెప్పిన పనులుచేసేవాళ్ళని కనపడ్డచోటల్లా తిట్టడం, యిలా నాలాంటి బుద్ధిమంతులంతా ఒహటై కొంతకాలం చేసేసరికి కలికంలోకైనా మరి సాంది వుండదు. లేకుంటే చూడండి, మన వెంకటేశం పెళ్ళికి తప్పకుండా సానిమేళం తెస్తారు. నే యెరుగుదును. కూడదన్నపనల్లా మావఁగారు చాస్తారు, కూడినపని మానేస్తారు. సానిమేళం తావడమనేది డబ్బిచ్చి తద్దినం కొనుక్కోవడమన్నమాట కాదా? పెళ్ళినాటికి నా ప్రియశిష్యుడికి కొంచం యీడొస్తుందిగదా, ఆ సానిముండలు యఱ్ఱగా బుఱ్ఱగా వుండడం చూసి, పెళ్ళాంమీద అసహ్యంపుట్టి "యీ పసిపిల్ల యెదగడవెఁప్పుడు, కాపరానికి రావడవెఁప్పుడు, యీ సానివాళ్ళు మా మజాగావున్నారని వాళ్ళని వెంకటేశం వుంచుకుంటే కొంపమునిగిపోతుంది గాని తరవాయి వుండిపోతుందా? యేవఁంటారు?

బుచ్చ—అవును నిజవేఁ.

గిరి—గనక లోకం బాగుపడేటందుకుగాను వెధవలికి పెళ్ళిచెయ్యడానికీ, సానివాళ్ళని సాగనంపడానికి వీరకంకణం కట్టాను. మరేవచ్చి, మీతమ్ముళ్ళాంటివాళ్ళకి అనేకులికి విద్యాబుద్ధులు చెప్తున్నాను. గజీతగాణ్ణి పోటచేత నూతుల్లో గోతుల్లో పడ్డవాళ్ళని పైకి తీస్తాను. యింకా నాషనల్ కాంగ్రెస్ ఒహటుందిగాని అందులో నే చేసేపని చాంతాడంత వ్యాఖ్యానం చేస్తేగాని మీకు బోధపడదు. పరిపరివిధాల లోకోపకారం చేస్తున్నాను.

బుచ్చ—యీ పనులన్నీ పెళ్ళిచేసుకుంటేమాత్రం చెయ్యకూడదా?

గిరి—యలా జెయడం? లోకవఁంటే యేవిఁటి గంజిగుంట అనుకున్నారా? యేషియా యూరోప్, ఆఫ్రికా, అమెరికా, ఆష్ట్రేలేషియా అని ఐదుఖండాలు. అందులో అమెరికాలో మనుష్యులు బుఱ్ఱకిందికీ కాళ్ళు పైకీపెట్టి నడుస్తారు. యిక్కడ పగలుగదా యిప్పుడు? అక్కడ రాత్రి. నార్త్‌పోల్ అని మరోదేశం వుంది. అక్కడ ఆర్నెల్లు పగలే; అప్పుడు మరి రాత్రుండదు. ఆర్నెల్లు రాత్రే; అప్పుడుమరి పగలుండదు. అక్కడేవిఁటనుకున్నారు! సముద్రం అంతా మంచు కెరడైపోతే తేళ్ళని బళ్ళకికట్టి సవారీబ, వాయువేగమనోవేగంగా వెళతారు. యిన్నిదేశాలకివెళ్ళి అక్కడివాళ్ళకల్లా ఉపకారం చేస్తేగదా లోకోపకారం అవుతుంది. పెళ్ళాంబిడ్డలూ వుంటే వాళ్ళని వొదిలి యలా పోవడం? అయితే పెళ్ళాడమని మీరు చెప్పినమాటకూడా సుతరామూ కొట్టి పారెయకూడదు. లోకానికోసం బతకడం ఉత్తమం అయితే లోకం అంతా యింతవిలవో అంత

కన్న యెక్కువవిలవైన రత్నంలాంటి ఆడమనిషి దొరికితే, తప్పకుండా పెళ్ళాడవలసిందే. యీవూరొచ్చేవరకూ నాకలాంటి దివ్యసుందరవిగ్రహం, కనపళ్ళేదు. మొహంయెదట చెప్పకూడదు. అలాంటిమనిషి యివూళ్లో కనపడ్డది; అందరాని పండుకు ఆశించడ వెందుకని మనసు మళ్ళించుకోడానికి విశ్వప్రయత్నం చేస్తున్నానుగాని మనస్సు లొంగకుండావుంది. భగవంతుడేం జేస్తాడో! మనస్సుతో యేవఁంటున్నానంటే, "ఓ వెఱ్ఱిమనసా! నువ్వు వలచిన చిన్నది ఆణిముత్యవేఁ గాని యిన్నాళ్లూ పెళ్ళిమానేసి యిప్పుడు "పెళ్ళాడదాం, పెళ్ళాడదాం" అని యెందుకు సందడిపడతావు? "సంసార సాగరం దుఃఖం, తస్మాజ్జాగ్రత జాగ్రత" అన్నాడు. సంసారంలో పడిపోతే మళ్ళీ నీకు లోకోపకారం చెయడానికి అవకాశం వుంటుందా?" అనిమనస్సుకి బోధపరుస్తున్నాను. పెళ్లాడితే లోకోపకారానికి అవకాశం యంతమాత్రం వుండదు. చూశారావదినా! మాటవరసకి మనం పెళ్ళాడతాం అనుకుందాం. సంసారం గడుపుకోవడానికి డబ్బు సంపాదించుకోవాలా? యిదివరకల్లా అంటే బ్రహ్మచర్యం ఆచరిస్తున్నాను గనక "సత్రాభోజనం, మఠానిద్రా" సరిపోయింది. మాటవరసకి మిమ్మల్ని పెళ్లాడింతరవాత, అలా సరిపోదే! మనంగాని మావఁగారి ముఖానికి లక్ష్యపెట్టక, యవరితోనూ చప్పకుండా రామవరం వెళ్ళిపోయి అక్కడ శాస్త్రోక్తంగా పెళ్లాడావఁంటే, ప్రస్తుతంమట్టుకు విడోమారియేజి సభవారు మనకి నెలకి నూర్రూపాయలు యిస్తారు. ఓ నాలుగయిదుమాసాలు అలా కాలక్షేపం చేసి, హైదరాబాదులోగాని, బరోడాలోగాని ఓ వెయిరూపాయల వుద్యోగం సులభంగా సంపాదించుకుంటాను. హాయిదరాబాదు నవాబు నెలరోజులకిందట పెద్ద ఉద్యోగ మిస్తానన్నాడు "నేను ఒకడిదగ్గిర నౌఖరీ చేస్తానా?" అని విఱ్ఱి వీగి తోసిపారేశాను, మీరు వివాహం చేసుకోమని సలహా యిస్తారని అప్పుడే యెరిగివుంటే ఆ ఉద్యోగం మించిపోనియ్యకపోదును.

బుచ్చ—మీరు ఉద్యోగం చెయ్యరన్నాడే, తమ్ముడు?

గిరి—అవును బ్రహ్మచారిగావుండి లోకోపకారం చేస్తూ వున్నంతకాలం పెళ్ళిచేసుకోనని శపథం పట్టాను. గాని యిప్పుడు నా అదృష్టంవల్ల లోకం అంతటికన్నా విలవైన వజ్రంలాంటి భార్యా దొరికితే పెళ్ళాడక తీరుతుందా? లోకంయొక్క విలవ వెండి అనుకోండి, లోకం వెండైతే మీలాంటి సువర్ణచ్ఛాయగల కుందనపు బొమ్మ, పఞ్చండోవన్నె బంగారం అవునంటారా కాదంటారా? బంగారం విలవ యెక్కువా వెండి విలవ యెక్కువా? చప్పండి.

బుచ్చ—బంగారవేఁ యెక్కువ.

గిరి—నరే మీలాంటి బంగారం బొమ్మ లభించినప్పుడు లోకం గీకం అవతలపెట్టి పెళ్ళాడక తీరదుగదా మాటవరసకి మనం పెళ్లాడతాం అనుకోండి, పెళ్లాడిం

తరవాత సంసారం సుఖంగా జరుపుకోవాలంటే లావుగా డబ్బుండాలిగదా! ఉద్యోగం చేస్తేగాని డబ్బు లావుగా రాదే?

బుచ్చ—అవును.

గిరి—అట్టే డబ్బెందుకని అడుగుతారు ఒకవేళ చెబుతాను వినండి. సంసారానికి యిల్లన్నది ఒకటుండాలిగదా? యేమంటారు?

బుచ్చ—అవును.

గిరి—నాకు మేడలుంటేనేగాని కుదరదు. యిలాంటి చిన్న యిళ్లల్లో నాకు ఉక్కిరిబిక్కిరిగా వుంటుంది. ఆమేడచుట్టూ తోట వుండాలి. మావిడిచెట్లూ, అరటిచెట్లూ, జామిచెట్లూ, చెప్పన్ని వృక్షాలూ వేస్తాం. మన వెంకటేశం కోతిలాగ పళ్ళుతింటూ యెప్పుడూ ఆ చెట్లమీదే వుంటాడు.

వెంకటే—ఆచెట్లపళ్లన్నీ నేనే కోస్తాను.

గిరి—అంతవాడివి కావనా? మనం అలాగా యిల్లూ, వాకిలీ, తోటా, దొడ్డీ, యేర్పరుచుకునేటప్పటికి మనకి చిన్నపిల్లలు పుడతారు. వాళ్లని సంరక్షణ చెయ్యాలా? వాళ్లు నేను కుర్చీమీద కూచుని రాసుకుంటూంటే వొచ్చి చెయ్యిపట్టుకు లాగి నాన్నా యిది కావాలి అది కావాలంటారు. మీరు మీర పువ్వుల్లాగ వొంటినిండా నగలు పెట్టుకుని, చక్కగా పసుపూ కుంకం పెట్టుకుని, మహాలక్ష్మిలాగ యింట్లో పెత్తనం చేస్తూవుంటే ఒకపిల్ల యిటివేపువొచ్చి మెడకౌగలించుకునీ, ఒకపిల్ల అటువేపువొచ్చి మెడ కౌగలించుకుని "అమ్మా యిది కావాలి, అమ్మా అది కావా"లని అడుగుతారు. వాళ్లకి నగలూ జవ్వరాచేయించాలి. జరీకుచ్చులు కుట్టించాలి. గిరీశంగారి పిల్లల్ని తీసుకురా అని ఒకప్పుడు నవాబుగారి కబురొస్తుంది. మన పిల్లల్ని వెంకటేశంలాగ కాయగాపంచా. తెల్లచొక్కాయితో పంపించడానికి వల్లకాదుగదా? వాళ్ళకి చిన్నబట్టలూ, గిల్టూ కొనాలి. వాళ్ళకి చదువూసంధ్యా చెప్పించి ప్రయోజకుల్ని చెయ్యాలి! యిదంతా సంసార తాపత్రయం కాదా! యిందులో పడిపోతే మరి లోకోపకారం చెయడానికి అవకాశవుంటుందా! చెప్పడం మరిచిపోయినాను. అప్పుడు మన వెంకటేశం మనదగ్గిరేవుండి చదువుకుంటాడు.

బుచ్చ—అలా అయితే మరి నాన్నకి ఖర్చుండదు, నాన్నా అమ్మా వాడి చదువుకోసం దెబ్బలాడ్రు.

గిరి—నే వొద్దన్నానా?

వెంకటే—నాకో చిన్న గుఱ్ఱబ్బండి కొనాలి.

గిరి—వేరే నీకు బండి యెందుకు? మా పిల్లలబండీలో నువ్వుకూడా వెళ్ళుదువుగాని. వాళ్లు అల్లరి చెయకుండానూ, కిందపడిపోకుండాను చూస్తూవుందువుగాని.

వెంక—అక్కయ్యని పెళ్ళాడేస్తారా యేవిఁటి?

గిరి—మాటవరసకి అని అంటూంటే, మతిపోయినట్టు మాట్లాడతావేవిఁటి ?

బుచ్చ—అంతేకద ?

గిరి—అంతేగదంటే, అంతకంటె అదృష్టం నాకు పట్టడం యలాగ? ఆమాట మీరు అన్నా, నేను అన్నా, మీవాళ్లు నన్ను తన్ని తగిలేస్తారు. వెంకటేశం గానీ అన్నట్టాయనా, పెయ్యికట్టుతాడుపుచ్చేవుంది.

వెంక—ఓయి నాయనో! (వీపు తడువుకొనును.) గుప్ చప్! నే ఆవూసెత్తను!

బుచ్చ—మానాస్తం, రాంభొట్లుగారి అచ్చమ్మ మీరు వొప్పుకుంటే మిమ్మల్ని పెళ్ళాడతానంది.

గిరి—పెళ్ళాడడవేఁ వొస్తే, అచ్చమ్మనీ పిచ్చమ్మనీనా పెళ్ళాడతాను? యప్పటికైనా "ఒకళ్ళతో నాకు పనేవిఁటి? నా బతుకు సుఖవేఁదో నేను చూసుకుంటాను" అని మీలాంటి దివ్యసుందరవిగ్రహమూ, గుణవంతురాలూ, నామీద కనికరించి "గిరీశంగారూ నన్ను పెళ్ళాడండి" అంటే పెళ్ళాడతాను గాని అచ్చమ్మల్నీ, పిచ్చమ్మల్నీ మెడకి కట్టుకుని ఉత్తమ బ్రహ్మచర్యం, లోకోపకారం మానుకుంటాననుకున్నారా యేవిఁటి ?

వెంక—మంచిపండు పడిపోయింది అందుకోండి,

గిరి—(పండుతీసి) ఆహా యేమిచాయ! వొదినా మీవొంటి చాయనిస్తుంది యీపండు, యిందండి.

బుచ్చ—బిందెలోపడెయ్యండి. తమ్ముడూ దిగొచ్చి బిందయెత్తు.

గిరి—వాడక్కర్లేదు. నేనెత్తుతాన్లెండి. (యెత్తి) ఆహా! యేమిదయ్యారం!

(బుచ్చమ్మ నిష్క్రమించును)

శిష్యా! రెండుపళ్ళురాల్చు.

వెంక—నానొస్తున్నాడండోయి దిడ్డితోవ్వేపు. యేవిఁటి సాధనం?

గిరి—ఆకులు దట్టంగా వున్నవేపు దాగో, నేను యాతాంతోడ్డం అరంభిస్తాను.

[అగ్నిహోత్రావధాన్లు ప్రవేశించి]

అగ్ని—గిరీశంగారూ, నీరుతోడుతున్నారాండి ? అసిరిగాడు తోడుతాడే, యింగ్లీషు చదువుకున్నవాళ్ళు, మీకెందుకాశ్రమ ?

గిరి—పనివంటి వస్తువ లోకంలో లేదండి. ఊరకే కూచుంటే నాకు వూసుపోదు. మొక్కలకా, మంచిది. నాకా, కసరత్తూ. గనుకను, తోట్లోగొప్పుతవ్వుతాను. సీవఁరాణీవారు బీదలూ సాదలకీ యివ్వడానికి బట్టలు కుడతారు. యింగిలీషువాడు సోమరితనం వొప్పడండి వాళ్ళలోపెద్దకవీశ్వరుడు షేక్స్పియరు యేవన్నాడో విన్నారా, "డిగ్నిటీ ఆఫ్ లేబర్" అన్నాడు—అనగా కలక్టరు గొప్ప

వాడుకాడు, జడ్జీ గొప్పవాడుకాడు; కాయక్లేశపడి కష్టపడే మనిషే గొప్పవాడన్నాడు. అంచాతనే యీగొప్పదొర్లంతా మెప్పు పొందాలంటె తోటమాలీ పని చేస్తారు చెట్లూ చావలూ యెక్కడం వొహటి వాళ్ళలో గొప్పవిద్య, లాభంలేని పని యేదీ దొరచెయ్యడండి మావఁగారూ దొరగారువూర్నించి వెళుతూంటగా బాహావేఁస్తుంది, చెట్లని పళ్ళుంటాయి. నడితోవలో చెట్టెక్కడం నేర్చుకోకపోతే దాహంతో చావలసిందేగదా? యేజన్సీకమాన్ చేస్తూంటె పెద్దపులి వొస్తుందనుకోండి. వొరకి చెట్టెక్కడం చాతయితెదవాల్న చట్టెక్కి ప్రాణం కాపాడుకుంటాడు. అంచేత చదువుతోపాటు చెట్టెక్కడం కూడా నేరుస్తారు.

అగ్ని—దొర్ల తరీఫీదంతా అదో చిత్రం. వెంకడు రాసుకుంచున్నాడా, చదువుకుంచున్నాడా అండి ?

గిరీ—యింతసేపూ చదువుచెప్పి "చెట్లూ చావఁలూ యెక్కి ఆడుకో" అని తోలేశాను.

అగ్ని—మీకేం మతి పోయిందా యేవిఁటండి? కాలూచెయ్యీ విరుచుకుంటె ?

గిరీ——రేపు మనవాడికి గుణుపురం తాసిల్దారీఅయి అడివిలో కమాను వెళ్ళుతూవుండగా పెద్దపులొస్తే చెట్టెక్కలేక, కాళ్ళువొణికి చతికిల బడాలని మీ అభిప్రాయవాఁ యేవిఁటి ?

అగ్ని—మనవాడికి తాసీల్దారీ అవుతుందండి ?

గిరీ—యెందుక్కాకూడదూ? గుఱ్ఱాలెక్కడం, చెట్లెక్కడం మనవాడు నేర్చుకోకపోతే, "నాయనా నువ్వు కమాస్తకి పనికిరావు. డసుకు దగ్గిరకూచుని గుమస్తాపని చేసుకో. తాసిల్దారీ డిసిల్దారీ తలపెట్టకు" అనీ దొర్లంటారు.

అగ్ని—అమైతే చిన్నచెట్లెక్కించండిగాని పెద్దచెట్లప్పుడే యక్కనియ్యకండి.

గిరీ—అంచేతనే జామచెట్టు యక్కమన్నాను, చూశారా ?

అగ్ని—ఒరి ! కోతివెధవా !

గిరీ—అమగో తిడుతున్నారూ? దొర్లచదువు చదువుకుంటే, దొర్లతరిఫీదు యివ్వక తప్పదు. మీరిలా తిడితే భయపడి కిందపడతాడు; యిలాంటిపనులు మీ కిష్టం లేకపోతే, యింగిలీషు చదువు మానిపించి వేదం చెప్పండి.

అగ్ని—మరిచిపోయి తిట్టాను. యీ యింగిలీషు వాళ్ళసంగతంతా అదో వెఱ్ఱిమొఱ్ఱి.

గిరీ—మీవంటి ప్రాజ్ఞులు అలా అండం నాకు ఆశ్చర్యంగా వుంది. వాళ్ళనడవడిక మంచిదవడంచాతనే దేవుఁడు యింత రాజైశ్వర్యం వాళ్ళకిచ్చాడు. మనశాస్త్రాల్లో మాటలు మనం మరిచిపోయినావుఁ. ఆ మాటలే తెల్లవాళ్ళు దొంగతనంగా పట్టుకుపోయి, శాస్త్రం చెప్పినట్లల్లా ఆచరించి మనరాజ్యం లాగుకున్నారు. మీరు యెరిగినవారుగదా చెప్పండి. గురువులు దగ్గిర శిష్యులు యెంచేసేవారు?

అడివికెళ్ళి చెట్లెక్కి సమిధలు తెచ్చేవారు, రండికి మొండికి ఓర్చేవారు. యిప్పుడు యింత ప్రాజ్ఞులైన మీరేవంటున్నారూ? మావాడు యిల్లుకదిలితే కందిపోతాడు. మావాడు జామచెట్లెకితే కాళ్ళువిరుచుకుంటాడు. అని భయపడుతున్నారు. మీశిష్యులు బ్రహ్మాండమైన మర్రిచెట్టు కొనకెక్కి ఆకులుకోసి తెస్తున్నారుకారాం? మనపుస్తకాల్లో మర్మం కనుక్కుని దొర్లు బాగుపడుతున్నారు. మనపుస్తకాలు బూజెక్కింది మనం చెడుతున్నాం.

అగ్ని—మీకు చాలాం తెలుసును, యీతెల్లవాళ్ళు చేసేవిద్యలన్నీ మన గ్రంథాల్లోంచి యెత్తుకెళ్ళినవే. యీరెయిళ్లు గియిళ్ళు యీవస్తు మనవేదంలో వున్నాయిప. మీది మాపరిశీలనైన బుద్ధి. మనకేసు గెలవడానికి మీరు రాసినసవబులు మా బాగున్నాయి.

గిరీ—యింకా బాగుండును. రికార్డు పూర్తిగాలేదు. కొన్ని కాగితాలు మీరే పారేశారో, మీ వకీలు వుంచేసుకున్నాడో నాకు బోధపడకుండావుంది.

అగ్ని—నేను పారెయ్యలేదండి, నాకు యింగిలీషు తెలియకపోవడం చాలా చిక్కొచ్చింది.

గిరీ—మీకే యింగిలీషువొస్తే భాష్యం అయ్యాంగార్లా అయిపోరా? యీమడితడిపేసి, వున్న కాగితాలు యీవత్తుకూ జాబితారాస్తాను. తమరు వెళ్ళండి.

అగ్ని—మీరు సంసారం పనిపాట్లు యేం శ్రద్ధగాచేసుకుంటారు! మా వాడికి మీలా ప్రయోజకత్వం అబ్బితేనాకొకటి అవసరం వుండదు. దిగేటప్పుడు నిమ్మళంగా సాయంచేసి మరిదింపండేం? కిందింది మేతెంచమన్నాడు. (నిష్క్రమించును)

వెంకటే—(నిమ్మళంగా) నాన్న యింట్లోకెళ్ళిపోయినాడు.

గిరీ—నిమ్మళంగా దిగు.

వెంక—(వురికి) బతికించారు. (వెళ్ళిపోవుచుండును)

గిరీ—ఆగు ఆగు ఆవళ్లోపళ్ళిలాపట్రా.

వెంక—దొబ్బుతారా యేమిటి అన్నిని? అన్యాయం!

గిరీ—"అన్యాయం పాపనాశనం" అన్నాడు. ఒక్క అన్యాయంతో పాపాలన్నీ పోతాయి. అన్నిపళ్లూ నువుమాత్రం తింటావా యేమిటి? తింటే స్టమకేక్, కడుపునొప్పొస్తుంది. కడుపునొప్పొస్తే మీఅమ్మ నీరు పగల్దీసి పోలడు ఆవదం వసగుండా గొంతుకలో పోస్తుంది.

వెంక—నేనావదం తాగను.

గిరీ—అలా అయితే పళ్ళెట్టే తినకు (యీలోపుంవొటరి వెంకటేశం వొళ్లోసి కాయలు యెంచుచుండును.)

వెంక—(యేడుపు మొహంతో) పెద్దపళ్లన్నీ దొబ్బుతారా యేవిటి?

గిరి—పెద్దవాళ్ళకి పెద్దపళ్లూ, చిన్నవాళ్ళకి చిన్నపళ్లూ, యింతసేపూ చెట్టెక్కి చిలకలా కొరికావు చాల్దా? (నాలుగు పెద్దపళ్లు తీసుకుని వెంకటేశం వీపుతట్టి) మైడియర్ ప్రవరిస్టా! యిహ నీయిష్టవొచ్చినట్టు చెట్లూ చావఁలూ యెక్కు, యింగిలీషువాడు నేచర్ స్టడీ చెయ్యమన్నాడు. జామచెట్టెక్కినప్పుడుమాత్రం పండూ, పరువుకాయా, పచ్చికాయా వీట్లభేదం బాగాస్టడీచేసి, పళ్ళేకొయ్యి, అందులో నాలుగు గురుదక్షిణకింద నాకియ్యి లేకుంటే కడుపుబ్బుతుంది. నువ్వో హమాటు చెట్టెక్కింతరవాత, వలేసి చూసినా మరిపరువుకాయ కనబడదు. "యేరకుమీ కసుగాయలు" అన్నాడు. వెరవే!—(వెంకటేశం దాటు వేసి పారిపోవును.)

పాచిక పారేటట్టే కనపడుతూంది. హా! యేమి సొగసు!

క॥ నదమాపొక్కిలి, జాంబూ! నదమూమైచాయ. కోకనదమూ పదనూ ।
పదమాజడ, నడుము వియత్ । పదనూ, నూగారుగూఢ పదమూచెలికిన్ ॥

(నిష్క్రమించును.)

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

చతుర్థాంకము

౧-స్థలము: రామప్పంతులు యింటిసావిడి.

[రామప్పంతులు కుర్చీమీదకూర్చుని వుండగా మధురవాణి నిలబడి తమలపాకులు చుట్టి యిచ్చుచుండును]

రామ—నేనే చిన్నతనంలో యింగిలీషు చదివివుంటే జడ్జీలయునట్టు ఫెళ ఫెళలాడివుందును. నాకు వాక్స్థానమందు బృహస్పతివున్నాడు. అందుచేతనే యింగిలీషు రాకపోయినా నాప్రభ యిలా వెలుగుతూంది.

మధు—మాటలు నేర్చిన శునకాన్ని వేటకిపంపితే ఉసుకోమంటే ఉసుకోమందిట.

రామ—నేనా శునకాన్ని?

మధు—హాస్యానికన్న మాటల్లా నిజవఁనుకుంటారేవిఁ?

రామ—హాస్యానికా అన్నావు?

మధు—మరి మీతో హాస్యవాఁడకపోతే, వూరందరితోటీ హాస్యవాఁడమన్నారా యేవిఁటి?

రామ—అందరితో హాస్యవాఁడితే యరగవా?

మధు—అంచేతనే కుక్కన్నా, పందన్నా, మిమ్మల్నే అనాలిగాని, మరొకర్ని అనకూడదే? మిమ్మల్ని యేవఁనడానికైనా నాకు హక్కువుంది. యిక మీమాటకారితనం నాతో చెప్పేదేవిఁటి? మీమాటలకు భ్రమసేకదా మీ మాయలలోపడ్డాను?

రామ—నాకు యింగిలీషేవస్తే, దొరసాన్లు నా వెనకాతల పరిగెత్తరా?

మధు—మీ అందానికి మేము తెనుగువాళ్ళము చాలమో? యింగిలీషంటే జ్ఞాపకం వొచ్చింది. గిరీశంగారు మాట్లాడితే దొరలు మాట్లాడినట్టు వుంటుందిట.

రామ—అటా, యిటా! నీకేం తెలుసును. వాడువొట్టి బోస్తేరుముక్కలు పేల్తాడు. ఆమాటలుగానీ కోటుల్లో పేల్తే చెప్పుచ్చుకు కొడతారు.

మధు—ఆదేమో మీకే తెలియాలి! గాని, గిరీశంగారు లుబ్ధావధాన్లుగారి తమ్ముళ్ళటా?

చెప్పారు కారు!

రామ — నీమనసు వాడిమీదికి వెళుతూందేం? ఐతే నీ కెందుకు? కాకపోతే నీకెందుకు!
మధు — మతిలేని మాటా, సుతిలేనిపాటా, అని,
రామ — నాకామతి లేదంటావు?
మధు — మీకు మతీలేకపోవడవేఁం, సాఁకే.
రామ — యెం చేత?
మధు — మదుట్ను వ్రాయడం చేత
రామ — యేవఁని రాశుండ?
మధు — విచారం వ్రాసివుంది.
రామ — యెందుకు విచారం?
మధు — గిరీశంగారు లుబ్ధావధాన్లుగారి తమ్ముళ్లలాగే, పెళ్లికివొస్తారు; పెళ్లికివొస్తే
యేవైనా చిలిపిజట్టీ పెట్టి మీపని చేయిజేసుకుంటారేమో అని విచారం.
రామ — అవును. బాగాజ్ఞాపకంచేశాను. గాని పెళ్లి తప్పిపోతుందని అవుధాన్లు
బంధువుల నెవళ్ళనీ పిలవడు.
మధు — గిరీశంగారు పిలవకపోయినా వస్తారు.
రామ — నువు గానీ రమ్మన్నావా యేమిటి?
మధు — మీకంటే నీతిలేదుగాని నాకులేదా?
రామ — మరి వాడొస్తాడని నీకేలా తెలిసింది?
మధు — పెళ్ళికూతురు అన్నకి చదువు చెప్పడానికి కుదురుకుని, వాళ్ళింట పెళ్ళిపన్లు
అంతా ఆయనే చేస్తున్నారట. అంచేత రాకతీరదని తలుస్తాను.
రామ — వాడొస్తే యేమి సాధనం?
మధు — నన్నా అడుగుతారు?
రామ — పెళ్ళే తప్పిపోతే?
మధు — యలాతప్పుతుంది?
రామ — తప్పిపోడానికి ఒకతంత్రం పన్నాను.
మధు — అయితే, మధురంమాట చెల్లించారే?
రామ — చెల్లించక రావఁప్ప యే చెరువునీళ్లు తాగుతాను?
మధు — యేదీముద్దు (ముద్దుపెట్టుకొనును.)
రామ — గాని మధురం, కీడెంచిమేలిద్దాం. ఒకవేళ దెబ్బ బోటు అయిపోయి వాడు
రావడవేఁ తటస్థిస్తే యేవిఁటి సాధనం?
మధు — ఆడదాన్ని, నన్నా అడుగుతారు?
రామ — ఆడదాని బుద్ధిసూక్ష్మం, కోటుక్కావ్యవహారం అంటే చెప్పు. యెత్తుకి యెత్తు
యింద్రజాలం లా యెత్తుతానూ? చెయిముట్టు సరసవఁంటేనేమాత్రం నాకు
కరచరణాలు ఆడవు.

మధు— పెళ్ళి నాలుగురోజులూ, తలుపేసుకుని యింట్లో కూచోండి.

రామ— ఆడదానిబుద్ధి సూక్ష్మమని చెప్పారుకానూ? మామంచి ఆలోచన చెప్పావు

మధు— గాని, నాకొకభయం కలుగుతూంది. నిశిరాత్రివేళ పైగొళ్ళెం బిగించి, కొంపకి అగ్గిపెడతాడేమో?

రామ— చచ్చావేఁ! వాడు కొంపలు ముట్టించే కొరివి ఔను, మరి యేమిఁగతి?

మధు— గతి చూపిస్తే యేమిటిమెప్పు?

రామ— "నువ్వు సాక్షాత్తూ నన్ను కాపాడినపరదేవతవి" అంటాను.

మధు— (ముక్కుమీద వేలుంచి) అలాంటిమాట అనకూడదు. తప్పు!

రామ— మంచి సలహాఅంటూ చెప్పావంటే, నాలుగు కానులిస్తాను.

మధు— డబ్బడగలేదే? మెప్పడిగాను నేను నా ప్రాణంతో సమానులైన మిమ్మల్ని కాపాడుకోవడం, యెవరికో ఉపకారం?

రామ— మెచ్చి యిస్తానన్నా తప్పేనా?

మధు— తప్పుకాదో? వేశ్యకాగానే దయా దాక్షిణ్యాలు వుండవో?

రామ— తప్పొచ్చింది. లెంపలు వాయించుకుంటాను. చెప్పు.

మధు— పెళ్ళివంటలకి పూటకూళ్ళమ్మని కుదర్చండి.

రామ— చబాష్! యేమి విలవైన సలహా చెప్పావు! య్షేదీ చిన్నముద్దు (ముద్దు పెట్టుకోబోయి, ఆగి) గాని గిరీశంగారు నన్నూ దాన్నీకూడా కలియగట్టి తంతాడేమో?

మధు— ఆభయం మీకక్కరలేదు. పూటకూళ్ళమ్మ కనపడ్డదంటే, గిరీశంగారు పుంజాలు తెంపుకు పరిగెత్తుతారు, ఆమె నోరు మహాఁ చెడ్డది.

రామ— అవును. నోరేకాదు, చెయ్యికూడా చెడ్డదే. దాం దెబ్బనీకేం తెలుసును.

గాని మా దొడ్డసలహా చెప్పావు యేదీ ముద్దు. (ముద్దుపెట్టుకొనును.)

(ముద్దు బెట్టుకుంటుండగా, లుబ్ధావధాన్లు ఒక పుత్తరము చేతబట్టుకుని ప్రవేశించును)

లుబ్ధా— యేమిటీ అభావచేష్టలు!

రామ— (గతుక్కుమని తిరిగి చూసి) మావాఁ పడచువాళ్ళంగదా? అయినా, నా మధురవాణిని నేను నడివీధిలో ముద్దెట్టుకుంటే, నన్ను అనేవాడెవడు?

మధు— నడి కుప్పమీద యెక్కి ముద్దుపెట్టుకోలేరో? పెంకితనానికి హద్దుండాలి. బావగారికి దండాలు, దయచెయ్యండి. (కుర్చీ తెచ్చి వేయును)

రామ— నాకు మావఁగారైతే. నీకు బావగారెలాగేమిఁటి?

మధు— మాకులానికి అంతా బావలే, తమకు యలా మావఁలైనారో? (లుబ్ధావధాన్లతో) కూచోరేం? యేమి హేతువోగాని బావగారు కోపంగా కనపడు

తున్నారు. రేపు పెళ్లైనతరవాత అక్కగారిని, వీధితలుపు గడియవేసి మరీ ముద్దెట్టుగుంటారేమో చూస్తానుగదా ? అయినా మీ అల్లుడుగారికి చిన్నతనం యింకా వొదిలిందికాదు.

రామ—పైలా పచ్చీసిలో, చిన్నతనంకాక పెద్దతనం యలా వొస్తుంది? యేం మావాఁ! కోపవాఁ?

లుబ్ధా—నాకు పెళ్ళీవొద్దు పెడాకులూవొద్దు,

రామ—(మధురవాణి చెవిలో) చూశావా మధురం. నాయంత్రం అప్పుడే పారింది. (పైకి లుబ్ధావధాన్లుతో) అదేం, అలా అంటున్నారు ? నిశ్చయం అయిన తరవాత గుసిసి యేం లాభం ?

లుబ్ధా—నీ సొమ్మేం పోయింది ? గునియడం గినియడంకాదు నాకి పెళ్ళి అక్ఖర్లేదు.

మధు—(రామప్పపంతులు చెవిలో) యేమిటా వుత్తరం ?

రామ—(మధురవాణి చెవిలో) అగ్నిహోత్రావుధాన్లు పేరుపెట్టి నేనే బనాయించాను,

మధు—(రామప్పంతులు చెవిలో) యేవఁని ?

రామ—(మధురవాణి చెవిలో) నువ్వు ముసలవాడివిగనక నీసంబంధం మాకు వొద్దని.

మధు—చిత్తం ? చెప్పేస్తాను,

రామ—(మధురవాణి చెవిలో) నీకు మతిపోయిందా యేమిటి ? పెళ్ళి తప్పించమని నువ్వే నాప్రాణాలు కొరికితే. యీ యెత్తు యెత్తాను. నోరుమూసుకో.

మధు—(లుబ్ధావధాన్లు చెవిలో) యీ సంబంధం మీకు కట్టిపెట్టాలని పంతులు చూస్తున్నారు. వొప్పుకోకండి.

రామ—(మధురవాణితో) యేమీ బేహద్బ! (లుబ్ధావధాన్లుతో) స్త్రీ బుద్ధిః ప్రళయాంతకః అన్నాడు, దానిమాటలు నమ్మకండి కల్పనకి యింతమనిషి లేదు,

లుబ్ధా—(చేతిలోని వుత్తరమును ఆడిస్తూ) యీ కుట్రంతా నీదే.

రామ—(తీక్షణంగా మధురవాణి వైపుచూసి, లుబ్ధావధాన్లుతో) కోపం కోపంలా వుండాలిగాని, యేకవచన ప్రయోగం కూడదు.

లుబ్ధా—యిదంతా మీకల్పనే. నా కొంప ముంచడానికి తలపెట్టారు. చదవండి.

రామ—(వుత్తరం అందుకోక కుర్చీ వెనక్కి తీసుకుని) ఆ వుత్తరం సంగతి నాకేం తెలుసును ?

లుబ్ధా—చేసినవాడివి, నీకు తెలియకపోతే, యెవరికి తెలుస్తుంది ?

రామ—అదుగో మళ్ళీ యేకవచన ప్రయోగం ! మెత్తగా మాట్లాడు తున్నానని కాబోలు అనాడీ చేస్తున్నారు? వుత్తరంగిత్తరం నేనుకల్పించానని, మళ్ళీఅన్నావంటే కథ చాలా దూరం వెళుతుంది. ఆ సంగతి మట్టుకు కాని వుండండి. రామప్పంతలు తడాఖా అంటే యేవఁనుకున్నారో ?

లుబ్ధా—నువ్వు—

రామ—అదుగో మళ్ళీ.

లుబ్ధా—మీ కల్పన తేనేం, మరోహారి కల్పన తేనేం, బుద్ధి పొరపాటు వొచ్చి. ముష్టి వెధవలతో నాకేం పని? వెంటనే బయల్దేరిపోయి, ఆ అగ్నిహోత్రావధాన్లునే అడుగుతాను.

రామ—మాటలు మాజోరుగా వొస్తున్నాయి, జాగ్రత్త (లుబ్ధావధాన్లు వెళ్ళును) నన్నేనా వెధవలు అంటున్నాడు?

మధు—నన్నుకూడా కలుపుకోవాలని వుందా యేవిటండి?

రామ—నన్నుమట్టుకు వెధవని కింద కట్టావు?

మధు—నేవుండగా వెధవలు మీరెలా అవుతారు?

రామ—నన్ను సప్త వెధవనిచేశావు మరి యింకా తరవాయి యేం వుంచావు?

మధు—అదేవిటి ఆమాటలు?

రామ—ఆ వుత్తరం నేను బనాయించానని, ఆ వెధవతో యెందుకు చెప్పావు?

మధు—మీతోడు, నేను చెప్పలేదే?

రామ—మరి నేను బనాయించానని, వాడికెలా తెలిసింది?

మధు—యెందుకీ ఆందోళన?

రామ—మరి, ఆ వెధవ వుత్తరం తీసికెళ్ళి అగ్నిహోత్రావుధాన్లుకి చూపిస్తే నామీద వాడు వెంటనే ఫోర్జరీకేసు బనాయిస్తాడే? పీక తెగిపోతుంది? యేవిటి సాధనం?

మధు—యంత్రం యెదురు దిరిగిందో! ఐతే చక్రం అడ్డువేస్తాను. (మధురవాణి తొందరగా వీధిలోకి వెళ్ళును.)

రామ—యిదెక్కడికి పోతూంది? యిదే చెప్పింది. దొంగపని చేసినప్పుడు రెండోవారితో చెప్పకూడదు, వెధవని చెవులు మలుపుకుంటాను. సరిగ్గెత్తివెళ్ళి చేతులో కాగితం నులుపుకొత్తునా?—గాడిదకొడుకు కరిస్తే? పోయి మీనాక్షి కాళ్ళుపట్టుకుంటాము.

[మధురవాణి వకచేతితో వుత్తరము, వకచేతితో లుబ్ధావధాన్లు చెయ్యిపట్టుకుని ప్రవేశించును.]

మధు—(రామప్పంతులుతో) చాలు, చాలు, మీ ప్రయోజకత్వం, బావగారికి అన్నా, తమ్ముడా, కొడుకా, కొమ్మా? మిమ్ములిని అప్తులని నమ్ముకుని, సలహాకివస్తే, ఆలోచనా సాలోచనా చెప్పక, ఏకవచనం, బహువచనం, అని కాష్టవాదం పెట్టారు. బావా! కుర్చీమీద కూచోండి (కుర్చీమీదకూచోబెట్టి) (రామప్పంతులుతో) యీ వుత్తరం యేవిటో నింపాదిగా చదివి చూసుకోండి (వుత్తరం రామప్పంతులు చేతికియిచ్చును.)

రామ—(వుత్తరం అందుకొని తనలో) బతికాన్రా దేవుడా. (చూచుకొని) అదే నా వుత్తరవేఁ కాదే యిది, నా నీడచూసి నేనే బెదిరాను. (పైకి) మావాఁ! వొస్తూనే తిట్లతో ఆరంభిస్తే యెంతటి వాడికైనా కొంచం కోపం వొస్తుంది. నెమ్మదిగానూ, మర్యాదగానూ, నన్నొచ్చి యేం సహాయం చెయ్యమంటే అది చెయనూ ?

లుబ్ధా—మరైతే యీ పటాటోపం వొద్దని రాయండి. అతగాడికి పటాటోపం కావలిస్తే ఆ ఖర్చంతా అతగాడే పెట్టుకోవాలి.

మధు—(లుబ్ధావధాన్లు, జుత్తుముడివిప్పి దులిపి) యేం ధూళి! సంరక్షణ చేసేవాళ్ళు లేకపోబట్టిగదా ? (గూటిలోనుంచి వాసననూనె దువ్వెనా తెచ్చి తల దువ్వుచుండును,)

రామ—(ఉత్తరంవిప్పి కొనచూసి చదువును) "సేవకుడు తమ్ముఁలు గిరీశం"—వీడా!

మధు—పైకి చదవండి.

రామ—నీగిరీశం, అనగానే పైకి చదవాలేం ?

మధు—అయితే, మీరే మనస్సుకు ఆనందించండి.

లుబ్ధా—"నీ గిరీశం" అన్నారేం ?

రామ—అది వేరేకథ.

లుబ్ధా—పైకి చదవండి.

రామ—(చదువును)

"సేవకుడు, తమ అత్యంత ప్రియసోదరులు గిరీశం అనేక నమస్కారములు చేసి చాయంగల విన్నపములు, త॥ యీ నాటికి వృద్ధాప్యంలో నయినా మీరు తిరిగి వివాహాం చేసుకుని ఒక యింటివారు కావడమునకు నిశ్చయించితి రన్న మాటవిని యమందానందకందళిత హృదయారవిందుడ నైతిని."

లుబ్ధా—వెధవ, వృద్ధాప్యవంఁటాడూ ? మొన్నగాక మొన్న నేగదా యాభై దాటాయి.

మధు—(దువ్వెన మొలను పెట్టి, లుబ్ధావధాన్లు జుత్తుముడివేసి) సంరక్షణలేక యిలా వున్నారుగాని, యెవరు మిమ్మల్ని ముసలివాళ్ళనేవారు ?

రామ—(చదువును) "మీకు కాఁబోవు భార్య, నా ప్రియశిష్యుండగు వెంకటేశ్వర్లు చెలియలగుటంజేసి నాకు బహుసంతసమైనది. నేను అగ్నిహోత్రావధానులు వారి యింటనే యుండి పెళ్ళిపనులు చేయించుచున్నాడను. వారు నన్ను పుత్రప్రాయముగా నాదరించుచున్నారు. బహు దొడ్డవారేగాని చంద్రునకు కళంక మున్నటుల వారికి కించిత్తు ద్రవ్యాశా, కించిత్తు ప్రథమకోపముం గలవు."

వ్యాకరణం వెలిగిస్తున్నాడయ్యా గుంటడు!

"ష రా—ఆకోపం వొచ్చినప్పుడు మాత్రం యెదట పడకుండా దాగుంటే యెముకలు విరగవు ప్రాణంబచాయిస్తుంది. మరేమీ ఫర్వావుండదు—ద్రవ్యాశ అనగా అది వారికిగాని మీకుగాని ఉపచరించేదికాదు. మీ వూరివారెవరోగాని ఒక తుంటరి, మీరు విశేషధనవంతులనియు, పెళ్ళిదేవదుందుభులు మ్రోయునటుల చేతురనియు. వర్తమానము చేయుటను, యేబది బండ్లమీద యీ వూరివారి నందరిని తర్లించుకు రానైయున్నారు. ఇంతియకాక, దివాంజీ సాహేబు వారినడిగి, ఒక కుంజరంబునూ మూడు ఒంట్టియలనూ, యేనుగుఱ్ఱంబులం గూడ తేనైయున్నారు. బంగారపుటడ్డల పల్లకీగూడ దెచ్చెదరు.

"ష రా—దానిమీద సవారీ ఐ, ఆలం డా లత్తులతో వూరేగి, మీరు పెళ్ళిచేసుకోవడం నాకు కన్నులపండువేగాని, యిదంతా వృధా వ్రయంగదా. అని నా బోటి ఆప్తులు విచారిస్తున్నారు యెద్దుపుండు కాకికి రుచి రామప్పంతులు సొమ్మేం బోయింది?"

వెధవ! నాఘాసెందుకోయి వీడికి?

"యిందులో ఒక పరమరహస్యం. అది యెద్దియనిన, యీ రామప్పంతులు చిక్కులకు, జాకాల్; తెలివికి, బిగ్ యాస్."

యిదేవిఁటోయి, యీ బొల్లేరు యింగిలీషు!

"అనగా"

వ్యాఖ్యానం కూడా వెలిగిస్తున్నాడయా!

"జాకాల్, అనేది, గుంటనక్క"

పింజారి వెధవ!

"బిగ్ యాస్, అనగా, పెద్ద—"

వీడి సిగాదరగా! యేం వీడిపోయీ కాలం! వీడిమీద తక్షణం డామేజీదావా పడేస్తాను.

(మధురవాణికి నవ్వొచ్చి, అపుకోజాలక, విరగబడి నవ్వును.)

యెందుకలా నవ్వుతావు? నీ మొగుడు నన్ను తిడుతున్నాడనా ఆనందం?

మధు—(నవ్వుచేత మాట తెమలక, కొంతసేపటికి) కాను—కాదు—మీతోడు—లోటి—

రామ—నాతోడేవిఁటి! నేను చస్తే నీకు ఆనందవేఁ!

మధు—(ముక్కుమీద వేలుపుంచి, రామప్పంతులు దగ్గరకువెళ్ళి, సిరస్సు కౌగలించుకొని, ముద్దెట్టుకొనును) యేమి దుష్టుమాటా!

రామ—మరెందుకు నవ్వుతావ్?

మధు—లోటి—లోటి—లోటి

రామ—యేవిఁటా "లోటి"?

మధు—లొటి—పిట—

రామ—అవును, లొటిపిట. అయితే ?

మధు—(సమాళించుకుని) యెందుకో ?

రామ--యెందుకో నాకేం తెలుసును ?

లుబ్ధా—ఉత్తరం వల్ల మీరే తెమ్మన్నట్లు అగుపడుతూందే !

రామ—నేనా ? నేనా ? నాకెందుకూ లొటిపిట ?

మధు—(ఉప్పెనగా తిరిగి నవ్వుతూ) యెక్కడానికి

రామ—నేనా యెక్కడం ?

మధు—యెందుకు కూడదూ ? మీరొక లొటి--పిట--బావగారొక లొటిపిట-- పో—పో—పోలిశెట్టి—పెళ్ళి సల్లయిదారుడుగనక, అతడో లొటిపిట—యెక్కి పొలాఃంట—వూరేగండి—వెన్నుకుపెక్కి—ఆ వైభవం—కళ్ళరా—చూస్తాం. (మిక్కిలిగా నవ్వును; నవ్వుసమాళించుకొని) బావగారూ, క్షమించండి—ఆ దుష్టు వ్రాతకి నవ్వాను—మరేంగాదు.

రామ—దుష్టంటే దుష్టా ! గాడిద

లుబ్ధా—మీరొహో, పెద్దగాడిదని కూడ తెమ్మన్నారని కాబోలు రాశాడండి.

రామ—లేదు, లేదు, గాడిదెమాట వుత్తరంలో యక్కడా లేదు.

లుబ్ధా—వుంది. నేను చదివానండి. గాడిద నెందుకు తెమ్మన్నావయ్యా నా నెత్తి మీదకి ?

రామ—నీకు మతిపోతూందా యేమిటి ? గాడిదెమాట లేదంటూంటేనే ? (మధురవాణి తిరిగి నవ్వుచుండును) నీక్కూడా మతిపోయింది ? యెందు కానవ్వు ? నన్ను చూశా ? అవుధాన్లును చూశా ?

మధు—యెందుకు—ఆ—అనుమానం ?—సామెత—వుంది.

రామ—యేమిటా సామిత గిమితాను ?

మధు—గాడిద అందిట—పాటకి నేను—అందానికి—మా అప్పా—అందిట—

రామ—అంటే ?

మధు—పెళ్ళికి గాడిద—లొటిపిటామాట—యిన్నాళ్ళకి—మళ్ళి విన్నాను గదా అని.

రామ—వింటే ?

మధు—నవ్వొచ్చింది. మీరుకూడా నవ్వరాదూ ? యెందుకి దెబ్బబాట ?

రామ—వీడి మీద డామేజి దావా వెంటనే వడేస్తాను.

మధు—(లుబ్ధావధాన్లుతో) బావా, యెందుకు మా పంతులుగారిమీద అన్యాయంగా అనుమానం పడతారు ? ఆయన నిజంగా మిమ్మల్ని అన్నగార్లా భావించుకుంటున్నారు. గిరీశంగారు పంతులుమీద వ్రాయడానికి కారణాంతరం వున్నది. మీతో చెప్పవలసిన సంగతికాదు గాని, మీ ఉభయులకూ స్నేహం చెడడానికి సిద్ధంగా వున్నప్పుడు చెప్పకతీరదు. మీ గిరీశంగారు నాకు కొన్నాళ్ళు యింగ్లీషు చెప్పేవారు. కొద్ది రోజులు నన్ను వుంచుకున్నారు మా పంతులుగారు ఆయన దగ్గిరనుంచి నన్ను తీసుకువెళ్ళిపోయి వచ్చినారనే దుఃఖంచేత లేనిపోనిమాటలు కల్పించి "నక్కాగిక్కా" అని వ్రాశారుగాని, ఆ బోళ్లిమాటలు నమ్మకండి.

రామ—"నక్కాగిక్కా" వొట్టినే పోతుందనుకున్నావా యేమిటి ? డామేజి దావా పడ్డతరవాత దాని సంగతి తెలుస్తుంది.

మధు—బావా, మరొకమాట ఆలోచించండి. పంతుల కేం లాభం యేనుగులూ, లొట్టిపిట్టలూ, గాడిదలూ—(నవ్వును.)

రామ—మనిషివి కావా యేమిటి ? గాడిదెమాట లేదంటూంటేనే ?

మధు—పోనియ్యండి-మీ కెందుకు కోపం ! గాడిదలు లేకపోతే కడంవ్వే ఆయేను, యివన్నీ మీ యింటిమీదపడి తింటే మా పంతులుగారికి యేంలాభం? చెప్పండి, ఒకవేళ రాతబు బేరం జరుగుతుంది గనక పోలిశెట్టికి లాభించవచ్చును.

లుబ్ధా—బాగా చెప్పావు—పోలిశెట్టి చేసినపనే !

రామ—చప్పగా చేస్తాడని ఖర్చువెచ్చం కోమటాడిమీద పెట్టావు. అనుభవించు.

మధు—యిప్పుడు మించి పోయినదేమి ? పెళ్ళికూతుర్ని పంపిస్తే పదిరూపాయలు ఖర్చుతో యిక్కడ ముడిపెట్టేస్తాం, మీరెవరూ రావద్దని, మీ మావఁగారి పేర వుత్తరం వ్రాయండి.

లుబ్ధా—మా ప్రశస్తమైన ఆలోచన చెప్పావు. మావఁగారూ, మధురం మా బుద్ధిమంతురాలు.

రామ—అదుగో ! "మధురం గిధురం" అని మీరు అనకూడదు. "మధురవాణి" అనాలి.

లుబ్ధా—పొరపాటు—గాని తీరా మోసివాళ్ళు పెళ్ళికూతుర్ని ఒక్కర్తెనీ పంపించేస్తే ?

మధు—మరేం ? మీ తీపు దిగదీసిందీ ? పెళ్ళిచేసుకోండి.

లుబ్ధా—నా ప్రాణంపోతే యీ సంబంధం చేసుకోను. ఆ వుత్తరం కొసాకూ చదివితే అభావచేష్టలు మీకే బోధపడతాయి,

మధు—చదవడం మానేసి యేమిటి ఆలోచిస్తున్నారు ?

రామ—గిరీశం గాడిమీద పరువునష్టానికి డామేజీ దావా తేకమాన్ను — వాడి మొహంలాగేవుంది వుత్తరం, చదివేదేవిఁటి.

బుచ్చ—మా వెధవ నావకువమాత్రం యేమైనా వుంచాడశా ? అయినా తరవాయి చదవండి.

రామ—(చదువును) తాజాకలం. చిన్నది బహులక్షణంగా వుంటుంది. దాని కొంచం పెయ్యనాకుడుమాత్రం కద్దు. అద్దానిని మనవారు వైధవ్యహేతువ అంద్రు యిదివట్టి సూప—సూపర్—స్టి—షన్—అనగా. తెలివితక్కువ నమ్మకం మనవంటి ప్రాజ్ఞులు లెక్కించవలసినది కాదు షరా—దీనికి వక చిన్న బైరాగి చిటికీ వున్నది. నిమ్మిటతో పెయ్యనాకుడు వెంట్రుకలూడబీకి, ఒక పౌ—పౌడర్—అనగా, గుండ కద్దు; ఆ గుండ ప్రామినచో మరల పెయ్యనాకుడు పుట్టనేరదు. ఈ లోగా దైవాత్తూ వైధవ్యంబే సంప్రాప్తించినచో. పదే పదే క్షౌరం బౌనుగావున పెయ్యనాకుడు బాధించనేరదు రెండవ నెంబరుషరా—ఒకవేళ వైధవ్యం తటస్థించినా, మా వదెనగారు జుత్తు పెంచుకునే యడల, మీరేంచెయ్యగలరు. నేనేం చెయ్యగలను ?''

మధు—చాల్చాలు, యీపాట్కి చాలించండి· గిరీశంగారు యేంతుంటరి ?

రామ—యిప్పుడైనా వాడి నైజం నీకు బోధపడ్డదా? (చదువును) మూడవ షరా—యీరోజుల్లో స్త్రీ పునర్వివాహం గడవిడ లావుగానున్నది తమకు విశదమే, మీరు స్వర్గంబునకుంబోయి ఇంద్రభోగం బనుభవించుచుండనామెకు వునర్వివాహము చేసికొన బుద్ధి పొడమ వచ్చును. అది మాత్రం నేను ఆపజాలనని స్పష్టముగా తెలియునది, ఏలననిన ? వద్దని మందలించుటకు ఎదట పడితినో, "మీ యన్న స్వర్గంబున రంభతో పరమానందంబు నొందుచు నున్నారుగదా, నాగతేమి'' యని యడిగినచో నేమి యుత్తర మీయువాడ ?

మధు—మరి చాలించండి.

రామ—నీ యిష్టం వొచ్చినప్పుడు చదివి, నీ యిష్టం వొచ్చినప్పుడు మానేస్తావనుకున్నావా ? (చదువును)

నాల్గవషరా—కొదువ అన్ని హంశములూ బహు బాగావున్నవి. తప్పకుండా యీ సంబంధం మీరు చేసకోవలసిందే. మీ అత్తగారు సాక్షాత్తూ అరుంధతివంటి వారు మనలో మనమాట. ఆమెకు యీసంబంధం యెంతమాత్రమూ యిష్టము లేదు. పుస్తెకట్టే సమయమందు, మీయింటి నూతులోపడి ప్రాణత్యాగం చేసుకుంటానని యిరుగు పొరుగమ్మలతో అంటున్నారు. గాని ఫర్వాలేదు. ఆ నాలుగు గడియలూ, కాళ్ళూ చేతులూ కట్టేదాం. మూడు ముళ్ళూ పడ్డతరవాత నూతులోపడితే పడనియ్యండి. మనసొమ్మేం బోయింది? పోలీసువాళ్ళ చిక్కు లేకుండామాత్రం, వాళ్ళకేమైనా పారేసి వాళ్ళని కట్టుకోవలసివస్తుంది. యీ సంగతులు యావత్తూ మీ మేలుకోరి వ్రాసితిని యిక్కడ వారికి తెలియరాదు. మరిచిపోయినాను, పిల్లజాతకం అత్యుత్కృష్టంగా వుందను. ఆ బినాయింపు క్షౌరాడా ఖంపు—''

మధు—రామ ?

రామ—అది ఆడవాళ్లు వినవలసిన మాటకాదు.

లుబ్ధా—అది కూడా మీరే బనాయించారంటూ దేవిఁటండి ?

రామ—వాడి నోటికి సుద్ధీ, బుద్ధీవుందీ ? డామేజీ పడతేగాని కట్టడు.

లుబ్ధా—కొంచం అయినా నిజం వుండక పోతుందా, అని నాభయం. అత్తగారికి యిష్టంలేదని బోలిశెట్టి కూడా చెప్పాడు. యీసంబంధానికి వెయివేలదణ్ణాలు; నా కొద్దుబాబూ.

మధు—బాగా అన్నారు. మీ సంబంధం మాకు యెంత మాత్రం వొద్దని, మీ మావఁ గారి పేర వ్రాయండి. కాగితం కలం తేనా ?

లుబ్ధా—మావాఁ ! మరి ముందూ వెనుక ఆలోచించక వెంటనే వుత్తరం రాసి పెట్టండి. (నిలబడి మధురవాణి చెవిలో రహస్యము మాట్లాడును; మధురవాణి లుబ్ధావధాన్లు చెవిలో మాట్లాడును.)

రామ—మొహంమీద మొహంపెట్టి, యేవిఁటీ గుసగుసలు ?

పైనుంచి పోస్టుకవాను—"లుబ్ధావుధాన్లుగారున్నారండీ. వుత్తరంవొచ్చింది"

(మధురవాణి పైకివెళ్ళి వుత్తరము తెచ్చి లుబ్ధావధాన్లుచేతికి యిచ్చును. లుబ్ధావధాన్లు రామప్పంతులు చేతికి యిచ్చును.)

లుబ్ధా—సులోచనాలు తేలేదు. మీరే చదవండి.

రామ—(తనలో చదువుతూ) మరేవీఁ ! చిక్కే వొదిలిపోయింది. మీ మావఁగారి దగ్గిర్నించి.

లుబ్ధా—యేవఁని ? యేనుగులూ, లొటిపిటలూ తానంటూడా యేవిఁటండి ?

రామ—మీ సంబంధవేఁ అక్కర్లేదట.

లుబ్ధా—యేవిఁటీ ? యెంచేతనో ? వాడికా అక్కర్లేదు ? నాకా అక్కర్లేదు ? తన వరువుకి నేం తగాను కానో ?

మధు—నిమషంకిందట పెళ్ళివొద్దన్నారే? యిప్పుడు పెళ్ళితప్పిపోయిందనికోపవాఁ ?

లుబ్ధా—యింకా యేం కూస్తాడో చెప్పండి.

రామ—మీరు పీసిరి గొట్లని యెవరో చెప్పారట

లుబ్ధా—నేనా పీసిరి గొట్టుని? వొక్కపాటున పద్దెనిమిది వొందలు యే పీసిరిగొట్టు పోస్తాడు ? యింత సొమ్ము యెన్నడైనా, ఒక్కసారి అగ్నిహోత్రావుధాన్లు కళ్ళతో చూచాడూ? సంసారం పొత్తుగా చేసుకుంటే పీసిరిగొట్టా? వాడిసొమ్ముతో వాడినెత్తిని కొట్టినతరవాత, నే నెలాంటివాణ్ణి అయితే వాడికేం కావాల్లి ?

మధు—యెలాంటివాళ్ళేం ? బంగారంలా వున్నారు ?

రామ—మీరుముసలివాళ్ళనీ, మీకు క్షయరోగంవుందనీ కూడా, యెవరోచెప్పారట.

లుబ్ధా—నేను ముసలివాణ్ణా వీడి సిగతరగా! యాభై యేళ్ళకే ముసలిటండీ? కొంచం దగ్గు వుండడవేఁ కాగట్టండి (దగ్గును) నిలివెదు ధనంపోసి పిల్లని కొనుక్కున్న తరవాత, మరిదాని ఘోషా, నా ఘోషా వాడి కెందుకయ్యా? డబ్బుచ్చుకున్న తరవాత చచ్చిన శవానికైనా కట్టకతీరదు. మాట్లాడేం ?

రామ—అవును; నిజవేఁ, మీరు ముసలివాళ్ళైతే మాత్రం ?

లుబ్ధా—అదుగో, 'ఐతే మాత్రం' అంటారేవిఁటి ? నువ్వే పెట్టావు కాబోలు యీ పెంటంతాను.

రామ—అన్ని పెంటలు పెట్టడానికి, మీతమ్ముడు గిరీశం అక్కడే వున్నాడుకదూ ?

లుబ్ధా—వీడు అక్కడెలా పోగయినాడయ్యా నాకు తెలిలాగ ?

మధు—ఏమీ! యీ మగవారి చిత్రం! యింతసేపూ పెళ్ళి వొద్దని వగిస్తిరి; యిప్పుడు పెళ్ళి తేలిపోయిందని వగుస్తున్నారు. నిజంగా మీకు పెళ్ళాడాలని వుందండీ ?

లుబ్ధా—వుంటే వుంది, లేకపోతే లేదు. గాని యీ దుర్భాషలు నేను పడి వూరుకుటానా ?

మధు—మరేం జేస్తారు ?

రామ—యేం చేస్తారా ? డామేజీకి దావా తెస్తారు.

లుబ్ధా—దావావొద్దు, నీ పుణ్యం వుంటుంది. వూరుకో బాబూ.

రామ—కాకపోతే. యింతకన్న చవకైనదీ, సాంప్రదాయమైనదీ సంబంధం కుదిర్చి, చేసుకున్నావంటే, అగ్నిహోత్రావుధాన్లుని చెప్పుచ్చుకు కొట్టినట్టు వుంటుంది.

లుబ్ధా—చవగ్గా కుదరడ వెఁలాగ ?

మధు—నామాటవిని పెళ్ళిమానేసి వూరుకోండి.

లుబ్ధా—యేం ? ముసలివాణ్ణని నీకూ తోచిందా యేవిఁటి ?

మధు—మీరా ముసలివాళ్ళు ? యవరా అన్నవారు ?

లుబ్ధా—నీకున్నబుద్ధి ఆ అగ్నిహోత్రావుధాన్లకి వుంటే బాగుండును.

మధు—ఓ పన్ను కదలిందా? కన్నుకు దృష్టి తగ్గిందా ? చూడండి మీ దండలు కమ్మెచ్చులు తీసినట్టు యలా వున్నాయో ?

రామ—(తనదండలు చూచుకొని) మావఁ పెరట్లో గొప్పు తవ్వడంనుంచి దండలు మోటుగా వున్నాయి; గాని నాదండలు సన్నవైనా ఉక్కు ఖడ్డీలు.

మధు—(తన చీర కొంగుతో లుబ్ధావధాన్లు ఛాతీకొలిచి) యెంతఛాతీ !

రామ—యేమిటీ వాళకం ?

మధు—వుత్తరం, మీలో మీరు చదువుకుంటారేం ? పైకి చదవండి.

రామ—నువ్వు నన్ను ఆజ్ఞాపించే పాటిదానవా ? మేం చదువుకుంటాం. యివి ఆడవాళ్లు వినవలసినమాటలుకావు. నువ్వు అవతలకి వెళ్లు.

మధు—నేను కదలను.

రామ—అమాంతంగా యెత్తుకెళ్ళి వెనకింట్లో కుదేస్తాను.

మధు—(కుర్చీ వెనకను నిలబడి లుబ్ధావధాన్లు దండలు చేతులతో గట్టిగా పట్టుకుని) మార్కండేయులు శివుణ్ణి చుట్టుకున్నట్లు, బావగార్ని చుట్టుకుంటాను, యెలా లాక్కు వెళతారో చూస్తాను.

లుబ్ధా—(తనలో) యేమి మృదువూ చేతులు! తల, తల దగ్గిర చేరిస్తే, యేమి ఘుమ ఘుమా! (పైకి) "బాలాదపి సుభాషితం" అన్నాడు, మావఁగారూ — మధుర వాణ్ణి వుణ్ణియ్యండి. మంచి బుద్ధిమంతురాలు. నిజం కనిపెడుతుంది.

రామ—అయితే మరివిను (చదువును) "మీ కొమార్తె ప్రవర్తన బాగావుండక పోవడంచాత మిమ్మల్ని వెలేశారని లోకంలో వార్త గట్టిగావున్నది"

లుబ్ధా—(కొంతతడవు వూరుకుని) నువ్వే నాకొంప తీశావు.

మధు—పంతులేనా ?

లుబ్ధా—ఒహార్నవలిసిన పనేవుంది ?

మధు—(కొంతతడవు వూరుకుని) నేను మీ యింటికి వెళ్ళిపో యొస్తాను, రండి. పెళ్ళిగిళ్ళి మానెయ్యండి. మీకు పెళ్ళాంకన్న యెక్కువగా సంరక్షణ చేస్తాను.

లుబ్ధా—(ఆనందం కనపరుస్తూ) బీరవాణ్ణి నేను డబ్బివ్వలేనే ? నీలాంటి విలవైన వస్తువను పంతులుగారే భరించాలి.

మధు—నాకు డబ్బక్కర్లేదు. తిండి పెడతారా ?

లుబ్ధా—ఆహా ! అందుకు లోపవాఁ !

మధు—ఐతే పదండి. మరి యీ పంతులుగారి మాయమాటలు వినక పెళ్ళి మానేసి, సుఖంగా యింట్లో కూచుందురుగాని.

రామ—(మధురవాణిపైవు తీక్షణముగా చూసి) నువ్వు భోజనం చెయ్యలేదన్నమాట జ్ఞాపకంవుందా ? వెళ్లు,

మధు—మీచర్య చూస్తేనే కడుపునిండుతుంది (చఱ్ఱుమని యింటిలోనికి పోవును)

లుబ్ధా—యీ మధురవాణి విన్నారా ! మావాఁ ! వేశ్య అయినా ! చాలా తెలిసిన మనిషి. మనసంసార్లకి దానికివున్న బుద్ధివుంటే బతికిపోదుం.

రామ—అవును. బుద్ధిమంతురాలే; గాని వొళ్ళెరగని కోపం యేమైఁనా వెఱ్ఱి అనుమానంపుట్టితే తనూపై కానదు, చూశారా మావాఁ, మీలాంటి శిష్టులు సానివాళ్ళ శరీరం తాకకూడదు. అదిచిన్నతనంచేత ముఖంమీద ముఖంపెడితే "పిల్లా, యెడంగా నిలబడి మాట్లాడు" అని చెప్పాలి. ఒక్కటే వొచ్చింది. దీనికిదుర్గుణం. పరాయివాళ్ళతో మాట్లాడితేగాని దానికితోచదు. పట్నవాసంలో పుట్టడంనించి ఆ దుర్గలనాటు అబ్బింది.

లుబ్ధా—చిన్నతనంగదా! మధురవాణి చాపిల్లలాంటిది. నొట్టుకుంటే అదో తప్పుగా భావించకండి,

రామ—నీ సొమ్మేం బోయింది! అదికాదు, చూశారా మావాఁ. వుంచుకున్నముండా కొడుకు యదట, మరో మొగుణ్ణి పట్టుకుని "వీడి దండలు కమ్మెచ్చులు తీసినట్టున్నాయి. వీడి ఛాతీ భారీగావుంది"—అనిచెవిలో నోరుపెట్టి గుసగుసలాడుతూంటే అగ్గెత్తుకొస్తుందా రాదా ?

లుబ్ధా—పొరపాటు. లెంపలు వాయించుకుంటాను క్షమించండి,

రామ—మీచెంపలు వాయించుకుంటే కార్యంలేదు. దాని లెంపలు వాయించాలి. మీ మీద దానికి కొంచం యిష్టం వున్నట్టుంది. గట్టిగా బుద్ధిచెప్పండి

లుబ్ధా—నా మీద యిష్టవేఁవిఁటి మావాఁ! యక్కడైనా కద్దా ?

రామ—మీయింటికి వెళ్ళిపోయొస్తానంటూందే ? మరి తీసికెళ్ళు.

(పైమాటలాడుచుండగా మధురవాణి పట్టుచీరకట్టుకుని ప్రవేశించి)

మధు—అలాగే తీసికెళ్తారు మీకు భారమైతేను. ఆ మహానుభావుడికి చాకిరీచేస్తే వరం ఐనా వుంటుంది.

లుబ్ధా—మామగారూహాస్యాని కంటున్నారుగాని నిన్నొదుల్తారా? నేతిగను, తగను.

రామ—అలాగడ్డి పెట్టండి.

మధు—ఆయన హాస్యానికి అంటున్నా, నేను నిజానికే అంటున్నాను, గడ్డి గాడిదలు తింటాయి; మనుష్యులు తినరు.

రామ—అదుగో మళ్ళీ గాడిదలంటుంది! (మధురవాణి నవ్వుదాచుటకు ముఖం తిప్పికొని, లో గుమ్మముదాటి, విరగబడినవ్వును.)

లుబ్ధా—మధురవాణికి మీదగ్గిర భయంభక్తికూడాకద్దు.

రామ—వుంది. కోపవొఁస్తే గడ్డి వరకంతభాతరీ చెయ్యదు. పరాయిమనిషి వున్నాడని అయినా కానదు.

లుబ్ధా—పెళ్ళిప్రయత్నం యిక మానుకోవడవేఁ ఉత్తమం, అని తోస్తుంది. యేవిఁటి తమ శలవు ?

రామ—నాశలవేం యేడిసింది! పెళ్ళిచేసుకోవొద్దని మధురవాణి శలవైంది. దాని బుద్ధికి ఆనందించి అలా నడుచుకుంటున్నారు. స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయాంతకః అని చెప్పనే చెప్పాను

లుబ్ధా—మీరు అప్పులనేగదా మీ సలహాకి వొచ్చాను. మధురవాణి చెప్పిందనా పెళ్ళివద్దంటున్నాను. తప్పినపెళ్ళి తప్పిపోయింది, ఖర్చులుకూడొచ్చాయిగదా అని సంతోషిస్తున్నాను.

రామ—రెడ్డొచ్చాడు మొదలాడన్నాట. సాధకబాధకాలు యెన్ని పర్యాయములు చెప్పినా అవి అన్నీ పూర్వపక్షంబు, ముక్తాయింపు మళ్లీ డబ్బు ఖర్చు

సిరికి నోస్తూవుంటుంది. పెళ్ళి చేసుకొని కడుపు ఫలిస్తే మా యిల్లు పవిత్రమౌ తుంది, పెళ్ళి చేసుకోక గుటుక్కుమంటే, యీ కష్టపడి ఆర్జించిన డబ్బంతా యెవడి పాలుకాను ?

లుబ్ధా—అదుగో యేమో యెక్కువ ధనం వున్నట్టు కలవిస్తారు. నాకేవుంది ?

రామ—వున్నంతవుంది పరానికి యిన్ని నీళ్ళుచుక్కలు పోదితేవాడుండాలా ?

లుబ్ధా—అలా అయితే, తమ రెందుకు పెళ్ళి చేసుకున్నారు కారూ ?

రామ—నేను పిత్రార్జితం అంతా కరరావుడు చుట్టివేశాను. యిక పరానికా ? నేను శాక్తేయుణ్ణి; యోగ సాధనం చేస్తాను. నాకు కర్మతో పనిలేదు. లోకంకోసం తద్దినాలు పెడుతున్నాను. అయితే సానిదాన్ని యెందుకు వుంచుకున్నావయ్యా ! అని అడగగలరు.

"కామిగాక మోక్షకామికాడు" అన్నాడు. యిక మీసంగతో ? మీరు నిద్దరపోతూండగా చూసి యెప్పుడో ఒక నాడు మీనాక్షి ఆపాతు యెక్కడేసి రంకుమొగుణ్ణి తీనుకుపారిపోతుంది. ఆపైనిదరిద్రదేవత మిమ్మల్ని పెళ్లాడుతుంది

లుబ్ధా—అయితే యేం జెయమంటారు ?

రామ—మీరు పునః ప్రయత్నంచేసి పెళ్ళాడండి. మీ పెళ్ళాం భయంచేత మీనాక్షి ఆటకట్టడుతుంది, మీనాక్షి భయంచేత, మీ పెళ్ళాం కట్టుగావుంటుంది, అవునంటారా ? కాదంటారా ?

లుబ్ధా—నిజమైనమాటే.

రామ—నిజమైతే నేం ? మీకు బహుపరాకు. సాధకబాధకాలు అడుగడుక్కి జ్ఞాపకం చేస్తూండాలి. మీకు జాతకరీత్యా, వివాహం జరక్కపోతే, మారకం వుందన్నమాట పరాకుపడ్డారా ?

లుబ్ధా—పరాకులేదు. గాని యిన్నాళ్ళాయి కొట్టుకుంటూంటే, యీ నాటికి వర్ధని మిది వొందలకి,వక సంబంధంకుదిరి, తీరా క్రియకాలానికి తేలిపోయింది గదా? యిప్పుడు చవగ్గా మనకి సంబంధం కుదురుతుందా? కుదరదు, కుదరదు.

రామ—నిన్న వొచ్చాడయ్యా, గుంటూరునించి వక బ్రాహ్మడూ. వున్నాడో వెళ్ళిపోయినాడో ?

లుబ్ధా—సంబంధానికా ?

రామ—అవును, యంతబుద్ధి తక్కువపనిచేశానూ! నా యెరికని యెక్కడైనా సంబంధంవుందా అని అతగాడు అడిగితే, లేదని చెప్పాను. యీ సంబంధం మీకు తప్పిపోతుందని నేనేం కలగన్నానా యేవిఁటి? అతడు ఐటాంత స్వాధ్యాయిన్నీ మంచి సాంప్రదాయమైనకుటుంబీకుడున్నూ. ఆ సంబంధంచేస్తే అగ్నిహోత్రావధాన్లని చెప్పుచ్చుకుకొట్టినట్టౌను.

లుబ్ధా—బేరం యేం చెప్పాడు ?

రామ—బేరం మహాచవకయ్యా. అదే విచారిస్తున్నాను అతగాడు గుంటూరు నుంచి వస్తున్నాడు. అక్కడివాళ్ళకి. మనదేశం కొంపలమ్ముకునే బేరాలతాపియింకా తెలియలేదు. అందుచేత నండిపిల్లిలో పన్నెండు వందలకి సంబంధం కుదుర్చుకున్నాడు, వ్యవధిగాగాని పెళ్ళికొడుకువారు రూపాయిలు యివ్వలేమన్నారట. ఆ బ్రాహ్మడికి రుణాలున్నాయి. వాయిదానాటికి రూపాయలు చెల్లకపోతే దావా పడిపోతుందని యెక్కడయినా పిల్లని అంటగట్టడానికి వ్యాపకం చేస్తున్నాడు. ఒకటిరెండు స్థలాల్లో వెయ్యేసి రూపాయలకి బేరం వొచ్చిందట. పన్నెండు వందలకిగాని యివ్వనని చెప్పాడు.

లుబ్ధా—మరొక్కవొంద వేదాంమనం ?

రామ—అనగాను వుంచేనా, నూరు వెయడానికీ యాభై వెయడానికిని ?

లుబ్ధా—కనుక్కుందురూ మీపుణ్యాం వుంటుంది. యెక్కడబసో ?

రామ—దాని సిగగోసిన డబ్బు, డబ్బుమాట అలా వుంణ్ణీండిగాని, ఆపిల్ల యేమి యేపు ! యేమి ఐశ్వర్యలక్షణాలు ! ధనరేఖ జెట్టిపోతులావుంది. సంతానరేఖలు స్ఫుటంగావున్నాయి, పిల్ల దివ్యసుందర విగ్రహం

[మధురవాణి ప్రవేశించును]

మధు—గ్రహవేఁవిఁటి ?

రామ—గ్రహవేఁవిఁటా ? అవుధాన్లుగారి గ్రహస్థితి చూస్తున్నాం. జాతకరీత్యా యీ సంవత్సరంలో వివాహం కాకతప్పదు.

మధు—మీమాట నేను నమ్మను. (అవుధాన్లు దగ్గిరకువెళ్ళి ముఖంయెదట ముఖం వుంచి) ఆమాట నిజమా ?

లుబ్ధా—అంతా నిజం అంటున్నారు.

మధు—సిద్ధాంతిగారేవఁన్నారు ?

లుబ్ధా—జాతకం చూసిన సిద్ధాంతల్లా ఆమాటే అంటున్నాడు, యిదివరకల్లా నా జాతకం మాగట్టి దాఖలా యిస్తూంది. ఒక్కటీ తప్పిపోలేదు.

మధు—అయితే మీ ప్రారబ్ధం. ఆ వెయ్యనాకుదు పిల్లనిమాత్రం యీ పంతులు మాయమాటలువిని చేసుకోకండి.

రామ—భోంచేస్తూ వొచ్చావు, యేం పుట్టి ములిగిపోయిందని ?

మధు—వెండిగిన్నెకోసం వొచ్చాను.

రామ—తీసుకెళ్ళు. (మధురవాణి నిష్క్రమించును.)

లుబ్ధా—పెళ్ళి చేసుకోవొద్దంటుం దేవఁండీ ?

రామ—సిమ్మళింగా మాట్లాడండి. సానిది యక్కడైనా పెళ్ళి చేసుకోమంటుందయ్యా ? సీమీద కన్నేసింది.

లుబ్ధా—నామీద కన్నెయ్యడవేఁవిఁటి మావఁగారూ! యవరు విన్నా నవ్వుతారు.

రామ—మీరుగానీ పెళ్ళి చేసుకోవడం మానేస్తే మీయింట్లోవొచ్చి బయిటాయిస్తుంది. అది ఘంటాపథంగా చెబుతూంటే చెవుల్లేవా యేవిఁటి మీకు? దానితో మీరేవఁయినా వెఱ్ఱి వెఱ్ఱి చాష్టలు చేశారంటే మీకూనాకూ పడుతుంది గట్టి రంథి జాగ్రతెరిగి మసులుకోండి.

లుబ్ధా—నేనా? నేనా? యేవిఁటి అలా శలవిస్తున్నారు. మావా! నాపిల్ల ఒకటీ అది వొకటేనా? అగుంటూరు శాస్త్రుల్లు వున్నాడో వెళ్ళాడో, ఒక్కమాటు కనుక్కోలేరో?

రామ—యదటింట్లోనే బసచేశాడు. కనుక్కుంటూనుగాని. మధురవాణి భోజనం యేపాటి అయిందో చూసి మరీ వెళతాను (లోపలకి వెళ్ళివచ్చి పైకి వెళ్లును.)

లుబ్ధా—మధురవాణ్ణి తీసుకుపోతాఁ ననుకుంటున్నాడు, యీ పంతులు ఆహా! హా! (పాడుము పిల్చి) మనిషికీ మనిషికీ తారతమ్యం సాందేకని పెట్టాలి. పంతుల్లాగ మీసం వుంచుకుని, రంగు వేసుకుంటే. తిరిగీ యౌవ్వనం వొస్తుంది. యీ చవక సంబంధం కుదిరినట్టాయనా యేమి అదృష్టవంతుణ్ణి!

(రామప్పంతులు స్త్రీవేషముతోనున్న శిష్యుణ్ణి రెక్కపట్టుకు తీసుకువచ్చును. అరచెయ్యి చూపించి)

రామ—మావాఁ! యేం భోగాకొట్టు కొచ్చిందోయి నీకు! యిదుగో ధనరేఖ. చెయ్యి కొనముట్టి రెండోవక్కకి యెగబాకినట్టుందోయి యిదిగో సంతాన రేఖలు. కంఠందగ్గిర చూశావా హారరేఖలు?

లుబ్ధా—అట్టే పరిశీలన అక్కర్లేదు. చాల్లెండి.

(పై ప్రసంగము జరుగుచుండగా మధురవాణి వెనక పాటునవచ్చి పంతులు నెత్తిమీద చెంబుతో నీళ్ళు దిమ్మరించును.)

రామ—యేమిటి పిహాచ్చి!

మధు—మంగళస్నానాలు (శిష్యుడి గెడ్డం చేత నొక్కి) నీకు సిగ్గులేదేలంజా?

(మధురవాణి నిష్క్రమించును.)

రామ—కోపవొఁస్తే మరి వొళ్ళెరగదు యికి కొరకంచో చీపురుగట్టో పట్టుకు వెంట దరుముతుంది. యీ పిల్లని తీసుకు పారిపోదాంరండి.

(శిష్యుడి చెయ్యి పట్టుకుని పైకి నడుచును.)

లుబ్ధా—నడుస్తుంది, రెక్క వొదిలెయ్యండి.

రామ—(రెక్కవదిలి) ఓహో! కాలేమే యిల్లాలనాఁ?

(ముగ్గురూ నిష్క్రమించి, వీథిలో ప్రవేశింతురు)

లుబ్ధా—యీ పిల్లని చేసుకోమని మీ అభిప్రాయవేఁనా?

రామ — నా అభిప్రాయంతో యేంకార్యం? మీ మనస్సమాధానం చూసుకోండి. పిల్ల యేపుగావుందా? రూపురేఖావిలాసాలు బాగున్నాయా? అది చూసుకోండి.

లుబ్ధా — సంసార్లకి సౌందర్యంతో యేంపని?

[సిద్ధాంతి తొందరగా యెదురుగుండా వస్తూ ప్రవేశించును]

సిద్ధా — (లుబ్ధావధాన్లతో) యవరు మావాఁ యీపిల్ల? (లుబ్ధావధాన్లు జవాబు చెప్పక, రామప్పంతులువైపు బుఱ్ఱతిప్పి సౌజ్ఞచేయును.)

రామ — మావాళ్ళే

సిద్ధా — (నిదానించి) భాగ్య లక్షణాలేంబట్టాయీ యీ పిల్లకి!

రామ — యేవిఁటండి?

సిద్ధా — విశాలమైన నేత్రాలూ, ఆకర్ణాలు, అవుంగరాలజుత్తూ, విన్నారా? యేదమ్మా చెయ్యి (చెయ్యిచూసి) యే అదృష్టవంతుడు యీ పిల్లని పెళ్ళాడాడో గాని—

రామ — యింకా పెళ్ళికాలేదండి.

సిద్ధా — మీరు పెళ్ళిచేసుకోవాలని వుంటే, యింతకన్న అయిదోతనం, అయిశ్వర్యం సిరి, సంపదాగల పిల్ల దొరకదు. యిది సౌభాగ్యరేఖ, యిదిధనరేఖ, పంతులూ బోషాణప్పెట్టెలు వెంటనే పురమాయించండి. యేదీ తల్లీచెయితిప్పూ, సంతానం వకటి, రెండు, మూడు. (చెయ్యివొదలి లుబ్ధావధాన్లతో) యేదీ మావాఁ పొడి పిసరు, (పొడుంపిల్చి) పాలిశెట్టి కూతురు ప్రసవం అవుతూంది. జాతకంరాయాలి మళ్ళీ దర్శనం చాస్తాను.

రామ — వక్కమాట. (సిద్ధాంతితో రహస్యంగా మాట్లాడును. సిద్ధాంతి చంకలో పంచాంగంతీసి, చూచును. మరి నాలుగుమాటలాడి పంచాంగం చంకని పెట్టుకుని తొందరగా వెళ్ళిపోవును.)

లుబ్ధా — యేవఁంటాడు?

రామ — నే నే యీ పిల్లని పెళ్ళిచేసుకుంటా ననుకుంటున్నాడు. రేవటి త్రయోదశి నాడు పెళ్ళికి మంచిది అన్నాడు.

లుబ్ధా — ఆరోజు వివాహముహూర్తం లేదే?

రామ — శుభస్య శీఘ్రం అన్నాడు. ద్వితీయానికి అంత ముహూర్తం చూడవలసిన అవసరం లేదు. తిథీ నక్షత్రం బాగుంటే చాలును. యిదుగో మీ మావఁగారు వొస్తున్నారు.

లుబ్ధా — చేరవాఁడి చూడండి.

[కరటక శాస్త్రుల్లు ప్రవేశించును.]

కర — గంగాజలం సిరస్సున పోసుకున్నారా యేవిఁటి పంతుల్లుగార్లూ? మా పిల్లని యెక్కడికి తీసికెళ్తున్నారు?

రామ—(కరటకశాస్త్రితో) మాట.

(ఇద్దరూ రహస్యముగా మాటలాడుదురు.)

రామ—(లుబ్ధావధాన్లును యెడంగా తీసికెళ్ళి)పధ్నాలుగు వొందలు తెమ్మంటున్నాడు యెవళ్ళో పదమూడు యిస్తామన్నారట.

లుబ్ధా—యిదా మీరు నాకు చేసిన సాయం? పోనియ్యండి, అపకారానికైనా తగలెట్టండి.

రామ—అపకారానికి పోతే నాదా నిష్టూరం? కోరి అడిగితే కొమ్మెక్కుతాడు. యేం జెయ్యను. (కరటకశాస్త్రితో రహస్యంగా మాట్లాడి, తిరిగి వచ్చి లుబ్ధావధాన్లుతో) మావాఁ కృత్యాద్యవస్థమీద వొప్పించాను పిల్లదానికి సరుకు పెడితేగాని వల్లలేదని భీష్మించుకు కూచున్నాడు యేవఁంటావు?

లుబ్ధా—అది నావల్లకాదు,

రామ—వూరుకోవయ్యా. ఆలాగే అందూ. మధురవాణి తాలూకు కంటె తెచ్చి ఆవేళకి పెట్టి, తరవాత తీసుకుపోతాను,

లుబ్ధా—అదేదో మీరే చూసుకోండి.

రామ—నేనే చూసుకుంటాను. ఖర్చు వెచ్చాలేవో మనవేఁ చేసుకుని, కొంచంలో డబడబలాడించేదాం. పోలిశెట్టిని సప్లైకి పెట్టకండి. పెద్దిపాలెం వెళ్ళి బ్రాహ్మల్ని యెవరు పిలవడం?

లుబ్ధా—మరి నాకెవరున్నారు. మీరే పిలవాలి.

రామ—బ్రాహ్మల్ని పిలవడానికి వెళ్ళినప్పుడు దుస్తుడాలుగా వుండాలి. దగలా, గిగలా తీయించి యిండవేయిస్తాను.

(నిష్క్రమింతురు)

స్థలము. లుబ్ధావధాన్లుయిల్లు

లుబ్ధా—అవును. మీరు చెప్పినమాట బాగుంది. దివ్యస్థలాల్లో ఏకరాత్ర వివాహాచారంవుంది,

కర—పెద్ద పెద్ద ఉద్యోగస్థులు కూడా, యిప్పటి రోజులలో, వివాహాలు అలాగే చేస్తున్నారు. కోదండరామస్వామివారు స్వయంవ్యక్తవ్రూఁ, హనుమత్ప్రతిష్ఠా అయినప్పుడు, దివ్యస్థలంకాదని యెవడనగలడు?

లుబ్ధా—ఆమాట సత్యవేఁ గాని, యిది దివ్యస్థలంగా ఆలోచించి ఇదివరకు యెవళ్ళూ యిక్కడ, ఏకరాత్రవివాహం చేసివుండలేదు మావఁగాకూ. మనంచేస్తే యేవంటారో?

కర—దివ్యస్థలం అయిన తరవాత యెవడేవఁంటే మనకేం పోయింది?

లుబ్ధా—అయితే పంతులుతో చెబుదాం,

కర—యేమిటి మీసత్యకాలం మావఁగారూ! యీపెళ్లిలో యేదోవొక వొంట
బెట్టి, నాలుగు డబ్బులు ఆర్జించు కుందావఁని చూస్తూవున్న పంతులూ, పో
శెట్టీ, ఏకరాత్రివివాహానికి ఆమోదిస్తారా? పుస్తెకట్టిందాకా ఆమాట వాళ్లతో
చెప్పకండి.

లుబ్ధా—పంతులుతో చెప్పకపోతే యేంజట్టీ పెడతాడో?

కర—యేమిటి భయం! అతగాడు మీకు యజమానా? జట్టీ, గిట్టీ పెడి
పెణతూడ గోడతాను.

లుబ్ధా—మీరు కాదుగాని, సిద్ధాంతిగారి చేతిలో రెండు రూపాయలు పడేస్తే, అవూ
అంతా ఆయన నెత్తిమీద వేసుకుంటాడు. ఆయన యెదట పంతులు నో
యెగియదు.

కర—పాపఁటిదానికి విరుగుడుంది. పంతులికుండదా?

(నిష్క్రమింతురు)

3-స్థలము. లుబ్ధావధాన్లు యింటిపెరడు.

[కరటకశాస్తుల్లు, మీనాక్షీ ప్రవేశింతురు]

మీనా—మీపిల్లని నాకడుపులో పెట్టుకోనా తాతయ్యా?

కర—కడుపుగదా అమ్మా? అంచేత పదే పదే చెబుతున్నాను. దానికి తల్లివైనా
నువ్వే, తండ్రివైనా నువ్వే. (దుఃఖమును అభినయించును)

మీనా—విచారించకండి, తాతయ్యా దానికి యేలోపం రానియ్యను.

కర—అమ్మా, నీకిమ్మని మాఅమ్మిచేతికి ఓ పులిమొహురు యిచ్చాను. పుచ్చుకో.

మీనా—యిస్తుంది. తొందరేమిటి తాతయ్యా? దాం దగ్గిర వుంటేనేం? నా దగ్గి
వుంటేనేం?

[సిద్ధాంతి ప్రవేశించును]

సిద్ధాం—యెంతసేపూ కూరలుతరగడం, భోజనాల సరంజాం జాగ్రత చెయ్యడ
సందడేగాని, లగ్నానికి కావలసిన సరంజాం జాగ్రత చెయ్యడపు తొందరే
కానరాదు. నా శిష్యుడు ముంగిపోతులాగ పడున్నాడు.

మీనా—నాలుగ్గడియల పొద్దుకిలగ్గఁవైతే యిప్పట్నుంచి సరంజాం తొందరేమిటి
అచ్చన్న మావాఁ?

సిద్ధాంతి—చదవేస్తే వున్న మతీ పోయిందన్నాట్ట. నాలుగ్గడియల రాత్రుం దనగా
శుభముహూర్తం.

మీనా—మానాన్న యెప్పుడూ యిదేమచ్చు. యే మాటా నిజం యింట్లో ముండలతో
చెప్పకపోతే యెలా యేడుస్తారు? నాన్నా? నాన్నా!

[లుబ్ధావధాన్లు ప్రవేశించును]

లుబ్ధా—యెందుకాగావు కేకలు ?

మీనా—నాలుగ్గడియల రాత్రుందనగానట ముహూర్తం అచ్చన్న మావఁ అంటున్నారు.

లుబ్ధా—యిదేవిఁటండోయి, నాలుగ్గడియలపొద్దు కనుకున్నానే ముహూర్తం ?

సిద్ధాంతి—ముప్పై మూడు ఘడియలపొద్దు కనుకున్నారు కారో ? మీ వెఱ్ఱులు చాలించి చప్పున కానియ్యండి మంగళస్నానాలు, వూళ్లో బ్రాహ్మలినందర్నీ పిలిచేశాను.

లుబ్ధా—చంపారే ! చలి !—అయితే రావఁప్పంతులు కూడా నాలుగ్గడియల పొద్దుకి అనుకున్నాడే ముహూర్తం ? ఆయనే వొచ్చి, పెద్దిపాలెంలో లౌక్యుల్ని నాలుగ్గడియలపొద్దుకి రమ్మని పిలుస్తారేమో ?

సిద్ధాంతి—శతాంధాః, కూపం ప్రవిశంతి. అమ్మా, పిల్లకి స్నానం చేయించూ

మీనా—యిదుగో, నిమిషంలో చేయిస్తాను.

సిద్ధాంతి—ఆడవాళ్ళునయం. పెళ్ళిపందిట్లో సరంజాం చూసుకుంటాను.

లుబ్ధా—పంతులు లేకుండా లగ్నం అయితే—

సిద్ధాంతి—పంతులుకా, మీకా పెళ్ళి ? జంకవోడక స్నానంకానీండి.

(నిష్క్రమింతురు)

4-వ స్థలము. లుబ్ధావధాన్లు యింటి అరుగుమీద పసుపుబట్టలు కట్టుకుని, లుబ్ధావధాన్లు, స్త్రీవేషముతో శిష్యుడు, కొందరు బ్రాహ్మలు కూర్చుని వుందురు.

రామప్పంతులు, తాషామర్ఫా, కావిళ్ళూ చాకర్లతో, ప్రవేశించి, అరుగుమీద చతికలబడి.

రామ—అబ్బ ! ఎంతశ్రమ పడ్డానండి (నౌఖర్లతో) తాషామర్ఫా వూరుకోమను, బోయీలోహాళ్ళూ బాజావాళ్ళోహాళ్ళూ, వూరుచేరేటప్పటికి కోలాహలంలావు చేస్తారు. కాళ్ళుపీక్కు వచ్చాయయ్యా. వెధవ పెద్దిపాలెం యంత దూరవుఁంది (తిరిగిచూసి) యిదేవిఁటీ పసుపుబ్బట్టలూ, పెళ్ళికూతురుతో కలిసికూచోడవూఁను ? పెళ్ళికొడుకుం చేయించుకున్నావటయ్యా ? ముదిమికి ముచ్చట్లులావు,

లుబ్ధా—లగ్నానికి మీరు లేక పోయినారుగదా! అని మహా విచారపడుతున్నాను.

రామ—(ఉలికిపడి) యేవిఁటీ ! లగ్గవేఁవిటి ?

పూజారిగవరయ్య—లగ్నంవేళకి తమరు లేకపోయినారుగదా అని మేం యావన్మందిమీఁ విచారించాం. తమరు యేదో వ్యవహారాటంకంచేత వేళకి రాజాలినారు కారనుకున్నాం. తాము లేకపోవడంచేత సభ సాగునే పోయింది. "నియ్యోగి లేని సావిడి ! అయ్యవార్లో వట్టిరోత, అది యొట్లన్నన్ ! వయ్యారి"—

రామ—అట్టేపేలకు. ముహూర్తానికి ముందే పుస్తె యెలా ముడెట్టావయ్యా ?

పూజా—సిద్ధాంతిగారు నక్షత్రాలు చూసి ఘడియలుగట్టి సరిగ్గా ముహూర్తం వేళకే పుస్తె కట్టించారండి

రామ—నాలుగ్ఘడియల పొద్దుకాలేదే ?

పూజా—నాలుగుఘడియల రాత్రుందనగా కదండీ, శుభముహూర్తం ?

రామ—సిద్ధాంతి, ముహూర్తం తెల్లవారి నాలుగుఘడియలకని చెప్పాడే ?

పూజా—పంచాంగం మాచడానికి యవడిశక్యం బాబూ ? తెల్లవారగట్ల నాలుగు ఘడియలకని, సిద్ధాంతిగారు మనవిజేసివుంటారు. తాము పరాగ్గా వినివుందురు.

రామ—పంచాంగానికేం యీ వెధవ పల్లిటూర్లో? సిద్ధాంతి ఆడింది ఆటా, పాడింది పాటా. యంతద్రోహం చేశాడయ్యా సిద్ధాంతి !

పూజా—సిద్ధాంతి యంతో నొచ్చుకున్నాడు, తమరు రాలేదని బాబూ. యేమి ఆటంకంచాత వుండిపోయినారో ? అని అవుధాన్లుగారు తల్లడిల్లారు. తాపామర్చా విన్నతరవాతగదా, ఆయనమనస్సు స్వస్థపడ్డది.

లుబ్ధా—నిజం మావఁగారు.

పూజా—యిక మధురవాణో ? అంటే, ఆ పందిట్లో నిశ్చేష్టురాలై పుత్తడిబొమ్మలాగ నిలుచుందిగాని బ్రాహ్మణ్యాం యావన్మందీ గెడ్డం పట్టుకు యెంత బతిమాలుకున్నా, పాడిందికాదు.

కొండి—అంతసేపూ పెద్దు కనిష్టీబుగారితో మాట్లాడుతూ నిల్చుందిగాని, యేం ? యింతమందిం ప్రార్థించినప్పుడు, ఓ కూనురాగం తియ్యకూడదో ?

మరివక బ్రాహ్మడు—ఓరి కుంకాయా, పంతులుగారు సభలో లేందీయలా పాడుతుందిరా ?

పూజా—పెద్దుగారితో యేవిఁటి మాట్లాడుతూందనుకున్నావు ? పంతులుగారు సరుకూజప్పరా, పట్టుకు వెళ్ళారు. యేంప్రమాదం వొచ్చిందో ! ముహూర్తం వేళకి రాలేదు. జవాన్లనిపంపి వెతికించండి అన్ని బతిమాలుకుంటూందిరా.

కొండి—యీ గవరయ్యగారు గోతాలు కోస్తార్రా, పెద్దూ, అదీ, ఒహరి మీదొహరు విరగబడి నవ్వూతూంటే, పంతులుకోసం బెంగెట్టుకుందని కవిత్వం వన్నుతాడు.

రామ—వైదికం! వైదికం ! మీ యేశపులు మీరు యేడవక, లోకంలో భోగట్టా అంతా మీకెందుకు ?

పూజా—వూరుకోరా కొండిభొట్లు. పెద్దాపివాన్ని అక్కర్లేదూ ?

రామ—నీపెద్దతనం యెక్కడ యేడిసింది ? నివ్వే ముందు లేపెట్టావు.

పూజా—వై, స, బు, పె, అని యందుకన్నాడు బాబూ ?

రామ—అతడేడీ, అతడు ? అతడిపేరేవిఁటీ ?

పూజా—యవరండి ?

రామ—ఆగుంటూరి శాస్త్ర్లూర్లేడయ్యా ?

పూజా—యేగుంటూరి శాస్త్రుల్లండి ?

లుబ్ధా—ఆయనా,—మరేవొచ్చి, ఆయనా—వూరికెళ్ళారు.

రామ—యేవిఁటీ తెలివితక్కువమాట! కూతురుకి పెళ్ళౌతూంటే, వూరికెలా వెళ్లాడు?

లుబ్ధా—పెళ్ళయిపోయిందిగదా ?

రామ—తెలివిహీనం! లగ్నవఁంటే నేను తేకుండా వెలిగించావుగానీ, పెళ్ళి ఐదు రోజులు తగలడుతుందిగదూ ?—

పూజా—ఏకరాత్ర వివాహం కదండి? అంచేత ప్రధానహోమం, శేషహోమంతో సమాప్తి అయిపోయింది.

రామ—(నిశ్చేష్టుడై లుబ్ధావధాన్లుతో) ఓరి, స్వామిద్రోహప వెధవా !

పూజా—నోరుమూసి, బాబ్బాబూ, శాంతించండి! శాంతించండి! (లుబ్ధావధాన్లుతో) పంతులుగారి కాళ్ళమీద పడవయ్యా. (పంతులుతో) తమరు చెయించిన శుభం అశుభం మాటలు శలవియ్యకండి. సిద్ధాంతిగారూ. వారి మావఁగారూ, శాస్త్ర చర్చచేసి, లగ్నం పదినిమిషాలుందనగా, ఏకరాత్ర వివాహం స్థిరపర్చారు.

రామ—యేంకుట్ర! వాడికి రూపాయలివ్వలేదుగద ?

లుబ్ధా—యెల్లుండి యేవాళకైనా రూపాయలు చెల్లించకపోతే దావా పడుతుందని, తొందరపడి పట్టుకు వెళ్ళిపోయినారు. మళ్ళీ వారంనాటికి వొస్తావఁన్నారు.

రామ—నన్ను మధ్యవర్తినిచేసి, నేను లేనిది, యీవ్యవహారం యలా పైసలుచేశావు ? నేను యంత అడ్వాన్సు వాడిక్కి యిచ్చానో నీకు తెలుసునూ? అప్పుడే మావఁ గారితో కలిసిపోయి నాకు టోపీ అల్లావూ ?

లుబ్ధా—మీరుచేసిన నిర్ణయప్రకారవేఁ, రూపాయలు చేతులో పడితేనేగాని, పుస్తె కట్ట నివ్వనన్నాడు. యేం జెయ్యను ?

రామ—పుస్తెకట్టకపోతే నీపుస్తె ములిగిందిగాబోలు! నేవొచ్చేలోగా యేం వుప్పెన వొచ్చింది? వీడేదో పెద్ద దగాచేసి, నేవొస్తే, పట్టుగుంటానని రూపాయలు చేతులో పడేసుకుని వుడాయించాడు, వాడిపేరేవిఁటీ ?

పూజా—ఆయనపేరు—మరేవచ్చి—అవుధాన్లుగారు శలవిస్తారు.

లుబ్ధా—నాకు తెలియదు.

రామ—అయ్యో అభాజనుడా! యిహా, వాడు, పంచాశీమనిషి అనడానికి సందేహ వేఁవిఁటి ?

లుబ్ధా—అతగాణ్ణి యెవరే తీసుకొచ్చి దొడ్డవాడని చెప్పారు? అందేతనే అతణ్ణి నేను నమ్మాను.

రామ—నువ్వు నమ్మితే యెవడికి కావాలి? నమ్మకపోతే యెవడికి కావాలి? అతనికి నేను పెళ్ళిఖర్చులకోసం బదులిచ్చిన నూరురూపాయిలూ, అక్కడపెట్టు.

లుబ్ధా—యెవరికిచ్చారో అతణ్ణే అడగండి. నాతో చెప్పకండి.

రామ—సరే, నీతో చెప్పను—నీతో యిక మాటే ఆణ్ణు—మరి నీయింట్లో వక్క నిమిషం వుండను. (లేచినిలుచుని) అంతా వినండయ్యా? యీ గుంటూరు శాస్త్రుల్లు వచ్చివదొంగ. లేకుంటే ఈ తెలివిహీనుడు యిచ్చిన రూపాయిలు సంధించుకుని, పేరైనా చెప్పకుండా పరారీ అవుతాడా? నాతాలూకు సొమ్ము కూడా పట్టుకు చపాయించాడు, వీడివైఖరి చూడగా, రెండోపెళ్ళి పిల్లనో, సూ్రద్రప్పిల్లనో, యీ తెలివిహీనుడికి అమ్మి, యెగేసినట్టు కనపడుతుంది. గనక, ఒరే! బాకీ! ఒరే! మంగలి, హెడ్డుగారి దగ్గిరికెళ్ళి, యిద్దరు జవాన్లను తీసుకురా. వాడివెంట దౌడా యింపిస్తాను.

(పైమాటలు అంటూ వుండగా, సిద్ధాంతి ప్రవేశించి, రామప్పంతులు మాటలు ముగించి వెళ్ళిపోబోతూవుండగా రెక్కబట్టి నిలబెట్టును)

సిద్ధాం—యెక్కడికి వెళతారు? కొంచం నిలబడండి.

రామ—యేమిటి నీ నిర్బంధం?

సిద్ధాం—గుంటూరి శాస్త్రుల్లుగారి పేరేవిఁటో మీకాౄవాలా?

రామ—యేమిటా పేరు?

సిద్ధాం—పేరి రామశాస్త్రుల్లుగారు. ఆయనపేరుతో మీకేం పనుంది?

రామ—వాడు నాకు బాకీ.

సిద్ధాం—మీకు ఒక దమ్మిడీ బాకీలేదు. ఆ నిజం నాకు తెలుసును.

రామ—చెయ్యి నొక్కేస్తున్నావేవిఁటి!

సిద్ధాం—వైదీకపాళ్ళ చెయ్యి మృదువుగా యలా వుంటుంది? అవధాన్లుగారు యిచ్చిన సొమ్ము తాలూకు నిలవ యెంతుందో చెప్పండి.

రామ—నువ్వెవరివి అడగడానికి? అన్నా! చెయ్యినొక్కుతున్నావు! తంతావా యేవిఁటి?

సిద్ధాం—శుభమల్లె, పెళ్ళికూతుర్ని ముండా ముతకా, అంటే యెవరయినా వూరుకుంటారా?

రామ—ముండకాదు, పునిస్త్రీయే, అంటాను; చెయ్యి వొదిలెయ్యి.

(లుబ్ధావధాన్లు శిష్యుడికి కొంత యడంగా జరుగును)

సిద్ధాం—కోపం వొచ్చినప్పుడు, వాక్యం మరిచిపోకూడదు. మీరు ప్రభువులూ; మేం ఆశ్రితులం. తమకేలాభించేమాట చెబుతాను, యిలా దయచెయ్యండి.

రామ—మర్యాదగా మాట్లాడితే, నా అంత మంచివాడు లేడు.

సిద్ధాం—అవధాన్లుగారూ మీరు కూడా యిలారండి.

(అవధాన్లు, సిద్ధాంతి, రామప్పంతులూ రహస్యముగా మాట్లాడుదురు)

రామ—(ఉత్సాహముతో) సిద్ధాంతీ యేదీ పొడిపిసరు. నియ్యోగపాడన్నవాడు, సవబుకి కట్టుబడతాడు. యవరయా వంటబ్రాహ్మలు! మాయింటికి ఫలహారాలు వెళ్ళాయా? యేవోయి. కొండిభొట్లూ! మాట, యిలారా.

(కొండిభొట్లు వచ్చును)

కొండి—యేం శలవు?

రామ—మాయింటిదాకా నాతో రా.

కొండి—చిత్తం,

రామ—మాతోట్లో, మంచిపనసకాయలున్నాయి. రెండుకాయలకి బరాతవిస్తాను. తెచ్చుకో. మీ అయ్యకి పనసకాయ కూరంటే మాయిష్టం.

కొండి—చిత్తం!

రామ—పెళ్ళిలో యేవిఁటోయి గమ్మత్తు.

కొండి—యేవీఁ గమ్మత్తు లేదండి.

రామ—మధురవాణి పాడిందికాదేం?

కొండి—పాడింది—

రామ—ఆఁ!

కొండి—కాదండి.

రామ—అలాచెప్పు. అంతసేపూ పొడ్డు కనిష్టీబుతో మాట్లాడుతూంది కాబోలు?

కొండి—లేదండి. ఒక్కమాటాళ్ళేదు.

రామ—మరెందుకన్నావూ, మాట్లాడిందని యిందాకానూ? విరగబడి నవ్వింద న్నావే?

కొండి—మరీ—మరీ—మరే— వొచ్చి-లింగన్నగారి కాంభొట్లు అలా అనమన్నాడు.

రామ—వాడిపని పట్టిస్తాను. నాతో వెకాస్యాలా! నువ్వుమాత్రం వాడిజట్టుకూడకు. చిన్నప్పట్నుంచీ నిన్ను యెరుగుదును, నువ్వు నిజాయితీ మనిషివి,

కొండి—అవునండి. యెప్పుడూ నేను నిజవేఁ చెబుతాను,

రామ—అవునుగాని, పొడ్డు కనిష్టీబుమాటమట్టుకు నిజం చెప్పావుకావు పట్టాభి రామస్వామిమీద ప్రమాణంచేసి, చెప్పూ! మధురవాణి యవరెవరితో మాట్లాడింది?

కొండి—మరేవచ్చి—నిజం చెప్పమన్నారు?

రామ—నిజాయితీ మనిషివనేగదా నిన్ను అడుగుతున్నానూ?

కొండి—అయితే,—అందరితోటీ మాట్లాడింది,

రామ—అందరితోటి అంటే యవరెవరితోటి ?

కొండి—యవరెవరా అండి? పెళ్ళి వొదిలేసి, అంతా మధురవాణి చుట్టూమూగాం. భుక్తగారితో మాట్లాడింది, మరేవచ్చి.

రామ—యింకా యవరితో మాట్లాడింది ?

కొండి—సిద్ధాంతి మంత్రం చప్పడం మానేసి మధురవాణి చెవులో యే కాంతం మాట్లాడాడు.

రామ—మరింకా యవరితోటి ?

కొండి—మరేవచ్చి—హెడ్డు కనిష్టీబుతోటి.

రామ—ఓరి భండాలుడా ! హెడ్డుతో మాట్లాడ లేదన్నావే ?

కొండి—అవును మాట్లాళ్ళేదు.

రామ—పుండాఖోర్ ! ! మాట్లాడిందా మాట్లాళ్ళేదా !

కొండి—సచ్చాన్నా దేవుఁడా !

రామ—అసత్యం అంటే, నాకు వెఱ్ఱికోపం ప్రమాణ పూర్తిగా, నిజంచెప్పు. అబద్ధ వాఁడితే, తలవేలిపోతుంది. మాట్లాడిందా లేదా ?

కొండి—లేదు.

రామ—ప్రమాణ పూర్తిగా ?

కొండి—ప్రమాణ పూర్తిగానే.

రామ—యిప్పుడు నిజంచెప్పావు. విన్నావా ? నీకు చిన్నతనం; ఆడవాళ్ళ మీద ఒహరు అనమన్నా, ఆ అన్యాయం మాటలు ఆడకూడదు. తెలిసిందా ?

కొండి—మధురవాణి మా దొడ్డమనిషి.

రామ—వూళ్లో అలా అనుకుంటాగేం ?

కొండి—అంతా అనుకుంటారు.

(రామప్పంతులు యింటియెదట)

రామ—నేను తలుపుకొడతాను, నివ్వో చిన్నగమ్మత్తుచెయ్యి.

కొండి—చిత్తం

రామ—యీ విచ్చవేడమొలనిపెట్టుకో. మా పెరటిగోడ అవతల, ఒక అరఘుడియ నిలబడు. దిడ్డీ తోవంట కనిష్టేబుగాని, మరెవరుగాని, పైకి వొచ్చినట్టాయెనా, రెక్కపట్టుకుని, కేకెయ్యి, నే వొస్తాను. లేకుంటే వుడాయించెయి. (కొండి భోట్లు నిష్క్రమించును) తలుపు తలుపు (తనలో) ఒకంతట తలుపుతియ్యాదు. అనుమానాని క్కారణం. పీశు నిజంచెప్పాడా ? అబద్ధం చెప్పాడా ? నేను పాతెంనించి వొచ్చి కబురు పంపించిన తరవాత రాక. యిది తుఱ్ఱుమని యలా పరిగెత్తి వెళ్ళింది పెళ్ళిలోకి ? తలుపు తలుపు ! యప్పటికీరాదేం !

(మధురవాణి తలుపుతీయును) యేం చేస్తున్నావు యింత సేపు ?

మధు—ఉదయంనుంచి రాత్రివరకూ చేసేపనులన్నీ, రేపటినుంచి వ్రాసిపుంచుతాను రండి.

(ఉభయులూ నిష్క్రమింతురు)

[కొండి భొట్లు ప్రవేశించి]

కొండి—పంతులుగారూ, పంతులుగారూ,

[రామప్పంతులు, మధురవాణి ప్రవేశింతురు]

రామ—(మధురవాణితో) నువ్వు లోపలకి వెళ్ళు (కొండిభొట్లుతో) యేవిఁటి ?

కొండి—మరేవచ్చి,—పట్టుకోలేదు.

రామ—(తీక్షణంగా) యెందుకు పట్టుకున్నావు కావు ?

కొండి—చెప్పరానిదాన్ని యాలా పట్టుకోవడం ?

మధు—చెప్పరానిదాన్ని యెందుకు పట్టుకోవడం ?

కొండి—దిడ్డీతోవంట యవరొచ్చినా పట్టుకోని, కాకెయమని పంతులు చెప్పారు.

మధు—యేవిఁచిత్రం! యేం అప్రతిష్టా! బ్రాహ్మడికి వెఱ్ఱెత్తుతూంది కాబోలు!

రామ—(మధురవాణి వెనకనిలచి చేతితో వెళ్ళిపొమ్మని కొండిభట్లుకు సౌజ్ఞచేసి) పేలుడుగాయ వైదీకప గుంటడి వెకాశ్యాలు నిజం అనుకుంటావేవిఁటి ?

(లోపలికి వెళ్ళును)

(రామప్పంతులు యింటిలోనికి వెళ్ళగానే మధురవాణి సావిడివెనక తలుపు పైనుంచివేసి, కొండిభొట్లును లోపలికిరమ్మని సౌజ్ఞచేసి, ముద్దెట్టుకొనును.)

మధు—(నిమ్మళంగా) బాగా కాపాడావు !

కొండి—మధురవాణీ, యిదుగో పంతులిచ్చిన బేడ, యిదుగో హెడ్డుగారిచ్చిన పావలా, యింద వెండితొడిపొడికాయ, (యిచ్చును.)

మధు—(పుచ్చుకొని) నువ్వు మంచివాడివి. యీ వేళనుంచి నీకూ నాకూ నేస్తం తెలిసిందా ? (మరివకసారి ముద్దుపెట్టుకొని) యికవెళ్ళు.

(కొండిభొట్లు చెంగున వీధిలోకి యెగిరి వీధినడుమ గెంతులువేయును)

[కాంభొట్లు ప్రవేశించి]

కాంభొ—యెందుకురా యీ గెంతులు ?

కొండి—ముద్దెట్టుకుందిరా !

కాంభొ—వెఱ్ఱి వెఱ్ఱి వేషాలువెయ్యకు. యీ కోతి మొహాన్నే ?

కొండి—పోస్సి, వెఱ్ఱికుట్టా ? మేం జట్టుకట్టాం ?

(నిష్క్రమింతురు.)

౫-వ స్థలము. కృష్ణారాయపురం అగ్రహారంలో.

(అగ్నిహోత్రావధాన్లు యింటి పెరటిలో గిరీశం పనివాళ్ళచేత పందిరి వేయించుచుండును.)

[వెంకటేశం ప్రవేశించును]

గిరీ—యేమివాయ్ బావా. యెడందవడ యెట్లాబారింది ?

వెంకటే—నాన్న గూబగదలేశాడు.

గిరీ—యేం జేశావు ?

వెంకటే—సంధ్యావార్చలేదని.

గిరీ—ఆ మాత్రం వార్చినట్లు వేషం వెయ్యలేకపోతివోయ్ ?

వెంకటే—చూడ్డనుకున్నాను,

గిరీ—అను కోడాలు పనికి రావోయి. బావా, మనం యేదైనా, వేషం వేశావంటే, ఒకడు చూస్తున్నాడని అనుకున్నప్పుడూ, ఒకడు చూస్తూ వుండలేదనుకున్నప్పుడూ కూడా, వొక్క మోస్తరుగా వేషం నడిపిస్తే సేఫ్ సైడ్. చూస్తున్నావు కావా, రోజా నేను యెంతసేపు ఒక ధ్యానం చేస్తానో ?

వెంకటే—యేవఁని ధ్యానం చాస్తారు ?

గిరీ—యేం ధ్యానవాఁ ? యీ చాదస్త్రబ్రాహ్మడు యెంతట్లో దేవతార్చన చాస్తాడు యెంతట్లో విస్తట్లో మెతుకులు పడతాయి. అని తదేక ధ్యానం చేస్తాను.

వెంకటే—మంత్రాలు చదివి దేవుఁణ్ణి ధ్యానం చెయ్యాలిగాని, అన్నంకోసం ధ్యానం చేస్తే పాపం కాదా ?

గిరీ—ఇగ్నొరెన్స్ ! మతసంబంధమైన సంగతులు నీకేమీ తెలియవు. యీ పెళ్ళి అయిపోయిన తరవాత నిన్ను మతంలో తరఫీదు చెయ్యాలి. అన్నిమతాలూ పరిశీలించి వాటితాలూకు యసెన్స్, నిగ్గుతీసి ఓ కొత్తమతం యేర్పర్చాను. అది అమెరికా వెళ్ళి ప్రజ్వలింపజేస్తాను. యిప్పుడుమట్టుకు నీ సంశయం తీరుస్తాను.

యేమన్నావ్ ? అన్నాన్నా ధ్యానించడం, అని కదూ? యేవఁందోయి నీఉపనిషత్తు ? "అన్నం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్" అన్నవేఁ బ్రహ్మ అని తెలుసుకోవోయి. వెధవాయా, అంది. తెల్లవాడు యేవఁని ధ్యానం చేస్తాడోయి రోజూనూ?" ఫాదర్, గివ్, అప్. అవర్, డెయిలీ, బ్రెడ్" అనగా "నన్ను కన్నతండ్రీ రోజూ ఒక రొట్టెముక్క ఇయ్యవోయి" అని—ఇక మన వేఁవఁ నాలి ? "తండ్రీ రోజూ, కందిపప్పు, ధప్పళం ఇయ్యవయ్యా" అని ధ్యానించాలి. మన చమకంలో యేమన్నాడూ ? "శ్యామాకాశ్చమే" "చామల అన్నం మామజాగా వుంటుంది, నాక్కావాలి, ఓ దేవుఁడా! అన్నాడు."

ఆ చమకంలో యెవడికి యిష్టమైన వస్తువులు వాడు కలప వచ్చును,—"కంది గుండాచమే. యింగువనా నాచమే" దీనినే రిలిజియస్ రిఫార్మ్ అంటారు,

వెంకటే—గేదెపెరుగూచమే. చేగోడీచమే,

గిరి—చబాష్! అదే ఒరిజినాలిటీ – అడిగితేగాని అమ్మ అయినా పెట్టదు, దేవుడు మాత్రం ముద్దిస్తాడనుకున్నావా యేమిటి? నీకు యెప్పుడు యేమి కావలిస్తే అప్పుడు ఆ వస్తువులు సంపుటీచేసి చమకపారాయణ ఆరంభించేది.

వెంకటే—అయితే రేపట్నించి నేను రోజూ చమకపారాయణ చేస్తాను.

గిరి—మనస్సులో చెయ్యి. పైకి పారాయణ చేశావంటే, నీ తండ్రి ఎడ్యుకేషన్ లేకపోవడంచేతా, రీజన్ తెలియకా, యిదేవిఁటి చమకం పాడు చేస్తున్నాడని పెణతెక్కగొట్టి, తొమ్మిదో అష్టం ఘనం పారాయణచేస్తాడు.

వెంకటే—మొన్న బుగతగారి యింట్లోంచి మీరు పొగాక్కట్ట యెత్తుకొచ్చారుగదా పాపం చేశారని దేవుఁడు కోప్పడ్డా?

గిరి—చిన్నతనంలో మాపింతండ్రి (నీ తండ్రిలాగే అగ్గిరావుఁడోయి) చెవినులిపి నా చేత ఉపనిషత్తులు చదివించాడు. దాం తస్సా గొయ్యా, పేరు మరిచిపోయి నాను గాని ఒక వుపనిషత్తులోను, శిష్యుడు ప్రశ్న అడుగుతూంటే, గురువు సమాధానం చెబుతూంటాడు. ఆ వుపనిషత్తులో చెప్పిన శిష్యుళ్లాంటి శిష్యుడివి నువ్వు; అలాంటి గురువుని నేను. మన ప్రశ్నోత్తరాలు యెవరైనా తాటాకు మీద రాసి పారేశాడంటే, ఒక రెండువొందలేళ్ళు అయినతరవాత 'టొబాకోప నిషత్తు' అవుతుంది. పొగాకు కట్టకి పాప వేవిఁటోయి, కాల్చి పారేసేదానికి? అందులో పాడుంచేసే బుద్ధిహీనుల దగ్గిర పొగాకు యెత్తుకురావడం లోకోప కారమని నమ్ము.

వెంకటే—యలాగండి లోకోపకారం?

గిరి—యలాగా, యిదుగో. యిలా చుట్టకాలిస్తే, స్టీము యంజన్‌లాగ, భగ్. భగ్ మనిపొగ ఆకాశానికి పరిగెత్తి మేఘమై వర్షం కురిపిస్తుంది, పాడుంగాని పీలుస్తే ఆఘాటుకి, ఆకాశం ఆర్చుకుపోతుంది. ముక్కంట మాత్రం చిరివషణం కురిసి యిల్లూ వొళ్ళూకూడా డర్టి అవుతుంది. గనక పాడుంచేసే మూర్ఖుల యిం ట్లోవుండే పొగాకంతా దొంగిలించి చుట్టలుగట్టి, తగలెట్టవలసినదే. ఒక వేళ, గిరీశంగారూ, తమరు దొంగతనంచేశారు, కొద్ది రోజులు నరకానికి విజయం చెయ్యండి, అని దేవుఁడుగానీ, అన్నట్టాయనా, ఒక చిన్నలెక్చరుకొట్టి, గభరా యింపజేస్తాను.

వెంకటే—యేవఁని లెక్చరు కొడతారు?

గిరీ— యేమంటావు ? ఓ దేవుఁడా ! నామనస్సు యిండిపెండెంటుగా సృజించావా ? లేక డిపెండెంటుగా సృజించావా ? యిండిపెండెంటుగా అయితే, నా యిష్ట వొచ్చినపనల్లా నేను చేశాను. నువ్వెవరు, అడగడానికి ? యిలాంటి చిక్కులు పెట్టావంటే హెవెన్‌లో చిన్న నేషనల్ కాంగ్రెస్ వొకటి లేవదీస్తాను. లేక నన్ను డిపెండెంటుగా చేశావూ ? అల్లాగయితే నువ్వే నాచేత పాపం చేయించావు గనక నీకే శిక్ష కావలిసింది. దేర్‌ఫోర్ చలో, నరకానికి, చలో ! అక్కణ్ణించి నువ్వు తిరిగి వొచ్చేలోగా, ఆరుఘడియలు స్వర్గంలో నీ అధికారం నాకిస్తివట్టాయనా. కొన్ని సృష్టిలో లోపాలు సవరణ చేస్తానంటాను.

వెంకటేశ— యేవిఁటండి లోపాలు ?

గిరీ— లోపాలన్నలోపాలా! నీచేతే వొప్పిస్తాను. నెంబర్ వన్—నీ మేష్టరులాంటి అఘాజన్ముణ్ణి పుట్టించడం లోపం అంటావా అనవా ?

వెంకటేశ— లోపవేఁ.

గిరీ— నీసిస్టర్‌లాంటి బ్యూటిఫుల్ యంగ్ గర్లుని, విడోని చెయ్యడం తప్పంటావా, ఒప్పంటావా ?

వెంకటేశ— తప్పే,

గిరీ— యిలాంటి లోపాలు కోటానకోట్లు, యిక రద్దుసృష్టి యంతుందనుకున్నావు ? ఫరిన్ స్టెన్స్, యెన్ని సముద్రాలు వున్నాయి ?

వెంకటేశ— యేడు.

గిరీ— యేడూ, యేడిసినట్టేవున్నాయి. పాలసముద్రం వుంటూండగా మళ్ళీ పెరుగు సముద్రం; నేతిసముద్రం యెందుకోయి ? యిది ప్లియోనిజమ్, పునరుక్తి—మరో తెలివితక్కువ చూశావా ? యెందుకూ పనికిమాలిన ఉప్పుసముద్రం మన నెత్తిని కొట్టి, పెరుగు, పాలు, నెయ్యి, చెరుకుపానకం, యీ సముద్రాలన్నీ యవడికీ అందుకు రాకుండా దూరంగా విసిరేశాడోయి. ఒక సంవత్సరంగాని నాకు దేవుఁడు దివాన్గిరీ యిస్తే, భీముని పట్నానికి పాలసముద్రం, విశాఖపట్నానికి, మంచినీళ్ళ సముద్రం, కళింగపట్నానికి. చెరుకుసముద్రం తెస్తాను. యీ యీస్టర్ను ఘాట్సు అంతా పొగాకు అరణ్యం చేస్తాను. యీ లెక్చరు నేను కొట్టేసరికి, దేవుఁడు యేమంటాడో తెలిసిందా? వీడు అసాధ్యుళ్ళావున్నాడు. వెనకటికి "పాతయముడివా కొత్తయముడివా" అని అడిగిన పెద్దమనిషికంటె ఒక ఆకు యెక్కువ చదువుకున్నట్టు కనపడతాడు గనక వీడికో జోడు గుఱ్ఱాల బండీ యిచ్చి, స్వర్గంలో వున్న యావత్తు మహలులు, బగీచాలూ చూపించి, యేంకావాలంటే అది యివ్వండని దేవదూతలతో చెబుతాడు. నా శిష్యుడు. వెంకటేశాన్ని కూడా తీసుకొస్తేగాని, నాకేంతోచదని నే చెబుతాను. అప్పుడు నిన్ను విమానమ్మీద తీసుకొస్తారు. మన విద్దరం స్వర్గంలో మజావుడాయిద్దాం.

యీ వేళకి మతంమీద యింతవరకు లెక్చరు చాలును. యిక వెళ్ళి దేవాలయం తోటలో కోతిపిల్లని కట్టి ఆడుకో. సాయంత్రానికి నీతండ్రి వొచ్చేసరికిమాత్రం దీపంయదట కూచుని పుస్తకం తిరగేస్తూ పులుస పటుకులు ధ్యానంచెయ్యి. యింగువవేసి బలేసొగుసుగా తయారుచేస్తారు (వెంకటేశం వెళ్ళును) రనెవే.

[బుచ్చమ్మ ప్రవేశించి]

బుచ్చ—యీ రుబ్బురోలునిండా తాటాకుముక్కలు పడుతన్నాయి. యివతలకి లాగేసి పెడతారూ.

గిరీ—అదెంతపని,

(గిరీశం రుబ్బురోలు, పందిరి అవతలకులాగును, బుచ్చమ్మ రుబ్బురోలు కడిగి మినపపప్పు రుబ్బును,)

గిరీ—(పాడును, "భజగోవిందం, భజగోవిందం. గోవిందం భజ మూఢమతే" యేం వదినా, కంటనీరు పెడుతున్నారూ?

బుచ్చ—యేమీలేదు.

గిరీ—మీరు కంటనీరు పెడితే నామనసు కరిగిపోతూంది.

బుచ్చ—మీకేం—మహారాజులు—మాకష్టాలు మమ్మల్నే బాధిస్తాయి.

గిరీ—యేమి కనికరం లేనిమాట అన్నారూ! మీరు అలా దుఃఖంలో మునిగివుంటే, యెందుకు నాకీ వెధవ బ్రతుకు? మీకోసం యేం చెయ్యమంటే అది చేస్తానే? ప్రాణమిచ్చెయ్యమంటే యిచ్చేస్తానే? దాఖలా చూడండి యిదుగో కత్తిపీట!

బుచ్చ—(కత్తిపీట దగ్గిరతీసుకుని) చెల్లికి యీ సమ్మంధం తప్పించారు కారుగదా?

గిరీ—అదొక్కటిమట్టుకు నాకు సాధ్యమైంది కాదు.

బుచ్చ—అయితే మీతో నాకేం పని? యింత సందడిగా పెళ్ళిపనులు చేయిస్తున్నారు. మానాన్నకి తోచకపోతే, మీకైనా తోచకూడదా. యీ సమ్మంధం కూడదని మీకుకూడా దానిమీద యింత కనికరం లేకపోవాలా? లుబ్ధావుధాన్లు మీకు అన్నగారని కాబోలు మీకు సంతోషం.

గిరీ—నాకా సంతోషం? యెంత క్రూరమైనమాట అన్నారు! యీ సంబంధం ఔతుందని, నా మనస్సులో యెంత ఖేదిస్తున్నానో, ఆ భగవంతుడికి తెలుసును. యీసంబంధం తప్పించాలని చెడవివాట్లు పెడుతూ మాఅన్నపేర రెండుటావులు పుత్తరం రాశాను. చెవినిపెట్టాడుకాడు. నేను యేంచేతును? వాడిని స్మరిస్తేనే పాపంవొస్తుంది, ఊరికే కూచుంటే, మీతండ్రి యేమనుకుంటాడో అని మీ యింట అరవ చాకిరీ చేస్తూ నీకు యేనాటికైనా కనికరం వొస్తుందేమో అని ఒక్కమనిషిని నూరుమంది చేసేపని చేస్తున్నాను. అంతేగాని, యీ నమ్మిన నౌఖరుమీద నీమనసు భారంగావుంటే, యెవరికీ చెప్పకుండా యీ రాత్రి లేచి మాదేశానికి వెళ్ళిపోతాను.

బుచ్చ—వెళ్ళిపోకండి.

గిరి—నేను మాత్రం పోయే సాధనం యలాగ? యెన్నోమాట్లు యేవనుకుంటాను? యీ పెళ్ళి తప్పించ లేకపోయినానుగదా? నా ప్రాణంకంటె యిష్టమైన యీ బంగారపు బొమ్మలాంటి బుచ్చమ్మనిపునిస్త్రీని చెయ్యలేకపోయినానుగదా? అని విరక్తిపుట్టి, పోదాం అని నిశ్చయించేసరికి — కాలు ముందుకు వేసినా, మనస్సు వెనక్కిలాగి యేమిటోచేది? "పైకి పోతానని సందడి పడుతున్నాను. నా బుచ్చమ్మ కనపడకపోతే, పోయి బతకడం యలాగ? దానికి యంతకనికరం లేక పోయినా, యిక్కడేవుండి, చూసైనా సంతోషిద్దాం" అని వుండి పోతూ వొచ్చాను.

బుచ్చ—మీరుచెబితే, లుబ్ధావుధాన్లుగారు పెళ్ళిమానుకుంటాడని, తమ్ముడు చెప్పాడు!

గిరి—నే చెప్పినమాట, యీభూప్రపంచంలో యవడూ కొట్టి వెయ్యలేడు. అందుచేత వెంకటేశం అలా అనివుంటాడుగాని, మీతండ్రి ఒకడు, మాఅన్నవకడు లోకాతీతులు, వాళ్ళు బ్రహ్మచెబితే వినరు. ఈయనకి వెట్టికోపం, అతగాడు శుద్ధపీసిరిగొట్టు, మాఅన్న సుఖపడ్డానికా యీ పెళ్ళి తలపెట్టాడు? నీ మొగుడు నిన్ను పెళ్ళాడి యంతసుఖపెట్టాడో, మాఅన్న నీచెల్లెల్ని పెళ్ళాడి, అంతే సుఖపెడతాడు. ఆఫ్రికాదేశంలో స్లేవరీ అనివుంది. అనగా మనుష్యుల్ని పట్టి పశువుల్లాగ బజార్లలోఅమ్ముతారు. యవరు కొనుక్కుంటే వాళ్ళయింట్లో ఆయామనిషిబతికి వున్నన్నాళ్ళు చాకిరీ చెయ్యాలి. అలాగ్గానే మా అన్న, నీచెల్లెలిని పెళ్ళిఅనే మిష పెట్టి, కొంటున్నాడు, వాడింట యిది జీతంలేని బాపనక్కలాగ పనీపాటూ చేస్తుందని, వాడిఆశ. నేను కూడదని యంతగడ్డిపెట్టినా విన్నాడుకాడు, యీకష్టాలన్నీ యిలా వుండగా నాకు మరోభయం వేస్తూంది. చెబితే కోపం తెచ్చుకోవుగద?

బుచ్చ—మీరేం చెప్పినా నాకు కోపంలేదు.

గిరి—ఆమాత్రం ధైర్యమిస్తే. నాక్కావలిసిందేవిటి? రామచంద్రపురం అగ్రహారీకులు బహు దుర్మార్గులు—మాఅన్న చచ్చిపోయిన తరవాత నీ చెల్లెల్ని తిన్నగా ఉండనియ్యరు. అది కూడ మా మీనాక్షి మోస్తరౌతుంది.

బుచ్చ—మీనాక్షి కేం లోపంవొచ్చింది?

గిరి—యేవని చెప్పను. కడుపుచించుకుంటే కాళ్ళమీద పడుతుంది. అయినా నీదగ్గిర నాకు దాపరికం యేవిటి? దాని మొగుడు పోయిన తరవాత యేటేటా కడుపు, అవుతూవుండడం. అయినప్పుడల్లా వొళ్లమాలిన అల్లరిన్నీ, ఒకప్పుడు అదిప్రాణభయంకూడా చేస్తుంది. అవూళ్లో రామప్పంతులని వొక పరమదుర్మార్గుడు నియ్యోగప పంతులు వున్నాడు. వాడు ఒక సానిదాన్ని వుంచుకున్నాడు యెందరినో సంసార్లని చెడగొట్టాడు. మా అన్న వ్యవహారాలన్నీ ఆ పంతులే చూస్తాడు. మా అన్న చచ్చిన ఉత్తరక్షణం. నీ చెల్లెలికి వొళ్లమాలిన ధనం

చేతిలోకి వొస్తుంది. స్వాతంత్ర్యం కలుగుతుంది. "యేమి యిది"? అని అడిగే వాడుండడు. యిహా, చెడిపోవడానికి అభ్యంతరమేవిటి? "నేను కట్టుగావున్నానుకానా"? అని నువ్వు అనగలవు. నీ మొగుడితాలూకు ఆస్తి నీ చెయ్యి చిక్కలేదు. మొగుడి యింటికైనా నువ్వు వెళ్ళలేదు.

బుచ్చ—అవును.

గిరీ—తల్లిదండ్రుల చాటున ఛాయిదాగావున్నావు. పరాయివాడు యింట్లో అడుగు బెట్టలేడు. గాని యిలా యెంతకాలం వెళ్ళుతుంది? నిన్ను తలిదండ్రులు కలకాలం కాపాడలేరుగదా? వాళ్ళు పోయినతరవాత నీకూ స్వాతంత్ర్యం వొస్తుంది. యేకాలానికి మనసు యెలా వుండునో? అప్పుడు కాలుజారిన తరవాత నువ్వు యేవనుకుంటావు? "అయ్యో నాడుగిరీశాన్ని శాస్త్రోక్తంగా పెళ్ళాడి పునిస్త్రీ నయిపోతే, పిల్లా పేకా కలిగి, అష్టైశ్వర్యంతో తులతూగుదునుగదా? యీ దురవస్థ నాకు రాకపోవునుగదా"? అని విచారిస్తావు. అప్పుడు నే యెక్కడవుంటానూ? స్వర్గంలో మీకోసం యెదురుచూస్తూ వుంటాను. యీ పెళ్ళి అయిపోయినతరవాత వెంకటేశమూ, నేనూ, పట్నానికి వెళ్ళిపోతాం. నిన్ను, తలుచుకుంటూ నిద్రాహారం మానేసి, కొన్నిరోజులు వుంటాను యెంతకాలవని మనిషన్నవాడు. నిద్రాహారంమాని వుండగలడు? నిన్ను తలుచుకుని తలుచుకునినిద్రపట్టక, రెండుఝాముల రాత్రప్పుడు నాగదిలోని యీజీచెయిరుమీద కూచుని వుండగా-యెదట బల్లమీద మెరుపుదీపం, గోడని నిలువుటద్దం వున్నాయి — ఆ అద్దంలో నాముఖం చూసుకుని యేమంటానూ?"యీసొగసైనముఖం. యీ తామరరేకులవంటి నేత్రాలు. యీ సోగమీసాలు. యివన్నీ వృథాగదా? యెవరు చూసి ఆనందించనూ? నా బుచ్చమ్మ, నన్ను పెళ్ళాడక పోయినతరవాత నాబతుకు యెందుకు" అని, నిస్పృహాకలిగి ఛట్టున టేబిలు సొరుగుతీసి, అందులో వున్న జోడుగుళ్ళ పిస్తోలు యెక్కుబెట్టి గుండె దూసిపోయేటట్టు కొట్టేసుకుంటాను.

బుచ్చ—కొట్టుకోకండి. మీరు అలా అంటే నాకు యేడుపొస్తుంది.

గిరీ—తక్షణం దేవతలు విమానం పంపించి నన్ను స్వర్గానికి తీసుకువెళతారు, స్వర్గానికి వెళ్ళానని నాకు అక్కడ మాత్రం సుఖ వుంటుం దనుకున్నావా వొదినా? నవాభరణ భూషితురాలయి రంభతక్కుతూ తారుతూ వొచ్చి,

"హా! ప్రియా! గిరీశ! నీలాటి సుందరుణ్ణి యెన్నడూ నేను చూడలేదు రమ్మూ, నన్ను చేకొమ్ము," అని రెక్కబట్టుకు లాగుతుంది, నే నేవంటానూ?

"ఛీ! అవతలికిపో!-నేనుపంటినాచ్చి! సానిది తాకితే, పరమ అపవిత్రంగా తలుస్తాను. పియర్సు సబ్బుదాని కడిగితేనేగాని యీచేతికి కశ్మలంపోదు

నువ్వా రంభవి? మా బుచ్చమ్మ సొగసుకి నువ్వు వొడ్డికి పనికిరావు. గోయెవే, డామ్, డర్టీ గూస్" అని అంటాను. అలాగే, మేనకా, ఊర్వశీ, తిలోత్తమా మొదలైన యావన్మంది అప్సరస్త్రీలనీ తన్ని తగిలేస్తాను. తగిలేసి, కాషాయ వస్త్రాలు ధరించి కల్పవృక్షచ్ఛాయని "హా! బుచ్చమ్మా, బుచ్చమ్మా" అని నీ పేరు జపం చేస్తూ అనేక సంవత్సరాలు పద్మాసనంమీద వుండిపోతాను. అంతట కొన్నాళ్ళకి నా తపస్సు ఫలించి, నువ్వు నందనవనంలోకి చంద్రోదయంలాగ బయలుదేరి వస్తావు. నేను "ప్రియురాలా! యెన్నాళ్ళకి వొచ్చావు! అని అమాంతంగా వెళ్ళి నిన్ను కౌగలించుకుంటాను. అప్పుడు నీ మొదటి మొగుడు, ముసిలి వెధవ, గావంచా గడ్డట్టుకుని, పొదుంముక్కుతో, "బుచ్చమ్మ నా పెళ్ళాం" అని అడ్డురాబోతాడు. "వెధవాయా, నువ్వు బుచ్చమ్మకి తగవు. నీ రూపాయలు నువ్వు పట్టుకుపో" అని, వొక్క తాపు తన్ని తగిలేస్తాను. మనం యిద్దరం సుఖంగా స్వర్గంలో శాశ్వతంగా వుండిపోతాం.

బుచ్చ—యేడుస్తూన్న వాళ్ని నవ్విస్తారు.

గిరి—నువ్వు నన్ను పెళ్ళాడితే, మనం బతికున్నంత కాలం నవ్వుకుంటూ, ఆనందిస్తూ కాలం వెళ్ళబుచ్చుతాం. అప్పుడు నిన్ను యిలా పప్పురుబ్బనిస్తానా? మనకి యెంతమంది నౌకర్లువుంటారు! యెంతమంది చాకర్లు వుంటారు! తోటలు దొడ్లు, గుఱ్ఱాలు, బళ్ళు! నిన్ను నడవనిస్తానా? పుష్పంలాగ నెత్తిమీద పెట్టుకుంటాను. అప్పుడు నీకు కలిగే ఆనందం ఆలోచించుకో.

బుచ్చ—నా జన్మానికి మరి ఆనంద మెక్కడిది?

గిరి—నేను, నీకు దాసుడనై "యిదుగో నన్ను స్వీకరించు. నన్ను పెళ్ళాడి, ఆజన్మం ఆనందం అనుభవించు. నన్ను ఆనందంలో ముంచు" అని బతిమాలుకుంటూంటే నువ్వు అట్టి సులభసాధ్యమైన సుఖమును కాలున తన్నుకు వెళ్ళిపోయి, నా బతుకు కూడా బుగ్గిని కలిపితే, నేనేమి చెయ్యగలను?

బుచ్చ—మీ బతుక్కి లోపవేఁవిఁ? మీరు మహారాజులు.

గిరి—నువ్వు నన్ను పెళ్ళాడితే నేను మహారాజునే అవుతాను. నీ నోటంట వచ్చిన మాట అమోఘం—వొట్టినే పోకూడదు. గనక నాతో వెళ్ళిపోయిరా.

బుచ్చ—అమ్మా నాయనా! నే మీతో రాను.

గిరి—సరే, రాకపోతే నేనేగదా ప్రాణత్యాగం చేస్తాను? పీడానాడా కూడాపాయె

బుచ్చ—అలాంటి మాటలు అనకండి.

గిరి—చేసేమాట. చెబితే తప్పేమిటి? నేనేమైతేనేంగాని, నీ చెల్లెలిమీదైనా నీకు కనికరం కద్దా

బుచ్చ—అదేం, అలా అడుగుతున్నారు?

గిరి—నిజంగా కనికరం వుందా?

బుచ్చ—వుండకుండా వుంటుందా?

గిరి—వుంటే, యీ పెళ్ళి తప్పించే సాధనం నీచేతులోనే వుంది.

బుచ్చ—నా చేతులోనా?

గిరి—అక్షరాలా.

బుచ్చ—యేమి చిత్రమైన మాటలు చెబుతారు!

గిరి—యీ భూప్రపంచంమీద వుండుకున్న యావన్మంది స్త్రీలలోనూ, నిన్నొక్కర్తెనూ వలిచి, నేను నీకు సుతలాముగా లొంగిపోయినట్టిగదా, నాబతుకు హాస్యాలకింద ఐపోయింది?

బుచ్చ—మీతోడు—అలా అనకండి.

గిరి—పోనియి—ఆమాత్రం భరవసాయిచ్చావు. ఒకమాట నాకు ప్రమాణ పూర్తిగా చెప్పు. నీ చెల్లెలు పెళ్లి తప్పించడం, నీచేత అయితే, చేస్తావా?

బుచ్చ—చెయ్యనా?

గిరి—యేమో, చేస్తావో చెయ్యవో! చేస్తానని ప్రమాణం చేస్తే, ఆమాట నేను చెబుతాను.

బుచ్చ—యేవని ప్రమాణం చెయ్యమన్నారు?

గిరి—నామీద ప్రమాణం చెయ్యి.

బుచ్చ—మీమీద ప్రమాణంమే; చెప్పండి.

గిరి—అయితే విను. వొంటరిగా చూసి, యీమాటే నీతో రహస్యంగా చెప్పుదావని కాచి. కాచివుండగా, యీవేళ, మీతండ్రి వూరికి వెళ్ళడం, మీతల్లి వాకట వుండడంనుంచి, సమయం చిక్కింది. చెవివొగ్గివిను నీచెల్లెలి పెళ్లి తప్పడానికి ఒక్కటే సాధనంవుంది. అది యేవిటంటే నువ్వు ముందూవెనకా ఆలోచించక, నాతో లేచివచ్చి నన్ను పెళ్లిచేసుకోవడవే—లేకుంటే నీచెల్లెలి పెళ్లి తప్పదు.

బుచ్చ—(ముసిముసి నవ్వుతో) నేను మీతో లేచివొస్తే మాచెల్లెలు పెళ్లి ఆగిపోతుందీ? యేవిటిచిత్రాలు!

గిరి—ఆమాట నీచేతనే వొప్పిస్తానుకదూ—విను—పెళ్ళికి తర్లి వెళ్ళుతూన్నప్పుడు రెండో నాడు రాత్రి బండివాడి చేతులో నాలుగు రూపాయలుపెట్టి, నీబండీ తోవ తప్పించి అనకాపిల్లి రోడ్డులో పెట్టిస్తాను, అక్కడనుంచి రామవరందాకా మా స్నేహితులు అంచీబళ్ళు ఖరాయిస్తారు. ఆడుతూ పాడుతూ, మనం దౌడాయించి రామవరంలో పెళ్ళాడేసుకుని సుఖంగావుందాం. యిక మీ వాళ్ళ సంగతి యేవౌతుంది? మనం పుడాయించినమన్నాడు తెల్లవారగట్ల నీబండీ కనపడక, కలవిలపడి, మీవాళ్ళు నెత్తీ నోరూ, కొట్టుకుంటార్ను

నీ చెల్లెలు పెళ్ళి ఆగిపోతుంది. మరి రెండు రోజులికి మనం పెళ్ళాడావఁని తెలుస్తుంది. నిన్ను ముసలివాడికి కట్టిపెట్టినందువల్ల కలిగిన చిక్కులు చూస్తూ, నీతండ్రి నీచెల్లెలికి మళ్ళీ ముసలిసంబంధం చెయ్యఁడు. నీతండ్రి ఒకవేళ మూర్ఖించి పెళ్ళి చేస్తానన్నా, మన తమాషా విన్నతరవాత, నా అన్న నీ చెల్లెల్ని మరి పెళ్ళి చేసుకోడు. యిది సిద్ధాంతం అవునా కాదా?

బుచ్చ—అవును కాఁబోలు.

గిరి—అయితే మరి అందుకు సమ్మతేనా?

బుచ్చ—యెందుకు?

గిరి—నాతో వెళ్ళిపోయి రావటానికి.

బుచ్చ—అమ్మ నాయనా! నాప్రాణం పోతే నేను మీతో రాను.

గిరి—రాకపోతే, మీచెల్లెలికి యీ పెళ్ళి తప్పదూ, నాకు చావూ తప్పదూ.

బుచ్చ—అలా అనకండి.

గిరి—అనకపోతేమాత్రం, చావు తప్పేదుందిగనకనా? నిన్ను వొదిలి బతకలేను, అది వకచావు. నువ్వు నామీద వొట్టువేసుకుని ఆమాట తప్పిపోతే, నన్ను దేవుఁడే చంపేస్తాడు. అది రెండోచావు. మరి నాకు చావు యెలా తప్పుతుంది?

బుచ్చ—నానించి మీరు చచ్చిపోతే, నేనూ చచ్చిపోతాను. చచ్చిపోకండి.

గిరి—నావశవాఁ? అడుగో నీతమ్ముఁడు వొస్తున్నాఁడు. మరి మనం యీ కష్టసుఖాలు మాట్లాడుకోడానికి వీలుచిక్కదు, ఒక్కమాట చెప్పు. బతకమన్నావా? చావమన్నావా?

బుచ్చ—వెయ్యేళ్ళు బతకండి.

గిరి—అలాగైతే, నాతో రావడం ఖాయవేఁనా?

బుచ్చ—యేంజెయమంటే అది చాస్తాను.

[వెంకటేశం మిడతనుపట్టుకు ప్రవేశించును]

వెంకటే—యిదుగో నండోయి. గొల్లభావఁని పట్టుకున్నాను.

గిరి—చూశావూ, వొదినా! నీతమ్ముఁడు చిన్నగుంటడయినా. అప్పుడే గొల్లభావఁల్ని పట్టుగుంటున్నాఁడు.

బుచ్చ—(ముసిముసినవ్వు నవ్వుచు) మిడత!

గిరి—(బుచ్చమ్మతో) యిన్నాళ్ళకి మిడతంభొట్లు చేతులో చిక్కాఁడు. (వెంకటేశంతో) యిలాతే-మిడతల్ని పట్టుకోవడం మంచి ఎడ్యుకేషన్. యిదే, నాచురల్ హిస్టరీ, ప్రకృతిశాస్త్రం అంటారు.

వెంకటే—అక్కయ్యా-కొంచం ఊరుబిండి?

బుచ్చ—అమ్మ చూస్తే తంతుంది.

వెంకటే—అమ్మ చూడదులే, (వూరుబిండి చేతులో వేసుకుని నాలుకతో నాకి గెంతును)

(తెరదించవలెను)

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

పంచమాంకము

౧-వ స్థలము లుబ్ధావధాన్లు పడకగది.

లుబ్ధావధాన్లు మంచముమీద పరుండివుండును. నిద్రలో అరచి, కాళ్ళూ చేతులూ కొట్టుకుని, లేచికూచుని, వణక నారంభించును.

లుబ్ధా—అసిరిగా! అసిరిగా! అమ్మో! చంపేశాడఓయి. రామనామతారకం। రామనామతారకం। రామనామతారకం। రామనామతారకం॥ యిది రెండో పెళ్ళి ముండే. దీనిమొగుడు పిశాచ పైనాడు-నాపీక! పిసికి చంపేస్తాడు, యేవిటి సాధనం? రామనామతారకం। రామనామతారకం॥

(తలుపు అవతలనుంచి) అసిరిగాడు-యేటిబాబూ? యేటిబాబూ? (తలుపుతట్టును)

మీనా—యేవిటినాన్నా, తలుపుతియ్యి.

లుబ్ధా—(తనలో) కాళ్లు ఆడవు. చేతులు వొణుకుతున్నాయి (తలుపు తీయును అసిరిగాడితో) వెధవా నువ్వు లోపలకిరాకు.

అసి—నాను పిలుస్తాన్సినాను (నిష్క్రమించును)

[మీనాక్షి - శిష్యుడు ప్రవేశింతురు]

లుబ్ధా—(మీనాక్షితో) ఆముండని అవతలుండమను.

మీనా—నువ్వు మనగదిలోకి వెళ్ళిపో అమ్మా (శిష్యుడు గది అవతలకి వెళ్ళును). యేవిటి నాన్నా?

లుబ్ధా—యిహా, నేబతకను.

మీనా—యేవొచ్చింది నాన్నా, కడుపునొప్పా కాలునొప్పా?

లుబ్ధా—కడుపునొప్పికాదు, కాలు నొప్పికాదు. వెధవముండని పెళ్ళాడిన కుంక పీనుగ బతకడం యలాగ?

మీనా—యేవిటా వోగాయిత్యం మాటలు. నాన్నా? మీకు యీ లేనిపోని అనుమానం యవరు పెట్టారు?

లుబ్ధా—అనుమానవేఁవిటి? నిజం, నిజం, నిజం=పూదరగా అదేమాట.

మీనా—యీ గావు పెద్దమనిషికే యిలాంటి అపకారం తలపెట్టి వేస్తూవుంటాడు, కసవర్ది వాడితో అల్లావూసు పడితే, వూరంతా అనుకోరూ? బంగారంలాంటి పిల్లని యిలాంటి మాటలని బెంబేరు పెట్టకండి. తండ్రి వెళ్ళిపోయినాడని అది రాత్రీ పొగలూ యేడుస్తుంది,

లుబ్ధా—వెధవతండ్రీ బోడితండ్రిని! గాడిదకొడుకు రెండో పెళ్ళిముండని నా పీకకి ముడేసి అమాంతంగా నాకొంప ముంచాడు! యిహా బతకను యిహా బతకను.

మీనా—"రెండో పెళ్ళిముండ, రెండో పెళ్ళిముండ" అని శుభమల్లే అనకండి. మీరే యిలా చాటుతూవుంటే వూరంతా అనడం ఆశ్చర్యవాఁ? మాట్లాడక వూరుకో.

లుబ్ధా—వూరుకోవడ వేలాగే? మనవూరా, మనదేశవాఁ? రెండో పెళ్ళి ముండ కాకపోతే అతండ్రి వెధవ, పేరయినా చెప్పకుండా పారిపోవడవేఁవిఁ?

మీనా—సిద్ధాంతిలో చెప్పాట్టే, పేరు?

లుబ్ధా—వాడశ్రాద్ధం చెప్పాడు. సిద్ధాంతి గడియకో పేరు చెబుతున్నాడు,

మీనా—అతగాడికి మాత్రం కొత్తవాడి పేరు జ్ఞాపకంవుంటుందా యేవిఁటి? మన పిల్ల మనయింట్లో వున్నతరవాత, అతగాడి పేరుతో మీకేంపని?

లుబ్ధా—యీ పెళ్ళాం ముండ నాయింట్లో వుంటే నేను చచ్చిపోతాను; మరిబతకను

మీనా—వెఱ్ఱి కేకలెయ్యక నోరు మూసుకుని వూరుకోండి. యిరుగు పొరుగువారు నవ్వుతారు. మీ మావఁగారు యెంత పండితుడు. యెంతదొడ్డమనిషి! లేనిపోని అనుమానాలు పెట్టుగోకండి, పసిపిల్ల బెంగెట్టుకోగల్దు.

లుబ్ధా—ఓసి భ్రష్టా! వాడు నీకేవఁయినా యిచ్చాడా యేవిఁటే, వాణ్ణి వెనకేసుకు మాట్లాడుతున్నావు? నీకు నేను చచ్చిపోవాలని వుందికాబోలు!

మీనా—యేవిఁటో మతిపోయిన మాటలు! అతగాడు రేపో నేడో వొచ్చి యిలాంటి మాటలన్నందుకు మన నోట్లో గడ్డిపెడతాడు.

లుబ్ధా—అతగాడెవడు, వొల్లకాట్లో రావఁనాథాయ? మరెక్కడొస్తాడు వాడు! యిహ. నాకు చావుసిద్ధం.

మీనా—మీకు చావేం వొచ్చింది యిప్పుడు? ఒహవేళ రెండోపెళ్ళిపిల్ల అయితే మాత్రం. గప్‌చప్ అని వూరుకోవాలిగాని, అల్లరి చేసుకుంటారా? యీరోజుల్లో యెంతమంది రెండోపెళ్ళి చేసుకుని సుఖంగా వున్నారుకారు? పిల్లబుద్ధి మంతురాలు మీ అదృష్టంవల్ల దొరికింది, మాట్లాడక వూరుకోండి

లుబ్ధా—నా అదృష్టంతగలబడ్డట్టేవుంది, నీకేం పోయీకాలం వొచ్చిందే! నువ్వుకూడా యీ కుట్రలోచేరి, నీతండ్రికి కళ్ళుగప్పి వెధవపెళ్ళి చేశావే? అయ్యో వెధవని పెళ్ళి చేసుకున్న కుంకవెధవా నీ బుద్ధేక్కడికి పోయిందిరా? నీ చదువెక్కడికి పోయిందిరా? నీ వేదం తగలబడనూ — యిహా బతకను!

(మీనాక్షి ప్రవేశము)

లుబ్ధా—నవ్వుతావేఁవే భ్రష్టాకారిముండా? నువ్వూ, నీసవితి తల్లీ నన్ను చంపేసి రాజమహేంద్రం పారిపోయి, వెధవపెళ్ళి చేసుకుంటారు. నాకు తెలుసును గిరీశం గాడు అన్నమాట నిజం, వెధవని చెవిపెట్టానుకాను, నా సొమ్మంతా ఘటాశ్రాద్ధప వెధవల పాలవుతుంది, నువ్వుపో. నేను పడుకుంటాను.

(పక్కమీద పడుకుంటూ) మళ్ళీనొస్తాడు గాబోలు్రా దేవుఁడా!

మీనా—యవరు నాన్నా?

లుబ్ధా—నువుపో, నీకెందుకు! ఆ వెధవ నాపీకపిసికేస్తాడు, నీకోరిక తీరుతుంది.

మీనా—మీరలా అంటే నాకు యేడుపొస్తుంది. నే నిక్కణ్ణించి కదలను. యవడా పీకపిసికేవాడు?

లుబ్ధా—అయితే యిక్కడ పక్కేసుకుపడుకో.

మీనా—పడుకుంటాను, యవడు మీపీకపిసుకుతాడు?

లుబ్ధా—ఆ ముండ మొదటిమొగుడే యిందాకా నువ్వు రాకముందు, నా గుండెలమీదెక్కి, పీకపిసికేటప్పటికి ప్రాణం పోయిందనుకున్నాను.

మీనా—నిజంగా నూ! —కలగన్నారు కాబోలు – నాన్నా.

లుబ్ధా—కలెక్కడికలే! పీక నులుముకుపోతేనూ!

మీనా—మొదటి మొగుణ్ణి మీకెం తెలుసును?

లుబ్ధా—వాడే చెప్పాడే! "వెధవా! నాపెళ్ళాన్ని పెళ్ళాడావు; నిన్ను చంపేస్తానన్నాడే.

మీనా—యేలా వుంటాడు?

లుబ్ధా—గిరీశంగాడి మూడు మూర్తులూనే.

మీనా—కలగాబోలు, నాన్నా, అదే తలుచుకు పడుకుంటే, చిన్నబాబు కల్లోకొచ్చాడు కాబోలు.

లుబ్ధా—నేను చస్తే యవరికి విచారం!

మీనా—ఆ పిల్లని వెళ్ళి అడుగుదునా?

లుబ్ధా—వొద్దు, వొద్దు, తొందరపడకు.

మీనా—నన్ను తిట్టేస్తున్నారు, దాని చచ్చినమొగుడు మిమ్మల్ని చంపేస్తాడని భయపడుతున్నారు, యెందుకీ తంబళ అనుమానం? ఒమాటు దాన్నే అడిగేస్తే ఉన్న నిజం తెలిసిపోతుంది.

లుబ్ధా—నిజం నీతో చెబుతుంది?

మీనా—నాతో నిజం చెబుతుంది, అది వొట్టి నత్యాగ్కాలపిల్ల. నాకు యంతో వుపకారం చేస్తుంది.

లుబ్ధా—దాన్ని పాడుచేస్తున్నావూ ?

మీనా—యిలాంటి మాటలంటేనే నాకు అసయ్యం! మీరు యక్కడో దడుసుకున్నారు కాబోలు! అంచేత దుష్టుకల వొచ్చింది. అంతేగాని, రెండో పెళ్ళి, మూడో పెళ్ళి, అని, వెఱ్ఱులు వోడకండి పూజారి గవరయ్యని పిలుస్తాను; అతగాడు యింత మంత్రించి విబూదియిస్తాడు రాసుకుపడుకొండి.

లుబ్ధా—కొంపతీస్తావా యేవిఁటి ? వాడొస్తే వాడితో యేవఁని చెప్పడం ? దాన్నే నిజం అడుగుదూ.

మీనా—నే నడగను, నాన్నా, నన్ను అడ్డమైన మాటలూ అంటూంటే. నేనెందుకు అడుగుతానూ? నేం దాంతో యిగమాల్లే అణ్ణు.

లుబ్ధా—నాతల్లివి కాదూ, అడుగవ్మా.

(మీనాక్షి పైకివెళ్ళును)

ఓనన్నం యాకర శెప్తేదా ? గాయత్రీ స్మరణ చేసేదా ?

వేదాలూ, మహామంత్రాలూ, యీ దెయ్యాలకి పేలపిండి వొడియాలు. శాపరమంత్రాలు ఉపదేశం అవుదావఁంటే, బెడిసి గొడితా యేమో అని భయం. యేవిఁసాధనం? "రామనామతారకం" స్మరణ చేస్తాను. "రామనామ తారకం। భక్తిముక్తిదాయకం। జానకీమనోహరం। సర్వలోకనాయకం। రామనామతారకం। రామనామతారకం" యీముండ యింట్లోవుంటే, నే బతకను. "రామనామతారకం। రామనామతారకం"। రుద్రాక్షతావళం యేదీ ? (మంచము అంచునకూచుని పరుపుకింద తడివిఁ, రుద్రాక్షతావళం తీయుచుండగా మీనాక్షి ప్రవేశించి)

మీనా—మీమాట నిజవేఁ నాన్నా.

లుబ్ధా—నిజవేఁ!

(మంచముమీదినుంచి కింద కూలబడును)

మీనా—(లేవదీసి) నాన్నా! నాన్నా! పడిపోయినా వేఁవి?

లుబ్ధా—యేవీఁలేదూ. నిజవేఁ! నిజవేఁ!

మీనా—నిజవేఁను, ఆ మొగుడు యిప్పుడే దానిక్కూడా కనపడి, "ముండా, మళ్ళీ పెళ్ళాడావే ? నీకొత్త మొగుణ్ణి పీక పిసికేస్తాను చూడు" అన్నాట్ట.

లుబ్ధా—అయ్యో! అయ్యో! రామప్పంతులు యిల్లు వొల్లకాడు కానూ! యక్కడ కల్పించాడే యీమాయపెళ్ళి నాకోసం! పీడ పిండం పిల్లులికి పెట్టా! అయ్యో! అయ్యో! ఆమొగుడు వెధవ యలా వున్నాడంటే?

మీనా—వాడు రోజూ దానికి కనపడతాట్ట నాన్నా. వాడికి మీసాలూ, గిరజాలూ, వున్నాయట, దావం దాయట.

లుబ్ధా—వాడేనే! వాడేనే! యేవిఁటే సాధనం? యిహ నేం దక్కను.

మీనా—పూజారి గవరయ్యకి కబురుపెడతాను.

లుబ్ధా—వొద్దు, వొద్దు, నామాటవిను. వాడొచ్చాడంటే, యిల్లు తినేస్తాడు.

మీనా—తిండితింటాడు. ప్రాణంకంటేనా యేవిఁటి?

లుబ్ధా—నాకొద్దంటూంటే వినవుగదా. నువ్వు నామంచం దగ్గిర పక్కేసుకు పడుకో; నువ్వు చదువుకునే భాగవతం పుస్తకం పట్రా; తలకింద పెట్టుకు పడుకుంటాను.

(మీనాక్షి వెళ్ళును)

యీముండ నాయింట్లోంచి విరగడై పోతేనేగాని, యీ పిశాచం వొదిలి పోదు. వేదం చదువుకున్న ముండాకొడుకుని, నామీదే క్రద్ధతరవాత, వీడు బ్రహ్మరాక్షసిగాని, వొట్టిదెయ్యంకాడు. పోనీ అతడికే ప్రార్థనచేస్తాను— “నాపెళ్ళాం మొదటిమొగుడా!” ఆఁ! నాపెళ్ళాం కాదు లెంపలు వాయించు కుంటాను. “యీపిల్ల మొగుడా! నువ్వే నిజమైన మొగుడివి—నేనుకాను. దాన్ని ముట్టను—తాకను—దాంచేత చాకిరీ అయినా చేయించను. నన్ను రక్షించి, పీకపిసికెయ్యకు; పీకపిసికెయ్యకు: యేపాపం చెయ్యబట్టో దెయ్యాని వైనావు. నన్ను చంపావంటె బ్రహ్మహత్య చుట్టుకుంటుంది. మరిజన్మం వుండదు. బాబూ! నాయనా! తండ్రీ! నాజోలికి రాకు. సీమావఁగారి పీకనులివెఁయ్యి! ఆ రావఁప్పంతులుగాడి పీకనులివెఁయ్యి! లేకపోతే, (కేకలు, యేడుపు వినబడును) ఓరి దేవుడా! మళ్ళీ వొచ్చాడు కాబోలు (శిష్యుడు యేడుస్తూ పరిగెత్తివచ్చి లుబ్ధావధాన్లును గట్టిగా కౌగలించుకొనును. మీనాక్షి శిష్యుణ్ణి చీపురుగట్టతో కొట్టబోవును. శిష్యుడు తప్పించుకోగా, దెబ్బలు లుబ్ధావధాన్లకు తగులును.)

మీనా—ముండా! నామోహులరు అక్కడపడేస్తావా పడెయ్యవా? నాతాళం యేదే లంజా?

లుబ్ధా—నన్ను కొట్టేశావేవిఁటే? (శిష్యుడితో) వొదులు, వొదులు. నన్ను ముట్టుకోకే తల్లీ (మీనాక్షితో) దీని అపవిత్రపు వొళ్ళు తగిల్తే చచ్చిపోతాను. నన్ను వొదిలిపించెయ్యి.

(మీనాక్షి శిష్యుడి రెక్కలుపట్టిలాగి. బుగ్గగిల్లును. శిష్యుడు మీనాక్షిచెయ్యి కరిచి పారిపోవును.)

మీనా—దానమ్మ కడుపుకాలా, చెయ్యి కరిచేసింది నాన్నా—రక్తం బొటబొట కారుతూంది—దీన్ని పాతవాఁరుస్తాను.

లుబ్ధా—యంత దారుణప్పని చేసిందీ- ముండ! యేదమ్మా చెయ్యి (గుడ్డపీలికతో రక్తం తుడిచి) మురుఁరడిగావుగదా యక్కడిదేవిఁటి?

మీనా—అసంబ్రదిపెధవ నాడిన్ముని యీపుముండచేతికి యిచ్చాడు. దీని నక్కవినయాలు

చూసి నా పెట్టాబాడా దానికే అప్పజెప్పి, అమోహాలుదు దాన్నే దాచమన్నాను. అను మానవేసి యిప్పుడు నా మోరు తెమ్మంటే, "బట్టలపెట్లో పెట్టాను తాళంపోయింది" అంది. తాళం తాకపోతే రోకలితో బుఱ్ఱ చితకబొడుస్తాను.

లుబ్ధా—చెయిజేసుకోకు, నీది వెఱ్ఱికోపం చావగొట్టగలవు జాగ్రత్త!

మీనా—చస్తే యీడిచిపారేస్తాను. ముంతయలా కరిచిందో చూడండి. యింకా రక్తం కారుతూందీ. మనిషికాటుకి మందులేదన్నారు.

లుబ్ధా—కుంకం పెట్టమ్మా.

మీనా—దాని బుఱ్ఱ చితకబొడిచి మరీ పెడతాను (మీనాక్షి వెళ్ళును.)

లుబ్ధా—గుండుగొమ్ముల అనుమానం తీరిపోయింది—పీక నులివి, వాడైనా చంపేస్తాడు; కరిచి అదైనా చంపేస్తుంది, వీడిచేతో, దానిచేతో, చావుతప్పదు. యెంతడబ్బెట్టి కొనుక్కున్నాన్రా, యీచావుపెళ్ళి! అయ్యో! అయ్యో! దీన్ని పైకి తగిలేస్తే వాడుకూడా విరగడైపోతాడు. అదేసాధనం—యెక్కడికి తోలెయ్యను? బండిమీద యెక్కించి పట్నం తోలేస్తాను—అక్కడగాని తండ్రి వెధవ కనబడకపోతే మళ్ళీ దెయ్యాన్ని నెత్తిని పెట్టుకుని ప్రత్యక్షం అవుతుందే! బండీ అద్దె యిచ్చుకోవడవే మిగుల్తుంది—యేమిసాధనం?—యేమిసాధనం?—రామప్పంతుల్ని సలహా అడుగుదునా? ఆఁ! మంచి ఆలోచన తోచింది—రామప్పంతులు నాకు కట్టిపెట్టిన యీ ముండని, వాడిదగ్గిరికే పంపించేస్తాను—సాని దాంతోపాటు దీన్నికూడా వుంచుకుంటాడు—కావలిస్తే పదిరూపాయలు దక్షిణతోకూడా యిచ్చేస్తాను.

[మీనాక్షి ప్రవేశించి]

మీనా—యెక్కడా కనపడదు నాన్నా గుంట.

లుబ్ధా—నూతులో పళ్ళేదుగద?

మీనా—యేమో!

లుబ్ధా—పరిగెత్తెళ్ళి గవరైని పిలవమను. దాన్ని నువ్వు చావగొట్టలేదుగద?

మీనా—కనపడితేనా?

లుబ్ధా—యేమిటినాయనా, యీకొత్త ఉపద్రవం!

(నిష్క్రమింతురు)

౨-వ స్థలము రామప్పంతులు యింట్లో కొట్టుగది.

భుక్త, పోలిశెట్టి, సిద్ధాంతి, మధురవాణి పేకాడుచుందురు.

పూజారి గవరయ్య ఆట చూచుచుండును.

పోలి—యేం భష్టాకారి ముక్కలు యేశావయ్యా; యెప్పుడూ నువ్వింతేను,

భుక్త—చూనిపేశావూ యేమిటిది? నీ పవిత్ర దేవతని పెట్టు.

పోలి—గవరయ్యా, నీముణుకు నాదగ్గిర యిలా యెట్టకు. లేచిపో, నీపుణ్యావుంటుంది.

గవ—నేను మా మధురవాణిదగ్గిర కూచుంటాను.

భుక్త—చూడూ. ముక్కతప్పు పడ్డట్టుంది.

పోలి—ఆఁ! బాపనయ్య పంచాలని తప్పు పంచుతున్నావు. తప్పు పంచితే తేస్తుమీద కుదేలెట్టిస్తాను.

భుక్త—ముక్కలు బాగా పడలేదన్నావే?

పోలి—రెండో యేశ నాలుగాసులెడపకూడదా?

భుక్త—(పోలిశెట్టికి ముక్కలువేస్తూ) యిదుగో నాలుగాసులేస్తున్నాను, పుల్లు.

పోలి—నీయిషపచేత్తో యేస్తే, పొల్లుముక్కలే పడతాయి; మంచిముక్కలెడతాయా?

భుక్త—తథాస్తు!

పోలి—అలా అనకు. యెంతశెడ్డా బాపనాడి శాపనాకారం మాశెడ్డది. (చూచుకొని) శీ! భష్టాకారి ముక్కలు!

సిద్ధాం—ఒకటి, రెండు.

పోలి—అదుగో, అలా శెప్పితేనే వొప్పను. ఒక్కొకటి శెప్పాలి.

సిద్ధాం—అయితే వకటి.

పోలి—ఒక్కటి.

మధు—ఒకటి,

భుక్త—వకటి.

(సిద్ధాంతి ఆలోచించును)

పోలి—యే టాలోసిస్తావు చేతరస! యెత్తనయ్యా.

సిద్ధాం—నీదేంపోయింది! రెండు.

పోలి—లాంతరేశావు. యేలెత్తను? రొండు.

మధు—రెండు.

భుక్త—రొండు.

(సిద్ధాంతి ఆలోచించును)

పోలి—యే టాలోసిస్తావు? చేతరస; యెత్తి శేస్తుగెలుసుకో.

సిద్ధాం—నువు చెప్పావుగనక యెత్తుతాను.

పోలి—ఆఁ! దబ్బరక్క డెట్టి మరియెత్తు. మూడో యెత్తడపు పేస్తు; గాపకవుందా? శేస్తుమీదకుదేశెట్టి, బాకీ శెట్టి, యగెయ్యటానికా?

సిద్ధాం—(తనముక్కలు యెత్తు ముక్కలమీదవేసి) కోమటిభాడి పిలక నిగుడ్తున్నాంది!

పోలి—వెంతావా యేమేటి?

సిద్ధాం—తన్నడవఁటే. ఓహాలాగనా,

పోలి—నా ఆట చెడిగొట్టేశినావు. పాపనయ్యా!

భుక్త—ముక్కలు పడలేదని యేడుస్తూ, మళ్లీ యేవిఁటి, ఆట చెడగొట్టాడని యేడుస్తావు?

పోలి— యీ ఆట బేస్తుచేయించకపోతే నా పేరు—

సిద్ధాం—కోవఁటాడా. నోరు మూసుకుంటావా మూసుకోవా?

పోలి—తెల్లాడిపావుటా మొగురుతుండగా, నిజాలువేఁటి? ముక్కల్తియ్యడం యింత నేర్పైతే మరాశ్చేటి?

సిద్ధాం—నువ్వుగాని మళ్లీ మాట్లాడావంటే, ముక్కలు కలిపేస్తాను.

(పోలిశెట్టి "నేను మాటాడను; నువ్వుఆడు" అని సౌజ్ఞ చేయును. సిద్ధాంతి ఆడును)

పోలి—మూడే తురుపులు పడ్డాయిపాపనాడా; "తమాషాదేఖో, లంకకేరాజా!"

సిద్ధాం—ఆటపారేయనా?

పోలి—బుద్ధొచ్చింది; బుద్ధొచ్చింది. లెంపలోయించుకుంటాను. మరిమాటాడితొట్టు.

పూజారి—మా మధురవాణిమీద ఆశుకవిత్వం చెబుతాను.

రాజా, యేమనురాణీ?।
రాజా, యిప్పేటురాణీ? రాణి కేళాప?
జ్ఞాజా అతిన్రాణీ?।
రాణీ యనన్మధురవాణి, రాజులరాణీ॥

సిద్ధాం—గవరయ్యా! యేంవిలవైన పద్యం చెప్పావోయి! నీమీద నేను పద్యంచెబుతాను—విను,

"గవరయ్యా! నీసరి మరి।
యెవరయ్యా?"

పూజారి—"యెవరు లేరు, యిచోనయ్యా!

సిద్ధాం—యిదుగో రాజు.

పోలి—యిదుగో పాల్తు.

(మధురవాణి తురుపురాణి వేయును)

పోలి--అదుగో, అదుగో, యీ పాపనాడు కపిశం చెప్పి, మధురవాణి దగ్గిర రాణీ వుందని చెప్పేశాడు. గోరం, గోరం గవరయగానీ మాటాడితే నే ఆటాణ్ణు.

పూజారి—పోలిశెట్టిమీద కవిత్వంచెప్పి చాలారోజులైంది. (పాడుంపిల్పి)

"పోలిశెట్టిముఖము—పోలికొట్టైనుబోలు! పోలిశెట్టిముక్కు పాడుముడొక్కు॥"

పోలి—వొద్దు! వొద్దు! వొద్దు! నామాటిను, పొసంపెట్టి నంపెస్తావా యేటి? ఊరుకుంటి వొట్టాయినా, యిన్నావా! యీ ఆట సిద్ధాంతి బేస్తెట్టి. నేను గెలిస్తే నీక్కొండవిప్పిస్తాను. మరూరుకో.

సిద్ధాం—నీసొంతగలడా – తురుపు మిగిలి పోయింది; జేస్తు (ముక్కలు చూపించి పారవేయును.)

పోలి—ఆఁ! మూడో యెత్తడబ్బేస్తు. గాపకాలుంచుకోండయ్యా, చేతివారస మంచి ముక్కలెయి, బాపనాడా అంతసేపు కలపడవాఁ? గోరం, గోరం.

సిద్ధాం—బులబులాగ్గా కలిపి, జేస్తు నీకిస్తాననుకున్నావా?

పోలి—తోలుసేత్తో, ముక్కతేసినావు! "నరసింవ్వ నీదివ్వె నామమంతరము శాత! నరసింవ్వనీదివ్వె—"

సిద్ధాం—దివ్వేలేదు, దీపంలేదు ముక్కత్తియ్యి.

పోలి—గవరయ్య ముక్కలమీద కన్నేసి సిల్లంగెట్టేస్తున్నాడు. నరసింవ్వ నీదివ్వె – (ముక్కలు యెత్తి చూసి) సీ భష్టాకారి ముక్క తేశావు.

సిద్ధా—(సంపకం ముగించి తనముక్కలు తీసి చూచుకొని) మృత్తికాచమే!

పూజారి—పోలిశెట్టికి అంత అలకైతే, నే నింటికిపోయి పరుంటాను.

(గవరయ్య నిష్క్రమించును. మధురవాణి వెంటవెళ్ళి తిరిగివచ్చును)

పోలి—శని విరగడై పోయిందిరా, దేవుఁడా!—ఒట్టి భష్టాకారిముక్కలు. ఒహాటీ.

మధు—ఒకటి.

భుక్త—ఒహాటి.

సిద్ధాం—ఒహాటి.

పోలి—రెండు.

మధు—రెండు.

భుక్త—రెండు.

(సిద్ధాంతి ఆలోచించును)

పోలి—యెందుకా యెత్తాలోశన? నామాటిను, మూడో జేస్తెట్టకు,

(వీధి తలుపు తట్టబడును.)

మధు—పంతులు!

పోలి—యీవాళ రాడని సెప్పితివే?

మధు—రారనుకున్నాను వొచ్చారు. యేంచేదాం?

సిద్ధాం—ఆటతీసెయ్యండి. (ముక్కలుపడవేయును)

పోలి—జేస్తెగెయడానికా? నే నొప్పను. మధురోఁవి, ఆటాడి మరీ తలుపుతియ్యి.

మధు—ముక్కలుకింద బెట్టి లేచి. (సన్నని గొంతుకతో) గోడగెంతి పారిపోండి.

భుక్త—దిడ్డితోవంట వెళ్ళిపోతాం.

పోలి—నేను పట్టనే? యేటి సాధనం?

భుక్త—మేం దిడ్డితోవంట పోతాం. నువ్వు అటకెక్కు.

పోలి—వస్నెక్కింది నుసి యెక్కింది. కాని బారికే సోకిసాధనం ?

సిద్ధాం—నీకొడుకుది, అదృష్టం.

(పెరటిలోకి వెళ్ళును)

పోలి—గోరం! గోరం! గోరం! యవడిముక్కలు అడిదగ్గిరే! ఆట కలపకండి

(తలుపు తిరిగి తట్టబడును)

పోలి—నరిశింవ్వ. నీదివ్వో—

(మధురవాణి ఊరుకొమ్మని కోపరసంగా సౌజ్ఞచేయును)

(సిద్ధాంతి ప్రవేశించును)

సిద్ధాం—దిడ్డీతలుపు కప్పతాళం వేసుంది. మన్నిపట్టుగుండావ(నే. పంతులు దిడ్డీతలుపు తాళ వే(శాడు.

పోలి—నరిసింవ్వ. నీదివ్వో—

మధు—(పోలిశెట్టిని ఉద్దేశించి) చప్ ! (సన్నని గొంతుకతో) ఉలక్కుండా, పలక్కుండా యీగదిలో కూచోండి; ఆయన పరున్నతరవాత వచ్చి తలుపుతీసి వొదిలేస్తాను. (దీపములు ఆర్పి, పైకివెళ్ళి, గదితలుపువేసి గొళ్ళెము బిగించును)

(తలుపుతిరిగి తట్టబడును)

మధు—యేమిఁ గవరయ్య చాదస్తం! అదే తట్టడవాఁ? (వీధి తలుపుదగ్గిరకు వెళ్ళి) యెవరు ?

తలుపవతలమనిషి—యింత సేపేం ?

మధు—నిద్దరబోతున్నాను.

మనిషి—పేక! పేక! పేక! నిన్నొదిలేస్తాను. నీ సంగతి నాకు తెలిసింది.

మధు—మరి, మీ మానాన్న మీరు పోయి, నిశిరాత్రివేళ వొక్కర్తెనీ నన్ను వొదిలేస్తే యీ అడివి వూళ్ళో నాకు భయంకాదా ? అంచేత పల్లిగ్గా నలుగుర్ని పిలిచి పేకాడుతున్నాను. తప్పేవుంది? మంచు పడుతూంది. లోపలికిరండి (తలుపు గడియతీసి) రండి. నాఆట మీరాడండి, నేను పరుంటాను.

మనిషి—సాందాన్ని యవడు నమ్మమన్నాడు? నీకిద్దావ(ని సంతోషంతో వక సరుకు తెచ్చాను. నీచర్య చూసేటప్పటికి నామనస్సు చివుక్కుమని పోయింది.

మధు—యెంత న్యాయంగా సంచరించినా, మీ హృదయంలో కాసింత కనికరం తేకుగదా? యీనాటినుంచి మీరు యెక్కడికి రమాను పెళుతూవుంచే, అక్కడకల్లా నేనుకూడా మీతో వొస్తూవుంటాను.

మనిషి—మెడపైకివుంచు (మధురవాణి అటులచేయును. ఆమనిషి మధురవాణి మెడలో కంటె వుంచును.)

మధు—ఔరా! యింద్రజాలి! పంతులు గొంతుక యెలా పట్టావు? నన్నే మోసపుచ్చితివే ? (రెక్కపట్టుకొని) గదులోకిరా. (గదులోకి తీసుకువెళ్ళును) యీ

చిల్లంగి కళ్ళు నీకే దేవుఁడిచ్చాడు? (ముద్దెట్టుకొనును) వాళ్ళింట యేమేమి చిత్రాలు చేశావో చెప్పు.

శిష్యు— ముద్దెట్టుకోనంటే, చెబుతాను?

మధు—నీకు తగనో?

శిష్యు—ముద్దెట్టుకుంటే యెంగిలౌతుంది

మధు—నిజం. నీకున్నబుద్ధి నీపెద్దలికిలేదు. నన్ను నిష్కారణంగా భయపెట్టావు. అందుకు నీ కేవిఁటిశిక్ష? బుగ్గకొరికేతునా?

శిష్యు—పాలూ పంచదారావుంటే ఇయ్యి.

మధు—తరవాత చెప్తాను. ముందు నీకు దాసరివేషం వేస్తాను. కొత్త అగ్రహారం పోయి నీగురువును చేరుకుందుగాని. (తెరదించవలెను)

(చీకటిగదిలో పోలిశెట్టి భుక్త. సిద్ధాంతి వుందురు-తెర ఆవతలనుంచి రామప్పంతులు గొంతుకతో, శిష్యుడు "యీగదులో యవణ్ణోదాచావు")

మధు—రామ! రామ! యవ్వడూలేడు,

(పోలిశెట్టి నిచ్చెనయెక్కును, భుక్తకూడా యెక్కబోవును, నాలుగు మెట్లెక్కి యిద్దరూ కింద బడుదురు)

పోలి—సంపేశినావు, బాపనాడా!

భుక్త—నామీద నువ్వుపడి, నేను వుక్కిరిబిక్కిరి వౌతూంటే, నువ్వు సచ్చానంటా వేవిఁటి? లేస్తావా కరిచేదా?

శిష్యు—(రామప్పంతులు గొంతుకతో) అదుగో లోపల యెవళ్ళో మాట్లాడుతున్నారులంజా! అదికోవఁటాడి గొంతుకలావుంది, కప్పతాళం వేసి వూరందరినీ లేవదీసుకొస్తాను.

మధు—కప్పతాళ వెందుకు? లోపల యెవళ్ళూలేరు. దెయ్యాలకొంప-దెయ్యాలు దెబ్బలాడుతున్నాయి.

(మధురవాణి తలుపుతీసి గదిలో ప్రవేశించి అగ్గిపుల్ల వెలిగించును. శిష్యుడు పక్కకి తొలగిపోవును)

మధు—పోలిశెట్టియేమి, పడుకునిలేవడు-మేలుకొలుపులు పాడనా?

భుక్త—రామప్పంతులేడీ?

మధు—రామప్పంతులూలేరు, గీమప్పంతులూలేరు. యింట్లో పనిచేసేవాడు తలుపు కొట్టాడు. బెంగెట్టుకోకండి.

భుక్త—అతగాడిమాటలు వింటేవే?

మధు—నేనే ఆయన గొంతుకు పెట్టిమాట్లాడాను. యేమిధైర్యం! యేమి మగతనం!

పోలి—"నరిపింవ్వ, నీ దివ్వె" (లేచి) "నామమంతరము నేత"—యవడిముక్కలాడి దగ్గిరున్నాయా?

(అంతా మళ్లీ ఆటకు కూచుందురు)

సిద్ధాం—ఆట కలిపేశాను.

పోలి—గోరం! గోరం! నాకు యినిపేటు అసు దాడదొచ్చిందిగదా. బేస్తులు గెలుసుకు పోదునే! గోరం! గోరం! మధురోణీ, ఒట్టినే బెంబేరు పెట్టేశింది. అటక మీంచిపడి నడుంవిరిగిపోయిందిరా దేవుడా!

భుక్త—నీ కిందపడి నేను నలిగిపోయినాను, నీకేం తీపు దిగదీసింది?

పోలి—కలిపి యెయ్యొయ్యి - ముక్కలు.

సిద్ధాం—నేను కలపను—నా వొంతు అయిపోయింది—నువు కలుపు.

పోలి—యేమైపోయింది?

(రామప్పంతులు వీధి తలుపు తట్టును)

రామ—లక్ష్మి, లక్ష్మి, తలుపు,

మధు—యీ మాటు సంతులే.

పోలి—యేటిసాధనం?

మధు—గోడ గెంతి వెళ్లిపోండి.

పోలి—నేను గెంతలేనే?

మధు—నిన్ను యీగదిలో పెట్టి తాళంవేస్తాను.

పోలి—దీపం ఆరిపెయ్యి. నాకు బయవేస్తుంది,

సిద్ధాం—గాజుపెంకులు గుచ్చుకుంటాయి; గోడదాటడం యెలాగ?

భుక్త—నాకు కాళ్ళు మేహవాతం నొప్పులు. నేను గెంతలేనే?

మధు—(దీపవార్పి) యిలాగే వుండండి,

పోలి—నరిసింవ్వా,—

మధు—చప్!

పోలి—నచ్చాను,

మధు—(గది గొళ్ళెంవేసి, వీధితలుపు గడియతీసి తలుపు ఓరగావుంచి) మాయగుంటని యెక్కడదాచారు?

రామ—మాయగుంటయేమిటి?

మధు—యేం నంగనాచే? లుబ్ధావధాన్లు మాయపెళ్ళాన్ని వాళ్ళయింట్లోంచి లేవదీసుకుపోయి యెక్కడపెట్టారు? యిదేకదూ, రాత్రల్లా మీరు చేస్తూన్న లౌక్యవ్యవహారం?

రామ—నీమాట నాకేవీ అర్థంకాకుండా వుంది. యింట్లోంచి లేవదీసుకుపోవడ వేవిటి? నేను దాచడవేవిటి?

మధు—దాస్తే దాచారు, దాచకపోతే మానారు. నాకెందుకు చెప్పాలి ?

రామ—నీకంటా ? మరిచిపోయినాను సుమా.

మధు—యేమిచిత్రం ! నన్ను మరిచారు—నావస్తువ అని, మరిచారు, మరిచి, ఆగుంట, కిచ్చారు, దాన్ని లేవదీసుకుపోయి యెక్కడో దాచి, నిశిరాత్రివేళ పెద్దమనిషిలా, యింటికివొచ్చారు !

రామ—ఆగుంట కనపడదా యేవిఁటి ?

మధు—యేవిఁనాటకం ! మీకు కనపడకేం ? మీరు పెట్టినచోటే వుంది.

రామ—మీనాతి తన్ని తగిలేశిందా యేవిఁటి ? కంటెతో తగిలేస్తే చచ్చానే ?

మధు—యేమినాటకం ! చావండి; బతకండి; ఆకంటె తెచ్చాందీ, గడపలో కాలుపెట్టనివ్వను,

(తలుపు వేయును)

రామ—నాలుగుకోసులు గుఱ్ఱపుసవారీ అయి, యీమధురోమని యిల్లు చేరుకుని, గుమ్మంలో అడుగుపెట్టేసరికి మబ్బులేని పిడుగుపడ్డది. మీనాతి ఆగుంటని మన్ననిస్తుందని, నేను యెన్నడయినా అనుకున్నానా యేవిఁటి ? ఆగుంట పోతేపోయింది, వుంటేవుంది; నాకంటె పోకుండా వుంటే అదృష్టవంతుణ్ణి. కంటె అడగానికి వెళితే, "మువ్వో యీ పెళ్ళి కుదిర్చావు" అనికళ్లుచ్చుకుంటాడేమో!

(నిష్క్రమించును.)

3-వ స్థలము ఉధ్ధావధాన్లు యింటివాకలి.

ఉధ్ధావధాన్లు—(పచారుచేస్తూ)

కనపడకపోతే యేవైఁనట్టు ? నూతులోగానీ పడిందా ? పోలీసువాళ్ళు యిల్లుదోచేస్తారు నూతులో పడలేదా ? పడకపోతే యేవైఁనట్టు ?—రావఁవ్వంతులు యింటికి పోయుంటుంది. అంతే కావాలి—యంత అందవైఁన పిల్లా! నాదిగాక దురదృష్టం ! యంతట్లో వెన్నెల చీకటైంది ! రేపో యెల్లుండో యెదిగొచ్చే పిల్ల గదా అని సంబరపడ్డాను—ఓహోవేళ,—అప్పుడే పెద్దమనిషైందేమో?— అందుకు సందేహం వేఁలా? లాకుంటే యింత యేపైన పిల్ల పెద్దపడుచు కాకుండా వుంటుందా ? యిలాంటివి యెన్ని పెళ్ళిళ్ల చేసుకుని యందరు మొగుళ్ళని కడితేర్చిందో! ఓరి కుంకపీనుగా, నీకళ్లు యేవైఁపోయినాయిరా? రజస్వలాముండని చూస్తూ, చూస్తూ, యలా పెళ్ళాడావురా ? మరి నీకు గతులు లేవు. రాజమహేంద్రవరంలో వెధవ ముండల్ని పెళ్ళాడినవాళ్ళ సామాజికంలో చేరావురా ? అయ్యో! అయ్యో! దీనికి మరి ప్రాయశ్చిత్తం యక్కడిది ? ఒహవేళ చేయించుకుందావఁంటే, శంకరాచార్యులు పాదకట్టం పెట్టమన్నాఁడు. బ్రాహ్మలు యిల్లు తినేస్తారు. అంతకంటె పోలీసువాళ్ళు

నయం, అల్లరికాకుండా పొద్దుచేతులో పాతిక రూపాయలు పెట్టి. రేపురాత్రి బయల్దేరి కాశీ పోయి, గంగలో మునిగానంటే అన్ని పాపాలూ పోతాయి. కాశీవాసవేఁ చేసుకుంటాను. భగవంతుడు బుద్ధొచ్చేటట్టు చేశాడు. లేకుంటే, ముసలివెధవకి పెళ్ళి చేసుకోవడవు పోయీ కాలవేఁవిఁ? అన్నివిధాలా రామప్పంతులు నాకొంప తీశాడు.

[రామప్పంతులు ప్రవేశించి]

రామ—యేవిఁటి మావాఁ రావఁప్పంతులంటున్నారూ?

లుబ్ధా—యేవీఁలేదూ.

రామ—యింతరాత్రివేళ పచారు చేస్తున్నారేవిఁ?

లుబ్ధా—యేమీ లేదు—నిద్దరపట్టక.

రామ—మావఁగారూ, ఆకంటె యిప్పుడు తెమ్మని మధురవాణి భీష్మించుకు కూచుంది. క్షమ అని ఆలోచించక యిప్పించాలి.

లుబ్ధా—కంటేవిఁటి?

రామ—మీభార్యాకి పెట్టిన కంటండీ.

లుబ్ధా—నాభార్యాకి నేను పెట్టలేదు.

రామ—మీరు పెట్టమంటే. నేను యెరువుతెచ్చానుకానా?

లుబ్ధా—నేను పెట్టమన్లేదు.

రామ—అయితే దొబ్బేస్తావా యేవిఁటి? మీభార్యామెళ్ళో యిప్పుడా కంటలేదూ!

లుబ్ధా—నాభార్యా యెవరు? నాభార్యా నాడే చచ్చింది.

రామ—మొన్న మీరు పెళ్ళిచేసుకున్న పిల్ల మీభార్యా కాదటయ్యా?

లుబ్ధా—రెండో పెళ్ళిముండ నాకుభార్యా యేవిఁటి?

రామ—రెండో పెళ్ళిముండేవిఁటి?

లుబ్ధా—రెండో పెళ్ళిముండ అని నువ్వే అన్నావు?

రామ - మాటమీద మాటొచ్చి, వొట్టినే అంటే. అదో సెప్పా?

లుబ్ధా—వొట్టినే అనలేదు. గట్టె అన్నావు. యిదంతా, ఆగుంటూరు శాస్త్రుల్లూ నువ్వూ చేసినకుట్ర; నాకు నిజం తెలిసిపోయింది. ఆముండ నీయింటికే వెళ్ళింది. మధురవాణిని వుంచుకున్నట్టు దాన్నికూడా నువ్వేవుంచుకో. నా జోలికిరాకు. నీకు పదివేల నమస్కారాలు.

రామ—నాకంట నాకియ్యకుంటే యీవెఱ్ఱి పెఱ్ఱిమాట లేవిఁటయ్యా?

లుబ్ధా—నీమాయగుంటా, నీకంటా, నీయింట్లోనే వున్నాయి.

రామ—యీ వేషాలు నాకు పనికిరావు, నిలువెట్టా నాకంట పుచ్చుకుంటాను.

[తడిసిన భాగవతపుస్తకం పట్టుకుని మీనాక్షీ, చేతులో కత్తీ, నెత్తిమీద వసుపురాసినకుండా, అందుమీద అఖండంతో ఆసిరిగాడూ, చేతిలో సీసాపట్టుకుని, తడిబట్టలతో పూజారి గవరయ్య ప్రవేశింతురు]

పూజా—హ్రాం! హ్రీం! హ్రూం! ఓంకార భైరవీ!

(రామప్పంతులు భయమును కనపర్చును)

మీనా—యక్కడా కనపళ్ళేదు నాన్నా. యీపుస్తకం నూతులోపడేశింది.

(లుబ్ధావధాన్లు భయమును కనపర్చును)

రామ—కనపడకపోవడం యేమిటి?

మీనా—నా సవిత్తల్లి—గవరయ బాబు నూతులోదిగి అంతటా గాలించాడు. నూతులో మరేవీ కనపడలేదు.

(లుబ్ధావధాన్లు భయం తగ్గును)

బ్రహ్మరాతుసిని గవరయ బాబు యీసీసాలో బిగించాడు నాన్నా.

(రామప్పంతులు సీసాకి యడంగా నిలబడును)

రామ—బ్రహ్మ రాతుని యేవిటి?

లుబ్ధా—వేరే—ఓ బ్రహ్మరాతుని వొచ్చి—మా అమ్మిని భయపెట్టింది.

మీనా—నన్నుకాదు—మా నాన్న పీకేపిసికింది.

రామ—గవరయగారూ, పిల్ల యామైనట్టు?

గవ—దాని మొగుడు యగరేసుకు పోయినాడు.

మీనా—యక్కడికి యగరేసుకు పోయినాడు? వాడు యీ సీసాలోనే వున్నాడన్నారే?

గవ—(కొంచం ఆలోచించి—చిరునవ్వునవ్వి) అదీ యీసీసాలోనే వుంది.

మీనా—మనిషి సీసాలోకి యలా వొచ్చింది?

గవ—అయ్యో సత్యకాలవాఁ! అది మనిషా అనుకున్నావు? అది కామినీ పిశాచం. అంచేతనే నేను మీయింటకొచ్చినప్పుడల్లా దూరంగా వెళ్ళిపోయేది, యేమి చెప్మా, అనుకునే వాణ్ణి.

మీనా—యిద్దర్నీ ఓ సీసాలో పెడితే దెయ్యపిల్లల్ని పెడతారేమో?

గవ—పంతులుగారూ చిత్తగించండీ, రెండు మనుషుల బలువుందో లేదో చూడండి.

రామ—మొర్రో! నాదగ్గిరకి తేకయ్యా.

గవ—అసిరిగా నువ్వు పట్టుకో.

అసి—నాకు బయవేఁటి? పైడితల్లి చల్లగుండాలి—(సీసాపట్టుకుని) ఓలమ్మో! యంతబలువుందోస్సి!

గవ—సీసా, అఖండం, తులిసికోట దగ్గిరపెడించు,

లుబ్ధా—బాబ్బాబు! సీసా నాయింట్లో పెట్టకు. మీయింట్లో పెట్టించండి.

గవ—మా పిల్లలు తేనెసీసా అని విరగదా తీసినట్టాయనా, రెండు దెయ్యాలూ వొచ్చి మళ్లీ మీయింట్లోనే వుంటాయి.

లుబ్ధా—అయితే, సీసా భూస్థాపితం చెయ్యండి.

గవ—భూస్థాపనం మజాకాలనుకున్నారా యేమిటి? భూస్థాపితం చెయ్యడానికి యెంత తంతుంది! పునశ్చరణ చెయ్యాలి, హోమం చెయ్యాలి, సంతర్పణ చెయ్యాలి

లుబ్ధా—నాయిల్లు గుల్లచెయ్యాలి!

గవ—మీకలా తోస్తే నాకేంపోయింది? యీ మూతతీసేసి, నామానాన్న నేను వెళ్లిపోతాను.

లుబ్ధా—మూతెందుకు తీసెయ్యడం. నాకు కలిగినది ద్రుణమో కణమో యిస్తాను. ఆ మూత తియ్యకుండానే సీసా అలావుంచి వెళ్లండి.

పూజా—యేమిటండీ అవధాన్లుగారి గడుస్తనం! సీపోగాచే శాంతిపెట్టడానికా యెత్తు! ఆసీసా తగిన శాంతిచెయ్యందీ భూస్థాపితం చేశారంటే. నేను రౌరవాది నరకాలకిపోనా? యిప్పుడే విరగదా తీసేస్తాను,

లుబ్ధా—తియ్యకు, తియ్యకు. రేపు అశాంతేదో జరగేతుగాని.

గవ—అలాగైతే, యీ రాత్రల్లా యీ సీసా దగ్గిర పెట్టుకు పెరట్లో పడుకుంటాను. మీరు వెళ్లి నిర్భయంగా పడుకుని నిద్రపోండి.

(నిష్క్రమించును)

రామ—మావాఁ! ఓమాట.

(రామప్పంతులూ, లుబ్ధావధాన్లూ పక్కకువెళ్లి మాట్లాడుదురు.)

రామ—నాకంటె మాటేమిటి, మావాఁ?

లుబ్ధా—మీకంటె మీయింట్లోనేవుంది.

రామ—మీ పెళ్లాం మాయింటికి వెళ్లిందని మీరంటున్నారుగాని, అక్కడికి అప్పి రాలేదు, కంటె తాలేదు.

లుబ్ధా—అయితే యేమైందో! నాకేం తెలుసును?

రామ—వొద్దు సుమండీ—నాకంటె నాకిచ్చెయ్యండి—నేను మాకానివాణ్ణి.

లుబ్ధా—కంటె, గింటె, నాకు తెలియదు.

రామ—నీకు తెలియకపోతే మరెవరికి తెలుసును? గవరయ్యా, నీ పెళ్లాం దెయ్యమై దన్నాడుగదా? నువ్వూ నీకూతురూ కలిసి దాన్ని చంపేశారు కాబోలు.

లుబ్ధా—ఓరి! గాడిదకొడుకా (కఱ్ఱతో కొట్టబోవును.)

రామ—నాకంటె అపహరించావుగదా? నీపని పట్టిస్తాను వుండు. (నిష్క్రమించును)

లుబ్ధా—(తనలో) కంటె యేమైనట్టు చెప్మా? (పైకి) అమ్మీ!

మీనా—యేం నాన్నా?

లుబ్ధా—కంటె యేంజేసిందే?

మీనా—యేంజేసిందో? పెట్లో దాచిందేమో? దాని వొంటినే వుందిగా బోలు నాన్నా?

లుబ్ధా—వొంటినుంటే—దెయ్యానికి కంటెందుకూ?

మీనా—యేం? తీపు దిగదీసిందా యేవిఁటి? పెట్టుగుంటుంది.

లుబ్ధా—నూతులోదిగి గవరయ్య నుయ్యంతా గాలించాడూ?

మీనా—గడియసేపు గాలించాడు.

లుబ్ధా—నువు చూశావూ?

మీనా—చూశాను.

లుబ్ధా—అది రామప్పంతులు యింటికి వెళ్లిందేమోనే?

మీనా—గవరయబాబు, సీసాలో బిగించాడుగదా యలా వెళుతుంది?

లుబ్ధా—యేమో నాకేంపాలుపోకుండావుంది. రా పరుందాం—మన ప్రారబ్ధం యిలావుంది.

(నిష్క్రమింతురు)

౪-వ స్థలము: రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో సారాదుకాణం వెనకతోట.

[ఆ తోటలో కాళీమందిరం యెదటి మంటపం మంటపంలో కాళీ విగ్రహానికి యెదురుగుండా ఒక పెద్ద పీటమీద మూడు సీసాలతో సారాయి; చుట్టూ గళాసులు. పీటనిండా పువ్వులదండలు, మంటపంలో వకవైపు పులిచర్మంమీద యోగదండమును ఆనుకుని సమాధిలో వున్న వొక బైరాగి; యోగిని యొకతె సారాయి అందరికీ అందిచ్చును. గ్రామ మునసబు సోమినాయుడు చిలుంపీల్చుచుండును. సాతానిమనవాళ్ళయ్య, జంగం, శిరేశ, దుకాణదారు రామందాసు చెదిరికూర్చుందురు.]

మునస—ఆకాశం ముందుపుట్టిందా? భూవిఁ ముందుపుట్టిందా?

మనవాళ్ళయ్య—సుత్తిముందా కారుముందా?

మునస—పంగనావాఁలుముందా పట్టెవర్ణనాలుముందా? నామాలోడా నా సవాలేటి? నీ జవాబేటి? ఆకాశానికి మట్టాభూవిఁ? భూవిఁకి కప్పా ఆకాశం? నదువుకున్నోడెవడో సెప్పండొసి—,

మనవాళ్ళయ్య—ఆకాశంబు శూన్యంబు అనగా యేమీ లేదన్నమాట,

మునస—యేటీలేదా? గుడ్లోళ్ళకి యేటీలేదు. తెల్లోడు యెర్రోడా? పట్టంలో, గొట్టాలెట్టి అదేసూస్తాడే ఆకాశం కాని?

మనవాళ్ళయ్య—శాస్త్రంబులలోని రహస్యంబులు మ్లేచ్ఛులకెట్లు తెలియును?

మునస — అల్లాండం, బెల్లాండం, శక్కరపొంగలి తినడవనుకున్నావా, సామాలోడా? తెల్లోడి మహిమ నీకేటి తెలుసును! తెల్లోడి సారాయికి, తెనుగోడి సారాయికి యెంత భేధంవుందో, తెల్లోడికీ నీకూ అంత భేధంవుంది.

మనవాళ్ళయ్య — గణితశాస్త్రంబునం దాకాశంబన సున్న — సున్న యన సూన్యంబు— యేమీ లేదన్న మాట.

వీరేశ — చాత్రంలో మన్ను, మిన్ను, అని అన్నాడు కాడా? మన్ను లేదా? మన్నుంటే మిన్నుండదా?

మునస — యీరేచ మా మేలయిన పలుకు పలికినాడు.

వీరేశ — "ఆకాశం బొక్కడ్డది!" అంటురు గదా, ఆకాశం లేకుంటే బొక్కడ్డ వెలాగ?

మునస — శబాసు యీరేచ! సామాలోడు పలకడేం? నోరు కట్టడ్డది.

వీరేశ — (శంఖం పూరించును.)

హెడ్డు — (దుకాణదారునితో) యేవిటీ అల్లరిభాయి?

మునస — యీరేచం గెల్చుకున్నాడుగదా, చంకం వోగించడా?

దుకా — గురోజీగారి సమాదికి బంగంవొస్తే శపించిపోతారే?

బైరాగి — (కళ్ళుతెరచి) శివబ్రహ్మాం! శివబ్రహ్మాం! శివోహాం!

వీరేశ — చూచావు సేస్తం, చివబ్రెమ్మం అన్నారు.

బైరాగి — రామబ్రహ్మాం! రామబ్రహ్మాం! రామోహాం!

మునస — మొదటిమాటను రెండవమాట రద్దుచేయును. రామానుజ! రామానుజ!

వీరేశ — చివచివా! చివచివా!

దుకా — యెందుకు కొట్లాడతారు. నీ శివుడూ నిజవేఁ, అదుగో ఆశీసాలో యెలుగుతున్నాడు. నీ రాముడూ నిజవేఁ, అదుగో ఆశీసాలో యెలుగుతున్నాడు. వినలేదా తత్తం?

గాజుకుప్పెలోను గడగుచుదీపంబు।
యెట్టులుండు గ్యానమట్టులుండు।
తెలిశినట్టివారి ద్రేహంబులందును।
యిశ్వదాభిరామ యినరవేమా॥

బైరాగి — సత్యం, సత్యం.

దుకా — గురోజీ! తమకి అంతా యిశదవేఁ! ద్రేహం గాజుకుప్పె, ద్రేహంలో వుండేదివరవాత్మ గాజుకుప్పెలో వుండేది అన్నసారం. యీ అన్నసారం ద్రేహంలో పడితేగాని వరవాత్మ పెజ్జ్వలించదు. యేం శలవు?

బైరాగి — యీ పరమరహస్యం నీకు యెలా తెలిసింది తమ్ముడా?

దుకా—తమవంటివారి దయవల్ల గురూ! (నలుగురివైపూచూసి) చూశారాబాయీ నేను యెప్పుడూ యీమాటేగదా చెపుతూవుంటాను? అఖాడాకి వొస్తేగాని పరబ్రెమ్మం పట్టుపడ్డం యేలాగు?

బైరాగి—అమృతమనేది యేమిటి? సారాయే! నాడు యిదేగదా తాగడానికి దేవాసురులు తన్నుకుచచ్చారు?

వీరేశ—చివచివా! చివచివా!

మనవాళ్ళు—రామానుజ-రామానుజ!

మునస—కాట్లాటమాని ఘానం యినండొస్సి. యెట్టిగొల్లోళ్ళు.

హెడ్—గురూ. మరినొక రసలింగం చేయించి, సిష్యుడికి దయ చెయ్యాలి.

బైరాగి—అలాగె.

మునస—గురూ! బంగారం సేస్తారుగదా, అదెట్టి. హారిద్దొరంలో మటం కట్టించక మాలాటోళ్ళని డబ్బెందు కడుగుతారు?

బైరాగి—మేం చేశే స్వర్ణం మేవేఁ వాడుకచేస్తే తలపగిలిపోతుంది.

హెడ్—అవి వేరే రహాస్యాలు వూరుకొండి మావాఁ! గురోజీ! హారిద్వారంలో చలి లావుగాబోలు?

బైరాగి—నరులక్కద్దు-మాబోటి సిద్ధులకు, చలి, వేడి, సుఖం, దుఃఖం, యెక్కడివి-

హెడ్—ఆహా! అదృష్టవంఁటె సిద్ధుల్దే అదృష్టం.

మునస—గురు, హారిద్దొరంచింఛి యెప్పుడు బైటెల్లోరు?

బైరాగి—రెండురోజులయింది. మొన్న ఉదయం ప్రయాగ, నిన్న పుదయం జగన్నాథం శేవించాం. శేచరీగమనమ్మీద ఆకాశమూగాఁ జన్న పోతూవుండగా మీవూరి అమ్మవారు వనందగ్గిర గమనంనిలిచిపోయింది. యేమిచెప్మా? అనియోగ దృష్టిని చూచేసరికి అమ్మవారి విగ్రహాముకింద నిలువులలోతున, మహాయంత్రం వొకటి స్థాపితమై కనపడ్డది. అంతట భూమికి దిగి, అమ్మవారిని శేవించుకొని, ప్రచ్ఛన్నంగా పోదావఁంటూంటే, యీ భక్తుడు మమ్మల్నిపోల్చి నిలిపేశాడు.

దుకా—చూడగానే, నేను సిద్ధుల్ని పోలుస్తానుగురూ—

మున—సుక్కే-సేవోళ్లని మాబాగా పోలుస్తావు. మా వూరమ్మోరు జగజ్జనని! మా చల్లనితల్లి.

బైరాగి—బ్రహోస్మహం! బ్రహోస్మహం!

హెడ్—ఆహా! యోగమహాత్యం! స్తానాల్చేసి, ముక్కుబిగించే బ్రాహ్మలకి లేవుగదా యీ సిద్ధులూ?

బైరా—వేదానికీ-జ్ఞానానికీ. దూరంకాదా తమ్ముడా? మాతాతగారు చెప్పలేదా "ఆత్మశుద్ధిలేని యాచార మదియేల" అని?

హెడ్ — వేమన్న—తమతాతా, గురూ?

బైరాగి — అవును—వారు పరంపదించి ఆరువొందల సంవత్సరాలు కావొచ్చింది.

హెడ్ — తమవయస్సెంత గురూ?

బైరాగి — అదీ అంతూలేనిదానికి లెఖ్ఖేవిఁటి తమ్ముఁడా? పరమాత్మ కెన్నోళ్లో అన్నేళ్లు

మునస — యేం యిలవైన మాటలింటున్నాం!

(వీరేశ శంఖం పూరించును)

హెడ్ — (శంఖంలాక్కొని పక్కనువుంచి) అట్టై పట్టెయ్యకండి భాయి.

దుకా — అట్టే యక్కడభాయీ? పరవశవైఁదాకా తాక్కుంటే తాగడవేఁటి? వేమన్న చెప్పలేదా?

"తాగి, తాగి, తాగి, ధరణిపైబడుదాక ।
తాగనేని వన్ను, తాను తెలియు॥
తాగలేనివాఁడె, తాగుబోతరయంగ ।
యిశ్వదాభిరామ యినరవేమ॥

బైరాగి — కాశీలో రెండువందల యాభై సంవత్సరములక్రిందట అలంగీర్ పాదుషావారి హయాంలో, ఒకశేటు మాకోటి సిద్ధులనందరిని కూటానికి పిలిచాడు. గంగనడివిఁని వడవమీద పీపాలలో సారాయి భరాయించి, బంగారపు గిన్నెలతో అందిచ్చాడు. రెండుఝాములరాత్రి అయేసరికి పీపాలు కాలీ అయిపోయినాయి. అంతా వడిపోయినారు.

హెడ్ — యేమి ఆశ్చర్యం!

బైరాగి — మేమూ, ఒక్క నేపాళపు బ్రాహ్మఁడూ మిగిలాం. "తే! తే!" అన్నాఁడు. ఆ బ్రాహ్మఁడు "తెస్తావా శపించేదా" అన్నాఁడు. శెట్టి యెక్కడ తెస్తాడూ? వాఁడు మా కాళ్ళు పట్టుకునేటప్పటికి పర్వాలేదు నిలవమని చెప్పి, మేము ఒక పుడిక మంత్రించి, గంగభరాయించినకొద్దీ ఆగంగ సారా అయిపోయింది. ఆ బ్రాహ్మఁడు సహస్ర పుడికలుతాగి జిఱ్ఱునతేన్చాఁడు. బ్రాహ్మల్లోకూడా మహాత్ములుంటారు. కనుకొక్కగలిగిన జ్ఞానికి గంగానది అంతా సారాయి కాదా?

మునస — రామందాసౌహాఁడు, గంగ బరాయించడానికి గురువు; ఒకదరావుఁకి వద్ద రావుఁలు చేరుస్తాడు.

[హవల్దారు అచ్చన్న ప్రవేశించును]

దుకా — గురూ వీరు హవల్దార్ అచ్చన్నగారు. మంచిగ్యాని, మునసబుగారికి మేనల్లుడు.

హవ — రామ్! రామ్!

బైరాగి — రామ్! రామ్!

హవ — (యోగినితో) పిల్లాహుక్కాలావ్. (హెడ్‌తో) భాయీ గుంటూరు శాస్తుల్లుగారి పకాయేమైనా తెలిసిందా?

హెడ్ — లేదుభాయి.

మకా — రామప్పంతులంటాడు-పెళ్ళికూతురు రెండో పెళ్ళి పిల్ల-దాన్ని అమ్మి డబ్బు చెయ్యిచిక్కించుకుని-

హెడ్ — ఆమాటలు మనకెందుకు భాయి ?

మునస — పోలీసోళ్ళకి అక్కర్లేక, బాపనోళ్ళకిఅక్కర్లేక. యెదవ ముండని బాపనాడు పెళ్ళి శేసుకుంటే లోకం అంతా వూరుకోవడవేఁనా ?

హెడ్ — డబ్బు యిచ్చినవాడికీ, పెళ్ళి ఆడినవాడికీ లేనిచింత మనకేల మావాఁ? కాక, యీరోజుల్లో బ్రాహ్మణ్యం యెక్కడుంది! యెక్కడ చూశినా పిల్లల్ని మునలాళ్ళకి అమ్ముకోడాలు-రండాగఖాణాలేకదా ?

హావ — కలికాలంగదాభాయీ? యెంతచెడ్డా బ్రాహ్మాలు మనకి పూజ్యులు.

హెడ్ — అన్నా, యెవరంతవారు. వారు. జ్ఞానం, నీతి ప్రధానంగాని, జాతిలో యేవుంది? యేమన్న యేవఁన్నాడు ?

మునస — యేవఁన్నాడా! నీతికి పోలీసోళ్లి, జ్ఞానానికి బాతానోళ్లి అడగమన్నాడు.

హెడ్ — మావాఁ! వెక్కిరించండిగాని, నేను యెన్ని తాలూకాల్లో నౌఖరిచేశానో అన్ని తాలూకాల్లోనూ రండాగఖాణాలు యెన్ననిచెప్పను! నన్నడిగితే వెధవలు పెళ్ళిచేసుకోవడవేఁ ఉత్తమం అంటాను. మా సూపరెంటు పిల్లలతో వున్న రెండో పెళ్ళి దొరసాన్ని పెళ్ళాడి సుఖంగా వుండలేదా ?

మునస — మావఁగారి అభిప్రాయం. పెయ్యతోటొచ్చిన ఆవు మేలుకాదా అని ? అందకనే, మునలిబాపనోడు యెధవగుంటని పెళ్ళాడితే, మీ నేస్తం కరణపోణ్ణి ఆ మునలాడి యెధవకూతుర్ని పెళ్ళాడమని బోధసెయ్యరాదా ?

హావ — మనకేల మావాఁ ? గవునర్మెంటూ, దేవుళ్ళూ బ్రాహ్మాలూ-వారి నేరాలు వారివి - వాటితో మనకిపనిలేదు. మనభక్తి మనకుండాలి. (హెడ్‌తో) భాయీ తెల్లానల్లా వొకటా ?—తెల్లవాడికి క్రీస్తు వొక పద్ధతి పెట్టాడు. మునల్మాన్‌కి పైగంబరు వొక పద్ధతి పెట్టాడు. నల్లవాడికి రాముడు నొక పద్ధతి పెట్టాడు. భగవంతుడు తెల్లవాడితో యేవఁన్నాడూ ? వెధవని పెళ్ళాడు అన్నాడు. రాముడు తెనుగు వాడితో యేవఁన్నాడూ ? వెధవని పెళ్ళాడొద్దన్నాడు. చెప్పన్న దేశాలూ చూశాను భాయీ, పరిపరివిధాలు ఆచారాలూ వ్యవహారాలూ వున్నాయిగాని నీతి వకటే, భగవంతు డొకడూ, అంతటా వక్కటే.

మునస — రాముడు యెదవముండల్ని కాని పనులు సెయమన్నాడూ ? మన్లో మూరు మనువులుండేవి కాదా ?

హావ — పిల్లా, చిలుం భరాయించి, తే.

మునస — నామూలోడు మూలకి తీసికెళ్ళి పిల్లని ముద్దెట్టుకుంటున్నాడు

యోగిని— (చెయ్యి విడిపించుకొని సిగ్గుతో) ఏకాంత ఉపదేశం చేస్తున్నారు.
మునస—యేటో అప్పుదేశం ? తనెంట వాయు యేగంగా రమ్మనా ?
దుకా— యేవిఁటీ భాయీ, అనరానిమాట్లు అంటున్నారు, మన యోగినివరమభక్తురాలు.
మునస—లెంపలోయించుకుంటాను. పిల్లా ! ఆనామోలోడు సెప్పిన ఉప్పుదేశవేఁటో నా సెవులో కొంచం సెప్పరాదా ?

(యోగిని సారాగళాసు హావల్దార్ యెదటవుంచును.)

మునస—నామాలోడి వుప్పుదేశంతో పిల్లకి మతోయింది.
బైరాగి—హావల్దారుగారు అమృతం సేవించరా ?
హావ—(చిరునవ్వునవ్వి) తాక్క సోజరువాడు చెడ్డాడు, తాగి సిపాయివాడుచెడ్డాడు. జ్ఞానికి జ్ఞానపత్రి; తాగుబోతుకు సారాయి.
మునస—పించను పుచ్చుకుంటుని గదా, యింకా సిపాయీనా సెయ్యాల్సుందా అల్లుడోడా ?
హావ—కుంపిణీ నమ్మక్ తిన్నతరవాత, ప్రాణంవున్నంతకాలం కుంపిణీ బావుటాకి కొలువుచెయ్యాలి. రేపు రుషియాతో యుద్ధంవొస్తే పించను ఫిరకాయావత్తూ బజాన్ని తుపాకీ వెయ్యమా ?
మునస—రుస్సావోడివోడ నీట్లోములిగి నడుస్తాది గదా, నువ్వు తుపాకుతో యవణ్ణి కొడతావు !
హావ—మొన్నగాక మొన్న యింగిరీజ్ రుషియా దేశానికి దండెత్తి పోయి రుషియాని ఎన్ని తగలలేదా ? అప్పుడేవైఁదో, యిప్పుడూ అదే అవుతుంది. మా రాణీ చల్లగావుండాలి.
దుకా—సీవఁరాణీ ఆకాళీమాయి అవుతారం కాదా ?
హావ—కాళీ, గిళీ, జాంతేనై - ఆ రాముడి అవతారం.
దుకా—గురూ—హావల్దారుగారు తత్త్వకీర్తనలు మాయింపుగా పాడతారు. (యోగినితో) తల్లి, నా తంబూరాతెచ్చి భాయిగారికి ఇయ్యి.
మునస—యీతూరి, యీరేచ వుప్పుదేశం చేస్తున్నాడు.
దుకా—గొప్పవారున్నప్పుడు ఆస్యాలేటి భాయీ ?
మునస—వున్నమాటాడితే తస్సాలా ? నా కెవడూ సెయదేం వుప్పుదేశం? యీరేచ వుప్పుదేశం గట్టిగా విగిసింది; మరి సెయ్యొద్దల్లు—

(యోగిని కష్టంమీద చెయ్యి వొదిలించుకొని తంబురా తెచ్చి యిచ్చును.)

దుకా—అవన్నీ గ్యానరహాశ్యాలు. బ్రెమ్మానంద వంటె యేటి? కడుపు నిండాసారా ముక్కునిండా పొగ; పక్కని పడుచుపిల్లా కదా ?
మునస—ఘానం యినండొస్సి,—

హవ—పామరం ! పాపురం ! రాముడు వశం కాశీ నెత్తిమీద పెట్టకపోతే మంపిణీ సిపాయన్నవాడు యిక్కడికి వొచ్చునా ?

హెడ్—భాయి ! ఓ కీర్తన శలవియ్యండి.

(హావల్దారు పాడును)

పింజమ్మేరపాకర్ ఘుప్ నైరహ్నా
క్యారేఖుల్యుల్ కహో ముల్కినునా క్యారె॥
యెక్కడికి వెళతావు ? యేమి చెప్పవు, బోలోపింజర్మె।

(వీరేశశంఖం మనవాళ్ళయ్యాతీని పూరించును.)

హవ—(పాటమాని. తంబూరా క్రిందపెట్టి) గర్దా !

హెడ్—(శంఖుంలాక్కొని) శంఖం అగ్గిలోవ వేస్తాను. యెందుకు తా నిస్తావుభాయి?

దుశా—వొద్దంటె వినడు.

హెడ్—వినకపోతే దుశాణానికి రానియ్యకండి. అల్లాఐతే మాకు మాటకదా ?

దుశా—పదిశంకాలు దాచేశాను; మళ్ళీ మళ్ళీ తెస్తాడు. యేం శెయ్యను. శేరంగదా భాయీ ?

మునస—దిట్టంగా పట్టెయి. తత్తఘ్నావం తలకెక్కాలి !

దుశా—(తంబురా తీసిపాడును.)

నాగాదిగరా । నాతంౘిదిగురా॥
దిగుదిగునాగన్న । దివ్యసుందరనాగ ।
ముదముతో రేవల్లె । ముద్దులనాగ॥
ఊరికిఉత్తరాన । ఊడలమఱ్ఱికింద
కోమ పుట్టలోని । కోడెనాగన్నా॥

[పాడుచుండగా రామప్పవంతులు ప్రవేశించి యెడంగా నిలిచి యోగినికి సౌజ్ఞచేయును యోగిని రామప్పవంతులుతో మాటాలాడివచ్చి హెడ్ చెవిలో రహస్యం చెప్పును.]

మునస—పిల్ల, హెడ్డుగారికి వుప్పుదేశం చేస్తూంది. మునలోణ్ణనా—

యోగిని—(మునసబు చెవిదగ్గిర నోరుపెట్టి చెవిగిల్లును.)

మునస—పిల్లా ! సాౘలోజుల్తైంది మునిసిబు నాయుడికి యీపాటి వుప్పుదేశంతగిలి—

(హెడ్డుకనిష్టీబు రామప్పంతులు దగ్గిరకువెళ్ళి యడంగా యిద్దరూ మాటలాడుదురు)

హెడ్—కొత్తవారు యవరూతేరే ? బావాజీగారు వుంటే మీకు భయమేవిఁటి ?

రామ—కొత్తా, పాతా, ఆలోచించుకో లేదు. క్రొంవముడిగింది. మీసాయ్యం కావాలి—

హెడ్—ధర్మేమైనా పేల్తుందా ?

రామ—మీ చాతైతే, పేల్తుంది.

హెడ్—యేమిటొచ్చిందో చెప్పు,

రామ—లుబ్ధావుధాన్లు పెళ్ళాడినగుంట మధురవాణి తాలూకు కంటె తీసుకుని యెక్కడికో పారిపోయింది,

హెడ్—యెందుకు పారిపోయిందో ?

రామ—మీనాక్షి చావగొడితే పారిపోయింది, యెక్కడ వెతికినా కనపడ లేదు. ముందు మీ జవాన్లని దౌడా యించండి.

హెడ్—యీ రాత్రివేళ మా జవానుమాత్రం పట్టుకోగలడా ? పోలీసు జవానంటే పది కళ్ళూ పదికాళ్ళూ వుంటాయనుకున్నావా యేవిఁటి ?

రామ—దాని సిగ్గోసిరి; దాన్ని పట్టుకోవడం నాకెందుకు. నా కంటె నా కిప్పించెయ్యండి ?

హెడ్—యేవిఁటి నీమాటలూ ! ఆకంటె పట్టుకు ఆ పిల్ల పరారీ అయిందని చెపితివి. నేను కంటె యెలా యిప్పిస్తాను ?

రామ—ముసలాణ్ణి అడిగితే, అదిపట్టుకు పోయిందంటాడు; గాని నిజంగా వాడు పెట్టెలో దాచేసి యివ్వకుండా వున్నాడు.

హెడ్—నన్నేంచెయ్యమంటావు ?

రామ—కూనీకేసని ముసలాణ్ణి బెదిరిస్తే, నా కంటె నాకిచ్చేస్తాడు; మీ చెయ్యికూడా తడౌతుంది,

హెడ్—అలాగనా – గాని నువ్వన్నట్టు ఆ పిల్లగానీ, కంటె పట్టుకు పరారి అయిపోయివుంటే.——

రామ—పోనిండి–దాని ఖరీదు యిప్పించెయండి.

హెడ్—వాడిస్తాడా ?

రామ—మరి మీసాయం యెందుకుకోరాను ?

హెడ్—యిస్తాడని నాకు నమ్మకంలేదు ఐనా చూస్తాను, కేసని యెత్తు యెత్తడానికి యిద్దరు ముగ్గురు సాక్షులుండాలి ?

రామ—మందిరంలో వున్నవాళ్లో ?

హెడ్—వీరేశం, మనవాళ్ళయ్యా, మూడో కాలంలో వున్నారు. హావల్దారు అబద్ధం ఆడమంటే తంతాడు. మునసబునాయుడు యింతరాత్రివేళ అంతదూరం నడిచి రాలేడు. యిహ ఆడనూ పాడనూ రామందాసు వొక్కడేగదా ?

రామ—ఆబైరాగాడు సాక్ష్యం పలకడేం ?

హెడ్—వేషంవేసుకు ముష్టెత్తుకునే బైరాగా డనుకున్నావా యేవిఁటి ? ఆయన గొప్పసిద్ధుడు, నిలువెత్తు ధనంపోస్తే అబద్ధమాడ్డు,

రామ—సాక్ష్యం పలకాహొద్దు, యేవీఁవొద్దు, దగ్గిరనిలబడితేచాలును. పిల్చుకురండి ?

(కనిష్టీబు వెళ్ళి దుకాణదారునీ బైరాగిని తీసుకువచ్చును.)

బైరా—సాక్ష్యంఅంటే మావంటివాళ్ళే చెప్పాలి. యోగదృష్టివల్ల చూశావంటే యెక్కడ జరిగినదీ యెప్పుడు జరిగినదీ కళ్ళకి కట్టినట్టు అప్పుడు కనపడుతుంది. గనక మేంకూడా వస్తాం. యెవైనా దొరికితే హరిద్వారంలో మఠానికి పని కొస్తుంది.

రామ—జరిగినదాని ముండా మోశిరి. కొంచం కల్పనుంటేగాని కథనడవదు. అందేత హేడ్డుగారు ముసలాడితో చెప్పేమాటలు నిజం అని మీరు శలవివ్వాలి.

బైరా—వెఱ్ఱి! వెఱ్ఱి! నిజవేఁవిటి, అబద్ధవేఁవిటి! మేం సిద్ధులం. అబద్ధం నిజం చేస్తాం. నిజం అబద్ధం చేస్తాం — లోకవేఁ పెద్ద అబద్ధం. పదండి.

(నిష్క్రమింతురు.)

౫-వ స్థలము : దేవాలయం గుమ్మందగ్గిర.

[హెడ్డుకనిష్టీబు, రామప్పంతులూ మాట్లాడుతుందురు మరివక కనిష్టీబు, బైరాగి, దుకాణదారు కొంత యెడముగా నిలుచుందురు.]

హెడ్—నా నౌఖరీ పోగొట్టుకుంటానా భాయీ?

రామ—కొంచం బెదిరిస్తే నౌఖరీ పోతుందా అన్నా? పోలీసుడ్యూటీ అంటే బెదిరింపే గదా? మీరు అలా తప్పించుకుంటే నేనేం అనుకోను?

హెడ్—(చేతిలో నులుపుతున్న కాకితపుముక్కను విసిరేసి) భాయీ. లుబ్ధావుధాన్లు చంటిపిల్లడా? దుక్కిముచ్చా? బెదిరించడానికి—కూనీ కేసని నాకేవైఁనా ఆశవుంటే, పోలీసువాణ్ణి, నేను వూరుకుంటానా? పట్టుకుంటే నాకు యెంత కారక్టుకాదు? యీ జనాన్ని యీ చీకటి రాత్రిలో నూతిలో దింపానుకానా? కూనీ గీనీ అంటే యవరైనా నవ్వుతారు. మీనాక్షిచేతికి వెరచి, ఆపిల్ల యిరుగింట్లోనో పొరుగింట్లోనో పడుంది మీయింట్లోనే వుందేమో ముసలాడు అన్నట్టు?

రామ—దేవుఁడుతోడు మాయింటికి రాలేదు. యిరుగింటో, పొరుగింటో అని మీరు వూరుకుంటే యలాగ? మీ ధైర్యవేఁవిటో నాకు బోధపడదు. వెతికించవయ్యా అంటే, వెతికించారూకారు ఆ యిరుగింటివాళ్ళూ, పొరుగింటివాళ్ళూ. పిల్ల నిద్దరపోతూవుండగా కంటె చెపాయిస్తే నాగతేవిఁటి? కంటె యింటికి పట్టుకువెళ్ళకపోతే మధురవాణి గుమ్మంలోంచి గెంటుతుంది—అనగా, గెంటుతుందని కాదు—యేడుస్తుంది, ప్రాణం తినేస్తుంది. విన్నారా?

హెడ్—అయితే నా సలహావిన్నారా?

రామ—యేదో చెప్పండి మరి.

హెడ్—ఆకంటె యిచ్చిందాకా, కదలకుండా, లుబ్ధావుధాన్లు యింటిమీద కూర్చోండి.

రామ—యిదా సలహా? పీకమీద కూచున్నదాకా నాకేం పట్టింది? యింటికెళ్ళి సుఖంగా పడుకుంటాను.

హెడ్—మధురవాణి బాధ పెడుతుందనికదూ?

రామ—అని మీకు కనికారం కాబోలు? రేపుగాని వాడు కంటె యివ్వకపోతే, అవుధాన్లుమీద సివిల్ దావావేస్తాను. మీదగ్గిర, కంటెమాట వొప్పుకున్నాడు గదా మిమ్మల్ని సాక్ష్యం వేస్తాను.

హెడ్—ఓహో యిదా వేషం? పోలీసు ఆఫీసర్ని నేను, సాక్ష్యాలకి సంపన్నాలకి తిరిగితే నానౌఖరీ నిలుస్తుందా? కావలిస్తే లుబ్ధావుధాన్లు కంటె హరించాడని నాదగ్గిర ఫిరియాద్ చెయ్యండి. కేసుచేసి నా తమాషా చూపిస్తాను.

రామ—కంటెమాట మీదగ్గిర అతడు వొప్పుకున్నతరవాత, మీరు బోనెక్కి యలా అబద్ధం ఆడగల్రో చూస్తానుగదా;

హెడ్—పంతులూ, అక్కరమాలిన శౌక్యాలుచెయ్యకు వాడు కంటెమాట తనకేమీ తెలియదన్నాడు. కావలిస్తే ఆమాట సాక్ష్యం పలుకుతాను.

రామ—యిదా మీరు చేసినసాయం?

హెడ్—యెందుకు అక్కరమాలిన ఆందోళన పడతావయ్యా రేపు నీకంటె నీ యింట్లో వుండకపోతే నన్ను అను

రామ—మధురవాణితో యిప్పుడు యేం జెప్పను?

హెడ్—అయితే నన్నేం జేయమంటారు?

రామ—మళ్ళీ లుబ్ధావధాన్లు యింటికిరండి. యీమాటు మన విద్దరం వెళ్ళి పీడిద్దాం.

హెడ్—రెడ్డొచ్చాడు, మొదలాడు అన్నాట్ట—నిరర్థకంగా రాత్రల్లా నిద్దర్లేకుండా చంపావు-మరి నేను రాజాలను. నువ్వెళ్ళి వాడియింటిమీద కూచోవయ్యా, అని చెప్పానుకానా? నామాటవిని అలా చెయ్యండి. అదే సలహా. పీసిరిగొట్టు ముండాకొడుకు మానలుగురికి నాలుగుమూళ్ళు పజ్యెండురాళ్ళు పారేశాడు. యివి పెగిలేటప్పటికి నా తల్ప్రాణం తోకకి వొచ్చింది. నావొంతు మూడూ మీకిచ్చేస్తాను.

రామ—కంటెపోయి యేడుస్తూవుంటే, యీ వెధవ మూడురూపాయలూ నాకెందుకూ?

హెడ్—మీకు అక్కర్లేకపోతే పోనియ్యండి, గురోజీగారికి యిద్దాం.

రామ—కొంచం చిల్లరఖర్చుంది. యేం జెయ్యను? యిలా పారెయ్యండి. (పుచ్చుకొనును.)

హెడ్—గురోజీ తమకో తులసిదళం.

బైరా—తృణం, కణం యేవొచ్చినా మఠానికే అర్పణం.

హెడ్—(దుకాణదారుతోనూ, కనిష్టీబుతోనూ) మీకో మూడు. నీకో మూడూ—(చేతులు దులిపి) సాఫ్ ఝూడా—నాకు తిప్పలే మిగిలింది.

దుకా—(బైరాగిని పక్కకిపిలిచి) యీవేళే చెన్నాపట్నంనించి ఫస్టురకం బ్రాందీ వొచ్చింది. చిత్తగించి మరీ కాశీ వెళుదురుగాని.

హెడ్—గురోజీ, రాం! రాం! పంతులూ ముసలాణ్ణివెళ్ళి పట్టుకోండి భాయీ, స్టేషనుకు పోవాలి. (జవానుతో) రావోయి కావఁయ్యా (హెడ్డూ, జవానూ, ఒక వైపున్నూ, దుకాణదారూ, బైరాగీ మరి వకవైపున్నూ వెళ్ళుదురు

రామ—కంటె పోయింనంటే మూడురూపాయలా చేతులో బెడతాడు! (విరసంగా నవ్వును) పీడితాళం పడతాను. (హెడ్ పారేసిన కాగితపు ముక్కలు, యేరి) యిన్‌స్పెకటరుకివొకటి, తాసిల్దారుకి వొకటి, ఆకాశరామన్న ఆర్జీలు పంపుతాను, వెధవ, మధురవాణి దగ్గిరికి వెళతాడేమో? నేను యింటికిపోతే అరుగుమీద పడుకోవాలి గాని ఆ తిక్కలంజ తలుపు తియ్యదు లుబ్ధావధాన్లు యింటికివెళ్ళితే వాడు కఱ్ఱుచ్చుకుంటాడు. యీ దేవాలయంలో పరుందునా?—పురుగూ బుట్రా కరిస్తే-కరిస్తే—ఛీ! యీ సానిముండని వొదిలేస్తాను—ఆగుంట యామైనట్టు? నా అదృష్టంవల్ల యవళ్ళింట్లోనైన దాగి రేపుగాని కళ్ళబడితే, కంటెపోకూడదు ఒఁవేళ చస్తే?—చచ్చుండదు—నూతులో పడలేదు. గవరయ్యా, కావఁయ్యాకూడాగాలించారు—ఒకవేళ అది రెండోపెళ్ళి పిల్ల అయి, దాని ఆ తండ్రి కానికీగావొచ్చి బండీ యెక్కించుకు దౌడాయించాడేమో? అలా ఐతే కంటె కూడా వుడాయించడా?—మీనాక్షిని పట్టుకుంటే కొంత ఆచోకి తెలుస్తుంది—అది కనపడ్డ వేఁలాగ?—తలుపు తట్టితే ముసలాడే వొస్తాడేమో?—(రోడ్డుదాటి లుబ్ధావధాన్లు యింటి గుమ్మం యదట నిలుచుని) ఆకలి దహించేస్తూంది—మీనాక్షి దొరికితే యేమైనా ఫలహారం యిచ్చును—యవడు చెప్మా! రావిచెట్టుకింద చుట్ట కాలుస్తున్నాడూ? నాలుగు అడుగులు ముందుకు వెళ్ళి) అసిరీ, నువ్వా?

అసిరి—నానుబాబు (చుట్టపారవైచును.)

రామ—నిమ్మళంగా వున్నావురా?

అసిరి—యేట్నిమ్మళంబాబూ, సానమ్మొచ్చింది—ఈయమ్మకాసి సూడం మానేసినారు. డబ్బిచ్చేదాతేడిబాబూ?

రామ—అసిరి, అఁకక్కపోతే, అమ్మైనా పెడుతుందిరా?

అసిరి—ఆసానమ్మ మాసెడ్డ మనిషి బాబూ.

రామ—యేవిఁటి? యేవిఁటి? చెప్పారే. చాలారోజులైంది నీకు డబ్బిచ్చి—యింద యీ రాపాయి పుచ్చుకో.

అసిరి—నూరు దండాలుబాబూ?

రామ—మధురవాణి మాటయేవిట్రా చెప్పబోయినావు ?
అసిరి—మా పెద్దమనిషి బాబూ.
రామ—యవడెళ్లాడ్రా దాందగ్గిరకి ? అసిరి – యవడెళ్లాడ్రా
అసిరి—యవడెళ్లా, యీపు పెట్లగొడతాది బాబూ;
రామ—పెద్ద మనిషన్నావు ?
అసిరి—కాదా ? మొన్న పొద్దుగారెత్తే. యేపికూన్ని ఉసు గలిపింది కాదా ?
రామ—నిజం చెప్పావు. నీమీద యెప్పుడైనా కోప్పడ్డదిట్రా ?
అసిరి—మాలాటోళ్ళమీద యెంత కోప్పడతాదీ ? బాపనాళ్ళొస్తే తిడతాది.
రామ—నువ్వు యెప్పుడూ నిజవేఁ చెబుతావురా అసిరిగా.
అసిరి—సీ ! అబద్దవాడితే బగమంతుడు ఒల్లకుంటాడా బాబూ ?
రామ—మీ బుగత యేం జేస్తున్నాడ్రా ?
అసిరి—తొంగున్నాడు బాబూ.
రామ—నీకు మరోరూపాయి యిస్తాను – మీనాక్షిని సావిట్లోకి పిలుస్తావురా ?
అసిరి—నాశక్కవాఁ, బాబూ ? ఆ యమ్మ అయ్యగారితో పక్కేసుకు తొంగున్నారు
రామ—నువ్వు చిటికేస్తే, యక్కడున్నా లేచొస్తుంది. నే నెరగనట్రా,
అసిరి—తెండి బాబూ. సూస్తాను (రామప్పంతులు రూపాయి యిచ్చును, ఉభయులూ యింట్లో ప్రవేశింతురు.)

6-వ స్థలము : లుబ్ధావధాన్లు యింటివెనక.

[తలుపు జారవేసి వుండును]

[మీనాక్షి ప్రవిదతో దీపం తెచ్చి గూటిలోవుంచును. రామప్పంతులు వొత్తి తగ్గించి, మీనాక్షిని ముద్దుబెట్టుకొనును.]
మీనా—తోవతప్పొచ్చారో ?
రామ—బుద్ధితక్కువచేత, గడ్డితిని యిన్నాళ్ళూ తోవమరిచాను.
మీనా—మధురవాణి యలా రానిచ్చింది ?
రామ—మధురవాణి శిగ్గోసిరి, దాన్ని వొదిలేస్తాను. ఆకలి దహించుకు పోతూంది. ఫలారం యేమైనావుందీ ?
మీనా—యేవుందీ ? – వొడపప్పూ, కొబ్బిరిముక్కా- కావాలా ?
రామ—యేదో ఒహటి తెస్తూ. (మీనాక్షి మూకుడుతో వడపప్పూ కొబ్బరిముక్కలూ తెచ్చును. రామప్పంతులు తినుచుండును.)
మీనా—మధురవాణ్ణి వొదిలేస్తారో ?
రామ—వొదిలెయ్యడం నిశ్చయమైపోయింది.

మీనా—కనిష్టీబుమాట తెలిసిందో?

రామ—తెలిసింది.

మీనా—యవరు చెప్పారు?

రామ—అసిరిగాడు.

మీనా—మా అసిరిగాడా?

రామ—మీ అసిరిగాడే.

(అసిరిగాడు వీధితలుపు కొంచంతీసి తొంగిచూసి)

అసి—దెయ్యానికెట్టింది తింటున్నావయ్యా?

రామ—దెయ్యానికా పెట్టారు?

మీనా—(అసిరిగాడితో) వూరుకో వెధవా.

రామ—నీకు న్యాయమేనా, దిగదుడుపు కూడు పెట్టకం?

[వీధులోకి వెళ్ళి వమనము చేసికొనుటకు ప్రయత్నముచేసి తిరిగి ప్రవేశించి]
వమన మైందికాదు. యేం సాధనం?

మీనా—దిగదుడుపు కాదంటే నమ్మరుకదా;

రామ—మూకుళ్ళో తగలేశావు?

మీనా—దెయ్యం తిని సచ్చిందా, యేమిటి?

రామ—ఆడవాళ్ళు దారుణం మనుష్యులు!

మీనా—అసిరిగాడేం చెప్పాడు మధురవాణిమాట?

అసి—(తిరిగి తొంగిచూచి) ఆ పారేసిందట్టుకు పోదునా బాబు?

రామ—పట్టుకుపో.

(అసిరిగాడు పట్టుకుపోవును)

మీనా—వాడికి మీకంటె ధైర్యంవుంది.

రామ—అపవిత్రం ముండాకొడుకు యేమైనా తింటాడు. బ్రాహ్మణ్ణం పవిత్రమైన వాళ్ళంగదా?

మీనా—పవిత్రం అంటే, మీదీ, నాదే!

రామ—అదేం అలా అంటున్నావు?

మీనా—నేను వెధవముండనీ సిగదు సగసులున్నా, మనకంటే మరి పవిత్రం అయిన వారు యవరుంటారు?

రామ—ఆ కళంకం తీసెయ్యడానికే యీవేళొచ్చాను.

మీనా—యలా తీసేస్తారు?

రామ—మన యిద్దరం పెళ్ళాడితే మరి అపవిత్రత యెక్కడుంటుంది?

మీనా—యేమిటీ!

రామ — మనం పెళ్లాడదాం ?
మీనా—నిజంగానే ?
రామ—యేంవొట్టు వేసుకొమ్మన్నావు ?
మీనా—అదీపం ఆర్పెయ్యండీ.
రామ—యీ కాగితం ముక్కలు చదివి మరీ ఆర్పేస్తాను. (కాగితం ముక్కలు జేబు లోంచి తీసి చదివి) గాడిద కొడుకు తనబాకీ తాలూకు నోటులాగి, నన్ను దగా చేశాడు; పీకితాళం పడతాను
మీనా—యవడు ?
రామ—అది వేరేకథ.
మీనా—అసిరిగాడు కనిష్టీబుమాట యేం చెప్పాడు ?
రామ—మధురవాణి పెద్దుమీద కుక్కని వుసిగలిపించని చెప్పాడు.
మీనా—యెందుకూ ?
రామ—నేను లేనప్పుడు వాడు యింట్లో చొరబడబోతేను.
మీనా—అయ్యో తెలివా! అసిరిగా!
అసిరి—(ప్రవేశించి) యేటమ్మా ?
మీనా—వెధవా, నిజంచెప్పు. పంతులు యింట్లోలేనప్పుడల్లా కనిష్టీబు మధురవాణితో వుంటాడని, నువ్వు నాతో చెప్పలేదూ ?
అసిరి—(బుఱ్ఱగోకుకుంటూ) సెప్పినాను
రామ—దొంగవెధవా! కుక్కని వుసిగలిపించన్నావు ?
అసిరి—బాబు - నౌకరోడు నోరుమూసుకోవొద్దా బాబు? సానమ్మడిగితే, మీ మాట సెప్పుతానబాబు ?
మీనా—వెధవా, నువుచెబితే నాకు భయమనుకున్నావా యేవిఁటి ?
రామ—ఓరి అబద్ధపు వెధవా! యెవరితోనూ మామాటమాత్రం చెప్పకు. రూపాయి యిచ్చానుకానూ ?
మీనా—యందుకిచ్చారూ, రూపాయి ?
అసిరి—పిల్లలోణ్ణిగందా ? (పైకి వెళ్ళును.)
రామ—దొంగముండ ద్రోహంచేస్తూంచేం ?
మీనా—తెలుసునన్నారు ?
రామ—యింతని యెరగను.
మీనా—ఆడది నీతి తప్పినతరవాత అంతేవిఁటి ? యింతేవిఁటి ? తెగించినదానికి సగుడు మొకాలుబంటి- అందులో సాంది ఖాయిదాగా వుండాలనుకోవడం మీదీ బుద్ధితక్కువ.

రామ—బుద్ధితక్కువంటే బుద్ధితక్కువా! ముండని బుజ్జి చితకపొడిచెయ్యాలని వుంది, దీనికింద యంత సొమ్ము తగలెట్టానూ!

మీనా—యెప్పుడుతోలేస్తారు?

రామ—యెప్పుడోనా? రేపే. లంజ యంత పతివ్రతవేషం వేసింది!

మీనా—మనవెప్పుడు వెళ్ళిపోవడం?

రామ—యక్కడికి?

మీనా—మతి పోతుందా యేవిఁటి? రాజమోంద్రం?

రామ—అవును. రేపు దాన్ని తోలేస్తానా? యెల్లుండి మనం వుడాయిద్దాం. గాని నీ సరుకులు తెచ్చుకుంటావా. ముసలాడికి వొదిలేస్తావా?

మీనా—నాకున్నదల్లా నాసరుకులే; యెలా వొదిలేస్తాను? నాసరకుల పెట్టెతాళం మానాన్న దగ్గిరుందిగదా యేవిఁగతి?

రామ—నా ప్రయోజకత్వం నీకేం తెలుసును? యిదుగో యీ రింగునవున్న యినప ములికితో నీచిత్తవొచ్చిన పెట్టెతాళం తీసేస్తాను, గాని నాకంటె యక్కడుంది?

మీనా—గుంటకి పెట్టిందా? రాత్రివేళ, నాబట్టల పెట్లో పెట్టేది.

రామ—నీపుణ్యావుంటుంది. ఆ బట్టలపెట్టె వోమాటు తీసిచూతూ. రేపు దానికంటె మధురవాణికిచ్చి, ముండని తగిలేస్తాను.

మీనా—ఆగుంట బట్టలపెట్టె తాళం పారేళింది?

రామ— ములికితో తీసేస్తాను.

మీనా—నాసరుకులపెట్టె తాళంకూడా తీసేసి పెడతారూ?

రామ—అద్దే!

మీనా—నన్ను పెళ్ళాడతానని ప్రెమాణం చేశారుకారే?

రామ—దీపం ఆర్పేస్తే పెట్టెతియ్యడం యలాగ?

మీనా—అగ్గిపుల్లవుంది.

రామ—ఐతే యిదిగో, నిన్ను తప్పకుండా పెళ్లాడతానని యీ దీపం ఆర్పేస్తున్నాను.

(రామప్పంతులు దీపం ఆర్పి మీనాక్షిని కౌగలించుకొని యెత్తును.)

రామ—యిలా యెత్తుకు తీసుకుపోతాను రాజమహేంద్రవరం.

(లుబ్ధావధాన్లు చీకటిలోవచ్చి కఱ్ఱతో రామప్పంతులు కాళ్లమీద కొట్టును. మీనాక్షి కిందపడును.)

లుబ్ధా—బందిపోటు గాడిదెకొడకా!

రామ—సచ్చాన్రా (వీధిలోకి కుంటుకుంటూ పోవును.)

లుబ్ధా—పో. ముండా నువుకూడా నాయింట్లోంచి (మీనాక్షిని పైకిత్రోసి తలుపు గడియ వేయును)

రామ—అసిరిగా. చంపేశా(స్రా-కాలెవికాక విరిగిపోయిందిరా.

అసి—(నిమ్మళంగా) చెయ్యాని కెట్టింది తింకేచే యేవొతదిబాబూ? (గట్టిగా) కానేళ యిల్లు జొరబడితే, బుగత తన్నడా?

రామ—(మీనాక్షితో) నువ్వు యింట్లోకి వెళ్ళిపో.

మీనా—మరి యింట్లో అడుగుపెట్టను. నాసరుకులు లేకపోతేపాయను. రండి రాజమేంద్రం పోదాం.

రామ—తలిచినప్పుడేనా తాతకి పెళ్లి?

మీనా—మీయిష్ట వొచ్చినప్పుడు పెళ్లాడుదురుగాని, యింట్లోంచి లేవదీసుకొచ్చారు గదా? యిహా నేను మీతో వుండవలసినదాన్నే; పదండి.

రామ—వెఱ్ఱి కుదిరింది రోకలి తలకి చుట్టుకొమ్మన్నాట్ట! బతిమాలుకుంటాను యిప్పటికి యింట్లోకి వెళ్ళిపో.

మీనా—మరి యీజన్మంతో యీయింట్లో అడుగుపెట్టను.

రామ—అసిరిగా. మీనాక్షి వొక్కర్తా వుంటుంది. కాపాడి, బుగత తలుపుతియ్యగానే లోపలికి తీసికెళ్లు—(పరిగెత్తును. మీనాక్షి వెంటబడును.)

(రామప్పంతులు యింటియెదట)

రామ—(తలుపు తట్టి) వేగిరం, వేగిరంతియ్యి.

మధు—(తలుపు అవతలనించి) యేవిటా తొందర?

రామ—ఆకుచిట్టెడ వెంట తరువుతూంది.

మధు—చిట్టెడ కనపడగానే తలుపుతీస్తాను.

రామ—తలుపేసుకు, కూచుంటే నీక్కనపడ్డం యలాగ? నువ్వు తలుపు తీసేలోగా నన్ను కాజేస్తుంది.

మధు—నా కంటేదీ?

రామ—కంటె, కంటె, అని తపిస్తున్నావేవిటి? నిలబడ్డపాటున నూరు కంటెలు కురిపిస్తాను.

మధు—మీ నూరుకంటెలూ మీరు వుంచుకుని, నా వొక్కకంటె నాకిచ్చి, మరి యింట్లో అడుగుబెట్టండి.

రామ—రేపు పొగలుగాని కంటె యివ్వనన్నాడు లుబ్ధావధాన్లు?

మధు—రేపే యింట్లో కొత్తురుగాని. మించిపోయిందేవీ లేదు,

రామ—యింతట్లో చిట్టెడ మీదపడితే,

మధు—సకేశా? అకేశా?

రామ—పిల్లికి చెలగాటం, యలక్కి ప్రాణపోకటా!

(మీనాక్షి ప్రవేశించి, రామప్పంతులు రెక్కపట్టుకొనును.)

మీనా—దీపం ఆర్పి ప్రమాణం చేశావు — తప్పితే తలపగిలిపోతుంది.

రామ—పోముండా !

మీనా—మీ కాగల పెళ్ళాన్నిగదా యెక్కడికిపోతాను !

మధు—కాగల పెళ్ళావేఁవిటి ?

మీనా—నిన్ను వొదిలేసి, నన్ను రాజమేంద్రం తీసుకుపోయి పెళ్ళాడతానన్నాడు దీపవార్పి ప్రమాణంచేశాడు — మరెలా తప్పుతాడు ?

మధు—యీవిడేనా ఆకుచిట్టడ ?

రామ—ముండా, నాచెయ్యొదిలెయ్— నిన్ను నే పెళ్ళాడతానన్నానే? కలగన్నావా యేవిఁటి ? (మీనాక్షిని విడిపించుకొనగా మీనాక్షి కిందపడును.)

మధు—ఆడదానిమీదా చెయ్యి జేసుకుంటారు ? యేమి పౌరషం ! అబద్ధవాఁడక అన్నమాట నిలబెట్టుకోండి. యేం ? కులం తక్కువా ? రూపం తక్కువా ? ఆమెబతుకు భ్రష్టు చెయ్యనే చేశారు; పెళ్ళాడి తప్పుదిద్దుకోండి — ఆవిణ్ణి పెళ్ళాడి వొస్తేనే నేను తలుపు తీస్తాను.

మీనా—పంతులు నన్ను కౌగలించుకుని యెత్తుకుంటే మానాన్న చూసి, తన్ని యిద్దర్నీ యింట్లోంచి తగిలేశాడు. నువ్వు పొద్దు కనిష్టిబుతో పోతున్నావు, నిన్నొదిలేసి నన్ను పెళ్ళాడతానని వొట్టేసుకున్నాడు. నన్ను లేవదీసుకొచ్చి నన్ను పెళ్ళాడక తప్పుతుందా యేమిటి ?

మధు—అవస్యం పెళ్ళాడవలిసిందే — పెళ్ళాడకపోతే నువ్వు మాత్రం వూరుకుంటావు? దావా తెస్తావు — పంతులుగారికి దావాలంటే సరదావే !

రామ—మధురవాణీ — నీకు మతిపోతూంది — నా యింటికి నువ్వా యజమానివి ? తలుపు తీయ్యి

మధు—నిలబడండి. కర్పూరం వెలిగించి మంగళహారతి పళ్ళెం తెస్తాను. (తలుపు దగ్గిరనుంచి లోనికి వెళ్ళును.)

రామ—(తలుపు సందులోంచి చూసి, తరవాత మీనాక్షిని ముద్దెట్టుకుని) యెంత పని చేశావూ ! దాంతో చెప్పేశావు ! రహస్యంగా లేచిపోయి పెళ్ళిచేసుకోవాలి గాని, అల్లరి చేసుకుంటే యలాగ ?

మీనా—యెప్పుడైనా అందరికి తెలిసేదే గదా !

రామ—నామాటవిని యిప్పుడు యింటికి వెళ్ళిపో.

మీనా—యిహా మా యింటికి వెళ్ళను. యివే మా ముల్లు; మధురవాణి తలుపు తీస్తుంది; లోపలికి వెళదాం.

రామ—అయితే యిక్కడవుండు యిప్పుడె వొస్తాను, (కొన్ని అడుగులు వీధింట నడచి నిలచి) నిజంగా మంగళహార్తి తెస్తుంది కాబోలు పెంకెలంజ ? అది

తలుపు తియ్యకపోయెనా. సింహాద్రి నన్ను వెతకడానికి బయల్దేరుతుంది. తెల్లి వారవచ్చింది — చెంబుపట్టుకుపోయి కాలకృత్యాలు తీర్చుకుని ఆపైచర్య ఆలోచిద్దాం. రెండ్రోజులు పైకి పుదాయించానంటే మళ్ళీ వొచ్చేసరికి కొంత అల్లరి సద్దుకుంటుంది. తలుపు తీసినట్టు కానరాదు. యవడిల్లు ? యవర్తై యిది నన్ను, అడ్డడానికి ? ఆశ్చర్యం ! (కొంత దూరంగా వీధిలో నిలబడి. దాసరి వేషంతో శిష్యుడు చిరారుకిటి పాడును)

చరణం॥ "యిల్లుయిల్లని యేవు । యిల్లునాదని యేవు ।
నీయిల్లు యెక్కడే చిలుకా !

రామ—యిది నాయిల్లు కాదా ?

శిష్యుడు—"ఊరికి ఉత్తరాన । సమాధిపురములో । కట్టెయిల్లున్నదే చిలుకా॥"

రామ—వొల్లకాట్లోనా ?

శిష్యుడు—పల్లవి॥ "యెన్నాళ్ళు బ్రతికినా । యేమి సామ్రాజ్యమే ।
కొన్నాళ్ళకో రామ చిలుకా ?"॥

అనుపల్లవి॥ "మన్నాళ్ళు బ్రతుకునకు । మురిసేవు త్రుళ్ళేవు ।
ముందుగతి కానవే చిలుకా"

రామ—యేమిటీ అపశకునం పాటా !

శిష్యుడు—"కట్టె తెచ్చుట్టాలు । కట్టై తెబంధువులు ।
కన్న తల్లెవ్వరే చిలుకా ?"

రామ—చుట్టాలా ? వొక్క అప్పపుంది, అది యెప్పుడూ నా గుమ్మంలో అడుగుబెట్ట లేదు. యిప్పుడు యింటికి యజమాని యెవరూ ? తలపవతల సానిలంజాతలు పివతల సంసారి వెధవలంజానూ; యిద్దరూ కలిసి యిల్లుచేరకుండా నన్ను తగులుతున్నారు.

శిష్యుడు—"నిన్ను మోసేరు నలుగురు । వెంబడిని పగమంచి !"

రామ—వెట్టిముండాపాటా ! పోదాం. (గబగబ కొంతదూరము నడచి, నిలుచుని) యీ వొవనే వొస్తున్నాడు కాబోలు — అదుగో పాట వినబడుతూంది ?

పాట "నువ్వు కాలిపోయే నాక ।
కావలుందుడు గాని ।
కడకు తోలగొట్టురు ।
వెంట నెవరూ రారు చిలుకా ॥

రామ— వెట్టిముండాపాటా!

శిష్యుడు—పంతులుగారూ ! యెక్కడున్నారు ?

రామ—పడుగున్నకోకపోతే పట్టుకుంటుంది. (పరిగెత్తును.)

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

షష్ఠాంకము

౧-వ స్థలము రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో

[చెఱువుగట్టున వున్న తోటలోనికి పెళ్ళివారి బళ్లు వచ్చును, గట్టుమీద ఒక వైపు అగ్నిహోత్రావధాన్లు, రెండవ వైపు పళ్ళుతోముకొనుచు రామప్పంతులు]

అగ్ని—బళ్ళుదింపండి, బళ్ళుదింపండి. సాయెబూ యేనుక్కి కావలిసినంత రొడ్డ చెఱువు స్నానానికి బహు బాగావుంది. యెవరయ్యా చెఱువుగట్టుమీద ?

రామ—(తనలో) అరే ! మరిచిపోతిని, యీవేళే కదా పెళ్ళివారు రావలసిన రోజు ? (పైకి) నాపేరు రామప్పంతులంటారు.

అగ్ని—లుబ్ధావధాన్లుగారు మిమ్మల్ని పంపించారా యేమిటి ?

రామ—యెందుకండి ?

అగ్ని—మేవొస్తున్నావని యెదురుగా యెవర్నీ పంపలేదా ? నాపేరు అగ్నిహోత్రావధాన్లు అంటారు.

రామ—మీరేనా అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారు ? యేం వచ్చారేవిటి ?

అగ్ని—పెళ్ళిమాట మీకు తెలియదా యేమిటి ?

రామ—పెళ్ళెవరికండి ?

అగ్ని—మీ దివూరు కాదా యేమిటండి ? మా పిల్లని లుబ్ధావధాన్లుగారి కిస్తావుం.

రామ—లుబ్ధావధాన్లుగారికి పెళ్లైపోయిందే ?

అగ్ని—తమరు హాస్యాలాడుతున్నారు — హాస్యాలకేం గాని, ప్రయత్నాలు యలా జరుగుతున్నాయి యేమిటండి ?

రామ—మీరే హాస్యాలాడుతున్నట్టుంది, పెళ్ళి అయి పదిరోజులైంది. లుబ్ధావధాన్లుగారి సంబంధం అక్కర్లేదని మీరు రాశారట. అందుమీదని యెవడో గుంటూరు నుంచి వచ్చిన ఓ శాస్త్రుల్లు కొమార్తెని పన్నెండు వొందలిచ్చి పెళ్ళాడారు.

అగ్ని—అన్నగారు — హాస్యం ఆడుతున్నారు. న్యాయంకాదు. మనకి బావగారివరసా యేమిటండి ?

రామ — యేమిటి మీమాటలూ? నేను యెన్నడూ అబద్ధవాఁడి యెరగను. నామాట నమ్మకపోవడం ధర్మవేఁనా?

అగ్ని — ప్రమాణం చేస్తారండీ?

రామ — గాయత్రీ సాక్షి.

అగ్ని — అయ్యో! అయ్యో! యేవిఁ దురంతం! రండి. వెళ్ళి గాడిదకొడుకు యెవిఁకలు విరగ్గొడతాను.

రామ — నేను రానండి ఆ గుంటూరు సంబంధం చెయ్యవొద్దన్నానని నాతో మాట్లాడడం మానేశాడు. మీరు వెళ్ళిరండి-మీరు తిరిగి వొచ్చేదాకా యిక్కడే కూచుంటాను.

అగ్ని — ఆ గాడిదెకొడుకు యింటికి నాకు తోవ తెలియదే?

శిష్యు — (చెరువుగట్టు యెక్కుతూ పాడును.)

"తానెవ్వరో తనవారెవ్వరో? । మాయజీవికి తనువుకు తగులాయగాకా"॥

(రామప్పంతులు నిలబడి భయము కనపర్చును.)

అగ్ని — యేవిఁ అలా చూస్తున్నారు?

రామ — శవాన్ని మోసుకుపోయే పాట!

శిష్యు — "దినమూ, మరణమని తెలియూడీ"

రామ — (శిష్యునితో) వూరుకో (అగ్నిహోత్రావధాన్లుతో) అన్నా ఓకానీ వుందా?

శిష్యు — మిమ్మల్ని తీసుకురమ్మంది.

రామ — చెప్పావే—వొస్తానంటా రేమిటి?

శిష్యు — కంటెపోతేపోయింది, రమ్మంది.

రామ — బతికాను.

అగ్ని — చావడం యెందుకు, బతకడం యెందుకు?

రామ — అది వేరేకథ.

శిష్యు — చిట్టపులి పిల్లని తండ్రొచ్చి వండకి తీసుకుపోయినాడట.

అగ్ని — యీవూళ్లోకి పుల్లొస్తాయా యేమిటి?

రామ — విరగడైపోయింది. (శిష్యునితో) యిందరూపాయి (శిష్యుడు తీసుకుని) దాసుణ్ణి బాబూ!

(పాడును) "చిత్తాస్వాతివాన, జోడించికురియగ"

అగ్ని — యేవిఁటీ వెధవపాట? వూరుకుంటావా వూరుకోవా? నీకు రూపాయి చాలదురా గుంటకళ్ళగట్టా?

శిష్యు—తమరు దయచెయ్యండ్రా బాబూ?
అగ్ని—నేనివ్వను - అన్నా, తోవ యవరు చూపిస్తారు?
రామ—(శిష్యుడితో) నీకు లుబ్ధావధాన్లు యిల్లు తెలుసునూ?
శిష్యు—తెలుసును - తంగ్రీ.
రామ—అప్పుధాన్లుగారు ఓ కానిడబ్బిస్తారు. యిల్లు చూపించు.
శిష్యు—ముందిస్తేగాని చూపించను.
అగ్ని—యిందర - యేడుపు.

(శిష్యుడు ముందూ అగ్నిహోత్రావధాన్లు వెనకా కొన్ని అడుగులు వెళ్ళిన తరవాత, శిష్యుడుపాడును.)

శిష్యు—"నీలాలకా యేల నీయలుకా ?"
అగ్ని—యలకేవిటి నీశ్రాద్ధం ?
శిష్యు—యలకాక్కాదు, పిల్లి.
(పాడును) "పిల్లన్న తెయి తక్కలాడంగనూ। యలకతేరూగట్టి దున్నంగనూ"
అగ్ని—యేవిటి ?
శిష్యు—"మేకపిల్లరెండు మేళాంగట్టుకుని। మేరంగినీ ఘాణాని కెళ్లంగనూ"॥
అగ్ని—యేవిటి నీశ్రాద్ధంపాట !
శిష్యు—"తొండాయి నేస్తూడు, దానిగట్టబట్టుకుని। తోటచుల్లి పువ్వుతేరంగను !!
అగ్ని—పాడావంటే తంతాను,
శిష్యు—అయితే నీకు మరి యిల్లు చూపించను.
అగ్ని—పాడగట్టా - (కొట్టబోవును.)
శిష్యు—(తప్పించుకునిపోతూ) "గట్టుకింబాసున్న। పండాయినేస్తాండు మరిగ—బుకూ। మరిగుబుకూ॥"

(నిష్క్రమించును)

అగ్ని—వీడిశ్రాద్ధం చెట్టుకింద పెట్టా - తోవచుటా ! అటా ?

(తెర దించవలెను)

2-వ స్థలము : చెఱువుగట్టుతోట.

[అగ్నిహోత్రావధాన్లు, రామప్పంతులు, వెంకమ్మ, యితరులూ]

అగ్ని—గాడిదె కొడుకుని మాచెడ్డదెబ్బలు కొట్టేశాను; యేనుగులూ గుఱ్ఱాలూ తెచ్చాను వీడిశ్రాద్ధం మీదికి! తోవఖర్చయినా వొకదమ్మిడీ ఇయ్యడట.
వెంకమ్మ—మన ప్రాలుబ్ధం-నే నోచిననోపులు యిలా వుండగా, మరోలా యలా అవుతుంది? యీసంమ్మంధం వొద్దని పోరితే విన్నారూ? నేను భయపడు తూనే వున్నాను. బయల్దేరేటప్పుడు పిల్లి యెదురుగుండా వొచ్చింది.

అగ్ని — పింజాంకి! పూనాకో — ఆ కేసులు నాకేం తెలుసును? అన్నగారూ, క్రిమినల్ కేసు తావడానికి అవకాశం వుంటుందా? మాదగ్గిర అయ్యవారు ఒకాయన వున్నారు. ఆయన కిలాబోగట్టా మా బాగా తెలుసును. ఆయన్నికూడా సలహా చేదాం.

రామ — కోర్టు వ్యవహారాల్లో ఆరితేరిన మీకు ఒకరు సలహా యివ్వాలండీ? స్వజ్ఞాతి గనక సాక్ష్యం గీక్ష్యం వేయడానికి నేను సాయం చేస్తానన్నాను గాని, అయ్యవార్లూ గియ్యవార్లూ మీకూ నాకూ సలహా చెప్పేపాటివాళ్ళా? గుంటకక్కుర్తి రెండు యింగిలీషుముక్కలు చదువుకున్నారు గనక ముక్కస్యను కాన్ట్రక్ట్ అని గర్జనలు మట్టుకు చేస్తారు; గాని యేదయినా యెత్తు యెత్తావంటే తమలాంటి యోధులు యెత్తాలి. నాలాంటి నియ్యోగపాడు నడిపించాలి. క్రిమినలుకి అవకాశం వుందా అని అడుగుతారేవిఁటి? మీకు తెలియదా యేవిఁటి! — ఒట్టుపైని సులభసాధ్యంగా మూడు నాలుగువేలు డామేజీకూడా సివిల్లో లాగేస్తాను.

అగ్ని — అదే నా ఆలోచన.

రామ — తీరిపోయె; మళ్ళీ యిహ సలహా కేవుంది. వెంటనే వెళ్ళి ముక్క తగిలించేదాం. ఖర్చులికి సొమ్ముపట్టుకుని బయలుదేరండి.

అగ్ని — నాదగ్గిర దమ్మిడీ లేదు; యేమి సాధనం? యీ గాడిదకొడుకు రూపాయలిస్తాడని నమ్మి, నే నేమీ తేలేదు.

రామ — యింటికి వెళ్ళి తెఖ్ఖపట్టుకు వొచ్చేటప్పటికి పుణ్యకాలం మించిపోతుంది. "శుభస్య శీఘ్రం" అన్నాడు — మీ ఆలోచనేవిఁటి?

అగ్ని — యిదేదో ఊయితేనేగాని యింటిమొహం చూసేదిలేదు. మా అమ్మి నగకేదయినా యీ వూళ్ళో తాకట్టు పెడదాం.

రామ — అయితే పట్టుకురండి; పోలిశెట్టి దగ్గిర తాకట్టు పెడదాం; పోలిశెట్టిని మనం కొంచెం మంచి చేసుకోవడం అవశ్యకం. మీరు బుచ్చావధాన్లుని కొట్టినప్పుడు — పోలిశెట్టి వున్నాడు గనక, బుచ్చావధాన్లు మీమీద ఛార్జిచేసినప్పుడు, పోలిశెట్టిని తప్పకుండా సాక్ష్యం వేస్తాడు. శెట్టిని మనం విడతియ్యడం జరూరు — యేవంటారు?

అగ్ని — మీ సలహా మా బాగావుంది. నాకూ అదే భయవేస్తూంది.

రామ — మాశాస్త్రా, ప్రతివాడికీ సలహా చెప్పడం చాతౌతుందండీ? అందులో యీ యింగిలీషు చదువుకున్న అయ్యవార్లని సలహా అడిగితే, కేసుతే తేవొద్దంటారు. దొంగసాక్ష్యాలు తావొద్దంటారు. వాళ్ళసొమ్మేం పోయింది? దొమ్మీ మాక్కూడా లేకపోతే కేసులు గెలవడం యెలాగ?

అగ్ని — మా అయ్యవార్లు మట్టుకు మంచి బుద్ధిమంతుడూ, తెలివైనవాడూ నండి — కోర్టు వ్యవహారాలలో అతనికి తెలియని సంగతి లేదండి. అంత బుద్ధిమంతుణ్ణి నేను యెక్కడా చూడలేదు, ఆయన్ని చూస్తే మీరూ అలాగే అంటారు.

రామ — యెంత బుద్ధిమంతుడైనా మీకొహాడు సలహా చెప్పేవాడున్నాడండీ? చెవులో మాటొకమాట - మీ అయ్యవార్లు గిరీశంగారు కారండీ? వారు లుబ్ధావధాన్లు పింతల్లికొడుకుగదా?! మైగా వాడు, యీ కేసులో సరైన సలహా చెబుతాడు?

అగ్ని — అవునండోయి!

రామ — నియోగపాణ్ణి - నామాట కొంచెం ఖాతరీ చెయ్యండి. గనక, ఆ అయ్యవార్ని తోడిచ్చి, పిల్లల్ని యింటికి పంపించెయ్యండి. మొకామొకిని మనం తక్షణం వెళ్ళిపోయి, లుబ్ధావధాన్లుకన్న ముందు ముక్క తాకించెయ్యాలి. యేదో వసరుకు వేగిరం పట్టుకురండి.

అగ్ని — యేదీ, అమ్మిని యిలా పిలువు.

వెంకమ్మ — అమ్మేది చెప్మా? బద్దకించి బండీలో పడుకుంది కాబోలు, పిలువమ్మా.

అగ్ని — మనకి డామేజీ దిట్టంగా వొస్తుందా?

రామ — వొస్తుందంటే, అలాగ యిలాగానా?

ఒకడు — అమ్మన్నగారి బండి యెక్కడా కనపడదు; బండీ వెనక పడిపోయింది కాబోలు.

వెంకమ్మ — అదుగో అబ్బివున్నాడే? వీడెలా వొచ్చాడు? అబ్బి నువ్వు అక్కయ బండీలో కూచోలేదురా?

వెంకటే — లేదు, నేను డేమనుగెక్కాను.

అగ్ని — దొంగగాడిదకొడకా అయ్యవారేడ్రా?

వెంకటే — యెక్కడా కనపడ్డు.

అగ్ని — గుఱ్ఱం వొచ్చిందా? గుఱ్ఱపాడేడీ?

వెంకటే — గుఱ్ఱపాడు చెప్పాడు—

అగ్ని — యేవిట్రా, వెధవా, చెప్పాడూ?

వెంకటే — మాస్టరూ — రాత్రి —

అగ్ని — నోట్లోంచి మాట పెగల్దేం?

వెంకటే — గుఱ్ఱం దిగి — బండీ యెక్కాట్ట.

వెంకమ్మ — అయ్యో! దాన్ని లేవదీసుకు పోలేదుగద?

దగ్గిరనున్నవారు — ఆఁ! ఆఁ!

వెంకమ్మ — కొంప మునిగిపోయింది. మరేవిఁటి!

(చతికిలబడును)

అగ్ని — (కోపముచేత వణుకుచు) అయ్యవారు పకీరుముండని లేవతీసుకు పోయాడూ! నగల పెట్టె? నా కోర్టుకాగితాలో!

వెంకటేశ — అక్కయ్య పెట్లో నాపుస్తకాలు కూడా పెట్టాను.

అగ్ని — దొంగగాడిదె కొడకా! నువ్వే వాణ్ణి యింట్లో పెట్టావు. ఇవంత ఆచోకీ తెలిసిందికాదు. దొంగవెధవని చంపేసిపోదును. గాడిదెకొడుకును అమాంతంగా పాతిపెట్టేదను.

రామ — (దగ్గిరకువచ్చి) అయ్యవారు మహా దొడ్డవాడని చెప్పారే? యేమి యెత్తుకు పోయినాడేమిటండి?

అగ్ని — యేవిఁ యెత్తుకుపోయినాడా? నీశ్రార్ధం యెత్తుకుపోయినాడు. పకీరుముండని యెత్తుకు పోయినాడు. యీ గాడిదెకొడుకు యింగిలీషు చదువు కొంప ముంచింది. (వెంకటేశం జుత్తుపట్టుకుని కొట్టబోవుచుండగా తెరదించవలెను.)

3-వ స్థలము : విశాఖపట్టణములో మధురవాణి బస యెదటివీధి.

[రామప్పంతులు, అగ్నిహోత్రావధాన్లు, ప్రవేశింతురు]

అగ్ని — మనం పోలిశెట్టిదగ్గిర బెదుత్తెచ్చిన రూపాయిలన్నీ అయిపోయినాయి; యప్పటకి ఖర్చులు ఖర్చులే అంచారు; నాదగ్గిర వకదమ్మిడీలేదు.

రామ — ఖర్చుకానిది కార్యాలవుతాయిటయ్యా? మీ కడియం యెక్కడైనా తాకట్టు పెట్టండి.

అగ్ని — యీవూళ్లో మనం యెరిగినవాళ్ళెవరున్నారు?

రామ — మధురవాణి దగ్గిర తాకట్టు పెడదాం.

అగ్ని — చేసేవి మాఘస్నానాలూ, దూరేవి దొమ్మరి కొంపలూ అని జటాంత స్వాధ్యాయిని నన్ను ముండలిళ్ళకి తీసుకువెళతావషయ్యా?

రామ — మరి యేకొంపలూ తిరక్కపోతే కేసులు గెలవడం యలాగ? అది అందరు ముండల్లాంటిదీ అనుకున్నారా యేమిటి? సంసారివంటిది. ఐనా మీకు రావడం ఇష్టంలేకపోతే నాచేతికివ్వండి, నేనే తాకట్టుపెట్టి సొమ్ము తీసుకొస్తాను,

అగ్ని — అలాక్కాదు; నేనుకూడావస్తాను

రామ — యేదీ కడియం ఇలాగివ్వండి.

అగ్ని — యిది నాతాతగారిచ్చాటిది. యిది యిప్పడమంటే నాకేమీ యిష్టంలేకుండా వుంది, డబ్బు వూరికే ఖర్చుపెట్టించేస్తున్నారు; మీరు కుదిర్చినవకీలు తగినవాడు కాడప; యింగ్లీషూ రాదు ఏమీలేదూ.

రామ—అయనన్లాంటిచెయ్యి యీ జిల్లాలో లేదు. ఆయన్ని చూస్తే డిప్టీకలక్టరుగారికి ప్రాణం. ఇంతకీ మీ రేదో పట్టుదల మనస్సు అనుకున్నానుగాని, మొదటున్న వుత్సాహమ్మీకు యిప్పుడు లేదు. మీకు డబ్బు ఖర్చుపెట్టడం యిష్టంలేకపోతే మానేసాయెను. “యావత్తైలం, తావద్వ్యాఖ్యానం” అన్నాడు, మరి నాకు శలవిప్పించెయ్యండి.

అగ్ని—(ఆలోచించి) అయితే తాకట్టు పెట్టండి. (అని నిష్ఠురముగా కడియము తీసి యిచ్చును.)

రామ—(తనచేత నెక్కించుకొనుచు) యీ కేసుల్లో యిలాగు శ్రమపడుతున్నాను కదా? నాకొక దమ్మిడీ అయినా యిస్తారుకాదుగదా!

అగ్ని—అయితే నాకడియం వుడాయిస్తావా యేమిటి?

రామ—నేను మీకు యెలాంటి వకీల్ని కుదిర్చాను! ఆయన మీవిషయమై యెంత శ్రమపడుతున్నాడు! ఇదుగో ఆయన వస్తున్నాడు.

[నాయుడు ప్రవేశించును]

రామ—(తనలో) యేమిటి చెప్మా వీడు మధురవాణి యింటి పెరటి గోడవేపునుంచి వస్తున్నాడు? వీడుకూడా మధురవాణిని మరిగాడా? యేమిటి? వీణ్ణి యీ కేసులోనుంచి తప్పించెయ్యాలి.

నాయుడు—యేమండీ రామప్పంతులన్నా, మిగతా ఫీజు యిప్పించారు కాదుగదా?

అగ్ని—మీరు రాసిన డిఫెన్సు బాగుండది కాదని ముక్తగా రన్నారట.

నాయుడు—ఎవడా అన్నవాడు? గుడ్లు పీకించేస్తాను. రామప్పంతులన్నగారూ చూశారండీ — డిఫెన్సు యెంతజాగ్రత్తగ తయార్ చేశానో, నాదగ్గిర హైకో టుజాకూడా ప్లయింట్లు రాసుకు పట్టుకుపోతారు యీతుచ్ఛకేసనగా యేపాటి! నేచెప్పినట్లల్లా పార్టీ నడిస్తే నేపట్టిన కేసు పోవడమన్నమాట యెన్నడూ లేదు. యీ డిఫెన్సు చిత్తగించండి, (చంకలోని రుమాల్ కట్టువిప్పి అందులో ఒక కాగితముతీసి చదువును.)

“ఫిర్యాది చెప్పిన సంగతులు యావత్తూ అబద్ధంకాని యెంత మాత్రం నిజం కావు” చూశారూ అవక్క-మాటతోటే ఫిర్యాదీవాదం అంతా పడిపోతూంది “ఫిర్యాదీ నామీదగిట్టక దురుద్దేశంతో కూహకంచేసి కేసు తెచ్చినాడు కాని యిందులో యెంతమాత్రం నిజంలేదు.”

రామ—డిఫెన్సుమాటకేమండిగాని అవధాన్లుగారు పైసా లేదంటున్నారు.

నాయుడు—పైసాలేకపోతే పనెలా జరుగుతుంది?

రామ—ఒకసంగతి మనవిచేస్తాను యిలారండి. (రామప్పంతులు, నాయుడు వేరుగా మాటలాడుదురు.)

నాయుడుగారూ మీ వకాల్తీ యీయన కేమీ సమాధానంలేదు. నే నెంత చెప్పినా వినక భీమారావుపంతులుగారికి వకాల్తీయిచ్చాడు. మీకు యింగ్లీష్ రాదనీ, లా రాదనీ, యెవడో దుర్బోధచేశాడు.

నాయుడు—స్మాలెట్ దొరగార్ని మెప్పించిన ముండాకొడుకుని నాకు లా రాకపోతే యీగుంటవెధవ కుటోయ్ లావస్తుంది, పాస్‌పీసని రెండు యింగ్లీషు ముక్కలు మాట్లాడడంతోనే సరా యేమిటీ? అందులో మనడిప్టీకలక్టరుగారికి యింగ్లీషు వకీలంటే కోపం. అందులో బ్రాహ్మడంటే మరిని. ఆమాట అలిం దరికి బోధపర్చండి.

రామ—మరి కార్యంలేదండి. నే నెంతో ఘోరం చెప్పాను; తిక్కముండాకొడుకు విన్నాడు కాడు.

నాయుడు—అయితే నల్లిలాగు అమర్యాద చేస్తారూ? యీ బ్రాహ్మడి యోగ్యత యిప్పుడే కలక్టరుగారి బసకు వెళ్ళి మనవి చేస్తాను.

(తెరదించవలెను.)

౭-వ స్థలము : లుబ్ధావధాన్లు బస

లుబ్ధావధాన్లు—(ప్రవేశించి) ఏమి దురవస్థ వచ్చిందీ! నా అంత దురదృష్టవంతుడు లోకంలో యెవడూలేడు. యేల్నాడి శనిరాగానే కాశీకి బయల్దేరి పోవలసింది బుద్ధి తక్కువపని చేశాను, యిలా రాసిపెట్టగా యెలా తప్పుతుంది. సౌజన్యారావు పంతులు దేవుఁడు ఆయనలాంటివాళ్ళు వుండబట్టే వర్షాలు కురుస్తున్నాయి. ఆయన శలవిచ్చినట్టు తప్పంతా నా యందు వుంచుకుని విధిని నిందించడ వెందుకు? ఇంత డబ్బుంకీన్నీ, డబ్బుకి లోభపడి ఒక్కగా నొక్క కూతుర్ని ముసలివాడికి అమ్మాను, నా జీవానికి ఉసురుపెడుతూ అది కానితిరుగులు తిరిగిందంటే దాని తప్పా? బుద్ధితక్కువ వెధవని, ముసలితనంలో నాకు పెళ్ళేం? దొంగముండా కొడుకని తెలిసిన్నీ ఆ రామప్పంతుల్ని నే నమ్మడవేవిఁ? ఆ మాయగుంట పారిపోవడ వేఁవి? కంటెకి, ఆ అల్లరేమి? ఆ యినస్పికటరు ఖూనీ చేశావఁని మమ్మల్ని నలపెట్టడ వేవిఁటి? అంతా ఘోరకలి; కలి నిండిపోతూంది. ఒక్క సౌజన్యారావు పంతులు సత్యసంధుడు నాకు కనపడుతున్నాడు. కడవంతా వకీళ్ళూ, పోలీసులూ, పచ్చిపదొంగలు— ఆయన చక్రం అడ్డువేసి మమ్మల్ని యీ ఆపదలోంచి తప్పించారంటే కాశీవాసం పోతాం.—యేమి చిత్రాలు! వెధవలకి మఠం కట్టారట! యన్నడూ విన లేదు. అమ్మిని వెళ్ళి ఆ మఠం చూడమంటాను. దానికి యిష్టం కలిగిందా, దానికి కావలసిన డబ్బు యిస్తాను. ఆ మఠంలో వుంటుంది. లేకుంటే నాతో పాటు కాశీవాసం.

[రామప్పంతులు ప్రవేశించును.]

లుబ్ధా—కంటె, గింటె అని నాతో మీరు ప్రశంసించే కార్యంలేదు.

రామ—ఆ కంటె మాట ప్రశంసించడానికి రాలేదు మావాఁ. ఆ కంటె మధురవాణిది. మీరెరగరా? అదీ, మీరూ యేం చేసుకుంటారో నాకేంకావాలి? కంటె సిగకో సిరిగాని. మీకు ఓగొప్ప సాయం చెయ్యడానికి వొచ్చాను మీ అవస్థ చూస్తే నాగుండె నీరైపోతూంది.

లుబ్ధా—మహాప్రభో! నీకు పదివేల నమస్కారాలు. యిక యీ పకీరు వెధవని వదిలెయ్యి.

"రామనామ తారకం ।

భక్తిముక్తిదాయకం ॥ జానకీమ"

రామ—రామ! రామ! యంతమాట అంటివయ్యా! మీరు ఆపదలో వుండి విరక్తిచేత యేమి మాటలన్నా అవి పడి, పనిచెయ్యడం నాకు విధి. చెప్పేమాట చెవిని బెట్టండి, ముందూ వెనకా చూడడానికి యిహ టైము లేదు! వ్యవహారం అంతా సూక్ష్మంగా పొక్కు పసుచుకు వొచ్చాను. రెండు సంచులతో కూనీకేసంతా మంచు విడిపోయినట్టు విడిపోతుంది. ఒక్క యినస్పెక్టరుతో కుదరలేదు. డిస్ట్రిక్టుకలక్టరికి కూడా చెయ్యి తడిచెయ్యాలి—మీ దగ్గిర యిప్పుడు సొమ్ము లేదంటిరా, ఒకచోట వ్యవహారం కూడా పొక్కు పర్చాను. ప్రాంసరీ నోటుమీద యెన్ని రూపాయలు కావలిస్తే అన్ని రూపాయలిస్తారు.

లుబ్ధా—నేను ఒక దమ్మిడీ యివ్వను. "రామనామతారకం భక్తిముక్తిదాయకంతి జానకీ మనోహారం! సర్వలోకనాయకం"॥

రామ—నామాటవిను. యంతో ప్రయాసం మీద యీఘట్టం కుదిర్చాను. తాసీల్దారు మీదగ్గిర లంచం పుచ్చుకుని కూనీకేసు కామాపు చేశాడని యినస్పెకటరు డిస్ట్రిక్టుకలక్టరికి గట్టిగా బోధపర్చాడు. కలక్టరు సలహామీద యినస్పెక్టరు చాలా పట్టుదలగా పనిచేసి, సాక్ష్యం అంతా రడీ చేశాడు. కేసు రుజువైనట్టాయనా యేమౌతుందో ఆలోచించుకోండి.

లుబ్ధా—నీకెందుకు నాయేడుపు?

రామ—డిస్ట్రిక్టుకలక్టరు బ్రహ్మద్వేషి – తాసిల్దారు తాడు ముందుతెగుతుంది. తరవాత మిమ్మల్ని, మీనాక్షినీ కమ్మెంటు కట్టేస్తాడు – పురిసిద్ధం. నాకూ యినస్పెక్టరికీ వుండే స్నేహంచేత యీ ఘట్టానికి వొప్పించాను, గనక నామాటకి చెవొగ్గి యీ ఆపద తప్పించుకోండి.

లుబ్ధా—నన్ను బాధపెట్టక నీమానాన్న నువ్వుపోదూ, "రామనామ తారకం! భక్తిముక్తిదాయకం ॥"

రామ — నీ అంత కర్కోటకుణ్ణి యెక్కడా నేను చూడలేదు. నీ మాటకేం పెద్ద వాడివి — పసిపిల్ల, కడుపునకన్న పినాశనికి పురిసిద్ధం అయితే, ముండా డబ్బుకి ముందూ వెనకా చూస్తావు! తలచుకుంటే నా హృదయం కరిగిపోతూంది.

[సౌజన్యారావుపంతులు ప్రవేశించును]

రామ — తమరు ధర్మస్వరూపులు. లుబ్ధావధాన్లుగారియందు అకారణమైన దయచేత యీ కేసులో పనిచేస్తున్నారు. కేసంతా వట్టి అన్యాయమండి ఒక్కపిసరైనా నిజంలేదు. శలవైతే గట్టి డిఫెన్సుసాక్ష్యం—

సౌజ — నీ సంగతి నాకు తెలుసును. అవతలికి నడువు.

రామ — తమరు యోగ్యులూ, గొప్పవారూ అయినా, ఏకవచనప్రయోగం.—

సౌజ — నడువు!

(రామప్పంతులు నిష్క్రమించును)

సౌజ — ఈ దౌర్భాగ్యుణ్ణి తిరిగీ యెందుకు రానిచ్చారు?

లుబ్ధా — పొమ్మంటే పోడు బాబూ.

సౌజ — యేవొచ్చాడు?

లుబ్ధా — యినస్పికటకి డిప్టీకలకటరికీ లంచం యిమ్మంటాడు.

సౌజ — డిప్టీ కలక్టరుగారు లంచం పుచ్చుకోరు, ఆయన నాకు స్నేహితులు: నాకు తెలుసును. లంచాలూ పంచాలూ మీరు యిచ్చినట్టయితే, మీ కేసులో నేను పని చెయ్యను.

లుబ్ధా — తమశలవు తప్పి నడుస్తే చెప్పుచ్చుకు కొట్టండి. నాకు భగవంతుడి లాగా తమరు దొరికారు — "పాలముంచినా మీరే, నీళ్ళను ముంచినా మీరే" అని మిమ్మల్నే నమ్మి ఉన్నాను.

సౌజ — మీరు నేరం చేయలేదని నాకు పూర్తిఅయిన నమ్మకం వుంది. నిజం కనుక్కోడానికి చాలాప్రయత్నం చేస్తున్నానుగాని ఆగుంటూరి శాస్త్రుల్లు యవడో భేదించ లేకుండా వున్నాను. మీరు జ్ఞాపకం మీద చెప్పినదవారా గుంటూరు వ్రాసి పంపించాను. అక్కడ అలాంటిమనిషి యవడూ లేడని జవాబు వొచ్చింది.

లుబ్ధా — అదేంమాయో బాబూ! మీ సాయంవల్ల యీగండంగడిచి, నాపిల్లా నేనూ యీ ఆపదలోంచి తేలితే, నా డబ్బంతా, మీపాదాలదగ్గిర దాఖలుచేసి కాసీ పోతాను.

సౌజ — మీ డబ్బు నాకక్కర లేదని మీతో మునపటే చెప్పాను. నే చెప్పిన మాటలు మీకునచ్చి, ముసలివాళ్ళు పెళ్ళాడకూడదనీ, కన్యాశుల్కం తప్పనీ, యిప్పటికైనా మీకు నమ్మకం కలిగితే, యిలాంటి దురాచారాలు మాన్పడానికి రాజమహేంద్రవరంలో వక సభవుంది, ఆ సభకి కొంచవో గొప్పో మీకు తోచిన డబ్బుయివ్వండి. వితంతువుల మఠానికి మీపిల్లని పంపడం నాసలహా.

లుబ్ధా—తమచిత్తం, తమకలవు చేసిన తప్పులు, తప్పులని తెల్యాల్సి వట్టిపోయింది. బుద్ధివొచ్చింది బాబూ.

సౌజ — అగుంటూరు శాస్త్రుల్లుకి పరవంటదేశపు యాసవుండేదా? బాగా జ్ఞాపకం చేసుకు చెప్పండీ.

లుబ్ధా — (ఆలోచించి) లేదండి.

సౌజ — బాగా జ్ఞాపకం తెచ్చుకోండి.

లుబ్ధా — లేదండి.

(తెరదించవలెను)

౫-వ స్థలము విశాఖపట్టణంలో.

[మధురవాణి యింటి యదటవీధికొసను కరటకశాస్త్రి, శిష్యుడూ ప్రవేశింతురు.]

కరట — నువ్వు ఆ కంటె వాళ్ళనెత్తిని కొట్టకుండా తెచ్చిరావడం నుంచి, యీ ముప్పంతా వొచ్చినట్టు కనపడుతుంది.

శిష్యు — మధురవాణి కంటె మధురవాణికి యివ్వడం తప్పాఅండి?

కరట — తప్పుకాదా? నువ్వు యిచ్చావని, మరి అది వొప్పుకుందా? "తే, ధగిడీకే కంటె తెస్తావా, చస్తావా!" అని రావఁప్పంతుల్ని పీకి పిండెట్టింది. జాలి బాధపడలేక ఆరావఁప్పంతులు కూనీకేసని రొత్తు యెత్తాడు. ఆముసలాడికి సిక్ష అయిపోయిందంటే, బ్రహ్మహత్య నా మెడకి చుట్టుకుంటుంది. నువ్వు అంటూ ఆకంటే వాళ్ళయింట వొదిలేస్తే నాకు యీ చిక్కు లేకపోవుగదా?

శిష్యు — వెధవముండ గూబగదలేస్తూంటే కంటె గింటె యవడికి జ్ఞాపకం వొస్తుందండి? చయికరిచ్చి, పెట్టెతీసి, మోహూరు అంటించుకుని. చెంగున గోడగెంతాను వజ్రండువొంటలు మీరువస్తూటాగా, నాకు పెళ్ళిలో పెట్టినకంటె నేను తెచ్చానని నా తప్పు పట్టుతున్నారు? అకంటె అయినా దక్కిందా? చూస్తూనే మధురవాణి లాక్కుంది,

కరట — నేను హాస్యగాణ్ణోగానీ, యీ కూనీ గడబిడతో నాహాస్యం అంతా అణిగిపోయింది. గనక యిక హాస్యంమాను — నేను తీసుకున్న రూపాయలు లుబ్ధావధాన్లుకి యప్పటికైనా పంపించడానికే తలిచాను! అంతే గాని అపహరిద్దామని అనుకోలేదు — మధురవాణిని యలాగైనా బయతేసి, కంటె యరువుపుచ్చుకుని ఆకంటా, యీ రూపయలూ, బంగీకట్టి అవుధాన్లుకి పంపించేస్తే, కూనీ నిజం కాదని పోల్చుకుంటారు. నాకు యీ బ్రహ్మహత్య తప్పిపోతుంది.

శిష్యు — మీ నాస్తులు సౌజన్యారావు పంతులుగారితో నిజం చెప్పేగూడదా అండి?

కరట — వెఱ్ఱి కుదిరింది, రోకలి తలకి చుట్టమన్నాట్ట! వెనకటికి యెవరో పోలీసు, తల్లి కూరగాయలు పుచ్చుకుంటే, జుల్మానా వేశాట్ట; సౌజన్యారావుపంతులు అలాటివాడు. ఆయనతో మనం వున్నమాట చెప్పావంటే, ఆయన నిజం కోర్టులో చెప్పేస్తాడు ఆపైని లుబ్ధావధాన్లు పీకవురి, మన పీకకి తగులు కుంటుంది.

శిష్యు — "మన" అంటున్నారేవిఁటి?

కరట — మాట పొరపాటురా. రామచంద్రులు వూరికి వెళ్ళినమాట నిజవేఁనా?

శిష్యు — నిజవేఁ.

కరట — వాడికంట పడ్డావంటే —

శిష్యు — పడితే?

కరట — మరేంలేదు. మధురవాణి గాని గండం మనకి యెరువు యివ్వడానికి వొప్పుకుంటే ఆంజనేయస్వామికి పదిశేర్లు నెయ్యి దీపారాధన చేస్తాను.

శిష్యు — కడుపులోకి వెళ్ళవలసిన నెయ్యి కాల్చెయ్యడం నాకేవీఁ యిష్టంలేదు అమృతగుండీ మొక్కుకొండి.

కరట — హాస్యం చాలించు, తెల్లవారొస్తుంది.

(నిష్క్రమింతురు.)

౬-వ స్థలము : మధురవాణి బసలోగది.

[మధురవాణి కుర్చీమీద కూచునియుండును. కరటకశాస్త్రుల్లు, శిష్యుడూ, ప్రవేశింతురు మధురవాణి నిలబడును.]

మధు — గురువుగారికి పదివేలదండాలు; శిష్యుడికొక చిన్నముద్దు (శిష్యుని ముద్దు పెట్టుకొనును.)

కరట — నీపుణ్యం వుంటుంది. నా అల్లుణ్ణి చెడగొట్టకు.

మధు — అల్లుడెవరు?

కరట — మాపిల్లని యివనగాడికి యిచ్చి, కన్యాదానం చేస్తాను.

మధు — జెయిలునుంచి వొచ్చినతరవాత పెళ్లా! లేక పెళ్ళిచేసుకుని, మరీ మళ ప్రవేశవాఁ?

శిష్యు — జయిలేవిఁటండోయి?

కరట — వొట్టినే హాస్యానికంటూంది.

మధు — పాపం ఆపసిపిల్లవాడికి వున్న స్థితి చెప్పండి. తనవాళ్ళని వెళ్ళిచూసైనా వస్తాడు.

శిష్యు — (కరటక శాస్త్రితో) కొంపముంచారో?

మధు — ముంచడం అంటే అలాగా యిలాగానా?

కరట—నీపుణ్యాం వుంటుంది. పాతివ్రత్యం లేకపోతే మళ్లీ వాళ్ళకి పెద్దలయందు భక్తి చెడుతుంది.

శిష్యు—నేనేం తప్పుచేశాను? గురువుగారు చెప్పినపనిచేశాను. ఆతప్పూ వొప్పూ అయనదే.

మధు—యవరేమి చేసితిరో, నాకు తెలియకుగాని, మీయిద్దరికోసం హెడ్ కనిస్టీబు గాలిస్తున్నాడు. దొరకగానే మఠంప్రవేశం చేస్తాడట యీ మాటమట్టుకు నాకు రూఢిగా తెలుసును.

శిష్యు—యిదేనా మీరు నాకు చేస్తానన్న పెళ్లి?

కరట—యేమైనా జట్టీవస్తే, నీ ప్రాణానికి నాప్రాణం అడ్డువెయ్యనట్రా?

మధు—వొస్తే జట్టీ గురుశిష్యులకు యిద్దరికీ వొక్కమారే వస్తుందిగాని ఒకరికి రావడం ఒకరు అడ్డుపడడం అన్నమాట వుండబోదు. యెప్పుడైనా మీయిద్దరి ప్రాణాలకి నేను కనికరించి, అడ్డుపడాలిగాని, మరి యెవరికీ సాధ్యం కాదనుకుంటాను

శిష్యు—మాగురువుగారి మాటకేం; అయన పెద్దవారు; యేవొచ్చినా సర్దుకోగలరు. నేను పాపం పుణ్యాం యెరగని పసిపిల్లవాణ్ణి, నాప్రాణానికి నీప్రాణం అడ్డువేశావంటే, కీర్తి వుండిపోతుంది.

మధు—నీ గురువుని వొదిలేసి నాదగ్గిర శిష్యరికం చేస్తావా?

శిష్యు—యిదిగో—యీ నిమిషం వొదిలేస్తాను. (బుగ్గలుగాలితో పూరించి పిడికిళ్ళతో తట్టి గురువుతో) మీ నేస్తం యీవేళతోసరి. మరి ఆడవేషం యీ జన్మంలో వెయ్యను.

మధు—నాటకంలోకూడా వెయ్యవా?

శిష్యు—మరి నాటకం గీటకం నాకొద్దు.

మధు—నాదగ్గిర శిష్యరికం అంటే యేవేంచెయ్యాలో తెలుసునా?

శిష్యు—నీళ్ళుతోడుతాను వంటచేస్తాను. బట్టలు వుతుకుతాను. గాని బ్రాహ్మణ్ణి గదా, కాళ్ళుపట్టమనకు గద?

మధు—(విరగబడినవ్వి) యిదా నీగురువుదగ్గిర చేసే శిష్యరికం?

శిష్యు—మరి యేపోయినాను. పిడప్పొక్కలుకూడా గోకుతాను.

మధు—(నవ్వి) పెంకా?

శిష్యు—యేనౌఖరీ చెయ్యమంటే ఆనౌఖరీ చేస్తాను.

మధు—నన్ను ముద్దెట్టుకోమ్మన్నప్పుడల్లా ముద్దెట్టుకోవాలి.

శిష్యు—ముద్దెట్టుకంటాను.

కరట—వాడు కుఱ్ఱవాడు — వాణ్ణెందుకు చెడగొడతావు? ఆ శిష్యరికం యేదో వాడి తరుఫునా, నాతరఫునాకూడా నేనే చేస్తాను. చాతనైతే చక్రం అడ్డెయి

మధు—"గురువూ శిష్యుడాయె శిష్యుడూ గురువాయె"

మీరు శిష్యులు కావాలంటే యిస్కూలు జీతం యిచ్చుకోవాలి.

కరట—పిల్లికి చెలగాటం; యలక్కి ప్రాణపోకటా!

మధు—మీరా యలక?

కరట—అవును.

మధు—మీరు యలక కారు. పందికొక్కులు, మీ శిష్యుడు యలక.

కరట—పోనీ వాణ్ణయినా కాపాడు.

మధు—అదే ఆలోచిస్తూన్నాను.

కరట—బుద్ధీ బుద్ధీ కలిస్తే రాపాడుతుంది. నీ ఆలోచన యేదో కొంచం చెబితివట్టాయినా నా ఆలోచనకూడా చెబుతాను, కలబోసుకుందాం.

మధు—మీ ఆలోచన ముందుచెప్పండి.

కరట—మరేమీలేదు. నేను పుచ్చుకున్న పన్నెండువొందల రూపాయల నోట్లూ, ఆకంటూ, పోస్టుద్వారాభీమాచేసి గుంటూరు శాస్తుల్లుపేరట, లుబ్ధావధాన్లుకి పంపిస్తాను దాంతోటి కూనీకేసు నిజం కాదని సౌజన్యారావు పంతులుగారు పోల్చుకుంటారు. ఆపైని దైవాధీనం!

మధు—మీకు కంటె యలా వొస్తుంది?

కరట—నువ్వు అనుగ్రహిస్తేను.

మధు—(ముక్కుమీద వేలువుంచుకుని) చిత్రం! బ్రాహ్మలు యంతకైనా తగుదురు.

కరట—యేమిటి అలా అంటున్నావు?

మధు—నాకంటె తిరిగి నేను కళ్ళచూడడం యెలాగ?

కరట—సౌజన్యారావు పంతులుగారు నీ వస్తువ నీకు యిచ్చేస్తారు. ఆయన బహు న్యాయమైన మనిషి.

మధు—అంతమంచివాడా?

కరట—అందుకు సందేహవేఁవిఁటి?

మధు—యెంతమంచివారు?

కరట—అంత మంచిమనిషి మరి లోకంలో లేడు.

మధు—అయన్ని నాకు చూడాలనుంది, తీసికెళ్తారా?

కరట—నా అబోరుంటుందా? ఆయన సానివాళ్ళని చూడరు.

మధు—అంటే నాచ్చి కాబోలు?

కరట—యింగిలీషు చదువుపున్నవాళ్ళకి కొందరికి పట్టుకుంది యీ చాదస్తం! అయినా అందులోనూ దేశకాలాలనుబట్టి, రకరకాలు లేకపోవడం లేదు.

మధు—సౌజన్యారావు పంతులుగారిది యేరకం? గిరీశంగారిది యేరకం?

కరట—యేమి సాపత్యం తెచ్చావు? కుక్కకీ గంగి గోవుకూ యెంతవారో, వాడికీ ఆయనకు అంతవార. సౌజన్యారావు పంతులుగారు కర్మణా, మనసా, వాచా. యాంటీనాచి "వేశ్య" అనేమాట, యేమరి ఆయనయదట పలికితివట్టా యనా, "అసందర్భం!" అంటారు ఆయనలాంటి అచ్చాణీలు అరుదు. మిగిలిన వారు యథాశక్తి యాంటీనాచులు ఫోజు ఫోజంతా మాటల్లో మహావీరులే అందులో గిరీశం అగ్రగణ్యుడు. కొందరు ఇంట్లు పొగలు యాంటీనాచి, రాత్రి ప్రోనాచి; కొందరు వున్నవూళ్లో యాంటీనాచి, పరాయివూళ్లో ప్రోనాచి; కొందరు శరీరదార్ఢ్యం వున్నంతకాలం ప్రోనాచి, శరీరం చెడ్డతరవాత యాంటీనాచి; కొందరు బతికి వున్నంతకాలం ప్రోనాచి, చచ్చిపోయినతరవాత యాంటీనాచి; కొందరు అదృష్టవంతులు చచ్చిన తరవాతకూడా ప్రోనాచే. అనగా యజ్ఞంచేసి పరలోకంలో భోగాలికి టిక్కట్లు కొనుక్కుంటారు, నాబోటి అల్పప్రజ్ఞ కలవాళ్ళు, ఇష్టం కానప్పుడల్లా యాంటీనాచే.

మధు—మీ యోగ్యత చెప్పేదేమిటి! గాని, పెద్దగారి మాటలుచూస్తే, సౌజన్యారావు పంతులుగారు లుబ్ధావధాన్లుగారిని కాపాడడానికి, విశ్వప్రయత్నం చేస్తూ వున్నట్టు కనబడుతుంది. యేమి కారణమో?

కరట—చాపలు యీదడానికి, పిట్టలు యెగరడానికి, యేం కారణమో అదే కారణం.

మధు—పరోపకారం ఆయనకు సహజగుణమనా?

కరట—కాకేవిఁ?

మధు—మీ రెందుకు, కొంచెం అయీదడం, యెగరడం నేర్చుకోకూడదు?

కరట—నీమాట అర్థంకాలేదు.

మధు—యీ కేసులో నిజవేఁదో సౌజన్యారావు పంతులుగారితో చెప్పి మీరుకూడా-కొంచం లోకోపకారం చెయ్యరాదా?

కరట—మా మంచి సలహా చెప్పావు! తనకు మాలిన ధర్మమా? "స్వయంతీర్ణాః పరాం స్తారయంతి" అన్నాడు. నిజం చెబితే పంతులు యేవంటాడో నీకు తెలుసునా? "శాస్తుల్లుగారూ మీరు నేరంచేశారు, నేనేమి చెయ్యగలను? మిమ్మును గురించి నాకు చాలా విచారంగావున్నది" అని వగుస్తూ, పోలీసు వాళ్ళతో చెప్పి, జైయిలులోకి వప్పచెప్తాడు. జైయిలునుంచి తిరిగీ వచ్చిందాకా మాత్రం నెలకో పావలో, పరకో కనికరించి నాభార్యకు యిస్తూ వుంటాడు. అలాంటి ప్రమాదం లేకుండా కార్యసానుకూలం కావడంకోసమే యీ యెత్తు యెత్తాను.

మధు—సరే, పౌజన్యారాస్తు పంతులుగారు ముంగిసిగాడు గనక ఆయనదాకా వస్తే నాకంటె నాకు యిప్పించేస్తారు గాని, లుబ్ధావధాన్లు అరూపాయలూ, కంటా, పెట్లో పెట్టుకుని ముంగిలా మాట్లాడకుండా వూరుకుంటేనో ?

కరట—దాని ఖరీదు నేనిచ్చుకుంటాను.

మధు—తమరు ఒకవేళ మఠంలో ప్రవేశిస్తే మరి నాకు కంటె ఖరీదు యిచ్చేవారెవరు ? అందుచేత ఆకంటె నాకు తిరిగి వచ్చేవరకూ మీశిష్యుణ్ణి నాదగ్గిర తాకట్టు వుంచండి.

కరట—అలాగనే.

శిష్యు—మీ పాణ్మోక్షంబోయింది, నా పెళ్లో ?

కరట—నాలికా తాటిపట్టెరా ?

శిష్యు—మీరోవేళ–జయిల్లోకి వెళితే,–

మధు—గురువుకు తగిన శిష్యుడివౌదువు !

కరట—అంత ఉపద్రవం వొస్తే, నీ పెళ్ళిమాట నాపెళ్ళాంతో యరేంజిమెంటు చేసి మరీ వెళతాను.

శిష్యు—యేమో ! ఘోరమైన ప్రమాణం చేశారుగదా ?

కరట—మధురవాణీ, కొంచం శ్రమచేసి కంటెతేవా ?

మధు—యేవొచ్చింది తొందర ?

కరట—పొద్దుగాని, రావఁప్పంతులుగాని, వొచ్చాడంటే నాకొంప మునుగుతుంది.

మధు—మునిగితే తేలుస్తాను.

కరట—అంత చాకచక్యం నీకులేదనికాను.

(మధురవాణి లోనికి వెళ్ళును.)

కరట—అది చెప్పిందల్లా చెయ్యక, కొంచంపై ఒచ్చేది కాని, మరి నడుస్తూవుండు, యేమైనావుంటే, నాచెవిని పడేస్తూండు.

శిష్యు—యవరిదగ్గిర వున్నప్పుడు వారు చెప్పిందల్లా చెయ్యడవేఁ, నా నిర్ణయం. మీరు యేంపైకాని, నాచేత ఆడవేషంవేయించి పెళ్ళిచేశారో ?

కరట—ప్రమాదోధీమతామపి. యంతటివాడికైనా ఒకప్పుడు కాలుజారుతుందిరా !

[మధురవాణి కంటె పట్టుకు ప్రవేశించి]

మధు—తాకట్టు వస్తువ తప్పించుకు పోరిపోతేనో ? కుక్కా, నక్కా, కాదు గదా గొలుసులువేసి కట్టడానికి ?

కరట—నీవలల్లో పడ్డప్రాణి మరి తప్పించుకు పోవడం యలాగ ? వాటికి వున్న పటుత్వం యేవుక్కు గొలుసులకూ వుండదు.

మధు—వలలో ముత్యపు చిప్పలు పడితే లాభం గాని, నత్తగుల్లలు పడితే మోతఁ చేటు.

కరట—యంత సేపూ డబ్బు ఉత్సేనా ? స్నేహం, వలపూ, అనేవి వుంటాయా ?

మధు—స్నేహం మీలాటివారిచోట; అందుచేతనే కష్టపడి ఆర్జించిన కంటె మీపాలు చేస్తున్నాను. మాతల్లి చూస్తె భవిష్యంవుంచునా ? యిగ వలపో ? బతుకనేది వుంటే, వలపు వన్నె తెస్తుంది. అంగడి వాడికి మిఠాయిమీద ఆశా, సాని దానికి వలపూ, మనస్సులోనే మణగాలి; కొద్దికాలంవుండే యవ్వనాన్ని జీవనాధారంగా చేసుకున్న మా కులానికి వలపు ఒక్కచోటే.

కరట—యక్కడో ?

మధు—బంగారం మీద, శృంగారం వన్నె చెడిన దగ్గిరనుంచీ, బంగారం గదా తేటు తేవాలి ? ఆ బంగారం మీకు ధారపోస్తూ వున్నప్పుడు నా స్నేహం యెన్న నేల ?

కరట—నీ స్నేహం చెప్పే దేవిఁటి ! గాని నీ యౌవ్వనం, నీ శృంగారం దేవతాస్త్రీలకువలె శాశ్వతంగా వుఁటాయి,

మధు—మాతల్లి ధర్మవాఁ అని, ఆమె నాచెవిలో గూడుకట్టుకుని బుద్ధులు చెప్ప బట్టిగాని, లేఁపంటే మీలాంటి విద్వాంసుల యిచ్ఛకాలకి మైమరచి, యీపాటి వూళ్లో సానులవలె చెడివుండనా ?

కరట—మీతల్లి అనగా యెంత బుద్ధివంతురాలు ! దాని తరిఫీదుచేతనే నువ్వు విద్యా సౌందర్యాలు రెండూ దోహదంచేసి పెంచుతున్నావు ?

మధు—అంతకన్న కాపుమనిషినై పుట్టి, మొగుడి పొలంలో వంగ మొక్కలకూ, మిరప మొక్కలకూ దోహదంచేస్తె, యావజ్జీవం కాపాడే తనవాళ్ళన్నవాడు వుందురేమో ?

కరట—యేమి చిన్నమాట అన్నావు ! మధురవాణి అంటూ ఒక వేశ్యాశిఖామణి యీ కళింగరాజ్యంలో వుండకపోతే, భగవంతుడి సృష్టికి యెంతలోపం, వచ్చివుండును ?

మధు—సృష్టికి లోపం వచ్చినా రాకపోయినా, యిప్పటి చిక్కులలో మీకుమట్టుకు కించిత్ లోపం వచ్చివుండును.

కరట—మమ్మల్ని తేల్చడానికి నీ ఆలోచన యేదో కొంచం చెప్పావుకావుగదా ?

మధు—నన్ను సౌజన్యారావు పంతులుగారి దగ్గిరకు తీసుకువెళ్ళడానికి వొప్పారు కారుగదా ?

కరట—ఆయన నిన్నూ, నన్నూ యింట్లోంచి కఱ్ఱపుచ్చుకు తరుముతారు.

మధు—కోపిష్టా ?

కరట—ఆయనకి కోపవఁన్న మాటేలేదు.

మధు—ఐతే భయమేల ?

కరట—పెద్దవారివల్ల చెప్పుదెబ్బలు తినవచ్చునుగాని, మంచివారివల్ల మాటకాయడం కష్టం.

మధు—కొత్తసంగతి వకటి యీనాటికి నాకు తెలిసింది. సృష్టికల్లా వన్నె తెచ్చిన మధురవాణి అనే వేశ్యాశిఖామణి గిరీశంగారివంటి కుక్కలపాత్తుకే తగి వున్నది గాని, సౌజన్యారావు పంతులుగారివంటి సత్పురుషులను చూడడమునకైనా అర్హత కలిగివుండలేదు. గిరీశంగారు దానియింట అడుగుబెట్టగానే, మీ చెల్లెలుగారియింట, అడుగుపెట్టడానికి ఆయనకు యోగ్యత తప్పిందని మీ నిణ్ణాయం తమలాంటి పండితోత్తములుమాత్రం కార్యావసరం కలిగినప్పుడు వూరూవాడా వెతికి మధురవాణిదగ్గర లాచారీపడవచ్చును. అయితే డిప్టీ కలక్టరూ కుక్కేనా?

కరట—లంచం తినడుగాని ఆయనకు స్త్రీ వ్యసనంకద్దు పెద్ద వుద్యోగస్థుడు గనక, సీమకుక్క అని అందాం, ఆయన్నిగానీ వలలోవేశావా యేవిఁటి?

మధు—వేస్తే?

కరట—బతికానన్నమాట! ఆయన సాయంవుంటే, కేసు మంచులా విడిపోతుంది. తెలిసింది. యిదాం, నువ్వుచేసిన ఆలోచన! యెంత గొప్పదానివి!

మధు—ఆయన నాయుడుచేత రాయభారాలు పంపుతున్నారు.

కరట—వెళ్ళు, వెళ్ళు, వెళ్ళు, వెళ్ళు, యింకా ఆలోచిస్తావేవిఁటి? నీ అదృష్టం నా అదృష్టం యేవఁని చెప్పను!

మధు—వెళ్ళతలచుకోలేదు

కరట—చంపిపోతివే! ఆయన ఒక్కడే మమ్మల్ని కాపాడగలిగినవాడు.

మధు—యిటుపైని వూరకుక్కలనూ, సీమకుక్కలనూ, దూరంగా వుంచడానికి ఆలోచిస్తున్నాను.

కరట—ఆయనని హాస్యానికి సీమకుక్క అని అన్నానుగాని, యెంత రసికుడనుకున్నావు? చేతికి యెముకలేదే! హెడ్డుకనిస్టీబుపాటి చేశాడుకాడా?

మధు—పట్నంవొదిలి పల్లెటూరు రాగానే, మీదృష్టిలో, పంచనైతినో? హెడ్డును నౌఖరుగా తిప్పుకున్నానుగాని అధికంలేదే? ఆ నాలుగురోజులూ, సర్కారు కొలువుమాని అతడు నాకొలువు చేశాడు. అతడి సాయం లేకపోతే, మీరు ఆవూరి పొలిమేర దాటుదురా? యీ దాసరి దాటునా? లోకం అంతా యేమి స్వప్రయోజకపరులూ!

కరట—అపరాధం! అపరాధం! కలక్టరుని చూడనంటే, మనస్సు చివుక్కుమని అలా అన్నాను. నువ్వు ఆగ్రామం గ్రామం సమూలం రాణీలాగ యేలడం నేను యీ కళ్ళతో చూడలేదా?

మధు—నేను కలక్టరును చూడనంటే, మీమనస్సు చివుక్కుమనడం యెట్టిది? యేమి చిత్రం! సౌజన్యారావు పంతులుగారు యీమాటవింటే సంతోషిస్తారు కాబోలు!

కరట—పీక వుత్తరిస్తారు.

మధు—అదేదో చూస్తాను.

కరట—బ్రహ్మహత్య కట్టుకుంటావా యేమిటి?

మధు—ఆహా! యేమి బ్రాహ్మలూ!—అయినా పోలిశెట్టి చెప్పినట్టు, యెంత చెడ్డా బ్రాహ్మలుగదా? యిదండి; (కంటె యిచ్చును) తిలోదకాలేనా?

కరట—యెంతమాట! పువ్వులలో పెట్టి మళ్ళీరాదా? నీయెదట అనవలిసిన మాట కాదు. నీలాంటి మనిషి మరిలేదు. కించిత్ తిక్కలేకుంటేనా!

మధు—అతిక్కేగదా యిప్పుడు మీకు వుపచరిస్తూంది?

కరట—యేం వుపచరించడం? చంపేశావు! ఆ డిప్టీకలక్టర్ని ఒక్కమాటు చూసి యీ బీదప్రాణిని కాపాడితే—

మధు—చాలించండి. యిక విజయం చెయ్యండి (పెళ్ళిబొమ్మని చేతితో సౌజ్ఞచేయును. కరటకశాస్త్రుల్లు, శిష్యుడు నిష్క్రమించుచుండగా) శాస్త్రుల్లుగారూ!

[కరటక శాస్త్రుల్లు తిరిగి ప్రవేశించును]

మధు—మీపిల్లని మహేశానికి యిస్తారా?

కరట—యిస్తాను.

మధు—అయితే నాకో ఖరారు చేస్తారా?

కరట—చేస్తాను.

మధు—యిక అత్తన్ని నాటకాలాడించి, ముండలిళ్ళుతిప్పి చెడగొట్టకండి.

కరట—యిటుపైని చెడగొట్టను – నాకు మాత్రం అక్కర్లేదా? (పొడుంపీల్చి) నీది గురూపదేశం, మధురవాణీ!

మధు—బ్రాహ్మలలో ఉపదేశంలావూ, ఆచరణ తక్కువా, ఖరారేనా?

కరట—ఖరారే.

మధు—బ్రాహ్మలుకాగానే, దేవుఁడికంట్లో బుగ్గిపొయ్యాలేరు అనుకుంటాను.

కరట—చివాట్లకిదిగా వేఁవిటి?

మధు—చిత్రగుప్తుడికిలంచం యివ్వగలరా? అతడి దగ్గిరికి మధురవాణిని పంపి, చేసిన పాపాలు అన్నీ తుడుపుపెట్టించడానికి వీలుండదుకాబోలు?

కరట—మధురవాణీ! జరూరు పనివకటుంది. మరచిపోయినాను – వెళ్ళి, రేపు మళ్ళీ వస్తాను.

మధు—(నవ్వుచేత కుర్చీమీద విరగబడి, పరవాత నవ్వు సమాళించుకొని) ఒక్క నిమిషం ఆగండి. శిష్యుడా! (శిష్యుడు ప్రవేశించును) యేదీ, నాడు నువ్వు రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో, రామప్పంతులు యింటి బైటనూ, నేనూ మీనాక్షమ్మా తలుపు యివతలా అవతలా ఖణాయించి వుండగా, తెల్లవారఝామున నిశ్శబ్దంలో ఆకాశవాణిలాపాడిన చిలక పాట పాడి నీమామగారికి

బుద్ధి చెప్పు. తమ మూలంగా ఒక ముసలి బ్రాహ్మడికి ముప్పువస్తూంటే తమ వశరీరం దాచుకుంటున్నారు.

శిష్యు—(పాడును) యెట్లాని ముక్కుగలది రామచిలుక । దాని

మధు—(బెత్తముతో కొట్టబోయినట్లు నటించి) చెప్పినపని చెయ్యకపోతే జయిలు సిద్ధం.

శిష్యు—("యెన్నాళ్లు బ్రతికినా" అను పాట పాడును రెండు చరణములు పాడిన తరువాత.)

కరట—అతిజరూరు పనివుంది మధురవాణీ మరోమాటువస్తాను (నిష్క్రమించుచూ) తలవాయ గొట్టింది. తెల్ల వెంట్రుకలు లావయినాయి — మనసు కొంచం మళ్ళించుకుందాం.

2-వస్థలము సౌజన్యారావు పంతులుగారింట్లో కచేరీగది

[సౌజన్యారావు పంతులుగారు, అగ్నిహోత్రావధాన్లు ప్రవేశింతురు.]

సౌజ—ఇక మిమ్మల్లను జయించినవాడులేదు. పిల్లల్ని అమ్ముకోవడం శిష్టాచారం అంటారండీ

అగ్ని—అహా, మా మేనత్తల్ని అందరినీ కూడా అమ్మారండి వాళ్ళంతా పునిస్త్రీ చావే చచ్చారు; మా తండ్రి మేనత్తల్ని కూడా అమ్మకవేం జరిగిందప. యిప్పుడు యీ వెధవ యింగిలీషు చదువునుంచి ఆ పకీరువెధవ దాన్ని లేవదీసుకుపోయి నాడుగాని, వైధవ్యం అనుభవించిన వాళ్ళంతా పూర్వకాలంలో యెంత ప్రతిష్ఠగా బతికారు కాదు ?

సౌజ—పసిపిల్లల్ని కాలంగడిచినవాళ్ళకి పెళ్ళిచేస్తే వైధవ్యంరాక తప్పుతుందా ? నిం పాదిచేసి కొంచం యోచించండి.

అగ్ని—ప్రారబ్ధం చాలకపోతే ప్రతివాళ్ళకీ వస్తుందండీ — చిన్నవాళ్ళకిచ్చినా. పెద్ద వాళ్ళకిచ్చినా, రాసినంత యెవడైనా తప్పించగలడా ?

సౌజ—మీరు చదువుకున్నవారుగదా, ప్రారబ్ధముని పురుషప్రయత్నం యే వ్యవహా రంలో మానేశారు ? కేసు, "విధికృతం; యలావుంటే అలా అవుతుందని" వకీల్ని పెట్టడం మానేశారా ? కన్యలని అమ్ముకోవడం శాస్త్రదూష్యంకాదా డబ్బుకిలోభించి పిల్లన్ని ముసలవాళ్ళకి కట్టబెట్టి విధికృతం అనడం న్యాయ వేనా ? శలవియ్యండి.

అగ్ని—యిప్పుడు మీ శాస్త్రాల్లో వేయ్యేసి, రెండేసివేలు, వరకట్నాలు పుచ్చుకుం చున్నారుకాదండీ ? గిరీశంగారు చెప్పినట్టు—వాడి పిండం పిల్లులికిపెట్టా !— మీలో ఆడపిల్లలకి యిన్ని తులాలు బంగారం పెట్టాలి యిన్ని తులాలు వెండి పెట్టాలి అని నిర్ణయించుకోవడంలేదా ? అదిమాత్రం కాదేం కన్యాశుల్కం?

సౌజ—అలాచెయ్యడం నేను మంచన్నానా యేమిటండీ? "గిరీశంగారు చెప్పినట్టు" అని అన్నారేవిఁటి?

అగ్ని—ఆ వెధవపేరు నాయెదట చెప్పకండి.

సౌజ—కానీండిగాని - మీ రెండో పిల్లకి తగిన వరుణ్ణిచూసి పెళ్ళి చెయ్యండి. యేం సుఖపడుతుందని ముసలి వాళ్ళకి యివ్వడం? శలవియ్యండి.

అగ్ని—అదంతా మీ కెందుకయ్యా? ఓహో యిందుకా నన్ను పిలిపించారు? మీ గృహకృత్యాలు పూసుకి నేవొచ్చానా యేవిఁటి? నా గృహకృత్యాలపూసు మీ కెందుకూ?

సౌజ—తొందరపడకండి అవధాన్లుగారూ, దూరం ఆలోచించండి - మీ కడుపున బుట్టిన పిల్లయొక్క సౌఖ్యం ఆలోచించి సలహా చెప్పాను గాని, నా స్వలాభం ఆలోచించి చెప్పలేదు గదా - పెద్దపిల్లకి సంభవించిన అవస్థ మీ కళ్ళతో చూడనే చూశారు యికనైనా వృద్ధులకు పిల్లని కట్టిపెట్టడమనే ప్రయత్నము చాలించండి.

అగ్ని—నా పిల్లభారం అంతా మీ దైనట్టు మాట్లాడుతున్నా రేమిటి? ఆ సంత మీ కెందుకూ?

సౌజ—నన్ను తమ స్నేహవర్గంలో చేర్చుకోండి-పరాయివాణ్ణిగా భావించకండి—దయచేసి నా సలహా వినండి—మర్యాదగల యింట పుట్టిన బుద్ధిమంతుడగు కుఱ్ఱవాణ్ణిచూసి మీ చిన్నపిల్లని పెళ్ళిచెయ్యండి. యిక పెద్దపిల్లమాట—ఆమెకు వితంతువుల మఠంలో, సంఘసంస్కారసభవారు విద్యాబుద్ధులు చెప్పించుతారు. మీకడుపున పుట్టినందుకు యెక్కడనయినా ఆమె సుఖంగా వుండడంగదా తండ్రైనవారు కోరవలసినది. ఆమె తాలూకు కొంత ఆస్తి తమవద్దవున్నది. మా స్నేహితులున్నూ, స్త్రీ పునర్వివాహ సభ కార్యాధ్యక్షులున్నూ అయిన రామయ్యపంతులుగారు నా పేర వ్రాసినారు, ఆ ఆస్తి, చిక్కులు పెట్టక, తాము ఆపిల్లకి పంపించి వెయ్యడం మంచిది.

అగ్ని—యేవిఁటీ ముండా యేశుపునంత! వాడెవడు? వీడెవడు? మీరెవరు? అదెవర్త? నాపిల్లేవిఁటి, వకీరుముండ! రేపు యింటికి వెళుతూనే ఘటశ్రాద్ధం పెట్టేస్తాను.

సౌజ—యిప్పటి ఆగ్రహంమీద మీరు అలా శలవిచ్చినా, నిడివిమీద మీకే కనికరం పుడుతుంది యిప్పట్లోనే మీరు కనికరిస్తే కొంత మీకు నేను ఉపకారం చెయ్యగలను.

అగ్ని—కనికరంగా కేం. కడుపులో యేడుస్తున్నాను కానూ! ఆస్తి గిస్తి యిమ్మంటే మాత్రం యిచ్చేవాణ్ణికాను. ఆ వెధవని పెళ్ళిచేసుకోకుండా యిల్లు జేరితే యింట్లో బెట్టుకుంటాను, అంతే.

సౌజ—అది మరిజరగదు.

అగ్ని—యిది అంతకన్న జరగదు

సౌజ—ఆమె ఆస్తి మీరు యిచ్చివెయ్యకపోతే దావా పడుతుంది. నిష్కారణం ఖర్చులు తగులుతవి

అగ్ని—నేను అగ్రహారపుచెయ్యని—దావాగీవా అని బెదిరించితే భయపడేవాణ్ణి కాను.

సౌజ—నామాటవిని ఆస్తియిచ్చివేసి గిరీశంగారిమీద గ్రంథంచెయ్యడపు ప్రయత్నము మానుకుంటే. లుబ్ధావధాన్లుగారు మీమీద తెచ్చిన కేసు తీయించివేస్తాను—మీపిల్లమీద దయాదాక్షిణ్యాలు లేకపోతే. స్వలాభమైనా ఆలోచించుకోండి.

అగ్ని—వెధవముండని లేవదీసుకుపోయిన పకీరువెధవపక్షం మాట్లాడుతావు; యేమిం పెద్దమనిషివయ్యా? నేనాకేసు వోడులుకుంటాను? ఆవెధవగానీ కంటికి కనపడితే, కూసీచేస్తాను. పెద్దప్లీడరు ప్రత్యుద్ధానంచేసి పిలిచాడంటే, కేసుల్లో యేమిం సలహా చెబుతాడో అని భ్రమపడ్డాను. వెధవముండలకి పెళ్ళిచెయ్యడపు పోయీకాలం పట్టుకుందేమిం, పెద్దపెద్దవాళ్ళకి కూడాను?

సౌజ—లుబ్ధావధాన్లుగారి తరఫున మీమీద గ్రంథం నేనే నడిపించవలసి వుంటుంది మీకు వృథాగా డబ్బు తట్టుబడీ, సిక్షా, తుణాకాకూడా సంభవిస్తాయిగదా అని యింత దూరం చెప్పాను. మంచికి మీరు మనుష్యులైనట్టు కనపడదు గనక నా శాయశక్తులా పనిచేసి మీకు గట్టి సిక్ష అయ్యేటట్టు గ్రంథం నడిపిస్తాను. పిల్లదాని ఆస్తివిషయమయి దావాకూడా నేనే పడేస్తాను.

అగ్ని—నీయింట కోడికాల్చా!

సౌజ—మీరు యేమన్నా నాకు కోపంలేదు. యింటికివెళ్లి ఆలోచించుకుని, నా సహాయం కావలసివుంటే తిరిగిరండి.

అగ్ని—(నిష్క్రమించుతూ తనలో) వీడికి వెఱ్ఱిగాబోలు!

(తెరదించవలెను.)

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

* * *

సప్తమాంకము

౧-వ స్థలము : విశాఖపట్ణంలో వీధి

[బైరాగీ, వెనుక పదిమంది శూద్రులూ ప్రవేశింతురు.]

రామ—యెక్కణ్ణించి యిజయం సేస్తున్నారు గురూ ?

బైరా—కాశీనుంచిరా.

రామ—యెన్నాళ్లైంది గురూ ?

బైరా—ప్రాతఃకాలం గంగసేవించి బయల్దేరాముగా.

రామ—యింత యేగిరం యెలాగొచ్చినారు. గురూ ?

బైరా—పవనంబంధించి వాయువేగం మీదవచ్చాముగా.

బుచ్చ—యోగులికి సిద్ధులుండవురా ? యీయనేంరా, ఉప్పాకలోనూ సింహాచలం లోనూ మొన్న సివరాత్రికి వొక్కమారే అగుపడ్డారు.

లత్మ—తెల్లోడు తీగిటపాయేసినాడు కాడ్రా? నిమేటికి వుత్తరం దేశదేశానికి యెల్లదా ?

బైరా—పామరులు ! పామరులు !

రామ—వూరుకొన్సి—నీకేతెలిక—యెజ్జినాకొడక,

బైరా—యీవూళ్లో తీర్థపురాళ్ళరేవున రెండుమైళ్ళు లోసబురున ధర్మరాజువారు ప్రతిష్ఠచేసిన శివాలయం, కంచుదేవాలయం ఒకటి వున్నది. రాత్రి ఆదేవుణ్ణి సేవించుకుని, రేపు రామేశ్వరం వెళ్ళిపోతాం. సదావృత్తి యక్కడదొరుకు తుంది ?

రామ—యీ ఊళ్లో మఠంలేదు గురూ, మేవంతుండగ తమకి లోపవేంటి గురూ ? కాశీ కబుర్లేటి గురూ ?

బైరా—నాలుగురోజులు కిందట విశ్వేశ్వరుడి కోవిలలో ఒక బంగారపు రేకు ఆకాశంమించి పడ్డది. దానిమీద వ్రాసినలిపి బ్రాహ్మలికి యవరికీ బోధ అయిందికాదు మేం చిత్తగించాం, సిద్ధులభాషని దానిమీద బం౦రంచేసే యోగం వకటి కలకాలంబతికే యోగం వకటి వ్రాసివున్నాయి.

రామ — యేవాశ్చర్యం! గురూ భోజనం యేటారగిస్తారు ?

బైరా — పాలూ, పంచదారా, అరటిపళ్ళూ, యీప్రకారం ఒకపక్షం ఫలహారం చేస్తాము. మరి పదిహేనురోజులు వాయుభక్షణ చేస్తాము,

రామ — ఒక్క మిట్టికాయలో పలారం జాగర్త చేస్తాం గురూ. మా రాంపుందిరానికి దయసెయ్యాలి.

బైరా — పద — యీవూరి పేరేవిటి ?

లక్ష్మ — నేటి లేవ్ — రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో ముసలబాపనోడు ఆల్నిసంపేసినాట్ట. అడిక్కి దొంగసాచ్చికం పలికి నోళ్ళకీ తాసీలుగోరికీ సిచ్చెప్పపోతాదిట.

బైరా — యీవూరు పాపంతో నిండి వున్నట్టు కనపడుతూంది. యీవూళ్లో మేము నిలవము.

రామ — అచ్చపుఁడు వెళ్తోరు గురూ. ఆడిమాట నమ్మకండి. మీరెళ్ళిపోతే మాలాటోళ్ళు తరించడం యలాగ్గురూ ? ఆళ్ళ వూరోళ్ళుకారు.

బుచ్చన్న — ఆవూరి దుకాణదారుగారు అదుగో వొస్తున్నారు.

బైరా — యీవూళ్లో తాగడం లావుగావున్నట్టు కనపడుతుంది. మేము తాగుబోతులతో మాట్లాడము — దుకాణదారు వచ్చేలోగా యీ సందులోకి మళ్ళిపోదాం; రండి (దుకాణదారు పరుగెత్తి వచ్చి కలసి బైరాగి మొలలో చెయివేసి పట్టుకొనును.)

దుకా — రూపాయలుపక్కి మరీ పోలాలి !

బైరా — యేమిటి వాళకం ! వీడు తప్పతాగి పేలుతున్నాడు — నేను మొదటే చెప్పలేదా యీవూరి సంగతి ? అంతా పాపంతో నిండివుంది ! వేమన్న యేమన్నాడు

"తాగుబోతుతోడ । తగదెందు నేస్తంబు"

రామ — (దుకాణదారుతో) భాయీ ! సీకేటి, మతోయుందా ? గురువుగోరికిదట్టా వెట్టి తెంపటో యించుకోండి.

దుకా — గురువూ లేదు, గుర్రూ లేదు వూరుకోస్సి — యీడెక్కడ గురువు ? నాదుకాణంలో సారా అంతా చెడతాగి డబ్బియ్యకుండా యెగేసినాడు.

రామ — మీకు మతోయుందా భాయి ? ఆరేటి మీదుకాణంలో తాగడవేంటి, కాశీనించి యిప్పుడే ఒచ్చినారుగదా ?

దుకా — ఆకాశం బొక్కచేసుకుని వొచ్చాడు కాదూ ? (బైరాగితో) డబ్బిచ్చి మరీ కదులు.

బైరా — మావంటి సాధువుతో నీకు వాదెందుకు అబ్బీ ? యవర్నిచూసి మేవనుకున్నావో ! మమ్మల్ని పోలిన దానరివాడొకడు, బైరాగి వేషం వేసుకుని యీ దేశంలో తిరుగుతున్నాడు. కిందటిమాటు మేం దేశసంచారం చేసినప్పుడు చూసి చీవాట్లు పెట్టాం. నీకు డబ్బుమీద అంత కాపీనంవుంటే తులం రాగి

తెచ్చుకో బంగారం చేసియిస్తాం. సంగోరు ధర్మఖర్చుచేసి సంగోరు తిను. లేకుంటే తల పగిలిపోతుంది.

రామ—యేం యెట్టిముండావని చేసినారు భాయీ! బంగారం చేసేసిద్ధులికి డబ్బు లెచ్చేంటోయి? ఆరికాళ్ళమీదపడి అలక తీరుసుకోండి.

మకా—వుండోస్సి-యేడినినట్టేవుంది. నీ సొమ్మేం పోయింది?

[హెడ్కనిస్టీబు ప్రవేశించును]

హెడ్—యేమండోయి గురోజీ! మీరు దొరకడం నాకు దేవుఁడు దొరికినట్టుంది, ఇక బతికాను. మీతో కొన్ని జరూరు సంగతులు మాట్లాడాలి, రండి.

బైరా—భాయీ-మీరు వెనక్కుండండి. (మకాఁడదారుతప్ప తక్కినవారు దూరముగా వెళ్ళుదురు.)

మకా—వాడివ్విచ్చి మకే మాట్లాడండి.

బైరా—నలుగురిలోనూ మర్యాదతియ్యడం ధర్మవేఁటా తమ్ముడా? యోగరహస్యాలు పామరుల దగ్గిరా వెల్లడిచెయ్యడం?

మకా—డబ్బు యెగెట్టుపుయోగం నాదగ్గిరసారదు. రహస్యవేఁటి? ఆ విద్యకి అంతా గురువులే!

బైరా—వెట్టి నరుడా! బైరాగివాళ్ళకి మాకు డబ్బుమీద తనువుంటుందటోయి? ఒకళ్ళకి యిచ్చేదికానం-పుచ్చుకున్నదికానం.

హెడ్—భాయీ! నీరూపాయలు నేనిస్తాను. తెలివిమాలిన మాటలాడకు, గురువుగారికి కళ్ళు మొయ్యాక్ర ఆగ్రహంవొఁస్తే మనం మండిపోతాం. ఏరటుండా, వెళ్ళండి. (బైరాగితో) గురోజీ! కూనీకేసు పీకలమీదికొచ్చింది. కేసూ, యే బుగ్గీలేనిదే. ఆరాత్రి నాలుగురాళ్ళు తడుపుఁకుందావఁని మనం ఆ ముసలాణ్ణి అల్లరి పెట్టావాఁ? ఆతరవాత, తాసిల్దారొచ్చి "హాత్ హూత్" అని బెదిరించి పదిరాళ్ళు లాగాడు. తన తాలూకుకంటె పెరిలిందికాదని రావఁప్పంతులుగాడు, యినస్పెక్టరికీ పోలీసు సూపరెంటుకీ అర్జీలు కొట్టాడు. నిజంగా కూనీకేసు జరిగి వుండగా, మేవుఁ కామాపు చేశావఁని తాసిల్దారుమీదా, నామీదా యిప్పుడు పితూరీ చేస్తున్నారు.

బైరా—మేవుఁండగా మీకేం భయం, భాయి?

హెడ్—అందునేగదా, నాపాలిటి దేవుళ్లా మీరు దొరకాంన్నాను.

బైరా—మీశత్రువులకు వాగ్బంధం చేస్తాను వాళ్ళపేర్లు వ్రాసియివ్వండి. యినస్పెక్టరుకి మీమీద యిష్టవఁని చెప్పేవారే?

హెడ్ — యీ పెద్ద వుద్యోగస్థులకి దయలూ దాక్షిణ్యాలూ యేవిఁటి గురూ? వాళ్ళకి యంత మేపినా, వాళ్ళకి కొరకట్టు వొస్తుందనిగాని, ప్రమోషను వొస్తుందనిగాని, ఆశ పుట్టినప్పుడు, తెగని కత్తితో పీకలు తెగగోస్తారు. మా యినస్పెక్టరికి నూపరెంటుపని కావాలని ఆశుంది. తసీల్దారికీ వాడికీ బలవద్విరోధం వుంది. ఆ విరోధం మధ్య నన్ను కొట్టేస్తూంది.

బైరా — చూస్తూవుండండి; రేపటినుంచి పతకం తిరిగిపోతుంది.

హెడ్ — ౘందయ, గురూ - సౌజన్యారావు పంతులుగారని ఓ గొప్ప వకీలుగారున్నారు ఆయన నాకు చాలాసాయం చేస్తున్నారు కేసు తేలిపోయేసాధనం ఆయన వొకటి చెప్పారుగాని, అది కుదరక తల్లడిల్లుతున్నాం.

బైరా — యేమిటండి ఆ సాధనం?

హెడ్ — పరారి అయిపోయిన ఆపిల్లదాని తండ్రి _ గుంటూరు శాస్తుల్లని ఒకడు వున్నాడు. అతగాడు దొరికితే, కేసు పోతుంది. వాడు యక్కడా కనపడ్డు.

బైరా — యిదెంతపని, రాత్రి అంజనంవేసి ఒక్కక్షణంలో కనుక్కుంటాను.

హెడ్ — ఆలారక్షించు గురూ. ఆ కుఱ్ఱాడు—అనగా అదిన్నది - యిప్పుడు యెక్కడుందో కనుక్కోగలరూ, గురూ?

బైరా — అదీ అంజనంలోనే కనపడుతుంది.

హెడ్ — అది మొగాడయినా, ఆడదయినా కూడా కనపడుతుందా గురూ?

బైరా — ఆడది మొగాడెలా అవుతుంది భాయీ?

హెడ్ — (తనలో) చెబితే యేం ప్రమాదవో! (పైకి) యీ చిక్కువిప్పించి మతిపోతూంది గురూ. దయచేయండి, యింటికెళదాం,

బైరా — యీ శిష్యులకి కొంచం జ్ఞానోపదేశంచేసి మరీవస్తాను. మీరు ముందు నడవండి.

హెడ్ — యీకార్యం అయిందాకా మీపాదాలు వొదలను - కార్యమైతే తమరు వారిద్వారంలో కట్టిస్తూన్న మఠానికి నూటపదహార్లు దాఖలుచేస్తాను.

(అందరూ నిష్క్రమింతురు)

౨-వ స్థలము : డెప్యూటీకలెక్టర్ కచేరీ.

[డిప్టీకలక్టరు, వకీళ్ళు, బంట్రౌతులు, మొదలైనవారు ప్రవేశింతురు]

భీమా — నాకు మునసబుకోర్టులో కేసున్నది, వొక అర్జీ దాఖలుచేసి శలవు పుచ్చుకుంటాను.

కలె — కోర్టువారికి అవకాశం అయేవరకూ వుండలేని వకీళ్ళు కేసు యెందుకు దాఖలుచేయవలె? ఇది చెప్పినట్లల్లా వచ్చే కోర్టనా మీయభిప్రాయం?

భీమా—చిత్తం, చిత్తం, తమ ప్రిడిశెసర్లు అలాగు గడుపుతూవచ్చేవారు.

కలె—ఆఫీస్‌పని చూసుకుని పిల్చేవరకూ ఉండండి.

అగ్నిహో—(రామప్పంతులుతో) యేమండోయ్ మన కొత్త వకీల్ని కోప్పడుతున్నారే ?

రామ—(అగ్నిహోత్రావధానులుతో) యీ అధికార్లనైజం యేమిటంటే యెప్పుడూ పైవ దయగావుండి యెవళ్ళపక్షం కేక్ చెయ్యాలంటే వాళ్ళని కగవ్వొట్టినట్టు కనపడతారు. మీరు కోర్టసంగతంతా తెలుసునంటారే ? యిదేనా మీ అనుభవం ?

అగ్ని—(గట్టిగా) అవునవునా్నకు తెలుసును.

కలె—యెవరా మాట్లాడుతున్న మనిషి ?

నాయుడు—(లేచి) తక్ షీర్ మాఫ్ చేస్తే మనవిచేస్తాను యీయన కృష్ణారాయపురం అగ్రహారం కాపురస్థుడు. నుంక అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారు; మహా (అ) యోగ్యమైన బ్రాహ్మడు, జటాంతస్వాధ్యాయి, యీయనే లుబ్ధావధాన్లుగారికి తన కొమార్తెను పద్దెనిమిదివందల రూపాయలకు, కన్యాదానం చేయడానికి బేరమాడుకుని, కాబోయే అల్లుడికి దేహశుద్ధి చేశారు; అందుకే యీమధ్య లుబ్ధావధాన్లుగారు యేలినవారి కోటులో ఛార్జి దాఖలుచేశారు. అందులో నుద్దాయీ యీ మహానుభావుడే! మల్లవరంలో సహా! సమానజీనైన వక బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుకుంచే, ఆయనకు తన పెద్దకుమార్తెను కన్యాదానం చేసి, రెండు పిల్లికూనలు స్వీకరించేటప్పటికి పెళ్ళిలోనే ఆ బ్రాహ్మడిపుణ్యాం అంతామూడి పరంపదంపీం చేశాడు. ఆపిల్లదాని తరఫున భూములకొరకు దావా తెచ్చారు. వీరు తనువంటి గవర్నమెంట్ ఆఫీసర్లలకి తరుచుగా పనికలుగచేసి ప్లీడర్లని పోషిస్తూవుంటారు. వీరి యోగ్యత లేమి, వీరి దయాంతఃకరణ లేమి, వీరిసరసత లేమి మరియెన్నడమునకు శేషుడికైనా అలవికాదు. వారి తరఫున కేసు దాఖలు చెయ్యడంకోసమే భీమారావు పంతులుగారు కోటుకు దయచేశారు. (విరసముగా నవ్వి కూరుచొనును.)

కలె—బలేశాబాష్ (గుమాస్తాతో) ఏదీ భీమారావు పంతులుగార్ని ప్రియాను అర్జి దాఖలుచేయమను. (గుమస్తా పుచ్చుకొని దాఖలుచేయును)

కలె—(కాగితమందుకొని) యేమిటయ్యా కేసుస్వభావం ?

భీమా—చిత్తం, యీయన వెధవకొమార్తెని యీయన కొమార్తుడికి చదువుచెప్పే గిరీశం అనే ఆయన అలంకారాలూ, ఆస్తితోకూడ లేవతీసుకు వెళ్ళిపోయినాడు.

అగ్ని—దస్తావేజులూ; కోటుకాయితాలూ కూడానండి.

కలె—యేమిటి ! అ హా, హా, హా, హా, (నవ్వుచు బూట్సు నేలపై కొట్టును) బలే శాబాష్ (అర్జిచూచుకొని) యిన్నాళ్ళేమి చేస్తున్నారు ?

భీమా — తహసీల్దార్‌గారి దగ్గిర నేరం జరిగిన మూడోరోజునే మునసబుకోర్టు వకీలు వెంకట్రావు పంతులుగారు, ఛార్జి దాఖలుచేస్తే ఆ తహసీల్‌దారుగారు కేస్ స్వభావం యేమిటని అడిగినారు. ఎబ్‌డక్షన్ అని వెంకట్రావు పంతులుగారు చెప్పేసరికి యింగ్లీషు రాకపోవడంచాత, తహసీల్దారుగారు ఆ మాట యెప్పుడూ విన్లేదనిచెప్పారు. తరవాత కేస్ స్వభావం తెలుగునచెప్తే యిలాంటి నేరం మా జూరిస్‌డిక్షన్‌లో జరగదు. తోవలో రోడ్డుమీద యేతాలూకా సరిహద్దులో యెత్తుకు పోయినాడో అని అర్జీ దాఖలు చేసుకున్నారు కారు. లుబ్ధావధాన్లుగారి ఖూనీ కేసు కామ్మాప్ చేసిన తహసీల్దారుగారే యీయనండి.

నాయుడు — ఇంగ్లీష్ రాకపోతే నేమండి? తహసీల్దారుగారు యెంత ప్రాజ్ఞులు. పూర్వపు యూరోపియన్ అధికార్లని యెంత మందిని మెప్పించారు! ఆయన లుబ్ధావధాన్లుగారి కేసు కామ్మాప్ చేశారని భీమారావు పంతులుగారు అంటున్నారు. యింకా యిన్వెస్టిగేషన్ అవుతూవున్న కేసులో అలా అన్నందుకు యీయనమీద తహసీల్దారుగారు సరువునష్టం ఛార్జీ తేవడమునకు వీలువున్నది.

కర్ణ — (భీమారావువైపు జూచి) పిల్లకు పదహారు సంవత్సరములకు లోవుయీడని రుజువున్నదా?

భీమా — జాతకంవుందండి.

నాయుడు — కోర్టువారు ఆ జాతకం దాఖలు చేసుకోవాలి.

భీమా — యీ కేసులో ఆయన మాట్లాడతూవుంటే నే వంతమాత్రం వొప్పేదిలేదు.

నాయుడు — యీ కేసులో నాకూ కూడా వకాల్తీనామా వుందండి (అని దాఖలు చేయును.)

భీమా — (అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారితో) వేమయ్యా యీయనికూడా వకాల్తీ యిచ్చావయ్యా.

అగ్ని — మొదటా, రామప్పంతులు యీయనని కిప్పించారు.

భీమా — (అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారితో) అయితే రేవుడువు.

(అగ్నిహోత్రావధాన్లు తెల్లపోయిచూచును.)

కర్ణ — యేదీ జాతకం దాఖలుచెయ్యండి.

(భీమారావుపంతులు దాఖలుచేయును)

నాయుడు — కోర్టువారితో వక సంగతి మనవి చేసుకుంటాను. యీ జాతకం విశ్వామిత్రుడంత యోగ్యుడైన బ్రాహ్మడిచేత తయారు చెయ్యబడ్డది, అదుగో ఆ మూల నిలబడ్డ రామప్పంతులుగారికి యీ జాతకంలో మంచి ప్రవేశం వుందండి.

మా—నేను ప్లేడర్ వకీల్ని. కేసు హియరింగు నేనే చేయవలెనుగాని, నాయుడుగారు చేస్తే నే నెంతమాత్రం వొప్పేదిలేదు.

నాయ—స్కార్లెట్ దొరగారిదగ్గిర్నుంచీ యేజన్సీ కోటుణాలోవకాల్తీ చేస్తున్నాను, డబ్బుచ్చుకున్నందుకు నాపార్టీ తరవున నాలుగుమాటలుచెప్పి తీరుతానుగాని యింగ్లీష్ చదువుకున్న కొందరువకీళ్ళలాగ నోటంట మాట్రాకుండా కొయ్యలాగ నిలబడనండి,

కలె—(అగ్నిహోత్రావధానుల వైపుజూచి) మీ కొమార్తె, యేసంవత్సరమందు పుట్టిందయ్యా ?

అగ్ని—అంగీరస,

కలె—జాతకంలో భావనుందే ? బ్రాహ్మణ్యం పసువంతా తీసేస్తిరే. గడ్డితిని పిల్లనమ్ముకున్నావు సరే కాని, యీలాటి ఫోర్జరీలుకూడా చేయిస్తావూ ? బ్రాహ్మల్లో వున్నంత, ఖంగాళీ, ఘూలకూడా మరెక్కడాలేదు. నీదుర్మార్గత వల్ల నీకుమార్తెను యీ అవస్థలోకితెచ్చి మళ్ళీ ఎబ్డక్షన్ కేసుకూడానా ? నీపొట్ట కరిగించేస్తానుండు. (గుమాస్తాతో) కేసులో నోటీసులుచెయ్యి,

గుమా—(ఛార్జికాగితముజూచి) యిందులో ముద్దాయీ యింటిపేరూ సాకీనూ లేదండి,

నాయు—(లేచి) యీ అజీజ వల్లకాట్లో రామనాథాయ వ్యవహారం లాగుంది, ఇంగ్లీషు వకీళ్ళు దాఖలుచేసే కాగితాలు యీరీతినే వుంటాయండి.

మా—(గుమస్తాతో రహస్యముగా) తరవాయీలు నిలిపించలేరుటయ్యా ? (పైకి) యీలా నాయుడుగారు నన్ను తొంఖనాడుతూంటే కోటుణానారు ఊరుకోవడం న్యాయంకాదు.

కలె—నాయుడుగారు మిమ్మ నేమీ అన్లేదే ?

మా—(తనలో) యిక్కడికి నేను రావడం బుద్ధిపొరపాటు,

గుమా—(భీమారావు పంతులుగారితో) ఇంటిపేరూ, సాకీనూ యేమిటండి ?

మా—(అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారితో) ఏమిటయ్యా ?

అగ్ని—ఆయనపేరు గిరీశం, మరంతకంట నాకు తెలియదు.

కలె—బాజాష్; బాగావుంది ! అవధాన్లుగారి కొమార్తెని యెవడో తీసుకుపోయినాడు. కనక వాడి వూరూపేరూ యెరిగినవాళ్ళు తెలియచెయ్యవలసినదని దండోరాకొట్టించి గెజట్లో వేయించండి. పోలీసువారికి యెందుకు నోటీసివ్వలేదూ ! సాకీనూ మొదలైనవి లేనిది కేసు యడ్మిట్ చెయడానికి వీలులేదు, టిఫిన్కి వేళయింది లేదాము (అనిలేచి వెళ్ళిపోవును.)

అగ్ని—(భీమారావు పంతులుగారితో) ఏమండోయ్ కేసు అడ్డంగా తిరిగిందే?
(భీమారావు పంతులుగారు మాట్లాడరు.)

అగ్ని— యేమండోయి మీతోటి, మాట్లాడుతున్నాను

భీమా—ఇచ్చినఫీజుకు పనైపోయింది; మళ్ళీ ఫీజిస్తేనేకాని మాట్లాడేదిలేదు.

అగ్ని—యేంపనైంది అఘోరంపని? కలక్టరు చివాట్లు పెడుతూంటే ముంగిలా మాట్లాడక వూరుకున్నావు?

భీమా—బంట్రోత్! యితన్ని నాదగ్గిరికి రాకుండా గెంటేయ్,

అగ్ని—ఒహో జాగుంది వ్యవహారం! రామప్పంతులేడీ?

నాయు—(మెల్లగా వెనకనుండి వచ్చి) పోర్జరీమాటరాగానే సన్నసన్నంగా జారారు. యీపాటికి వారివూరికి సగంతోవలో వుంటారు.

అగ్ని—అయ్యో కొంపతీశాడే!

నాయు—ఇంగ్లీషువకీలు సరదాతీరిందా? పోర్జరీకి తమకూ్కడా మతప్రవేశం అవుతుంది,

అగ్ని—అయ్యో నీయింట కోడికాల్చా,

నాయు—రోజూ కాలుస్తూనే వుంటారు.

(తెరదించవలెను.)

3–వ స్థలము : సౌజన్యారావు పంతులుగారి కచేరీగది,

[సౌజన్యారావు పంతులుగారూ, పోలిశెట్టి ప్రవేశింతురు.]

సౌజ—చూశారా శెట్టిగారూ, యిప్పటిరోజుల్లో దేవబ్రాహ్మణభక్తి కోమట్లలోనే వున్నది లుబ్ధావధాన్లుగారు బ్రాహ్మలు, వృద్ధులున్నూ-ఆయనను కాపాడితే మీకు చాలా సుకృతం వుంటుంది.

పోలి— బాబు-తమశెలవు కబ్బెంతర వేఁటి?

సౌజ—చూశారా, మీరు సాక్ష్యంచెప్పి ఆయన్ని యీ ఆపదలోనుంచి తప్పించకపోతే, నిజం దాచినందువల్ల ఆయనకి యేమి ప్రమాదం వచ్చినా, ఆపాపం మిమ్మల్ని చుట్టుగుంటుంది.

పోలి—అబ్బెంతరవేఁటి? బాబూ!

సౌజ—నిజంగా కూనీ జరగలేదని మీకునమ్మకవేఁలేదూ?

పోలి—అబ్బెంతరవేఁటి? బాబూ!

సౌజ—ఆపిల్ల గోడదాటి పారిపోవడం మీరు చూశారుగదూ?

పోలి—అబ్బెంతర వేఁటిబాబూ?

సౌజ—మీరు అప్పుడు గుడ్డెమీదికి బాహ్యానికి వెళ్ళియున్నారు ?

పోలి—అబ్బెంతరవేఁటి బాబూ ?

సౌజ—మీరు బాహ్యానికి వెళ్ళినప్పుడు సహాయానికి మీ నౌఖరునుకూడా తీసుకు వెళ్ళారు ?

పోలి—అబ్బెంతరవేఁటి బాబూ ?

సౌజ—(కలం కాగితంతీసి) యీ సంగతులే వ్రాస్తాను. చెప్పండి.

పోలి—యేటి బాబూ ?

సౌజ—మీరు చెప్పబోయే సాక్ష్యానికి స్టేటుమెంటు కట్టుగుంటాను. జరిగినది అంతా చెప్పండి—వ్రాస్తాను,

పోలి—మా యింట్లోళ్ళకి ఉద్దోలమైన జబ్బుగాఉందని కబురెట్టారు, బాబూ నాకు సేతులు కాళ్ళు ఆడకుండున్నాయి. బండీ కుదుర్చుకొచ్చాను—శలవిప్పించండి—యీ సాచ్చికాల్లో తిరిగితే పిల్లాపేకా బతుకుతారా బాబూ ?

సౌజ—యింతసేపూ చెప్పారుకారేమి ? రుగ్మత నిజమైతే చాలావిచారమైన సంగతి—మీకు సాక్ష్యం యలాగా తప్పదు. చెప్పేమాటలు ముందు వ్రాసుకుంటే మంచిది, లేకుంటే బోనెక్కినతరవాత తత్తరపడిపోతారు. పదినిమిషములు పట్టదు. చెప్పండి వ్రాస్తాను,

పోలి—సాచ్చికం తప్పదు బాబూ ?

సౌజ—యలాతప్పుతుంది ? నిజం తెలిసినవారు సాక్ష్యం పలకకపోతే మరియవరు పలుకుతారు ?

పోలి—బాబూ—తమరు పెద్దవోకీళ్ళూ, కోవఁటోడి మాటని కొట్టెయక, యింటారా ?

సౌజ—వినకేమి ?

పోలి—నిజవేఁటిబాబూ ? అబద్దవేఁటి బాబూ? నేను చూసి నిజవాఁ చెప్పినాను ? గుడ్డిమీదికేటి నిశిరాత్రేళ నేను బైటకెల్డవేఁటి? జువ్విచెట్టుమీద పిశాచం అమాంతంగా సంపేసిపోదా ! బాబూ ? యేటిబాబూ సాచ్చికానికి ముండ పోలిశెట్టి పోలిశెట్టే సెప్పాలా సాచ్చికం బాబూ ? తమంటి అధికార్లనిచూస్తే, పాణం యెగిరిపోతుందిగదా ? తమరు తలిస్తే సాచ్చికానిక్కొదవా ? బావ నోళ్ళు నచ్చాపనచ్చలు, కొంచం సెయితంజేస్తే సాచ్చికం చేప్పేసిపోతారు బాబూ —

సౌజ—యీపాటి చాలించండి, దొంగసాక్ష్యాలు నాదగ్గిర పనికిరావు. నిజం తెలిసిన సాక్షులే నాకు కావాలి,

పోలి—ఆపాటిమాట యెవరు సెప్పినారుకారు బాబూ; నిజం నాకేమీ తెల్దు, యేదేవుఁడు నెత్తికొట్టమంటే ఆదేవుఁడు నెత్తికొడతాను బాబూ.

సౌజ — మరి యెరుగుదువని యెందుకు చెప్పారూ?

పోలి — బాబూ, సెప్పనంటే కనిష్టిబోళ్ళు ఊరుకున్నారా?

సౌజ — యిప్పుడు మాత్రం వూరుకుంటారా?

పోలి — చెప్పితే, యిన్నిసిపికటరు పీక పిసికెద్దు బాబూ?

సౌజ — చెప్పకపోతే హెడ్డుకనిష్టీబు పీక పిసకడా?

పోలి — అధికార్లేటి చెయ్యమంటే, మాలాటోళ్ళు ఆదల్లా సెయ్యాలిగదా బాబూ — లేకుంటే పీక్కురిగదా? "పోలిసెట్టీ, సాచ్చీకం సెప్పాలి" అని హెడ్డుగారంటే సిత్తంబాబూ అనాలి; పోలిసెట్టీ, కబడదారు, సాచ్చీకం చెప్పితే సంపేస్తాను. అని యిన్నిసిపికటరుగారు అంటే, సిత్తం బాబూ అనాలి. "హెడ్డుగారిని బదిలీచేస్తాం, మరి భయపడకు," అంటే, సిత్తం బాబూ అనాలి. ఆరాత్రి నే నూళ్లోవున్నానా బాబూ? లింగోరం సంతకి పోలేదా?

సౌజ — మీసాహ్యాన్ని, నమ్మకుని, లుబ్ధావధాన్లుగారికి నేను ధైర్యం చెప్పానే?

పోలి — గొప్పధికార్లు! తమరు తలిస్తే ఆరికి నోశేటి బాబూ? కోపించకండి మాటకొట్టెయ్యండి బాబూ, తమవంటోరుతలిస్తే, బాపన సాచ్చికాలు నచ్చాపనచ్చలు?

సౌజ — మీ యోగ్యత తెలిసింది. చాలు, యీపాటి వెళ్ళండి.

పోలి — (లేచినిలబడి) కోపవాఁబాబూ? మేం బతగ్గలవాఁ? ఆవునెయ్యి బాబూ గుమగుమలాడేది ప్రతోరం పంపించుకుందునా బాబూ?

సౌజ — మీయినస్పెక్టరికి పంపండి.

పోలి — (వెళ్ళిపోతూ) ఆడంతోరు ఆయా, తమంతోరు తమరూ. మాకిద్ద రొహాటి గాదా?

సౌజ — చాలును వెళ్ళండి, వెళ్ళండి,

పోలి — తమకోపవొఁస్తే, బతగ్గలవాఁ బాబూ. (గుమ్మందాటి) బతిగాన్రా దేవుఁడా! పెందరకాళె యింటికిపోయి యెంకటేశ్వర్లుకి. ఆరశటాకునెయ్యి దివ్వెవి గిస్తాను.

(నిష్క్రమించును.)

౨-వ స్థలము : వీధి.

[అగ్నిహోత్రావధాన్లు, నాయుడు ప్రవేశింతురు.]

అగ్ని — అవునైతే కేసు మానుకోమ్మంటారూ?

నాయుడు — లేకపోతే మీకు చాలా వుపద్రవం సంభవిస్తుంది, ఆయింగిలీషు వకీలు అంతా పాడుచేశాడు.

అగ్ని—అయితే రామప్పంతులు వుడాయించేసినట్టేనా ?
నాయడు—అందుకు సందేహవేఁవిఁటి ?

అగ్ని—నా కడియం, పట్టుకుపోయి తాకట్టుపెట్టాడు ?
నాయడు—దానికి నీళ్ళధారే.
అగ్ని—అయ్యో ! ఆ కడియం మాతాతనాటిది. మీరుమొన్న దిక్షితోవంటవొచ్చారే, ఆ సాందానియింట్లో తాకట్టుపెట్టాడు,
నాయడు—రామ ! రామ ! ఆ సరుకు దానిదగ్గిర వుంచేలేదు. మీది మిక్కిలి దాని తాలూకుకంటె వకటి వాడే తీసుకుపోయి యక్కడో తాకట్టు పెట్టాడు. ఆ తాగుబోతు మీకెలా దొరికాడు ?
అగ్ని—రామప్పంతులు తాగుఛాడా ?
నాయడు—మరి కడియం, కంటె కూడా తాగేశాడుకాడా ?
అగ్ని—వీడిసిగతరగా !
నాయడు—అవునుగాని, మీ మీదపోజ్జారీ కేసు ఖడాయించకుండా డిప్టీకలక్టరు గారితో సిఫార్సు చేశాను గదా, నాకేమిస్తారు ?
అగ్ని—యేవిఁచ్చేది ? నాభికొనుక్కోడానికి దమ్మిడీ అయినా నాదగ్గిరలేదు. వూరికి చేరితేగాని డబ్బుపెగల్దు.
నాయడు—పోనియ్యండి. ఒక ప్రామిసరీనోటు రాయండి; రూపాయలు యిప్పిస్తాను.
అగ్ని—నా ప్రాణంపోతే నోటురాయను. అప్పుపత్రం రాయవని మాతండ్రి చచ్చిపోయేటప్పుడు నాచేత ప్రమాణం చేయించాడు.
నాయడు—అయితే మీతోకూడా మీవూరువొస్తాను—వకబండెడు ధాన్యం యివ్వండి.
అగ్ని—డబ్బా, దినస్సాకూడా వొకళ్ళనెత్తిని కొడితే, యేటికేడాదీ బతకడం యలాగు ? రెండుపుట్లు మిరపకాయలిస్తాను.
నాయడు—అదైనా యెంతకాదు. ఖరారేనా ?
అగ్ని—అగ్నిహోత్రావధాన్లు, అన్నమాట తప్పుఛాడా ? లుబ్ధావధాన్లు నన్ను వకీర్నిచేశాడు—వాడికి సిక్షకాదేం ?
నాయడు—అవునుగాని, సౌజన్యారావు పంతులుగారు అతడికి సాయం చేస్తున్నారు, అధికార్లంతా ఆపంతులుమాట వింటారు.

అగ్ని—ఆ పంతులు అవుధాన్లుకూతుర్ని ఫెళ్ళాడఛాడా యేమిషి ?
నాయడు—ఆయన బ్రహ్మచారిఁ, దాన్ని పెళ్ళాడతాడా ?
అగ్ని—మరియెందుకు, లుబ్ధావుధాన్లు మీదపడి యేడుస్తాడు ?
నాయడు—సౌజన్యారావు పంతులుగారు మహాదొడ్డవారు. కోట్లలో యెన్నవలసిన మనుష్యులు. ఆపదలోవున్న యెవరికైనా ఆయ్న ఉపకారం చెయ్యవలసినవారే

అగ్ని—అమైతే, వెధవముండని పెళ్ళాడిన చావాటుపీనుగును వెనకేసుకుని, నా పీక యెందుకు నొక్కుచున్నాడు?—అడుగో ఆ గాడిదకొడుకు!

[గిరీశం తొందరగా ప్రవేశించును. అగ్నిహోత్రావధాన్లు పక్క నుంచి గిరీశం మీదపడును. గిరీశం తప్పించుకుని కిందికిజారి, అగ్నిహోత్రావధాన్లు కాళ్ళుబట్టి లాగి "మావఁగారికి నమస్కారం" అని పరుగుచ్చుకొనును, అగ్నిహోత్రావధాన్లు కిందపడును.]

నాయడు—అల్లుడుగారా యేవిఁటండి? (లేవదీసి వొళ్ళుదులుపును.)

అగ్ని—వీడిశ్రాద్ధం చెట్టుకిందబెట్టా! యేడీ. వెధవని చంపేస్తాను?

నాయడు—అల్లుణ్ణి హతవాఁరిస్తే. కూతురు డబ్బిల్ వెధవౌతుందీ. శాంతించండి.

అగ్ని—నీయింట కోడిగాల్చా!

నాయడు—అమోఘాశీర్వచనము! పదండి.

౫-వ స్థలము: లుబ్ధావధాన్లు బస

లుబ్ధా—రామనామతారకం! భక్తిముక్తిదాయక॥

[గిరీశం ప్రవేశించి లుబ్ధావధాన్లును కాగలించుకొని "అన్నయ్యా" అని యేడ్చును]

లుబ్ధా—యిదేవిఁట్రా!

గిరి—నీ మీద కూనీకేసు వొచ్చిందని తెలిసి నిద్రాహారం లేకుండా యకాయకీని వొచ్చాను. మా అన్నయ్యకి వాళ్ళకి కబురు పంపించావు కావేవిఁ?

లుబ్ధా—యెవడేం జెయ్యాలి? అన్నిటికీ సౌజన్యారావు పంతులుగారే వున్నారు. అయితే అబ్బీ, అగ్నిహోత్రావధాన్లుగాడి కూతిర్ని లేవదీసుకు పోయినావట్రా? వాడికి తగినశాస్తి చేశావు, దాన్నిగానీ పెళ్ళిమాత్రం ఆడలేదుగద?

గిరి—నే నంత తెలివితక్కువపని చేస్తాననుకున్నావా, అన్నయ్యా? నువ్వు నన్నేదో పెంచుకుంటావనీ, పెళ్ళిచేస్తావనీ మావాళ్ళు కొండంత ఆశ పెట్టుకున్నారు గదా?

లుబ్ధా—యీగండం గడిస్తే పెంపకంమాట ఆలోచించుకోవచ్చును,

గిరి—(గద్గద స్వరంతో) సౌజన్యారావు పంతులుగారు చెప్పినమాటలు నూస్తే, యీ గండం గడుస్తుందని నాకు ధైర్యం తాళకుండావుంది. నీకు కావలసినవాణ్ణి, చదువుకున్నవాణ్ణి, బుద్ధిమంతుణ్ణి గనక నీకు మంచి సలహా చెప్పమని సౌజన్యారావు పంతులుగారు నాతో మరిమరీ చెప్పారు,

లుబ్ధా—ఆయన్ని చూశావురా?

గిరి—"చూశావా" అనా అడుగుతున్నారు? ఆయనదగ్గిరికి పెద్దసిఫార్సు తీసుకు వొచ్చాను. ఆయనకి నామీద పుత్రప్రేమ. ఆయనకేమీ పాలుపోకనే, నన్ను

మీతోటీ, పెద్దు కనిష్టిబుతోటీ మాట్లాడి, మంచి సలహా యిమ్మని పంపిం చారు. గనక నామాటవిను యెందుకైనా మంచిది, ఒక దత్తత పత్రికరాయి-

కన్నకొడుకు లేనందుకు, ఉత్తరగతి చూసుకోవాలా లేదా ?

లుబ్ధా — నాకువున్న బంధువులంతా నాదగ్గిర డబ్బులాగాలని చూసేవారేగాని, నా కష్టసుఖాలకి పనికివొచ్చేవాడు ఒక్కడయినా కనపడ్డు.

గిరి — ఒహో క్షౌత్తినైనా యెన్నడైనా ఓ దమ్మిడీ కొట్టిన పాపాన్ని పోయి నాన్నాను ? నే నొక్కణ్ణేగద నీమీద అభిమానం పెట్టుకు దేవులాడుతున్నాను. మిగతా నీ బంధువులకి యెవరికైనా నీమీద పిసరంత అభిమానం వుందీ ? చెప్పు.

లుబ్ధా — లేకపోతే పీడానాడాకూడా పాయెను.

గిరి — నేమట్టుకు నీదగ్గిర ఒక్కదమ్మిడీ యెన్నడూ ఆశించలేదు. నీపరంకోసం దత్తత చేసుకోమన్నాను. నన్ను కాకపోతే మరొకణ్ణి చేసుకో.

లుబ్ధా — యిహం యింతబాగా వెలిగింది; పరంమాట బతికివుంటే ముందు చూసు కుందాం.

గిరి — సౌజన్యరావు పంతులుగారు నీకు మంచి సలహా యిమ్మని శెలవిచ్చారు గనక

నీతో యీమాట చెప్పాను; అంతేగాని, అప్పులు చెప్పినమాట నువ్వు వినవన్న మాట నాకు బాగా తెలుసును-పోనియ్యి-మరోమాట చెబుతాను. అది ఐనా చెవినిబెట్టు-నీకొకవేళ, సిఖ అయితే, నీతరఫున, నీ వ్యవహారాలూ నవహా రాలూ, చూడడానికి యవడైనా ఒకడు వుండాలా లేదా ? నీ బంధువుల్లో కల్లా యింగిలీషు వొచ్చినవాణ్ణి వ్యవహారజ్ఞానం కలవాణ్ణి నేను వొక్కణ్ణేగద ? నాకో పవరాఫ్టర్నామా గొలికి యిచ్చెయ్యి.

లుబ్ధా — నువ్వెందుకు నన్ను దుఃఖంలోవున్నవాణ్ణి, మరింత దుఃఖపెడతావు ? అన్నిటికీ నాకు సౌజన్యారావు పంతులుగారు వొక్కరేవున్నారు. ఆయన యేలా చెవితే ఆలా చేస్తాను.

గిరి — నేనన్నమాటా అదేకగూ ? ఆయన చెప్పినట్టు నువ్వేవిటి, నేనేవిటి, యవడైనా వినవలసిందే యీ రెండు సంగతుల విషయమయీా, ఆయన సలహా తప్ప, కుండా అడిగి వారు యలా శెలవిస్తే అలా చేదాం. యేమంటావు ?

లుబ్ధా — యిప్పటి నాచిక్కుకు పనికొచ్చేమాట ఒక్కటి లేదుగద.

గిరి — మరి యెందుకొచ్చావనుకున్నావు యింతదూరం ? నేను నాడు వ్రాసిన వుత్తరపు సంగతులు నువ్వు ఆలోచనలోకి తెచ్చివుంటే, యీ చిక్కులు నీకు రాకపోనుగదా ?

లుబ్ధా — అప్పుడు గడ్డితిన్నాను.

[హెడ్డు కనిస్టీబు, దుకాణదారు ప్రవేశించి]

హెడ్ — అవుధాన్లూ — ఈయనెవరు ?

లుబ్ధా — నాతమ్ముడు

హెడ్ — నాకేం తోచకుండావుంది బైరాగి మాయమైపోయినాడు.

లుబ్ధా — అయ్యో ! మరేవిటి సాధనం ?

హెడ్ — అదే ఆలోచిస్తున్నాను.

లుబ్ధా — యెక్కడికి వెళ్ళాడో !

హెడ్ — శ్రీ జగన్నాధస్వామివారి శలవౌతూందిఅని యీ వుదయంనుంచీ అంటూ వొచ్చాడు.

దుకా — సారాదుకాణాల్లో యెతికితే, దొరుకుతాడు.

హెడ్ — అదేంమాట భాయీ. సిద్ధులు యేంచేసినా, వారికి తప్పులేదు. యేదుకాణంలోనూ కూడా కానరాలేదు.

దుకా — అలాగైతే అనకాపిల్లి రోడ్డుకాని యెతకండి.

గిరీ — బైరాగి యెందుకయ్యా ?

హెడ్ — ఆయన అంజనంవేసి గుంటూరుశాస్తుల్లుని, వారికూతుర్ని చూపించాడు.

గిరీ — డామ్‌నాన్సెన్సు — గ్రోస్ సూపర్‌స్టిషన్ — యీ వెఱ్ఱికబుర్లు యేదొర నమ్ముతాడు ?

హెడ్ — దొర్లు నమ్మకపోతే పోయేరు. ఆగుంట బతికివుందనీ, ఫలానాచోట వుందనీ మనకి ఆచోకీ తెలిస్తేచాలదా ?

గిరీ — ఇగ్నొరెన్స్ ! యేమి ఆచోకీ తెలిసింది ?

హెడ్ — ఆపిల్ల ఒక పూరియింట్లో కుక్కిమంచంమీద కూచుని యేడుస్తూన్నట్టు కనపడ్డది.

గిరీ — మీకే కనపడ్డదా ?

హెడ్ — నాకెలా కనపడుతుంది ! పాపం పుణ్యం యెరగని చిన్నపిల్లవాళ్ళకే కనపడుతుంది.

గిరీ — లోకం అంతటా పూరియిళ్ళూ కుక్కిమంచాలూ వున్నవిగదా, యేవూరని పోల్చడం ?

హెడ్ — యీరాత్రి మళ్ళీ అంజనంవేసి వూరుపేరు చెప్పిస్తానన్నారు.

గిరీ — యవిడెన్సు ఆక్టులో అంజనాలూ, పిశాచాలూ సాక్ష్యానికి పనికొస్తాయిటయ్యా ?

హెడ్డు — ఆబైరాగీని మీరెరగరు; ఆయన గొప్పసిద్ధుడు — యేంచెయ్యాలంటే అది చెయ్యగల్డు — అతడు పక్కనివుంటే నాకు కొండంత ధైర్యంవుండేది. జగన్నాథస్వామిని సేవించుకుని సాయంత్రానికి ఆయనవొస్తే, నేను అదృష్టవంతుణ్ణి.

గిరి—పదిరోజులు ప్రయాణం గదా, ఒక్కరోజుకిపోవడం రావడం యలాగ ?

హెడ్డు—ఆయనకి వాయువేగంవుంది.

దుకా—అప్పులాళ్ళు అగుపడితే, వాయువేగంగా యెగేస్తాడు — నా బాకీ వొసూలు చేసుకోనిచ్చినారు కారుగదా భాయీ !

హెడ్డు—వెదవబాకీ — యీగండం తప్పితే, నేను యిచ్చేస్తానుభాయీ

దుకా—గండం తప్పేదేటి, నాసొమ్ము నాచేతులో బడేదేటిభాయి ?

హెడ్డు—మీ అందరిసాయం వుంటే దాటకేంభాయీ ?

దుకా—ప్రాణం పెడతానుభాయి. సాక్షెంమాటమాత్రం శలవియ్యకండి ?

హెడ్డు—సాక్ష్యంపలకరా యేవిఁటి ?

దుకా—దుకాణవేఁసుకు బతికేవాళ్ళకి సాక్షీకాలెందుకు భాయీ ? యీ తిరగడం నించి బేరం చెడ్డాది. యీవేళ వూరికిపోకుంటే దుకాణం యెత్తిపెట్టాలి,

హెడ్డు—యిదేనా మీస్నేహం, నేస్తం ?

దుకా—మీవెంట తిరిగితే, కొత్తహెడ్‌గారు.—

హెడ్డు—కొత్తహేడ్డేవిఁటిభాయి ?

దుకా—యినసిపికటరుగారు, చెప్పినారు. నాసొమ్ము మాటేటిభాయి ?

హెడ్డు—యినస్పెక్టరుగాడు అన్నిందాలా నాకొంపతీశాడు !

దుకా—ఆబైరాగాడు నాకొంపతీసినాడు. యిహ నాడబ్బు నాచేతులో పడేదేటి ?

(నిష్క్రమించును.)

[అసిరిగాడు ప్రవేశించి]

అసిరి—(బుఱ్ఱగోకుకుంటూ) బాబూ, మా ముసల్దానికి సాలొచ్చిందట—కబురెట్టింది బాబూ.

హెడ్డు—వెధవా, సాక్ష్యంయివ్వందీ వెళ్ళిపోతావా యేమిటి ?

అసిరి—సాచ్చికం అయిందాకా బతికుంటాదాబాబు ?

హెడ్డు—ఓరి, వెధవా. దొంగమాట లాడుతున్నావు — గుండె పగలగొడతాను. నీకెవఁడ్రా కబురుతీసుకొచ్చాడు ?

అసిరి—మనవూరు జండోళొచ్చినాదుబాబు.

హెడ్డు—గాడిదకొడకా, యిల్లుదిలావంటే వీపు పెట్లగొడతాను.

అసిరి—యెళ్ళితే మీరుతంతారు, యెళ్ళకుంటే అమతంతారు.

హెడ్డు—ఆరెవఱ్ఱా ?

అసిరి—యినీసిపిక్కటోరు.

హెడ్డు—యీ యినస్పెక్టరు మరి సాక్ష్యం రానివ్వడు !

గిరీ—అసిరీ – నా దెబ్బ నీకు తెలుసును – యినస్పెక్టరూ గినస్పెక్టరూ జాంతేనై. విన్నావా. తిన్నగా బోనెక్కి నిజవేఁదో సాక్ష్యం పలక్కపోతి వట్టాయనా, పీక నులివేసి నిన్ను నూతులో పారేస్తాను.

అసిరి—యేటిబాబూ! మీరో తెన్నా, ఆరో తెన్నా, యీరో తెన్నా, నాకే పెరిక బాబూ ? మీ నౌకరీకి దణ్ణం పోతాను, బాబూ, ఆయమ్మ గోడ గెంతడం నాను సూపులేదు బాబూ. గవరయ్యాగోరు దెయ్యాన్ని సీసాలో యెడితే, గోడ గెంతడం యేటిబాబు ? వొట్టి అబద్ధం! నాను సూపులేదు బాబు.

గిరీ—వాడు చూడండి సాక్ష్యం యలా పలుకుతాడు, అన్నయ్యా ?

లుబ్ధా—నా ప్రాలుబ్ధం – యేవని చెప్పను ?

హెడ్డు—యవరీయనా ? కేసుల మొహాం అంటే యీయనకేమైనా తెలుసునా ?

గిరీ—కేసుల మొహం నాకూ తెలియదు, నిజం మొహం పోలీసువాళ్ళకి తెలియదు. అబద్ధ సాక్ష్యాలవల్ల తప్పించుకోవడం కన్న, జెయిల్లో కూచోడవేఁ ఉత్తమం. ధన ప్రాణాలు రెండూ పోయినా మనిషి అన్నవాడు అసత్యం ఆడకూడదు – ఆడించకూడదు.

హెడ్డు—యేవిఁటండీ ఈ యెన శల్యసారథ్యం! – యవరితడు ?

గిరీ—నేను లుబ్ధావధాన్లుగారి తమ్ముణ్ణి – నా పేరు గిరీశం అంటారు. నేను పరీక్షలు పాసైనవాణ్ణి; తెలిసిందా ?

హెడ్డు—వెధవముండని తగులుకుపోయిని మహానుభావుడివి నువ్వేనా ?

గిరీ—డిఫర్ మేషన్ అంటే మీ కేమో తెలుసునా ? నేను సౌజన్యారావుపంతులుగారి స్నేహితుణ్ణి – సాక్ష్యాలు యేరీతిగా వున్నాయో కనుక్కుని, అన్నయ్యగారికి మీకు సలహా చెప్పమని పంతులుగారు నన్ను పంపితే వచ్చాను.

హెడ్—అలా అయితే మాకు మీరు సాయం చెయ్యాలిగాని. అబద్ధం లేకుండా సాక్ష్యం కావాలంటే యీ భూప్రపంచకమందు యెక్కడైనా సాక్ష్యం అన్నది వుంటుందా? నా నెత్తిమీద యెన్ని వెంట్రుకలు వున్నాయో, అన్ని సాక్ష్యాలు చూశాను. పెద్దపెద్ద వకీళ్ళు తయారుచేసిన సాక్ష్యాలుకూడా చూశాను, మీరు అనుభవంలేక నీతులు చెబుతున్నారు గాని, హైకోర్టు వకీళ్ళు కూడ తిరగేసి కొట్టమంటారు. నిపుణ్యంవుంటుంది బాబూ, నిజం అబద్ధం అని తేలగొట్టక, యేదో ఒకతడక అల్లి తయారుచేస్తేగాని ఆబోరు దక్కదు.

గిరీ—అన్నయ్యకీ, మీకూ సహాయం చెయ్యడంకోసం కాకపోతే యింతదూరం నుంచి నేను యెందుకు వచ్చాను ? మీయిష్టం వొచ్చినట్టల్లా మీకు పనికివొచ్చే అబద్ధాలు మీరు పలికించడముకు నా అభ్యంతరం యెంతమాత్రం లేదు ఏబ్‌స్ట్రాక్ట్ ట్రూత్ అనగా సుద్ధసత్యవఁనేది, సాక్షాత్తూ భగవంతుడితో సమానమైన వస్తువ అన్నమాటమాత్రం మరిచిపోకూడదని నా అభిప్రాయము, నేను మట్టుకు నిజం

కోసం సమయంవొస్తె సంతోషముతో ప్రాణం యిచ్చేస్తాను. "లోకోభిన్న రుచిః" అన్నాడు, కొందరికికందిపప్పుపచ్చడిరుచి; కొందరికి పెసరపప్పుపచ్చడి రుచి; కొందరు అదృష్టవంతులికి, రెండుపచ్చళ్ళూరుచి. అలాగనే, కొందరికి అబద్ధంరుచి: కొందరికినిజం రుచి, చాలామందికి రెండింటీ కలగలుపు రుచి. యిది లోకస్వభావం. గనక అవసరం కలిగినప్పుడు తొణుకూ బెణుకూ లేకుండా, అబద్ధం ఆడవలసిందే—ప్రస్తుతాంశంలో అసిరిగాడిచేత అబద్ధం ఆడించడం నాదిపూచీ. అసిరీ—నాతడాఖా జ్ఞాపకవుందా, కబడదార్—సాక్ష్యం యివ్వకపోతే చంపేస్తాను,

హెడ్డు—అలా తోవలోకిరండి భాయీ—చర్మం చెప్పులుకుట్టి యిస్తాను. (లుబ్ధావధాన్లుతో) ఆ ఛండాలుడు రామప్పంతులుని నమ్మక, యిలాంటి కావలసినవాళ్ళ మాట వింటే; మీకు యీగతి రాకపోవునుగదా ?

గిరీ—మావాడు, కావలసినవాళ్ళ నేఁవో వింటాడండీ? దత్తత చేసుకుంటానని యెన్నాళ్ళాయె అంటున్నాడు; దత్తత చేసుకుంటే కనిపెట్టివుండనా? "పోనీ ఓపవరాఫ్ టర్నామా అయినా నాపేర వ్రాయి, నీ వ్యవహారాలు చూస్తాను" అంటే, చెవిపెట్టడు,

హెడ్డు—యేవఁండీ, అవుఁధాన్లుగారూ అలా చెయరాదటయ్యా ?

లుబ్ధా—వెనకనుంచి ఆలోచించుకుందాం.

గిరీ—ఆధాత్తుగా, జెయిలులోకి లాక్కుపోతే, ఆపైని చేసేపనేవిఁటి ?

హెడ్—జయిలు సిద్ధపరిచారూ ?

గిరీ—మాటవరసకన్నాను. కేశించిమేలించారి—యినస్పెక్టరు కుట్ర బలంగావుంది. పోలిశెట్టి సాక్ష్యంపలకనని సౌజన్యారావు పంతులుగారితో చెప్పి వూరికి వెళ్ళిపోయినాడు.

హెడ్డు—అయ్యో, మరేమిటిగతి!

గిరీ—అదే పంతులుగారూ నేనూ, విచారిస్తున్నాం.

[పూజారి గవరయ్య ప్రవేశించును.]

హెడ్డు—గవరయ్యగారూ, గురోజీ కనపడ్డారా ?

గవ—యిదుగో నాతో వొస్తూంటేనే! మీ పెరటి అరుగుమీదే యింతసేపూ సమాధిలో వున్నారు,

హెడ్డు—నాకు పెరటి అరుగుమీద కనపడలేదే? పోనీండి ఆయనవొచ్చారంటే బతికాను అన్నమాట—యేరీ ?

గవర—యేమి అలా అడుగుతున్నారు? యిదుగో మీ యెదటా (కాశీజాగావేపు చూపును) మీకు కనపడలేదా యేమిటి? (కాశీజాగావైపు చూసి) యేంగురోజీ తిరస్కరిణీ విద్య అవలంబించారేమి ?—ఓహో, మీగురువుగారి ఆజ్ఞ ఐందనా?

అయితే నాకెలా కనపడుతున్నారు?— కాశు మంత్రసిద్ధి కలదనా?— అయితే యెన్నాళ్ళు యిలా కనపడకుండా వుంటారు?—ఒక్కపక్షమా? (హెడ్డుతో) అదీ వారు శలవిచ్చినమాట.

హెడ్డు—యీలోగా మాపీకకి వురి అయిపోతుందే?

గవర—(కాశీజాగావైపుచూచి) యేమిశలవు. గురూ—(హెడ్డుతో) మీకేమీ వర్యా లేదన్నారు.

హెడ్డు—యీరాత్రి అంజనం వేయిస్తానన్నారుగదా, యెలాగ?

గవర—(కాశీవైపుచూచి) యేం శలవు?—(హెడ్డుతో) అన్నిపనులూ నాచేత చేయిస్తామన్నారు.

హెడ్డు—వారు కనపడితే బాగుండును,

అసిరి—అదేటిబాబూ, ఆరు నాకగుపడుతున్నారు!

గవర—సిద్ధులూ, పిశాచాలూ, మాలాంటి మాంత్రికులికి కనపడతారు. వాడిలాంటి మూఢభక్తులకు కనపడతారు; పాపం పుణ్యం యెరగని, పసిపిల్లలికి కనపడతారు. ఇతరులకు కనపడరు

గిరీశమ్—హంబగ్. (కఱ్ఱతో గవరయ్య పక్కని కాశీజాగాకొట్టి) యెవడున్నాడిక్కడ? హెడ్డుగారూ, యిదంతా గ్రాండ్డచ్చీ ఆఫ్ బేడెజా.

గవర—నువ్వు రెండు యింగిలీషుముక్కలు చదువుకుని నాస్తికుడివి కాగానే, మహాత్మ్యాలు పోతాయనుకున్నావా యేవిఁటి? నువ్వు పొట్టకత్తి తిప్పితే సిద్ధులికి తగుల్తుందా? నీలాగే పెద్దకబుర్లు చెప్పిన రిజిస్ట్రరికి, స్మశానంలోకి తీసికెళ్ళి దెయ్యాన్ని చూపించేసరికి, ఆర్నెల్లు వూష్టం పెట్టుకున్నాడు. సిద్ధుల్ని నిందిస్తే బుఱ్ఱ పగుల్తుంది.

అసిరి—ఆరేటిబాబూ, సై రంగోం!

గిరీ—(అసిరిగాడిపైని ఉరికి) వెధవా, యేమిరా?

అసిరి—లేదుబాబూ, లేదుబాబూ, ఉత్తినన్నాను.

గిరీ—దొంగ గాడిదకొడకా! (హెడ్డుతో) మీరు సాక్ష్యం కుదుర్చుకోవడం మానేసి, యీ గవరయ్య మాయల్లోపడితే మరి తేల్తారా?

హెడ్—అన్నా—అలా అనకండి. వీరి సాయంవల్లే మనం వొడ్డెక్కాలి (చెవిలో) గవరయ్యగారు మనకి ముఖ్యమైనసాక్షి.

గవర—కిరస్తానపభ్రష్టులు చేరినచోట మాంత్రికులూ, సిద్ధులూ వుండజనదు-(కాశీవైపుచూసి) రండి గురోజీ మనతోవని మనం పోదాం.

లుబ్ధా—గవరయ్యన్నా, యెక్కడికి వెళతారు?

గవర—నాకు తోచినచోటికి

లుబ్ధా—మరి సాక్ష్యవో?

గవర — అవధాన్లుగారు పెళ్లాడినది కామినీపిశాచం "అది మనిషి, గోడ గెంతి పారి పోయింది" అని నేను అబద్ధపు సాక్ష్యం చెప్పానంటే మరి మంత్రం అన్నది నాకు మళ్లీ పలుకుతుందా? నావొంతు ఆ గిరీశాన్ని సాక్ష్యం పలకమను.

"నమ్మి చెడినవారు, లేరు।
నమ్మక చెడిపోతే, పోయేరు॥

(గిరీశంతో) — యినస్పెక్టరుగారు నీకంటే యెక్కువ యింగిలీషు చదువుకున్నా ఆయనికి మనశాస్త్రాల్లో నమ్మకాలు పోలేదు.

హెడ్ — ఆయన దగ్గిరికి వెళతారా యేమిటి?

గవర — (వెళ్ళుతూ) కబురంపించారు.

హెడ్ — రండి, రండి, గవరయ్యగారూ చిన్నమాట.

గవర — (వెళ్ళుతూ) అచిన్నమాటేదో (గిరీశమును చూసి) ఆ మహానుభావుడితో చెప్పండి.

(నిష్క్రమించును.)

హెడ్ — (గిరీశంతో) యీ సాక్ష్యం మీరు మాటదక్కించుకున్నారు-మరి సాక్ష్యమన్నదిలేదు.

గిరీ — ఆమాటకొస్తే-నేనే సాక్ష్యానికి దిగి, కేసునీళ్ళు కారించేస్తాను. నాశక్తి చూతురుగాని-సౌజన్యారావు పంతులుతోమాత్రం ఆమాట యింకా చెప్పకండి.

(తెరదించవలెను)

౭-వ స్థలము : సౌజన్యారావు పంతులుగారి యిల్లు

[మేడపైని పంతులుగారి పడకగది ఒక బల్లపైని సన్నని గాజుదీపము కొంచము వెలుతురు కలుగజేయును. గదిమధ్యను మెట్లవైపునున్న గుమ్మమునకు యెదురుగా దోమతెర మంచము ఉండును. దానిపైని సౌజన్యారావు పంతులు మేలుకుని పరుండియుండును. మంచము రెండవప్రక్కను చిన్న రౌనుబల్లపైని గిల్టు కవరూ అంచులూ గల భగవద్గీతాపుస్తకము, పక్కని కుర్చీమీద గిరీశము కూర్చునియుండును.]

గిరీ — నామనసు డైలెమ్మాలోపడి చాలా ఖేదిస్తూందండి. యేరీతినైనా నాఅన్నగారు యీ ఆపద దాటుదురా అని ఆతృత వొకపక్కా, అసత్యమునా కార్యసాధనంగా చేసుకోవడం అనే జిఘూన ఒక పక్కా, నన్ను పీడిస్తూన్నవండి, "అబద్ధపుసాక్ష్యం వొద్దు నిజమైనసాక్ష్యం జాగ్రత చెయ్యండి" అని హెడ్డు కనిష్టీబుతో నేను అనేసరికి నాపైని కొండంత కోప్పడ్డాడండి నిజమైన సాక్ష్యం ప్రయత్నిస్తే దొరకదా అండి?

సౌజ—నిజమైన సాక్ష్యం! యేం సత్యకాలం! నిజవాఁడేవాడు సాక్ష్యానికిరాడు. సాక్ష్యానికొచ్చినవాడు నిజవాఁళ్ళేడు.

గిరి—యంచేత ఆళ్ళేడండి ?

సౌజ—వాదికి బాధించే నిజం వాదితరపు వకీలికి అక్కర్లేదు. ప్రతివాదిని బాధించే నిజం ప్రతివాది వకీలుకి అక్కర్లేదు. క్రాసెగ్జామినేషను ఆరంభం అయేసరికి యెంతటిసాక్షీ కపిత్వం ఆరంభిస్తాడు. అంచేతనే పెద్దమనుష్యులు బోనెక్కడానికి భయపడతారు.

గిరి—వకీళ్ళు అబద్ధాలాడిస్తే న్యాయం కనుక్కోడానికి జీతం పుచ్చుకునే జడ్జీ యేం జేస్తాడండి ?

సౌజ—ఉభయపార్టీల వకీళ్ళు ఆడించే అబద్ధాలూ చెయిపీకేటట్టు రాసుకుంటాడు.

గిరి—అయితే యెందుకండి యీకోర్టులు ?

సౌజ—నేను అదే చాలాకాలవాఁయి ఆలోచిస్తూవుంటిని. పెద్దపెద్ద వకీళ్ళుకూడా సిగ్గుమాలి బరిపెట్టి దొంగసాక్ష్యాలు పాఠంచెబుతారు. కొందరు మృదువర్లు తిరగేసి కొట్టమంటారు. నావంటి చాదస్తులం యింకొక కొందరం అట్టి పాపానికి వొడిగట్టుకోంగాని, మాపార్టీల తరపు సాక్ష్యులుకూడా అబద్ధం చెబుతున్నారని యెరిగిన్నీ వూరుకుంటాం. యిలాటి అసత్యానికి అంగీకరించవలసి వస్తుందనే, నేను ప్రాక్టీసు చాలా తగ్గించుకున్నాను. క్రమంగా యీవృత్తే మానుకోవడవఁ సంకల్పంకూడావుంది.

గిరి—అందరూ తమవంటి వకీళ్ళే అయితే, అసత్యం అన్నది వుండనేవుండదండి. వకాల్తీలో యింత అక్రమం వుందన్నమాట నేనెరగనండి. యేమైనా సహించగలనుగాని అసత్యం అన్నది సహించలేనండి.

సౌజ—ఒక్క అసత్యంతో కుదరలేదు. సాధారణంగా వకాల్తీలో దురాచారాలు చాలావున్నాయి. ఏంటినాచ్ లాగనే, ఏంటీ వకీల్ అని వక మూవ్‌మెంటు మనదేశంలో స్టార్టు చెయ్యడవఁ ఆవశ్యకత కలిగేటట్టు కనపడుతుంది. హెడ్ కనిష్టేబుది తప్పుకాదు. దొంగసాక్ష్యం కలిస్తేనేగాని కేసులు గెలియవు. మీరు సత్యమార్గంలో తరిఫీదైన మనుష్యులు బౌటచేత. మీరు కేసులు నడిపించే మార్గాలు పహ్యాంగా వున్నాయి.

గిరి—మరి మా అన్నగారి గతియేవిఁటండి ?

సౌజ—ఒక్కటే సాధనంవుంది. ఆగుంటూరు శాస్త్రుల్లు యెవరో పోల్చి పట్టుకుంటే యితరసాక్ష్యం అవసరం వుండదు.

గిరి—పట్టుపడేమార్గం యేదో తమరు శలవిస్తే మూడులోకాలూ గాలించి అయినా పట్టుకుంటానండి.

సౌజ—మీ యోగ్యతకు నాకు చాలా సంతోషంగావుంది. మీలాంటి యెంగ్ మెన్ లావుగావుంటే, మనదేశం బాగుపడును. మీ ప్రయత్నం సానుకూలం కాతగిన బందోబస్తు యావత్తూ నేను చేస్తాను. మీ స్వంత చిక్కులుకూడా వదిలినవ్వి గనక మీరు వెంటనే బయలుదేరి వెతకడం ఆరంభించవచ్చును యీ కారణం చేత మీ వివాహం పోస్ట్‌పోన్డ్ కావలసి వొస్తుందిగదా అని మాత్రం విచారిస్తున్నాను,

గిరీ—అట్టి విచారం తాము పడనక్కరలేదు. మా గురువుగారి ఉపదేశం డ్యూటీ ముందూ, ప్లెజర్ తరవాతానండి అందులో నేను చిన్ననాటినుంచీ కొంచం కామన్ సెన్ ప్రేషనూ, ఇంద్రియనిగ్రహమూ అభ్యాసం చెయ్యడంచాతనూ, వొళ్ళు మరిచీ యెల్లప్పుడూ యేదో ఒక వ్యాపకంలో కొట్టుకుంటూ వుండడం చాతనూ, స్త్రీసుఖముల యెడల నాకు విముఖతలావడి అందుచేతనే మావాళ్ళంతా నాకు నెపోలియన్ ఆఫ్ ఆంటినాచ్ అని పేరుపెట్టారు. యీ జీవిత కాలమంతా సోషల్ రిఫారమ్ కింద వినియోగపరుద్దావనే నిర్నయంతో వివాహంమాని మాగురువుగారిదగ్గిర శెట్టెనెంటుగా ప్రవేశించానండి. బుచ్చమ్మ యొక్క హృదయనైర్మల్యమూ, ఆమె దురవస్థా చూచిన్నీ, నాశిష్యుడియందు నాకువుండే ప్రేమాతిశయంచేతానున్నూ, ఆమెయందు కూడా ప్రేమాతిశయం నాకుకలిగి, ఆమెను వివాహం కావడముకు వొప్పుకున్నానుగానండి, ఇంద్రియసుఖముల నపేక్షించికాదు. ఆమెకూడా నన్ను ప్రేమించి, విధవా వివాహము కూడుననే నిశ్చయముతో నన్ను వివాహము కావడముకు అంగీకరించారండి. గనక మా మారియేజి అనేది ట్రూలవ్ మారియేజిగాని, సాధారణపు విడోమారియేజి కాదండి.

సౌజ—మీగురువుగారూ అలాగే ప్రాశారు గాని మీరు విడోమారియేజి చేసుకుంటే మీ అన్నగారు మిమ్మల్ని వెలివేయకోరేమో?

గిరీ—తమ మాటను ఆయన అతిక్రమించబోరండి. ఒకవేళ ఆయనవప్పకపోతే, దత్తత వదులుకుంటానుగాని; ప్రాణసమానురాలైన బుచ్చమ్మను విడవనండి.

సౌజ—ఆమె అదృష్టవంతురాలు.

గిరీ—అట్టి స్త్రీరత్నము (చడితేకుండా ఒకమనిషి మెట్లెక్కివచ్చి ద్వారముదగ్గిర తనకు యెదురుగా నిలిచివుండడము చూచి గిరీశం నిర్ఘాంతపోయి మాటమాని నోరు తెరచును, ఆవైఖరి సౌజన్యారావుపంతులు కనిపెట్టి)

సౌజ—యేమిటి అలా చూస్తున్నారు? (గిరీశం చూస్తూవున్న వేపు తానును దృష్టి తిప్పి; వచ్చినమనిషిని చూచును.)

గిరి—యిట్టి స్త్రీరత్నము దొరికిన కారణంచేత నేనే అదృష్టవంతుణ్ణి అని భావిస్తాను. అయితే "పరోపకారః పుణ్యాయ। పాపాయ పరపీడనం" అన్న న్యాయ ప్రకారం, ఒకర్ని కాపాడి ఉపకారం చెయ్యడం ఉత్కృష్టమైన పుణ్యం. నిష్కారణంగా, వాడిమానాన్న వాడు బతుకుతున్నవాడికి అపకారంచెయ్యడం పాపానికి కారణం. గనుక మా అన్నయ్యని యెంతకష్టపడి అయినా నేను కాపాడడం విధి అని యెరుగుదునండి.

సౌజ—(కొత్తగావచ్చినమనిషితో) యెవరు మీరు ?

కొత్త—జరూరు ప్రయోజనం కలిగివచ్చానండి—వర్తమానం చెయకుండా వచ్చినందుకు క్షమించవలెను—కింద నౌఖర్లు కానరాలేదండి.

సౌజ—రండి—కూచోండి.

గిరి—(లేచివెళ్ళి ఒక కుర్చీ తెచ్చి తన కుర్చీ పక్కను వేసి) దయచెయ్యండి.

కొత్త—(కూచోక) అక్కర్లేదు.

సౌజ—కూచోండి-(కొత్తమనిషి కూచొనును) తాము యెవరండి ?

కొత్త—నేనెవరో మనవిచెయక తీరదా అండి ?

సౌజ—యేకారణం చేతనైనా పేరుచెప్పడం యిష్టంలేకపోతే, చెప్పనక్కరలేదండి.

కొత్త—నేవచ్చినపనికి, నా పేరుతో పనిలేదండి. కొన్ని కారణములచేత నా పేరు చెప్పడముకు వీలులేకుంది. క్షమించవలెనని ప్రార్థన.

గిరి—షెక్స్పియర్ అన్నాడు కాడా అండి "వాట్సినెనేమ్ ?" అని? దానిని నేను చిన్నగీత ముక్కగా తర్జుమా చేశానండి "పేరులోననేమి పెన్నిధియున్నది" మన శాస్త్రాల్లో కూడా యెవరిపేరు వారు గట్టిగా ఉచ్చరించితే పాపమంటున్నారు. తమకు విశదమే

కొత్త—మరివొకరితో అయితే కల్పించి మారుపేరు చెప్పుదును. తమచోట అబద్ధం ఆడజాలనండి.

గిరి—భోజరాజు ముఖంచూస్తే కవిత్వం పుట్టినట్టు, తమ ముఖంచూస్తే యెట్టివారికైనా నిజమే నోటంట వొస్తుందండి.

కొత్త—ఒకా నొకరికి తప్ప,

గిరి—"సచేమాన్ ఈజ్ టుబిపిటీడ్." అనగా అట్టి మనిషివుంటే ఆ మనిషి యెడల మనం కనికరం కలుగజేసుకోవాలి - అంతే.

సౌజ—అసత్యమాడ నేడి యెవరితోనూ ఆడకూడదు.

కొత్తమనిషి—మంచివారియెడల మంచిగానూ, చెడ్డవారియెడల చెడ్డగానూ, వుండమని మాతల్లిగారు ఉపదేశం చేశారు అందుచేత తమతో అబద్ధమాడనన్నాను.

సౌజ—మీ తల్లిగారు పూజ్యులే గాని, వారి ఉపదేశంలో మీరు మొదటి సగమే అవలంబించి కడంసగమూ మార్చి మరంచెడ్డవారని అనుకునే వారియెడలకూడా

మంచిగా వుండుటకు ప్రయత్నముచేస్తే, దయాపరిపూర్ణుడైన భగవంతుడు సృజించిన యీలోకము మీకు మరింత యింపుగా కనపడుతుంది. మీకూ మీపరిచయం కలిగిన వారికీ మరింత సౌఖ్యము కలుగుతుంది, కాక మంచి చెడ్డలు పర్యాప్పగలిగినవాడు యెవడు? మంచిలోనూ చెడ్డవుంటుంది. చెడ్డలోనూ మంచివుంటుంది

గిరి—యేమి విలువైనమాటలు! ఒక చెడ్డమనిషి వున్నాడనుకోండి. ఒకణ్ణి అనడమెందుకు? నేనే ఆ చెడ్డవాణ్ణి అనుకోండి. అట్టి చెడ్డవాడనైన నా యెడల మంచిగా వుండడమే యోగ్యత. తమవంటి మంచివారి యెడల అంతా మంచిగానే వుంటారు. "అపకారికి నుపకారము । నెపమెన్నక చేయువాడు నేర్పరి సుమతీ" ఆని కవి అన్నమాట పర్ఫెక్ట్ జెమ్ కాదాఅండి?

సౌజ—నాభావం మాబాగా ఉపన్యశించారు.

కొత్తమనిషి—(సౌజన్యారావు పంతులుతో) తమ వాక్యం గురూపదేశంగా భావించి, యిటుమీదట చెడ్డవారియెడలకూడా మంచిగా వుండడముకు ప్రయత్నిస్తాను, తమ శిష్యరికం లభించడం నాకు పెన్నిధి. సత్పురుషుల దర్శనం సద్యోఫలంకలది. తాము మంచిలో చెడ్డ వుంటుందని శలవిస్తిరి. పరిపూర్ణమైన తమ మంచిలో చెడ్డలేదని వింటున్నాను.

సౌజ—పరిపూర్ణమైన మంచి ఒక్క భగవంతుడి యందే కలదు. నా చెడ్డలోనవే వెరుగును?

గిరి—మిషనరీ ఒరిజినల్ సిన్ అంటాడండి మనవాళ్ళు పూర్వకర్మ అంటారు. పాంతస్యాగో యాం (బెగ్ యువర్ పార్డన్) ఆ ఒరిజినల్ సిన్, లేక కర్మ, అనేది యెంత మంచివాడినైనా యెంతకట్టుదిట్టమైనవాడినైనా రెక్కపట్టుకు తప్పుత్రోవలోకి లాగుతుందండి. తమకు విశదముకానిది యేమున్నది?

సౌజ—"బలవానింద్రియగ్రామో విద్వాంసమపికర్షతి" అని గీత చెబుతూంది. యెవడి చెడ్డ, వాడు దాచుకుని మంచినేపైకి కనపర్చుతాడు,

కొత్తమనిషి—ఒకానొకరు లేనిమంచిని కూడా వున్నట్టు ప్రచురపరిచి లోకాన్ని భ్రమింప చేస్తారు.

సౌజ—సత్యం. అందుచేతనే మంచి చెడ్డలు మననే యెరగవలెగాని లోకమే వెరుగును అని అన్నాను.

కొత్తమనిషి—నటనవల్ల కొద్దికాలమే లోకానికి కళ్ళు కప్పవచ్చునుగాని, నిడివిమీద బంగారాన్ని, యిత్తడినీ లోకం యేర్పేస్తుందండి. (గిరీశంతో) యేమంటారు?

గిరి—పంతులుగారికి నిద్రభంగమౌతుంది. మీరు వచ్చినపనేదో—

కొత్తమనిషి—(సౌజన్యారావు పంతులుతో) స్వాభావికంగా మంచికి లోకం గుడ్డి: చెడ్డవెతకడానికి వారెడుకళ్ళు: గనక, యీచూచ్చాసి, లోకం భయమనకుండా విచార్చు

అని నిర్ధారణ చేసిన తరవాత, వారు మంచివారు కాకతీరదండి — తమవంటి మంచివారు వలవేస్తే యెక్కడా కనపడడం కష్టం అండి. గనక తమ దర్శనం నాకు కావడంవల్ల యీరోజు, నా జన్మానికల్లా సుదినంగా భావించి సంతోషిస్తున్నాను.

గిరి — సందేహవేఁవిఁటి !

సౌజ — మంచిగావుండాలని ప్రయత్నిస్తున్నాను. అంతకన్న నాయందు యోగ్యత యేమీలేదు. మీరు వచ్చినపని చెప్పారుకారు.

గిరి — నేను కనుక్కుని తమతో ఉదయం మనవిచేదునా ?

సౌజ — జరూరు పనిమీద వచ్చినవారూ, పేరు చెప్పనివారూ, మీతో వారి కార్యం చెబుతారా ? మీది యెంత సత్యకాలం !

గిరి — వారికి నేనేమైనా సాయంచెయ్యడానికి అవకాశం వుంటుందేమో అని. తమకు నిద్రవేళైందనీ, మనవిచేశాను.

కొత్తమనిషి — గిరీశంగారు లోకోపకారపరులు.

సౌజ — మీకు కృతపరిచితులా ?

కొత్తమనిషి — వారిని యెరగనివారెవరండి ?

గిరి — వారు నాయందువుండే దయచేత అలా శెలవిస్తున్నారుగాని, నన్ను అంతా యెరగడానికి నేనేపాటివాణ్ణండి అయినా తరుచుగా లెక్చర్లు యిస్తూవుండడం చాత, వీరివంటి సత్పురుషులు నన్ను యెరిగివుండడంకద్దు; సత్కరించడంకద్దు వీరినికూడా నేను చూసివుందును. అందుచేతనే వీరు కనపడగానే, యెవరు చెప్మా చూచినట్టుందీ ! అనికలవిలపడ్డాను. వారుకూడా ప్రచ్ఛన్నులైవుండాలని నిశ్చయించుకున్నారు గనక, నేను జ్ఞాపకం తెచ్చుకోడానికి ప్రయత్నం చెయ్యాను, నేనుపోయి పరుంటాను. తాము ఉభయులు మాట్లాడుకోవొచ్చును.

సౌజ — అలాగే చెయ్యండి.

గిరి — (సౌజన్యారావు పంతులుతో) నమస్కారం. (కొత్తమనిషితో) మీరు బ్రాహ్మలా ?

కొత్తమనిషి — కాను.

గిరి — (కొత్తమనిషితో) అయితే దాసోహం ! — టుదిఅనోన్నన్ ! (నిష్క్రమించుతూ గుమ్మము దగ్గిరకు వెళ్ళి తిరిగిచూసి కొత్తమనిషిని బతిమాలుకున్నట్లు అభినయించి, వెళ్ళును.)

సౌజ — గిరీశంగారు కవి - మహాయోగ్యుడైన చిన్నవాడు.

కొత్తమనిషి — వితంతువులను పెళ్ళాడడం. యాంటీనాచీకూడా మంచికి ఆవశ్యకవేఁనాఅండీ ?

సౌజ—వితంతువులను, యిష్టమైతే పెళ్ళాడవొచ్చును లేకుంటే మానవొచ్చును మంచితో దానికి పనిలేదు. గాని వేశ్యాసంసర్గ కలవాడు యెన్నడూ మంచి వాడు కానేరడు;

కొత్తమనిషి—అంతేనా అండి, లేక వేశ్యను చూడరాదు; వేశ్యతో మాటాడరాదు; వేశ్యపాట వినరాదు; అని నిర్ణయంకూడా వున్నదా అండి?

సౌజ—అలాటి నిర్ణయంవుంటే మరీ మంచిది.

కొత్తమనిషి—తమరు యాంటినాచ్ అనుకుంటాను.

సౌజ—ఔను.

కొత్తమనిషి—(చిరునవ్వు నవ్వుతూ) గిరీశంగారూ యాంటీనాచేకదా అండి?

సౌజ—మీకు తెలియదా? ఆయన యాంటీనాచికి గురువు.

కొత్తమనిషి—ఆయన నాకుకూడా గురువులేనండి.

సౌజ—ఆలాగనా? నాకు చాలా సంతోషం,

కొత్తమనిషి—యీ విషయంలో చాలా కాలవాయి నాకు ఒక్క సందేహం వుండి పోయింది; క్షమిస్తే మనవిజేస్తాను.

సౌజ—చెప్పండి - తప్పేమి?

కొత్తమనిషి—వేశ్యలను పాటకు పిలవకపోతే, వాళ్ళు బతకడం యెలాగండి?

సౌజ—పెళ్ళిచేసుకుంటేసరి.

కొత్తమనిషి—గిరీశంగారిలాంటివారిని అనా తమ అభిప్రాయం?

సౌజ—యేమిమాట అన్నారు! రేపోనేడో ఆయన్ని ఒక పవిత్రమైన వితంతువును పెళ్ళికానైయున్నారుగదా, వేశ్యనా పెళ్ళాడుతారు?

కొత్తమనిషి—జపాన్ దేశంలో గెయిషాలని వేశ్యలువున్నారనీ, వాళ్ళని గొప్ప గొప్పవారుకూడా పెళ్ళాడతారనీ యీ గిరీశంగారే కాబోలు చెప్పగా విన్నాను. జపాన్ దేశం గొప్పదేశం అని అంటారండి?

సౌజ—ఔనుగాని, గొప్పదేశంలోవున్న చెడ్డనే మనం అవలంబించాలా? గిరీశం గారు అట్టి అపవిత్రమైన పనికి ఇయ్యకొనరు.

కొత్తమనిషి—అయితే పెళ్ళిచేసుకోగోరిన వేశ్యలకు కోరతగిన వరులు దొరకడం యెలాగండి? లేక యెట్టివారైనాసరే అని తమ అభిప్రాయమా అండి?

సౌజ—యీసంగతి యింకా నేను బాగా ఆలోచించలేదు—వేశ్యలు విద్యల, నేరిచి ఇతరవృత్తులవల్ల సత్కాలక్షేపము చెయ్యరాదా?

కొత్తమనిషి—అట్లాచేస్తే, తమవంటివారు వాళ్ళను వివాహమాడురా?

సౌజ—యేంప్రశ్న? నేను యెన్నడూ వేశ్యను పెళ్ళాడను నాయెత్తు ధనంపోస్తే వేశ్యను ముట్టను.

కొత్తమనిషి—ప్రమాదంవల్ల వేశ్యశరీరం తమకు తగిలితే?

సౌజ—(నవ్వుతూ) తగినవశరీరం కొసేసుకుంటాను. చిత్రమైన ప్రశ్నలడుగుతున్నారు!

కొత్తమనిషి—వేశ్యజాతి చెడ్డకావచ్చును. గాని తాము శలవిచ్చినట్టు, చడ్డలో మంచి వుండకూడదా? మంచి యెక్కడనున్నా గ్రాహ్యంకాదా అండి?

సౌజ—మంచి యెక్కడనున్నా గ్రాహ్యమే. గాని మీరు వచ్చినపని చెప్పారుకారు?

కొత్తమనిషి—నాపనిమట్టుకు మిమ్మల్ని చూడడమే.

సౌజ—చూడడానికి నిషిధవేళ రావలెనా?

కొత్తమనిషి—పని మించిపోకూడదని అట్టివేళ వచ్చాను.

సౌజ—మించిపోయేపనులేవీ నాపనులు లేవే?

కొత్తమనిషి—దురవస్థలో వున్నవారి పనులల్లా తమ స్వంతపనులుగానే యోచింతురని లోకులవల్ల విన్నాను, మరేంలేదు, అవధాన్లుగారి కేసులో గట్టి సహాయం చెయ్యగలిగినవారి నొకరిని నేను యెరుగుదునండి.

సౌజ—అలాగైతే మిమ్మల్ని మాపాలిటి దేవుణ్ణిగా భావిస్తాం.

కొత్తమనిషి—అంతమాట నాకు దక్కాలికదా అండి?

సౌజ—యేమి అలాగ అంటున్నారు?

కొత్తమనిషి—మరేమీలేదు. ఆ కార్యసాధనము ఒక వేశ్యవల్ల కావలశివున్నది, అదీ చిక్కు.

సౌజ—డబ్బు యిద్దాం,

కొత్తమనిషి—ఆవేశ్య ద్రవ్యానికి సాధ్యురాలు కాదండి.

సౌజ—అయితేమరేమి కోరుతుంది?

కొత్తమనిషి—ఆమె కోరిక అసాధ్యమని తలుస్తానండి.

సౌజ—అయినా యేమిటో చెప్పండి,

కొత్తమనిషి—చెప్పితేమీకు ఆగ్రహం రావడమే కాని, కార్యం వుండదనుకుంటానండి.

సౌజ—తనను వుంచుకోమంటుందా యేమిటి! అది యెన్నడూ జరిగేపనికాదు.

కొత్తమనిషి—ఆ ముసలిబ్రాహ్మడి దురదృష్టం! మనవేంచెయగలవండి?

సౌజ—యెంత బుద్ధిహీనురాలు! అసందర్భమైన యిలాటికోరిక కోరతగునా? మీరెలా మోసుకొచ్చారు యింత అసంభావితమైన మాట?

కొత్తమనిషి—వ్యవహారవిషయములు మాట్లాడతూన్నప్పుడు మంచైనా చెడ్డైనా ఉన్న మాటలు నాలుగూ అనుకోవడం విధాయకం గదండి. ఆమనిషి తలకితగని వెఱ్ఱికోరిక పెట్టుకుంది అనేమాట అన్నంతినే మనిషల్లా యెరగడా అండి?

సౌజ—నేను మన్మథుణ్ణనా నన్ను వలిచింది ?
కొత్తమనిషి—మిక్కిలీ మంచివారని కాబోలు.
సౌజ—సానిదానికి మంచితో పనివుండదు. ఇదియేదో యెత్తైవుండాలి.
కొత్తమనిషి—మృచ్ఛకటిక చదివిందేమోనండి.
సౌజ—వసంత సేనలాంటిమనిషి వెఱ్ఱికవీశ్వర్ల కల్పనలో వుండాలిగాని లోకంలో వుండదు. యేదో యెత్తు. అందుకు సందేహంవుండదు.—సాధనాంతరంలేదో?
కొత్తమనిషి—తమరు ప్రశ్నలు అడుగుతారు. విన్నమాట మనవిచేస్తే ఆగ్రహిస్తారు. యేం సాధనం ?
సౌజ—శ్రీకృష్ణుడి అనుగ్రహంవల్ల ఆగ్రహమనే వస్తువను చంపుకోవడముకు సదా ప్రయత్నం చేస్తున్నాను. స్థాలిశ్యం కనపర్చారు. కృతజ్ఞుడను, చెప్పవలసినది చెప్పండి.
కొత్తమనిషి—తమకు వుంచుకోవడం మనస్కరించకపోతే, తనను వివాహము కావచ్చునని కూడా ఆమనిషి అభిప్రాయము.
సౌజ—మంచివారిని హేళన చెయ్యవలసినదని కూడా మీతల్లిగారి ఉపదేశంకాబోలు?
కొత్తమనిషి—మీ కృష్ణుని మీద ఆన – మీ యెడల నాకు అమాయకమైన భక్తి కలదు· తమరి యెడల తృణీకారభావము నా హృదయమందు యెన్నడూ పుట్టదు, నమ్మండి, రాయభారి మోసుకువచ్చే మాటలకు రాయభారిని తప్పు పట్టడం ధర్మంకాదు, యివి జరిగే మాటలని నేను మనవిచెయ్యలేదు వున్న మాట మనవిచేస్తే, వకీళ్ళు గనక వేశ్యపెట్టిన చిక్కు విప్పజాలక పోతారా అని మనవిచేశాను.

సౌజ—వేశ్యలకు వకీళ్ళు సమదంతాఅనా ? (నవ్వి) నేను మట్టుకు వోడిపోయినానని వొప్పుకుంటాను. యెగతాళిలో దించకండి—వేశ్య డబ్బొల్లకపోదు. ద్రవ్యం కోరమనండి, ఆయనైనా యిస్తారు, నేనైనా యిస్తాను.
కొత్తమనిషి—అందాకా యెందుకండి ? తమదాకా అక్కరలేదు. ఆ బ్రాహ్మడికి ఉపకారార్థం నేనేయిస్తును. ఆమనిషి ద్రవ్యానికి సాధ్యురాలుకాదని మనవి చేశాను, నమ్మరా ?
సౌజ—అన్నట్టూ, మీరు గిరీశంగారి శిష్యులమంటిరి గదా ? మీరు యాంటీనాచ్ కారా ? అయితే, వేశ్యవల్ల యీభోగట్టా యావత్తూ మీకు యెలావొచ్చింది? యిదంతా యెగతాళా ? కుట్రా ?
కొత్తమనిషి—నమ్మనివారితో యేమిచెప్పను ? యిది కుట్రాకాదు, యెగతాళీకాదు. నేను అక్షరాలా యాంటీనాచ్ నే. వివేకలేశంవున్నవారు యెవరు యాంటీనాచ్ కారండి ? గాని, విధికృతంచేత నాకు వేశ్యాసంసర్గ తప్పిందికాదు.
సౌజ—యేమిటో ఆవిధికృతం ?

కొత్తమనిషి — ఇది ! (కొత్తమనిషి నెత్తినివున్న పాగాతీసి జుత్తును జారవిడచి; వెనకకు తిరిగి తొడుగుకున్న కోటువిడచి కప్పుకున్నశాలువ వలెవాటుగావేసికొని సౌజన్యారావు పంతులు వేపుతిరిగి) నావూరూపేరూ అడిగితిరి. వూరు విజయనగరం; పేరు మధురవాణి !

సౌజ — (మొదట ఆశ్చర్యమగ్నుడై, యోచనపైని కోపావేశముకలిగి నిలిచి) యేమి మోసము జరిగినది !

మధు — గురువుల ఉపదేశం గురువులే మరవకూడదు. చెడ్డలోకూడా మంచి వుండవచ్చును. కాక మంచిచెడ్డలు యేంచేవారెవరు ?

సౌజ — యేమి దగా !

మధు — నిర్మలమైన అంతఃకరణతో వస్తిని. నిజం దేముడెరగవలె, దగా అని తోచినది; యేమి చెయ్యగలను ? వెళతాను.

సౌజ — శీఘ్రంగా వెళ్ళవచ్చును.

(మధురవాణి పాగా కోటూవిడిచి గుమ్మమువరకు వెళ్ళును.)

సౌజ — నిలు — నిలు — (మధురవాణి తిరిగివచ్చి, కొంచము యెడముగా యెదట నిలుచును.)

సౌజ — పాగా, కోటూ మరిచిపోయినావు.

మధు — అంతేనా ? మనసే మరచి పోయినాను; కొదవేమిటి ? (తిరిగి రెండడుగులు వెళ్ళును.)

సౌజ — మాట !

మధు — (తిరిగిచూసి) యీమాటు యేం మరిచానండి ?

సౌజ — నువ్వుమరవలేదు. నేనే మరిచాను. లుబ్ధావధాన్లుగారి మాటేమిటి ?

మధు — తమమంచి లోక ప్రసిద్ధమైనప్పటికీ, అయనయందు తమకు అట్టే అభిమానం భగవంతుడు పుట్టించలేదు.

సౌజ — అయనను కాపాడడముకు న్యాయమైనపని యేమి చెయ్యమన్నా చేస్తాను అనేక సంవత్సరములాయ, వేశ్య అన్నది నాయింటికిరాలేదే? నేను వేశ్యతో యెన్నడూ మాట్లాడలేదే ? యీనాటికి వ్రతభంగమైనదిగదా, అని అపారమైన విచారములో మునిగివున్నాను.

మధు — తమరు ప్రాజ్ఞులు; వ్రతభంగమేది ?

సౌజ — నిశిరాత్రివేళ పడకింటిలో వేశ్యను పెట్టుకుని మాట్లాడడం కన్న యింకా యేమి కావలెను ?

మధు — తమరు నన్ను రప్పించలేదే ? వేశ్యలు పార్టీలైతే, వకీళ్ళు కేసులు పట్టరో ?

సౌజ — పడతాం, పట్టం; యేమైనా నువ్వు పార్టీవైనా కావే ?

మధు — కాను — గాని మీ పార్టీని కాపాడే మనిషిని నేను యెవతెనైతేనేమి — నను చూడకూడదా? అది అలా వుండగా వేశ్యలము దేవాలయములలోభగవంతుణ్ణి

చూడడమునకు పోవచ్చును గదా ? సత్పురుషులైన తమవంటివారి దర్శనమునకు మాత్రము నిరోధమా ?

సౌజ—"మంచివారు, మంచివారు" అని పలుమారు అంటూవుంటే నాకు లజ్జగా వుంది. ఆమాట మరి అనకు—చూడరావచ్చునుగాని రాత్రివేళ వస్తారెంట్లోనా!

మధు—వేశ్యనని వర్తమానంచేస్తే పగటివేళ చూతురో ?

సౌజ—నాశత్రువులు యెవళ్లో నిన్ను నాదగ్గిరకుపంపారు. (నఖశిఖపర్యంతం నిదానించి) యెంతటివాళ్లైనా వుంటారు!

మధు—అలాగైతే తమమంచే తమకు శత్రువై ఉండాలి. మీ కార్యం నిర్వహించి డబ్బు ఒల్లనప్పుడు కుట్రా కూహకంలేదని నమ్మురురా ?

సౌజ—అంత మంచిమనిషివి అయితే, పాపము ఆ బ్రాహ్మడికి ఉపకారం నీవు చెయ్యరాదా ? మధ్య నాకు గండగత్తెరేమి ?

మధు—నేను మంచిదాననని నమ్మగలరా ?

సౌజ—ఆబ్రాహ్మణ్ణి కాపాడితే నమ్మనా ?

మధు—అయితే, ఒకతుని తగువు మనవిచేస్తాను,

సౌజ—అట్టేసేపు నువ్వు నా యెదటగానీ నిలిచివుంటే, నువ్వు యేతగువుతీరిస్తే ఆతగువుకు వొప్పుదల అవుతానేమో అని భయవేస్తూంది,

మధు—(ముఖము పక్కకుతిప్పి) ఒక్క చిన్నముద్దుకు కరువో ?

సౌజ—అంతటితో కార్యం నిర్వహిస్తావా ?

మధు—యేంచెయమూ, మరి ?

సౌజ—నావ్రత భంగం చెయ్యకవేఁనా నీపట్టుదల ?

మధు—అడుగుపెట్టుకు దిగానని చెప్పలేదుగదా ? యిష్టంలేనిపని యేల చేయించవలె ? శలవు. (రెండు అడుగులు వెళ్ళును.)

సౌజ—ఆగు (మంచముమీద కూర్చుని—దుప్పటీ కప్పుకుని) కూచో.

మధు—కూచోను.

సౌజ—వెయ్యిరూపాయలిస్తాను, తీసుకుని బ్రాహ్మణ్ణి కాపాడు.

(మధురవాణి తిరిగి వెళ్ళబోవును.)

సౌజ—వెళ్ళకు—నీకు ముద్దా కావాలి ? యేం వెఱ్ఱిమనిషివి ! యేమిలాభం ?

మధు—నాకు తెలియదు,

సౌజ—తప్పదూ ?

మధు—తప్పదనుకుంటాను,

సౌజ—అయితే విధిలేక వొప్పుకుంటున్నాను. చిత్రం ! వెయ్యిరూపాయలకంటె వక ముద్దు యెక్కువ విలవా ?—సరే—నువ్వుచేసే సాయఁవేదో చెప్పు.

మధు—చెల్లవియ్యం, పాటిమానికా—లుబ్ధావధాన్లుగారు వివాహమైనపిల్ల ఆడపిల్ల కాదు.

సౌజ—(ఆశ్చర్యముతో) యేమిటీ!

మధు—మరచితిని- అందుతో సంబంధించినవారికి యెవరికిన్నీ హానిరాకుండా కాపాడ తావని శలవిస్తేనేకాని పేర్లు చెప్పజాలను.

సౌజ—లేకుంటే చెప్పవా?

మధు—చెప్పను.

సౌజ—లుబ్ధావధాన్లుగారివల్ల యెవరికిన్నీ బాధలేకుండా కాస్తాను. ఆయనకు కాక ఇతరులు యెవరికైనా హానిచేసివుంటే, నావశంకాదు.

మధు—చాలును. యిహా చెబుతాను కరటకశాస్త్రుల్లుగారు వారి శిష్యుడికి ఆడవేషం వేశి పెళ్ళిచేశారు,

సౌజ—కరటకశాస్త్రుల్లా గుంటూరు శాస్త్రుల్లు!

మధు—అవును. కొంచం చిరిగెడ్డం అంట్టించుకున్నారు; అంతే భేదం—

సౌజ—హౌరా! అతగాడిదారుణం!

మధు—అతనివల్ల తప్పులేదండి; అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారి కూతురు ఆయన మేన కోడలు, ఆపిల్లని లుబ్ధావధాన్లుగారికి యివ్వడానికి నిశ్చయమైన సంగతి తమకు విశదమె, ఆసమ్మంధం తప్పించుటకు కరటకశాస్త్రుల్లుగారు యీయెత్తు యెత్తారు. ఆయనకు మాత్రం హానిరానీకండి,

సౌజ—హౌరా? యేమి చిత్రము! మేలుకున్నానా నిద్రపోతున్నానా?

మధు—నాఫీజుయిచ్చి మరీ నిద్రపొండి.

సౌజ—పేదవాణ్ణి యిచ్చుకోలేనే?

మధు—నాకు లోకంలో ధనవంతా అదే అనుకున్నానే?

సౌజ—నీవు జాగసరివి. ముద్దు చేదనికాదు, వ్రతభంగంగదా అని దిగులు.

(ముద్దు పెట్టుకొనపోవును)

మధు—ఆగండి,

సౌజ—ఏమి?

మధు—నావ్రతమో?

సౌజ—యేమిటది?

మధు—చెడనివారని చెయిగొట్టవద్దని మాతల్లిచెప్పింది.

సౌజ—చెప్పితే?

మధు—అందుచేత, మిమ్మల్ని ముద్దుపెట్టుకో నివ్వను.

సౌజ—కృతజ్ఞుడనై వున్నాను!

మధు—ఆపుస్తకము నేను చూడవచ్చునా అండి?

సౌజ—చూడు,

(మధురవాణి పుస్తకమువిప్పి చదువును.)

మధు—భగవద్గీతలు. యిది మంచివారు చదివేపుస్తకమా అండి?

సౌజ—యిది చెడ్డవారిని మంచివారినిగా చేశేపుస్తకం.

మధు—దానిలో యేముందండి?

సౌజ—అదిచదివిన వారికల్లా విలువలేని గొప్పస్నేహితు డొకడు దొరుకుతాడు.
మధు—యెవరండి ఆస్నేహితుడు ?
సౌజ—శ్రీకృష్ణుడు.
మధు—శ్రీకృష్ణుడు సానిదానితోకూడా స్నేహంకడతాడా అండి ?
సౌజ—శ్రీకృష్ణుడు తన్ను నమ్మినవారితో అల్లా స్నేహం కడతాడు. పరమాత్మకు జాతిభేదంలేదు.
మధు—శ్రీకృష్ణుడు ఆంటీనాచికాడా అండి !
సౌజ—యేమి పెంకెవు !
మధు—అయితే యీపుస్తకం చదువుతాను. చదివి మంచిదానను అవుతాను.
సౌజ—కావలిస్తే ఆపుస్తకం తీసుకువెళ్ళు.
మధు—కృతార్థురాలను—శలవా ?
సౌజ—(వెన్ను కుర్చీవేపుచూచి యోచించి) నువ్వు మంచిదానివి. యెవరో కాలుజారిన సత్పురుషుడి పిల్లవైవుంటావు. యీవృత్తి మానలేవూ ? స్థితిలోపమా ?
మధు—దైవానుగ్రహంవల్ల లోపంలేదు నావృత్తియొక్క హైన్యత గుర్తెరుగుదును. సత్పురుషులదయ సంప్రాప్తమైన తరవాత దుర్వృత్తి యేల వుంటుంది ?
సౌజ—(భగవద్గీతాపుస్తకము మీదనున్న శ్రీకృష్ణుని విగ్రహమును వేలునజూపి) సత్పురుషుడనే నామము సార్థకముగాగల యీసత్పురుషుణ్ణి నీకు యిచ్చాను. ఆయన స్నేహం బలమైనకొలదీ మాబోట్లను తలచవు.
మధు—అప్పటప్పట తమదర్శనము చేసుకోవచ్చునా ?
సౌజ—(తటపటాయించును.)
మధు—వృత్తిమానినా, మంచి—
సౌజ—అయితే రావచ్చును.
మధు—కృతార్థురాలను, (పుస్తకము పదమున అని చేతులు జోడించి) శలవు !
సౌజ—మరోమాట ! (మధురవాణి ప్రశ్నార్థకముగా కనుబొమలెత్తి చూచును.) నీకు గిరీశంగారి పరిచయం యెక్కడ ?
మధు—క్షమించండి.
సౌజ—చెప్పవా ?
మధు—తాము చెప్పకతీరదని ఆజ్ఞాపిస్తే చాటగలనా ? పాపము ఆయనను బతకనియ్యండి.
సౌజ—అతడి బతుకుమాట ఆలోచింపుతున్నావు. నీడు అప్పుడైతే, పాపము ఆ బుచ్చమ్మ బతుకు చెడుతుంది ? అది ఆలోచించావుకావు.
మధు—(ఆలోచించి) అవును ఆయన నాకు కొంతకాలం యింగిలీషు చదువు చెప్పేవారు. కొంతకాలం వుంచుకున్నారు కూడాను.

సౌజ — యెన్నాళ్ళకింపట ?

మధు — మొన్న మొన్నటి దాకా,

సౌజ — చిత్రం ! ఒక్కనిమిషము ఆగు (పైకి వెళ్ళి గిరీశమును వెంటబెట్టుకునివచ్చి) నెపోలియన్ ఆఫ్ యాంటి నాచ్ గారూ! యీమెను మీరు యెరుగుదురా?

గిరీ — కొంతకాలంకింద గిరీశం అనే ఫూలిష్ యంగ్‌మాన్ వొకడు వుండేవాడు. మధురవాణి అనే ఆ బ్యూటిఫుల్ నాచిడెవిల్ ఒకతె వుండేది. వాడి దురదృష్టం వల్ల దానివలలలో చిక్కి, మైమరచి అంధకారంలోపడి పోయినమాటసత్యము. గురువుల ఉపదేశం కొంతకాలానికి జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని ఆ అంధకారంలోంచి వెలువడి గురువుల పాదములు చేరుకుని గతం కలగా భావించి, మరిచి, మంచి తోవలో పడ్డాడు. ఆ గిరీశవేఁ యీగిరీశం—ఆ మధురవాణే యీ మధురవాణి! స్వర్గానికి ఒక్కచీడీ తరవాయిగా వున్న నన్ను నరకానికి లాగడానికి తిరిగీ యిక్కడ నాపురాకృతంవల్ల ఆవిర్భవించింది! ఐటన్నడ్ అట్టు గెదరే స్యూలిఫ్-పాపంలో కాలుజారి, పశ్చాత్తాపపడి, రిఫార్మ్డు అయినాను. నావంటి సిన్నర్‌ని సహాయంచేసి మంచివాళ్ళని చెయ్యడం తమ బిరుదుగాని, బ్రతుకుచెరచడం న్యాయంకాదు. ఐక్రేవ్ యువర్ మెర్సీ !

సౌజ — యెన్నాళ్లైంది చీకట్లోంచి వెలుతురులోకి వురికి ?

గిరీ — (వూరకుండును.)

సౌజ — (మధురవాణితో) నువు చెప్పగలవు.

గిరీ — యెన్నాళ్లైతేనేమండి ? ట్రూ రిపెంటెన్సు ట్వంటిఫోర్ అవర్సు చాలదా అండి ?

సౌజ — ఔరా ? నీలాంటి ఆషాఢభూతులవల్ల నీ గురువుగారు యెంత సులభంగా దగాపడతారూ! అరె, నన్నుకూడా భ్రమింపజేస్తివే! నిన్ను మరి చేరనివ్వవద్దనీ, బుచ్చమ్మను పూనాలో విడోజుహోముకు పంపమనీ మీ గురువుగారి పేర టెల్లిగ్రాం యిస్తాను. ఆమె చదువుకుని ప్రాజ్ఞురాలై తనయిష్టము వచ్చినవారిని పెళ్ళిచేసుకుంటారు. లేకుంటే మానుతారు. రిఫారము అయితివని గదా నీవు చెప్పితివి. నిజమైతే, కాలేజీలో ప్రవేశించి, పైపరిక్షలకు చదువుకో. నీ ప్రవర్తన బాగున్నంతవరకు ద్రవ్యసహాయం చేస్తాను. బుద్ధితెచ్చుకుని బతుకు. మధురవాణిని డెవిలంటివే? నీవేడెవిల్, ఆమె నీ అయోగ్యత అయినా నొక్కి అడిగితేగాని చెప్పిందికాదు. వక సత్యకాలపు బ్రాహ్మడిని కాపాడడమే కాకుండా గుణాఁరుడవైన నీచేతిలో పడకుండా బుచ్చమ్మను కాపాడింది. నాకు … ది. గనుక, నా సంతోష మును తెలియచేయు … ండ్ చేస్తున్నాను. (షేక్ హాండ్ చేయును) … ంచి పైకిపో !

CITY CENTRAL LIBRARY
Ashok Nagar, Hyderabad - 20

గిరీ — డామిట్ ! కథ అడ్డ

G52109

(తెర దించవలెను.)

Hyderabad City Grandhalaya Samstha

HYDERABAD

Acc No. Call No.

This book must be returned before the date last stamped below, failing which a fine of 5 Ps. per day from the date the booK was due will be charged